

T.C
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ (DİN EĞİTİMİ) ANABİLİM DALI

**İLKÖĞRETİM DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ DERSİNDE
ÖĞRENCİ BAŞARISINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER
(ANKARA ÖRNEĞİ)**

DOKTORA TEZİ

İsmail ARICI

ANKARA-2007

T.C
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ (DİN EĞİTİMİ) ANABİLİM DALI

**İLKÖĞRETİM DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ DERSİNDE
ÖĞRENCİ BAŞARISINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER
(ANKARA ÖRNEĞİ)**

DOKTORA TEZİ

İsmail ARICI

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Cemal TOSUN

ANKARA-2007

T.C
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ (DİN EĞİTİMİ) ANABİLİM DALI

**İLKÖĞRETİM DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ DERSİNDE
ÖĞRENCİ BAŞARISINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER
(ANKARA ÖRNEĞİ)**

İsmail ARICI

DOKTORA TEZİ

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Cemal TOSUN

Tez Jürisi Üyeleri:

Adı Soyadı:

Prof. Dr. Cemal TOSUN
Prof. Dr. Recep KILIÇ
Prof. Dr. Resai DOĞAN
Prof. Dr. Tayyip DUMAN
Doç. Dr. Nurullah AKTAŞ

İmzası:

Tez Sınav Tarihi: 20.07.2007

ÖNSÖZ

Öğrencilerde istenen yöndeki davranış değişikliklerini sağlamak eğitim ve öğretim etkinliklerinin temel amacı olduğuna göre, davranış değişikliklerinin öğrencide hangi ölçüde gerçekleştiğinin göstergesi olan başarı düzeylerini etkileyen faktörlerin tespiti önem kazanmaktadır.

Araştırma bu doğrultuda, ülkemizde ilköğretim çağındaki öğrenciler için zorunlu olan ve diğer derslerle birlikte Türk Milli Eğitim Sistemi'nin amaçlarının gerçekleştirilmesinde rol oynayan derslerden biri olan, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde öğrencilerin başarı düzeylerine ilişkin bir durum tespiti yapmayı ve bu başarı düzeylerini etkileyen faktörleri incelemeyi temel amaç edinmiştir. Bu temel amaç çerçevesinde, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde öğrencilerin başarı düzeyleri ile bu başarı düzeylerine etkili olduğu düşünülen faktörler arasındaki ilişkiler ve farklılaşmalar inceleme konusu yapılmıştır.

Araştırmanın Birinci Bölümü'nde; araştırmanın problemi genel hatları ile tanıtılmış, amaçlarına, önemine, denencelerine, tanımlarına ve kısaltmalarına yer verilmiş, ilgili çalışmalar tanıtılmıştır.

İkinci Bölüm'de, araştırmada izlenen yöntem sunulmuştur.

Üçüncü Bölüm'de, araştırmanın bulguları ve bunlara dayalı yorumlara yer verilmiştir.

Dördüncü Bölüm ise, sonuç ve önerileri içermektedir.

Bu araştırmanın her aşamasında, rehberlik ve eleştirileri ile katkıda bulunan danışman hocam Prof. Dr. Cemal Tosun'a; araştırma sürecinde, gerek maddi, gerekse manevi her türlü destek aldığım, tez izleme jürisinde yer alan hocam Prof. Dr. Recai Doğan'a; tez izleme jürisinde yer alarak yönlendirmelerde bulunan hocam Prof. Dr. Recep Kılıç'a; araştırma sürecinde destek ve yardımlarını gördüğüm hocam Prof. Dr. Mualla Selçuk'a, özellikle istatistiksel işlemlerdeki yol göstermelerinden dolayı Doç. Dr. Nurullah Altaş'a şükranlarımı sunarım.

İsmail Arıcı

Ankara-2007.

KISALTMALAR

% (Yüzde): Yüzdelik dağılım.

a.g.e. : Adı Geçen Eser

a.g.m. : Adı Geçen Makale

C. : Cilt

Çev. : Çeviren

Der. : Derleyen

Ed. : Editör

F değeri: Birden fazla örneklem kümesinin kıyaslanmasında ölçüt olan istatistiksel simge değeridir. İki ayrı kümenin varyansları oranıdır.

İDKAB : İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi

N: Sayı

p değeri: Hata olasılığı.

r (Korelasyon): Sayısal değişkenlerin birbirleriyle ilişkisinin derecesi Pearson bağıntı (korelasyon) katsayısı ile belirlenmesidir.

S. (Standart Sapma): Bir dağılımdaki puanların aritmetik ortalamadan farklarının karesinin frekanslara bölümüdür.

s. : Sayfa

S. : Sayı

SPSS: Statistical Package for the Social Sciences (Sosyal Bilimler İstatistik Paket Programı)

ss. : Sayfa Sayısı

t değeri: Gözlenen puanların ortalamadan olan farklarının standart kayma birimi cinsinden belirtilmesidir.

v.d. : ve diğerleri

X (Aritmetik Ortalama): Bir ölçmede verilen tüm puanların frekans toplamına bölümü sonucu elde edilen ortalamadır.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	I
KISALTMALAR.....	III
İÇİNDEKİLER.....	V
TABLolar	IX

I. BÖLÜM

GİRİŞ

1. Araştırmanın Problemi	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Öğrenci Başarısını Etkileyen Faktörler	4
1.2. 1. Bireysel Faktörler	7
1.2.1.1 Zihinsel Faktörler	7
1.2.1.2. Duyuşsal Faktörler ve Kişilik Özellikleri	9
1.2.1.3. Bedensel - Fiziksel Faktörler	15
1.2.2. Eğitim-Öğretim Ortamından Kaynaklanan Faktörler.....	17
1.2.2.1. Okuldan Kaynaklanan Faktörler	18
1.2.2.2 Öğretmene Yönelik Tutumdan Kaynaklanan Faktörler	20
1.2.2.3. Derse Yönelik Tutumdan Kaynaklanan Faktörler	23
1.2.3. Aileden Kaynaklanan Faktörler	25
1.3. Problem Cümlesi.....	30
1.4. Alt Problemler.....	30
2. Araştırmanın Amacı.....	31
3. Araştırmanın Önemi	32
4. Araştırmanın Denenceleri	36
5. Sınırlılıklar.....	37
6. İlgili Araştırmalar.....	38
7. Temel Kavramlar	54

II. BÖLÜM

YÖNTEM

1. Araştırmanın Modeli	56
2. Evren ve Örneklem.....	56
3. Veri Toplama Araçlarının Geliştirilmesi.....	57
3.1. İDKAB Dersi Başarı Testleri.....	58
3.1.1 İDKAB Dersi Başarı Testlerinin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları.....	60
3.2. İDKAB Dersine Yönelik Tutum Ölçeği.....	64
3.2.1. İDKAB Dersine Yönelik Tutum Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları	65
3.2.2. İDKAB Dersi Öğretmenine Yönelik Tutum Ölçeği	69
4. Uygulama	73
5. Verilerin Çözümlemesi.....	74

III. BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR

1. Öğrencilerin Kişisel Özellikleri.....	76
1.1. Öğrencilerin Cinsiyetleri	76
1.2. Öğrencilerin Sınıf Düzeyleri.....	77
1.3. Öğrencilerin Yaşları	77
1.4. Öğrencilerin Kardeş Sayıları	79
1.5. Öğrencilerin Okullara Göre Dağılımları (SED).....	82
1.6. Öğrencilerin Yaşadıkları Semtler.....	82
1.7. Öğrenci Ailelerinin Aylık Gelir Düzeyleri.....	86
1.8. Öğrencilerin Babalarının Meslekleri.....	88
1.9. Öğrencilerin Annelerinin Ev Dışında Bir İşte Çalışma Durumları	91
1.10. Öğrencilerin Babalarının Öğrenim Düzeyleri.....	93
1.11. Öğrencilerin Annelerinin Öğrenim Düzeyleri	95
1.12. Öğrencilerin Okul Dışında Din Eğitimi Alma Durumları	98

1.13. Öğrencilerin Dini Bilgilerini Edindikleri Kaynaklar	98
2. Öğrencilerin Başarı Durumlarına İlişkin Bulgular	99
3. Öğrencilerin İDKAB Dersine Yönelik Tutum Düzeylerine İlişkin Bulgular	101
4. Öğrencilerin İDKAB Dersi Öğretmenine Yönelik Tutum Düzeylerine İlişkin Bulgular	104
5. Araştırmanın Denencelerine Yönelik Bulgular ve Yorumlar	109
5.1. Öğrencilerin Başarı Düzeyleri İle Cinsiyetleri Arasındaki Farklılaşma	109
5.2. Öğrencilerin Başarı Düzeyleri İle Sınıf Düzeyleri Arasındaki Farklılaşma	114
5.3. Öğrencilerin Başarı Düzeyleri İle Yaş Düzeyleri Arasındaki Farklılaşma	117
5.4. Öğrencilerin Başarı Düzeyleri İle Kardeş Sayıları Arasındaki Farklılaşma	120
5.5. Öğrencilerin Başarı Düzeyleri İle Ailelerinin Sosyo-ekonomik Düzeyleri (SED) Arasındaki Farklılaşma	124
5.6. Öğrencilerin Başarı Düzeyleri İle Yaşadıkları Semtler Arasındaki Farklılaşma	131
5.7. Öğrencilerin Başarı Düzeyleri İle Ailelerinin Aylık Gelir Düzeyleri Arasındaki Farklılaşma	135
5.8. Öğrencilerin Başarı Düzeyleri İle Babalarının Meslekleri Arasındaki Farklılaşma	139
5.9. Öğrencilerin Başarı Düzeyleri İle Annelerinin Meslekleri Arasındaki Farklılaşma	141
5.10. Öğrencilerin Başarı Düzeyleri İle Babalarının Öğrenim Düzeyleri Arasındaki Farklılaşma	144
5.11. Öğrencilerin Başarı Düzeyleri İle Annelerinin Öğrenim Düzeyleri Arasındaki Farklılaşma	147

5.12. Öğrencilerin Başarı Düzeyleri İle Okul Dışında Din Eğitimi Alıp Almama Durumu Arasındaki Farklılaşma	150
5.13. Öğrencilerin Başarı Düzeyleri İle Okul Dışında Din Eğitimi Aldıkları Kaynaklara Göre Farklılaşma	155
5.14. Öğrencilerin Başarı Düzeyleri İle İDKAB Dersine Yönelik Tutumları Arasındaki İlişki	157
5.15. Öğrencilerin Başarı Düzeyleri İle Öğretmene Yönelik Tutumları Arasındaki İlişki.....	162

IV. BÖLÜM

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

1. Sonuçlar	169
2. Öneriler:.....	179
Kaynakça	180
Ekler.....	205
EK 1. İlköğretim 6. Sınıf Başarı Testi	205
EK. 2 İlköğretim 7. Sınıf Başarı Testi	208
EK. 3. Anket Formu.....	211
EK. 4. Resmi Yazışmalar	214

ÖZET

ABSTRACT

TABLOLAR

Tablo 1. 6. Sınıf Başarı Testi Madde Analizi Tablosu.....	61
Tablo 2. 7. Sınıf Başarı Testi Madde Analizi Tablosu.....	62
Tablo 3. İDKAB Dersine Yönelik Tutum Ölçeği KMO ve Bartlett Testi Sonuçları.....	67
Tablo 4. İDKAB Dersine Yönelik Tutum Ölçeği Faktör ve Madde Analizi Sonuçları.....	68
Tablo 5. İDKAB Dersi Öğretmenine Yönelik Tutum Ölçeği KMO ve Bartlett Testi Sonuçları	71
Tablo 6. Din Kültürü ve Ahlak Bilgi dersi Öğretmenine Yönelik Tutum Ölçeğinin Faktör ve Madde Analizi Sonuçları	72
Tablo 7. Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Dağılımları.....	76
Tablo 8. Öğrencilerin Sınıf Düzeylerine Göre Dağılımları.....	77
Tablo 9. Öğrencilerin Yaş Düzeylerine Göre Dağılımları	77
Tablo 10. Öğrencilerin Yaşlara Göre Dağılımları (RECODE).....	78
Tablo 11. Öğrencilerin Kardeş Sayılarına Göre Dağılımları.....	79
Tablo 12. Öğrencilerin Kardeş Sayılarına Göre Dağılımları (RECODE).....	80
Tablo 13. Öğrencilerin Kardeş Sayılarının Okullarına (SED) Göre Dağılımları	81
Tablo 14. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Okullara (SED) Göre Dağılımları.	82
Tablo 15. Öğrencilerin Yaşadıkları Semtlere Göre Dağılımları.....	83
Tablo 16. Öğrencilerin Yaşadıkları Semtlere Göre Dağılımları (RECODE).....	84
Tablo 17. Öğrencilerin Okullarının Yaşadıkları Semtlere Göre Dağılımları	85
Tablo 18. Öğrenci Ailelerinin Aylık Gelir Dağılımları (RECODE).....	86
Tablo 19. Öğrencilerin Ailelerinin Gelir Düzeylerinin Okullarına Göre Dağılımları.....	87
Tablo 20. Öğrencilerin Babalarının Mesleklerine Göre Dağılımları	88
Tablo 21. Öğrencilerin Babalarının Mesleklerine Göre Dağılımları (RECODE)90	

Tablo 22. Öğrencilerin Babalarının Mesleklerinin Okullara (SED) Göre Dağılımları.....	91
Tablo 23. Öğrencilerin Annelerinin Çalışma Durumlarına Göre Dağılımları.....	92
Tablo 24. Öğrencilerin Annelerinin Çalışma Durumlarının Okullarına Göre Dağılımları.....	92
Tablo 25. Öğrencilerin Babalarının Öğrenim Düzeylerine Göre Dağılımları.....	93
Tablo 26. Öğrencilerin Babalarının Öğrenim Düzeylerine Göre Dağılımları (RECODE).....	94
Tablo 27. Öğrencilerin Babalarının Öğrenim Düzeylerinin Okullarına Göre Dağılımları.....	95
Tablo 28. Öğrencilerin Annelerinin Öğrenim Düzeylerine Göre Dağılımları.....	96
Tablo 29. Öğrencilerin Annelerinin Öğrenim Düzeylerinin Okullarına Göre Dağılımları.....	97
Tablo 30. Öğrencilerin Okul Dışında Din Eğitimi Alma Durumlarına Göre Dağılımları.....	98
Tablo 31. Öğrencilerin Din Bilgilerini Edindikleri Kaynaklara Göre Dağılımları (RECODE).....	98
Tablo 32. Öğrencilerin Başarı Toplam Puanlarının Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	99
Tablo 33. Öğrencilerin Başarı Durumlarına Göre Dağılımları.....	100
Tablo 34. Öğrencilerin İDKAB Dersine Yönelik Tutum Puanlarının Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	101
Tablo 35. Öğrencilerin İDKAB Dersine Yönelik Tutum Ortalama Puanlarının Okullarına (SED) Göre Dağılımları.....	102
Tablo. 36. Tutum Maddelerine Katılım Düzeylerinde Esas Alınan Puan Aralıkları.....	103
Tablo 37. Öğrencilerin İDKAB Dersine Yönelik Tutum Düzeyleri.....	103
Tablo 38. İDKAB Dersi Öğretmenine Yönelik Tutum Toplam Puanlarının Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	105

Tablo 39. Öğrencilerin İDKAB Dersi Öğretmenine Yönelik Tutum Ortalama Puanlarının Okullarına (SED) Göre Dağılımları	106
Tablo 40. Tutum Maddelerine Katılım Düzeylerinde Esas Alınan Puan Aralıkları.....	107
Tablo 41. Öğrencilerin İDKAB Dersi Öğretmenine Yönelik Tutumlara Sahip Olma Düzeyleri	107
Tablo 42. Öğrencilerin Başarı Puanı Ortalamalarının Cinsiyetlerine Göre Farklılaşma Durumuna Yönelik T-Testi Sonuçları.....	109
Tablo 43. Öğrencilerin Başarı Puanı Ortalamalarının Sınıf Düzeylerine Göre Farklılaşma Durumuna Yönelik T-Testi Sonuçları.....	115
Tablo 44. Öğrencilerin Başarı Puan Ortalamalarının Yaş Değişkenine Göre Ortalamaları ve Standart Sapmaları	117
Tablo 45. Öğrencilerin Başarı Puanlarının Yaş Değişkenine Göre Varyans Analizi Sonuçları.....	118
Tablo 46. Öğrencilerin Başarı Toplam Puan Ortalamalarının Yaş Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin LSD Testi Sonuçları.....	119
Tablo 47. Öğrencilerin Başarı Puan Ortalamalarının Kardeş Sayısına Göre Ortalamaları ve Standart Sapmaları	121
Tablo 48. Öğrencilerin Başarı Toplam Puanlarının Kardeş Sayısına Göre Varyans Analizi Sonuçları.....	122
Tablo 49. Öğrencilerin Başarı Toplam Puanlarının Sosyo-Ekonomik Düzey Değişkenine Göre Ortalamaları ve Standart Sapmaları	124
Tablo 50. Öğrencilerin Başarı Toplam Puanlarının Sosyo-Ekonomik Düzey Değişkenine Göre Varyans Analizi Sonuçları.....	125
Tablo 51. Öğrencilerin Başarı Puanı Ortalamalarının Sosyo-Ekonomik Düzey Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin LSD Testi Sonuçları	126
Tablo 52. Öğrencilerin Başarı Toplam Puanlarının Semt Değişkenine Göre Ortalamaları ve Standart Sapmaları	132
Tablo 53. Öğrencilerin Başarı Toplam Puanlarının Semt Değişkenine Göre Varyans Analizi Sonuçları.....	133

Tablo 54. Öğrencilerin Başarı Puanı Ortalamalarının Semt Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin LSD Testi Sonuçları	133
Tablo 55. Öğrencilerin Başarı Toplam Puanlarının Ailelerinin Aylık Gelir Durumları Değişkenine Göre Ortalamaları ve Standart Sapmaları.....	135
Tablo 56. Öğrencilerin Başarı Toplam Puanlarının Ailenin Aylık Gelir Durumu Değişkenine Göre Varyans Analizi Sonuçlar	136
Tablo 57. Öğrencilerin Başarı Puanı Ortalamalarının Ailelerinin Aylık Gelir Durumu Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin LSD Testi Sonuçları....	137
Tablo 58. Öğrencilerin Başarı Puanı Ortalamalarının Babalarının Mesleklerine Göre Farklılaşma Durumuna Yönelik T-Testi Sonuçları	140
Tablo 59. Öğrencilerin Başarı Puanı Ortalamalarının Annelerinin Ev Dışında Bir İşte Çalışma Değişkenine Göre Farklılaşma Durumuna Yönelik t-Testi Sonuçları	142
Tablo 60. Öğrencilerin Başarı Toplam Puanlarının Babanın Öğrenim Düzeyi Değişkenine Göre Ortalamaları ve Standart Sapmaları	145
Tablo 61. Öğrencilerin Başarı Toplam Puanlarının Baba Öğrenim Düzeyi Değişkenine Göre Varyans Analizi Sonuçları	146
Tablo 62. Öğrencilerin Başarı Toplam Puanlarının Anne Öğrenim Düzeyi Değişkenine Göre Ortalamaları ve Standart Sapmaları	147
Tablo 63. Öğrencilerin Başarı Toplam Puanlarının Anne Öğrenim Düzeyi Değişkenine Göre Varyans Analizi Sonuçları	148
Tablo 64. Öğrencilerin Başarı Puanı Ortalamalarının Okul Dışında Din Eğitimi Alma Değişkenine Göre Farklılaşma Durumuna Yönelik T-Testi Sonuçları ...	151
Tablo 65. Öğrencilerin Başarı Toplam Puanlarının Din Eğitimi Aldıkları Kaynaklar Değişkenine Göre Ortalamaları ve Standart Sapma Değerleri	155
Tablo 66. Öğrencilerin Başarı Toplam Puanlarının Din Eğitimi Aldıkları Kaynak Değişkenine Göre Varyans Analizi Sonuçları	156
Tablo 67. Öğrencilerin İDKAB Dersi Başarı Puanları İle İDKAB Dersine Yönelik Tutum Puanlarının Ortalamaları ve Standart Sapmaları	157

Tablo 68. Öğrencilerin Başarı Toplam Puanları İle İDKAB Dersine Yönelik Tutum Toplam Puanları Arasındaki İlişki	158
Tablo 69. Öğrencilerin İDKAB Dersi Başarı Puanları İle İDKAB Dersi Öğretmenine Yönelik Tutum Puanlarının Ortalamaları ve Standart Sapma Değerleri	163
Tablo 70. Öğrencilerin Başarı Toplam Puanları İle İDKAB Dersi Öğretmenine Yönelik Tutum Toplam Puanları Arasındaki İlişki.....	163

I. BÖLÜM

GİRİŞ

Bu bölümde; araştırmanın problemi, amacı, önemi, denenceleri ve sınırlılıkları ele alınmakta, araştırmada geçen bazı kavramların tanımlarına, ilgili araştırmalara yer verilmektedir.

1. Araştırmanın Problemi

Bu başlık altında, araştırmanın temel problemine yönelik olarak öğrenci başarısını etkileyen faktörlerle ilgili kuramsal bilgiler sunulmuş, konuyla ilgili araştırma bulgularına yer verilmiştir. Daha sonra araştırmanın temel ve alt problemleri sıralanmıştır.

1.1. Problem Durumu

Öğrenci başarısı eğitim ve okul ile ilgili süreçlerin merkezini oluşturmakta¹, okul hayatı ya da eğitim dendiğinde ilk akla gelen başarı kavramı olmaktadır.² Eğitim ve öğretim faaliyetlerinde en çok üzerinde durulan konu, faaliyetlerin bir ürünü olan öğrenci başarısıdır. Aynı öğretim kurumunda aynı dersleri benzer metotlarla alan

¹ Halil Işık, “Ortaöğretim Kurumlarında Okul Güvenliği ve Öğrenci Başarısı Arasındaki İlişki”, *VII. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi, 09-11 Temmuz 2003 İnönü Üniversitesi Malatya, Bildiri Özetleri*, Ankara, 2003, s. 119.

² Okul Başarısını Etkileyen Faktörler ve Bu Başarıda Ailenin Rolü, <http://nazilliistiklal.aydin-meb.gov.tr/10f.htm>, 27.12.2006.

öğrencilerin dönem ya da yıl sonunda akademik başarılarının farklılaşması eğitimcilerin araştırdığı konuların başında gelmektedir.³

Öğrencilerin başarılarının nasıl artırılabilceği yönünde araştırmalar yapmak, başarısızlığın sebeplerini aramak, bunların nasıl ortadan kaldırılabilceğini araştırmak ve en iyi eğitim sistemine ulaşmak, eğitim alanında gerçekleştirilen çalışmaların temel amacıdır.⁴

Bir davranış değiştirme süreci olarak bilinen eğitimin amacına ulaşması, eğitim sürecinde yer alan önemli girdiler olan, öğretmen, veli ve okul yöneticilerinin, özellikle öğrencilerin başarılı olmalarına bağlıdır. “Başarı” önemli ölçüde bu kavramdan ne anlaşıldığına göre değişmektedir.

Baltaş’a göre başarı, “Genel olarak birey için anlamlı olan amaçların, yapılmış günlük programlarla adım adım gerçekleşmesidir.”⁵ Elmacıoğlu da başarıyı; “Önceden belirlenmiş hedefler doğrultusunda, planlı ve programlı bir şekilde çok çalışarak ve çaba göstererek istenilen sonuca ulaşma işi”⁶ olarak tarif etmiştir.

Başarı, “İstenen sonuca ulaşma, güdülen amaca erişme, isteneni elde etme” olarak da tanımlanabilir. Eğitim açısından düşündüğümüzde başarı; “program hedefleriyle tutarlı davranışlar bütünüdür.

³ Hayrettin Ergün, Mustafa Özdemir ve M. Ali Çorlu, “ Dil ve Sayısal Yetenekler İle Fizik Başarısı Arasındaki İlişki”, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, C. 12, No: 2, 2004, ss. 361-368, s. 361.

⁴ İnci Morgil ve Nilgün Seçken, “Kimya Eğitiminde Öğrenci Tutumlarını Etkileyen Faktörlerin Ölçülmesi”, www.fedu.metu.edu.tr/UFBMEK-5/b_kitabi/PDF/Kimya/Bildiri/t171DD.pdf kimyatutum, s. 1.

⁵ Acar Baltaş, *Öğrenme ve Sınavlarda Üstün Başarı*, 3. Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1990, s. 27

⁶ Tuncer Elmacıoğlu, *Başarıda Aile Faktörü*, Birinci Baskı, İstanbul, 1998, s. 117.

Başka deyişle, öğrencinin programdaki hedef davranışları sergilemesi hali,”⁷ “eğitim ve öğretim amaçlarına yaklaşma derecesidir”.⁸

Öğrenci başarısını, “Öğrencinin bulunduğu okul, sınıf ve derse göre belirlenmiş sonuçlara ulaşmada göstermiş olduğu ilerleme”⁹ olarak, başarısızlığını da, “Öğrencinin gerçek yeteneği ile okuldaki başarısı arasında görülen farklılık olarak” tarif edebiliriz.¹⁰

Bir başka tanımıyla öğrenci başarısı; “Öğrencinin birtakım bilgi ve beceri kazanmayı gerektiren konularda istenilen düzeyde yeterlilik göstermesi ya da kendisine ölçme araçları uygulanan öğrencinin olumlu tepkileriyle ortaya çıkan sonuç”¹¹ tur.

Başarının böylesine kapsamlı anlamları olmakla beraber eğitimde başarı dendiği zaman genellikle, “Okulda okutulan derslerde geliştirilen, öğretmenlerce takdir edilen notlarla, test puanlarıyla ya da her ikisi ile belirlenen, beceriler yahut da kazanılan bilgiler” kastedilmektedir.”¹²

⁷ Hasan Demirtaş, “Yönetici, Öğretmen Veli ve Öğrencilerin Başarı Algısı ve Eğitime İlişkin Görüşleri”, *XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı, Bildiri Özetleri, 06-09 Temmuz 2004 Malatya Üniversitesi Eğitim Fakültesi*, Malatya 2004, s. 31.

⁸ Abdurrahman Ş. Sanay, “Başarının Ölçülmesi”, *İlköğretim*, C. 28, S. 508, 1962, ss. 6-7, s. 6.

⁹ Nizamettin Koç, *Liselerde Öğrencilerin Akademik Başarılarının Değerlendirilmesi Uygulamalarının Etkililiğinin İlişkin Bir Araştırma*, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, No: 104, Ankara, 1981, s. 7.

¹⁰ Eda Artuksı, Okul Başarısızlığı, http://egitisim.inonu.edu.tr/Eda_okuldabasari.htm

¹¹ Kemal Koçak, “İlköğretim Kurumlarında Öğrenci Başarısının Değerlendirilmesi”, *Çağdaş Eğitim*, Yıl: 18, s. 189, Ankara, 1993, ss. 18-25, s. 18.

¹² Koç, *a.g.e.*, s. 7.

1.2. Öğrenci Başarısını Etkileyen Faktörler

Öğrenci başarısında, öğrencinin kendisinden veya kendisi dışından kaynaklanan, kontrol edilebilen veya edilemeyen birçok faktör etkili olabilir.¹³ Coğrafi, fiziksel, ruhsal, maddi, yaşanılan çevre, sahip olunan imkanlar gibi pek çok faktör altında birçok değişken öğrenci başarısını etkileyebilmektedir.¹⁴ Öğrencinin başarısı üzerinde etkili olan ve “Öğrenme Değişkeni” olarak da adlandırılan bu değişkenler hemen tümüyle fizyolojik, psikolojik ve toplumsal durum ve koşullarla ilgilidirler.¹⁵

Kuramsal ve uygulamaya dayalı araştırmalardan hareketle öğrenci başarısını etkileyen çeşitli faktörler, aşağıdaki başlıklar halinde sıralanabilir:

1. Öğrencinin fiziksel ve psikolojik gelişiminden, özellikle de özgüven ve özdeğer duygularından kaynaklanabilecek sorunlar.
2. Konuşma yetersizliği, bilişsel yetersizlik, problem çözme yeterliliğinin olmaması, kaygı yoğunluğu, motivasyon gibi çeşitli psikolojik beceri donanımlarında eksiklikler.
3. Derslere hazırlık yapmamak.
4. Devamsızlık.

¹³ Nuran Hortasçu, *Çocuklukta İlişkiler Ana Baba, Kardeş ve Arkadaş*, Birinci Baskı, İmge Kitabevi, Ankara, 2003, s. 157.

¹⁴ Murat Atan, Aykut Göksel ve Gaye Karpaz, “Üniversite Öğrencilerinin Başarılarını Etkileyen Faktörlerin Çok değişkenli İstatistiksel Analiz Yöntemleri İle Tespiti”, *XI. Eğitim Bilimleri Kongresi, Yakın Doğu Üniversitesi Lefkoşe*, 23-26Ekim, 2002, www.e-sosder.com/dergi/1494-105.pdf-basarizilikmuratatan.info/academic/discourse/02.pdf.

¹⁵ Selma Güleç ve Seçil Alkış, “İlköğretim Birinci Kademe Öğrencilerinin Derslerdeki Başarı Düzeylerinin Birbiriyle İlişkisi”, *İlköğretim-Online 2 (2)*, 2003, <http://www.ilkogretim-online.org.tr>, ss. 19-27, s. 19.

5. Planlı ve disiplinli çalışmamak.
6. Ders çalışma yöntemlerinin bilmemek.
7. Düzensiz ve yetersiz uyku.
8. Dikkat gücü ve bilişsel dayanıklılıkta yetersizlik.
9. İletişim eksiklikleri.
10. Çeşitli hormonal değişikliklerin neden olabileceği uyum sorunları.
11. Öğrencinin belirli derslere karşı geliştirebileceği olumsuz akademik benlik tasarımı.
12. Çocuk ya da gencin fizyolojik ya da psikolojik çeşitli gelişim kusurları.
13. Aile yapısının ekonomik ve sosyal sorunları, ailedeki birey sayısı.
14. Aile içi geçimsizlik, düzensizlik ve iletişim sorunları.
15. Gelişim sürecini olumsuz yönde etkileyebilecek, çeşitli ana-baba tutumları.
16. Öğrenim için gerekli olabilecek temel gereksinimleri karşılayamamak.
17. Kalabalık sınıflar.
18. Yönetici, öğretmen ve öğretim elemanlarının yetersizliği.
19. Programların, öğrencilerin ilgi ve yeteneklerine göre düzenlenmemiş olması.
20. Öğretimin salt bellek yeterliliğine ya da ezbere dayalı olması.
21. Öğretmen tutum ve davranışlarındaki yanlışlık, yetersizlik.
22. Çalışma ortam ve olanaklarının yokluğuya da yetersizliği.
23. Göçler sonucunda karşılaşılabilecek uyum sorunları vb.¹⁶

¹⁶ Bkz., Gürsen Topses, “Öğrenci Davranışlarını Etkileyen Toplumsal ve Psikolojik Etmenler ve Sorunlar”, *Sınıf Yönetimi*, (Ed: Leyla Küçükahmet), 6. Baskı, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2004, s. 24-

Yukarıda sıralanan tüm faktörler, olumlu ve olumsuz koşulların varlığı ölçüsünde çeşitlenebilir, çok başlılık gösterebilir, çok boyutlu olarak ortaya çıkabilir ve bu faktörler arasında ilişkiler kurulabilir. Ancak, araştırma probleminin çerçevesinin çizilmesi ve sınırlarının belirlenmesine yönelik olarak, öğrenci başarısını etkileyen faktörleri, üç temel başlık altında ele almak uygun görülmektedir.¹⁷

1. Bireysel Faktörler

- **Zihinsel Faktörler**
- **Duyuşsal Faktörler ve Kişilik Özellikleri**
- **Fiziksel – Bedensel Faktörler**

2. Eğitim-Öğretim Ortamından Kaynaklanan Faktörler

- **Okuldan Kaynaklanan Faktörler**
- **Öğretmene Yönelik Tutumdan Kaynaklanan Faktörler**
- **Derse Yönelik Tutumdan Kaynaklanan Faktörler**

3. Aileden Kaynaklanan Faktörler

25.; Oğuz Kutlu ve Mükafat Canbolat Bozkurt, *Okulda ve Sınavlarda Adım Adım Başarı*, Çizgi Kitabevi, Konya, 2003, s. 1; Gülbin Fırat Ulular, *Ortaokul Öğrencilerinin Okul Başarılarını Etkileyen Zihinsel Olmayan Etmenler*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 1997, s. 9-20.

¹⁷ Öğrenci başarısını etkileyen faktörlerin çeşitli sınıflandırılma biçimleri ile ilgili olarak bkz., Ulular, *a.g.e.*, s. 9-13.

1.2. 1. Bireysel Faktörler

Bireyin doğuştan getirdiği kalıtsal özellikleri çevresiyle etkileşim içinde gelişir ve içinde bulunduğu kültürden etkilenir. Farklı kültürlerden gelen öğrencilerin de davranışları arasında önemli farklılıkların bulunduğu bilinmektedir. Öğrenciler arasında ilgi, değer ve tutum gibi duyuşsal özellikler açısından da farklılıklar vardır. Öğrenciler arasındaki kalıtım, çevre ve öğrenme ürünü bu farklılıklar, bireysel farklılıklar olarak adlandırılır.¹⁸ Öğrencilerin bu farklılıkları, başarılı ya da başarısız olmalarını etkilemektedir.

Araştırmada bireysel faktörler, zihinsel, duyuşsal ve bedensel faktörler olarak ele alınmaktadır.

1.2.1.1 Zihinsel Faktörler

Öğrenci başarısıyla bağlantılı en belirgin bireysel özelliğin zekâ olduğu ifade edilmektedir¹⁹ ve öğrenci başarısı ile ilgili araştırmalar incelendiğinde, öğrencinin başarısını etkileyen zihinsel yeteneklerden zekâyâ sıklıkla vurgu yapıldığı görülmektedir.²⁰ Gerçekte de zekâ ile başarı arasında kuvvetli bir ilişki vardır.²¹ Ancak

¹⁸ Kürşat Tarım, *Sınıf Öğretmenlerinin Başarısız Olarak Algıladıkları Öğrencilere Yönelik Tutum ve Davranışları*, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2005, s. 18-19.

¹⁹ Bkz., Z. Fulya Temel ve Ayşe Aksoy, *Ergen ve Gelişimi Yetişkinliğe İlk Adım*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2001, s. 121.; Hasan Yılmaz, Ali Murat Sünbül, *Öğretimde Planlama ve Değerlendirme*, Mikro Yayınları, Ankara, 2003, s.12.; Norma Razon, “Öğrenme Başarısını Etkileyen Faktörler”, *Eğitim ve Bilim*, S. 63, Ocak 1987, s. 17.

²⁰ Öğrenci başarısı ve zekâ ilişkisi ile ilgili olarak bkz., Koç, *a.g.e.*, s. 12, 56-67.; Yıldız Kuzgun, “Zeka ve Yetenekler”, *Eğitimde Bireysel Farklılıklar*, (Ed: Yıldız Kuzgun ve Deniz Deryakulu), Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2004, s. 33-34.; Ahmet Rahmi Ercan, *Öğrenmeyi Etkinleştiren, Başarıyı Yükselten*

başarı, zihinsel yeteneklerle olduğu kadar bu yeteneklerin geliştirilmesine uygun ortam ve koşullarla da yakından ilişkilidir.²²

Zekâ ile ilgili olarak yapılmış araştırma sonuçlarına göre , üstün zekâ her zaman başarının ön şartı değildir. Aksine çok zeki çocuklar bile başarısız olabilir.²³

Başarı öğrencinin zekâsının yeterliliğini göstermediği gibi, başarısızlık da genellikle zekâsının yetersizliğini göstermeyebilir. Öğrenci başarısını yalnız ve yalnız öğrencilerin doğuştan getirdiği potansiyele, zekâyâ bağlamak da doğru bir yaklaşım olarak görülmemektedir.²⁴ Çünkü, başarı zihinsel faktörlerden çok duyuşsal ve çevresel

Öğretmen Davranışları, 3. Baskı, Eğitimde Temel Kitaplar Dizisi, Ankara, s. 67.; Şaban Karacık, *Lise Öğrencilerinin Genel Yetenek Düzeyleri İle Akademik Başarı Düzeyleri Arasındaki İlişki (Kastamonu İlinde Bir Araştırma)*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 1998, s. 7., Pınar Yalçın, *Ankara Merkez İlköğretim Okullarındaki 5. Sınıf Öğrencilerinin Matematik Başarıları İle Zekâ, Kaygı ve Tutum Puanları Arasındaki İlişki*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 1997, s. 15-16.; Ömer Gençtürk, *Meslek ve Anadolu Meslek Liselerinde Öğrenci Başarısını Etkileyen Faktörler*, Marmara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2001, s. 9.

²¹ İrfan Göksu ve Tamer Çevik, *Özel Eğitime Giriş*, Adana, 2004, s. 7.

²² F. Gülay Aslan (Akan), *İlkokul Öğrencilerinin Başarı ve Başarısızlıklarında Aile Faktörü*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 1994, s. 34.

²³ Bkz., John Holt, *Çocuklar Neden Başarısız Olur?*, Çev: Gürol Koca, Birinci Basım, Sistem Yayıncılık: 126, İstanbul, 1997, s. 173.; Hüseyin Deniz, *Öğrenci Başarısızlığının Nedenleri*, Eskişehir, 1970, s. 15.; Okul Başarısını Etkileyen Faktörler ve Bu Başarıda Ailenin Rolü, <http://nazilliistiklal.aydin-meb.gov.tr/10f.htm>, 27.12.2006.,

²⁴ Ali Arseven, “Her Öğrenci Yeterli Akıl Gücüne Sahiptir”, *Çağdaş Eğitim*, Yıl: 16, S. 172, Ankara, 1991, ss. 15-17, s. 15.

faktörlerden etkilenir.²⁵ Kaldı ki, zihinsel faktörlerin; sosyal, ekonomik, kültürel vb. çevresel faktörlerin etkisinde olduğuna ilişkin pek çok görüş mevcuttur.²⁶

Bu durum, öğrenci başarısını etkileyen faktörler konusunda, zihinsel faktörler kadar duyuşsal, fiziksel ve çevresel faktörler gibi zihinsel olmayan faktörlerin de öne çıktığını göstermektedir.

1.2.1.2. Duyuşsal Faktörler ve Kişilik Özellikleri

Öğrencinin beden yapısı, mizacı, ilgileri, psikolojik ihtiyaçları, yetenekleri, alışkanlıkları, tutumları ve değer yargıları dinamik bir örüntü teşkil eder ve onun, çevresine uyumunu belirler. Öğrencinin sahip olduğu sakin, atak, çekingen, kendine güven gibi duyuşsal ve kişilik özellikleri, okul başarısını etkiler.²⁷

Öğrenciler arasında görülen başarı farklılaşmalarında, bireyin duyuşsal özelliklerinin özel bir yeri bulunmaktadır.²⁸ Öğrencilerin akademik başarıları ile duyuşsal özellikleri arasındaki ilişkiler olup olmadığı çeşitli araştırmalara konu

²⁵ S. Rolf Muss, *Ergenlik Kimlik Bunalımı*, Der.: Bekir Onur, Hacettepe Taş Kitapçılık, Ankara, 1985, s. 242

²⁶ Ayla Oktay, “Okula Başlama Olgunluğunu Etkileyen Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Faktörlerin İncelenmesi”, *VII. Bilim Kongresi, Bilim Adamı Yetiştirme Grubu Tebliğleri, 6-8 Ekim 1980*, Tübitak Yayınları, Ankara, 1980, ss. 169-183., s. 172.

²⁷ A.Kenan Şerefli, *İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Akademik Başarılarını Etkileyen Zihinsel Olmayan Faktörler*, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Niğde, 2003, s. 32.

²⁸ Gürhan Can, *Akademik Başarısızlık ve Önlenmesi: Anadolu Üniversitesi Öğrencileri Üzerinde Bir Araştırma*, Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları No: 23, Eskişehir, 1992, s. 4.

olmuştur. Araştırma sonuçları öğrencilerin, duyuşsal ve kişilik özellikleriyle başarı düzeyleri arasında ilişkiler olduğunu ortaya koymaktadır.²⁹

Kuramsal ve uygulamaya dayalı araştırma verilerine göre öğrenci başarısını etkileyen duyuşsal faktörler ve kişilik özellikleri şunlardır:

Öğrencilerin başarılarını etkileyen duyuşsal faktörlerden birisi başarı beklentisidir. Bulgular; başarısız duruma düşmüş, başarısızlıklarını çalışmalarının yetersizliği gibi, kontrol edilebilen ve değiştirilebilen faktörlere atfeden öğrencilerle, benzer durumdaki fakat başarısızlıklarını sahip oldukları becerilerin yetersizliği gibi, kontrol edilemeyen ve değiştirilemeyen faktörlere atfeden öğrenciler karşılaştırıldığında, birinci gruptaki öğrencilerin başarı beklentilerinin daha yüksek olduğunu, ikinci grup öğrencilerinin ise başarı beklentilerinin daha düşük olduğunu ve başarmak için yeterli çabayı harcamadıklarını göstermektedir.³⁰ Bu durum, öğrenci başarısında, başarı beklentisinin önemini vurgulamaktadır. Öğrencilerin başarılarında, “benlik” kavramı da önemli yer tutar.³¹ Benlik kavramı ve başarı konusunda yapılan araştırmalar daha çok

²⁹ Öğrencinin duyuşsal davranışları ile başarıları arasındaki ilişkileri inceleyen araştırma sonuçları için bkz., Leyla Coşkun, *Yatılı, Taşınmalı ve Normal Eğitim Yapılan İlköğretim Okulu Öğrencilerinde Akademik Başarı, Okula İlişkin Tutum, Algılanan Sosyal Destek ve Davranış-Uyum Sorunları Arasındaki İlişkiler*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2004, s. 5-11.

³⁰ M. Ruhi Köse, “Başarı Yönelimlerindeki Cinsiyet Farklılıkları, Akademik Seçim ve Edinimlere Dönük Etkiler”, *Eğitim ve Bilim*, C. 22, S. 107, Ocak 1998, ss. 36-45, s. 37., Başarı beklentisi için ayrıca bkz., Gülten Ülgen, “Başarı Beklentisi Önemli mi?”, *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, C. 3, S. 1, 1985, ss. 21-25.

³¹ Bkz., Ali Arseven, “a.g.m”, s. 16.; Kazım Sayacı, “Akademik Başarıda Benlik Tasarımının Önemi”, *Pektim Dergisi*, S. 68, 1990, ss. 35-35, s. 34.

benlik saygısı ve akademik başarı algısı üzerinde yoğunlaşmıştır.³² Normalin üstünde zekâya sahip fakat başarı gösteremeyen çocuklarla, normal olarak nitelendirilen zekâ düzeyindeki başarılı çocukların benlik kavramları arasında da farklılıklar vardır. Düşük başarı gösteren çocuklar, özgürlüklerinin kısıtlandığını, çevrelerinin kendilerine karşı olduğunu sanmakta, yalnızlık duygusu içinde yaşamaktadırlar.³³ Sonuçta sağlıklı bir benlik algısı oluşturmaktadırlar. Benlik kavramıyla ilişkili olarak ortaya çıkan, öğrenci başarısını belirlemede en güçlü etkiye sahip özelliklerden birisi de, akademik özgüvendir.³⁴ “Akademik özgüven; öğrencinin öğrenme özgeçmişine dayalı olarak herhangi bir öğrenme birimini öğrenip öğrenemeyeceğine ilişkin kendini algılayış tarzıdır. Diğer bir deyişle öğrencinin kendine ilişkin tutumudur”.³⁵ Gerçekten de başarının çalışmaya, azim ve gayrete atfedildiği durumlarda, ulaşılmış her başarı artan güven duygusuna, güven duygusu da daha yüksek hedef ve yönelimlere, yüksek hedef ve yönelimlerde daha yüksek başarıya yol açacaktır.³⁶

³² Yadigar Kılıççı, *Okulda Ruh Sağlığı*, İkinci Baskı, Anı Yayıncılık, Ankara, 1992, s. 36.

³³ Neriman Samurçay, “9-11 Yaş Çocuklarının Okul Öğrenimi Dışı Zihinsel Bir İşteki Başarılarını Değerlendirmelerinde Okul Statüsünün Etkisi”, *VII. Bilim Kongresi, Bilim Adamı Yetiştirme Grubu Tebliğleri, 6-8 Ekim 1980*, Tübitak Yayınları, Ankara, 1980, ss. 251-263, s. 252.

³⁴ Özgüven ve akademik başarı ilişkisi için bkz., Oya Soner, “Aile Uyum, Öğrenci Özgüveni ve Akademik Başarı Arasındaki İlişkiler”, *Marmara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, S. 12, 2000, ss. 249-260.

³⁵ Nuray Senemoğlu, *Kuramdan Uygulamaya Gelişim, Öğrenme ve Öğretim*, Gazi Kitabevi, Ankara, 2005, s. 446-448.

³⁶ M. Ruhi Köse, “Başarı Yönelimlerindeki Cinsiyet Farklılıkları, Akademik Seçim ve Edinimlere Dönük Etkiler”, s. 37.

Öğrencilerin akademik başarılarını etkileyen faktörlerden birisi de, başta sınav kaygısı olmak, üzere kaygı faktörüdür.³⁷ Sınav kaygısının akademik başarı-performans üzerine etkisini inceleyen araştırma sonuçları, genellikle bu iki değişken arasında negatif bir korelasyonun olduğunu, bir başka deyişle yüksek sınav kaygısının düşük bir akademik başarıya neden olduğunu ortaya koymaktadır.³⁸ Motivasyon ve ilgi de öğrenci başarısını etkileyen faktörlere yönelik araştırmalarda karşımıza çıkan duyuşsal faktörlerle ilişkili önemli kavramlardandır. Motivasyon ve ilgi ile başarı arasında önemli ilişki beklenir.³⁹ Öğrencilerin okul başarıları ile ilgili yapılan birçok araştırmada, motivasyon ile başarı arasında pozitif bir ilişki olduğu belirlenmiştir.⁴⁰

³⁷ Bkz., Çocuklarda Görülen Davranış Sorunları ve Özel Eğitim Gerektiren Durumlar, Bursa Rehberlik ve Araştırma Merkezi, 2004, s. 34.; Psikoloji Portalı, Sınav Kaygısı ve Başa Çıkma Yolları, <http://www.psikoloji.gen.tr/modules.php?name=News&file=article&sid=29>, 30.05.2004 Saat: 18:53.

³⁸ Sınav kaygısı ve akademik başarı ile ilişkili araştırma bulguları için bkz., Alim Kaya, “İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinde Sınav Kaygısı ve Yordayıcı Bazı Değişkenler”, ”, *VII. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi, 09-11 Temmuz 2003 İnönü Üniversitesi Malatya, Bildiri Özetleri*, Ankara, 2003, ss. 77-78, s. 77.; İbrahim Yıldırım ve Tuncay Ergene, “Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Akademik Başarılarının Yordayıcısı Olarak Sınav Kaygısı, Boyun Eğici Davranışlar ve Sosyal Destek”, *Hacettepe Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25, 2003, ss. 224-234.; Ahmet Onay, *Dini Yönelim Düzeyi İle Sınav Kaygısı İlişkisi ve Sınav Kaygısında Hipnoterapi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 1997, s. 17, 18, 63.; Deniz Başarır, *Ortaokul Son Sınıf Öğrencilerinde, Sınav Kaygısı, Durumluk Kaygı, Akademik Başarı ve Sınav Başarısı Arasındaki İlişki*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 1990.; *Başarısızlık Nedenlerinin Tespiti ve Başarıyı Artırma Yolları Projesi*, Kocaeli Rehberlik ve Araştırma Merkezi Müdürlüğü, Kocaeli, 2004, s. 32.

³⁹ Yıldız Kuzgun, *Meslek Danışmanlığı Kuramlar ve Uygulamalar*, Ankara, 2000, s. 65-66.

⁴⁰ Erdal Bay, M. Nur Tuğluk ve Başaran Gençdoğan, “Üniversite Öğrencilerinin Ders Çalışma Becerilerinin incelenmesi”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* www.e-sosder.com, ISSN:1304-0278, C.

Bir görüşe göre de; “eğitimcilerin karşılaştığı temel sorunların, öğrencilerin zekâları ya da entellektüel kapasiteleri ile ilgili olmadığı bilinmektedir. Temel sorun, öğrencilerin öğrenmeye olan ilgilerinin az olması ve sınıf içinde başarıya karşı motivasyonlarının düşük olmasıdır.”⁴¹ Öğrencilerin; derslerine karşı öğrenme, ilgi, merak ve istekleri, öğrenmelerini kolaylaştırıp başarılarını artırırken, tersi durumlar da öğrenmelerini güçleştirip başarılarını düşürmektedir.⁴² Herhangi bir derse karşı oluşan ilgisizlikten dolayı ilgili dersin zayıf olması, öğrencinin çevre tarafından “başarısız” ilan edilmesine neden olur. Okulda başarısız ilan edilen öğrencinin de ilgi duyduğu derslere karşı ilgisi azalmaktadır. Böylece bir veya birkaç derse yönelik ilgisizlik tüm dersleri etkilemektedir.⁴³ Güdüleme⁴⁴, gayret, girişim, etkileme ve liderlik, başkaları ile ilgilenme, sorumluluk, bütünlük, coşkusal denge v.b olarak belirlenen duyuşsal özellikler ile öğrenci başarısı arasında da ilişkiler tespit edilmiştir.⁴⁵

4, S. 14, Güz, 2005, ss. 94-105, s. 95.; Bu konu için ayrıca bkz., Savaş Nurper Ülküer, “Başarma Motivasyonu ve Ebeveyn Tutumları” *Eğitim ve Bilim*, C. 61, 1989, ss. 41-44.

⁴¹ Çiğdem Kotil, “Hizmet Ederek Öğrenme ve Katılım Süreçlerine Katkısı”, *VII. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi, 09-11 Temmuz 2003 İnönü Üniversitesi Malatya, Bildiri Özetleri*, Ankara, 2003, ss. 168-170, s. 169.

⁴² Fevzi Uluğ, *Okulda Başarı*, 7. Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2000, s. 1

⁴³ Remzi Çavuş, *Çocuğumun Okul Başarısı*, Güvender Yayınları İstanbul, 2005, s. 77

⁴⁴ Başarı güdüsü için bkz., Ali Rıza Terzi, “Başarı Güdüsü Kuramı”, *Çağdaş Eğitim*, S. 283, 2002, ss. 26-30.; Kuzgun, “İlgiler”, *Eğitimde Bireysel Farklılıklar*, (Ed: Kuzgun, Deryakulu), s. 81.; Hüseyin Başar, *Sınıf Yönetimi*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları: 3390, İstanbul, 1999, s. 77.; Ercan, a.g.e., s. 62-63.

⁴⁵ Bkz., James Richter, Onas Scandrette, “Öğrencinin Akademik Başarısı İle Öğretmen Tarafından Yapılan Kişilik Derecelendirmeleri Arasındaki İlişki”, Çev: Nizamettin Koç, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, C. 15, S. 2, 1982, ss. 27-33.

Öğrencinin dikkatini bir konu üzerinde toplayamaması olarak tanımlayabileceğimiz, “dikkat toplama” yeteneği de öğrenci başarısını etkileyen duyuşsal faktörlerden birisidir.⁴⁶

Öğrencilerin iyi çalışma tutum ve alışkanlıklarına sahip olmaları da başarılı olmalarını etkileyen bireysel faktörlerden biridir.⁴⁷

Yapılan araştırmalarda, öğrencilerin çalışma alışkanlıkları ve çalışma becerileri ile akademik başarıları arasında pozitif ilişki bulunmuştur.⁴⁸

⁴⁶ Belka Özdoğan, “Altı-On iki Yaşlarındaki Çocukların Eğitimi ve Okul Başarıları”, *Eğitim ve Bilim*, C. 26, S. 120, 2001, ss. 3-7, s. 3.

⁴⁷ Bkz., Leyla Küçükahmet, *Öğrencilerin Çalışma Alışkanlıkları ve Tutumları*, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları No: 153, Ankara, 1987, s. 1.; Bay, Tugluk ve Gençdoğan, “a.g.m.”, s. 96.; Elmacıoğlu, a.g.e., s. 96-98.; Kutlu ve Bozkurt, a.g.e., s. 1.

⁴⁸ Araştırma sonuçları için Bkz., AGNEW, N. C., SLATE, J. R., JONES, C. H., & AGNEW, D. M, 1993, “Academic Behaviors as a Function of Academic Achievement, Locus of Control, and Motivational Orientation.”, *NACTA Journal*, 37, 24-27, Internetten 21 Ocak 2003’de EBSCO veritabanından (Academic Search Premier) alınmıştır: <http://www.ebsco.com>.; ATILGAN, M., *Üniversite Öğrencilerinin Ders Çalışma Alışkanlıklarıyla Akademik Başarılarının Karsılaştırılması*, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 1998.; ELL_OT, T. R., GODSHALL, F., SHROUT, J. R., & WITTY, T. E., 1990, “Problem-solving Appraisal, Selfreported Study Habits, and Performance of Academically at-risk College Students”, *Journal of Counseling Psychology*, 37, 203-207; JONES, C. H., GREEN, A. E., MAHAN, K. D., & SLATE, J. R. 1993, College Students’ Learning Styles, Academic Achievement, and Study Behaviors, *Louisiana Education Research Journal*, 19, 40-48.; JONES, C. H., Slate, J. R., & Kyle, A., 1992, “Study Skills of Teacher Education Students”. *The Teacher Educator*, 28, 7-15.; JONES, C. H., SLATE, J. R., MAHAN, K. D., GREEN, A. E., MAR_N_, I., & DeWater, B. K., 1994, “ Study Skills of College Studenta as a Function of Gender, Age, Class, and Grade Point Average”, *Louisiana Education Research Journal*, 19, 60-74.; JONES, C. H., SLATE, J. R., & MAR_N_, I., 1995, “Locus of Control Social Interdependence, Academic Preparation, Age Study Time, and The Study Skills of College Students”, *Research in the Schools*, 2, 55-62.; KARAPINAR, s. , 2000, *Yabancı Dil Öğrenme Sürecinde Benlik Kavramı, Ders Çalışma Becerileri ve Başarı Arasındaki ilişkiler Üzerine Üniversite Düzeyinde Bir Araştırma*, Ortadoğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü;

“Yalan söyleme, hırsızlık, saldırganlık, aşırı canlılık, inatçılık, içe dönüklük, utangaçlık, aşırı duygusallık, çabuk kırılma, kıskançlık” gibi kişilikle ilgili çeşitli davranış bozukluklarının ⁴⁹ ayrıca; öğrencide olabilecek depresyon , madde bağımlılığı , uyum bozuklukları, psikososyal stres etkenleri gibi psikiyatrik durumların da öğrenci başarısını olumsuz yönde etkilediği ileri sürülmektedir.⁵⁰

1.2.1.3. Bedensel - Fiziksel Faktörler

Zekâ özürleri ve çeşitli kişilik bozuklukları yanında; işitme ve görme bozuklukları, ilk konuşma yaşı, konuşma problemleri, doğum ağırlığının normalden düşük olması, emzirilme süresinin uzun olması, ilk yürüme yaşının ileri olması gibi çeşitli bedensel ve fiziksel faktörlerin gelişimi ve akademik başarıyı olumsuz yönde

KAYA, D., *Bir Türk Üniversitesinde Öğrencilerin Öğrenme Stratejileri Seçimi ve Akademik Başarı Arasındaki ilişki ve Öğrenme Stratejisi Seçimi ile ilgili Faktörler*, Bilkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), 1995; KLE_JN, W. C., Van der PLOEG, H. M., & TOPMAN, R. M., 1994, “ Cognition, Study Habits, Test Anxiety, and Academic Performance”, *Psychological Reports*, 75, 1219-1226.; ONWUEGBUZ_E, A. J., SLATE, J. R., SCWARTZ, R. A., 2001, “Role of Study Skills in Graduate- Level Educational Research Courses”, *Journal of Educational Research*, Vol.94, issue 4.;

Aktaran: Bay, Tuğluk ve Gençdoğan, “a.g.m.”, s. 95; ayrıca bkz., Elmacioğlu, a.g.e., s. 96-98.; Ayfer Yüksel, *Ders Çalışma Tekniklerinin Öğrenci Başarısına Etkisi*, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Bolu, 1997, s. 45-51.

⁴⁹ Davranış bozuklukları ve okul başarısı ile ilgili olarak bkz.; Nilüfer Hakbilen, *İlkokul Çağı Çocuklarının Okul Başarılarını Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi*, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 1984, s. 10-20, 79-89.

⁵⁰ Bu konu için bkz., Ders Başarısızlığı, <http://www.akcakoca-meb.gov.tr/rehberlik14.htm>.;

Aslı Çepik Kuruoğlu, Ergenlik Dönemi Özellikleri ve Sorunları, <http://www.med.gazi.edu.tr/egitim/donem5/psikiatri/ERGEN2acepik.htm>.

etkiledikleri ileri sürülmektedir ve bu yönde araştırma bulgularına rastlanılmaktadır.⁵¹ Beslenme etkenine bağlı çeşitli fizyolojik ve psikolojik patolojilerin de başarıyı olumsuz yönde etkilediği vurgulanmaktadır. Yapılan araştırmalarda, yetersiz ve dengesiz beslenmenin, öğrencilerin dikkat sürelerini kısalttığı, algılamalarını azalttığı, öğrenmede güçlük ve davranış bozuklukları çekmelerine yol açtığı, başarı ortalamalarında düşüklüğe neden olduğu bildirilmiştir.⁵²

Öğrencileri etkileyen; metaller, kurşun, civa ve manganez, endüstriyel yan ürün olan polihalojenli aromatik hidrokarbonlar, tarımda yaygın olarak kullanılan pestisitler ile özel durumlarda karşılaşılan radyasyon, ayrıca annenin veya ailenin uygulamaları nedeni ile çocuklara olumsuz bir çevre oluşturan, fetal alkol sendromu, çevresel sigara

⁵¹ Bkz., Gürsen Topses, “a.g.m.”, *Sınıf Yönetimi*, (Ed: Küçükahmet), s. 15.; Ahmet Rahmi Ercan, *Eğitimde Başarı İçin Öğrenci Tanıma Teknikleri*, 3. Baskı, Eğitimde Temel Kitaplar Dizisi, Ankara, 1998, s. 62, 63.; Elif Özmert, Kadriye Yurdakök, Şebnem Soysal v.d., “Ankara’da İlkokul Birinci Sınıf Öğrencilerinde Okul Başarısızlığına Yol Açan Faktörler”, *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 44, 2001, ss. 4-18.; Coşkun, a.g.e., s. 16.

⁵² Bkz., İlhan Oktar ve Nevin Şanlıer, “İlköğretim Okullarında Uygulanan Beslenme Programları ve Öğrencilerin Beslenme Davranışları İle İlgili Öğretmen ve Yöneticilerin Görüşleri”, <http://www.mef.gazi.edu.tr/mefeski/dergi/99-2/bolum6.doc>, s. 56.;

Ahmet İlhan, *Gazi Eğitim Fakültesi Spor Bölümü Öğrencilerinin Teorik ve Pratik Derslerdeki Başarısına Aile, Beslenme ve Okul Dışı Durumlarının Etkisi*, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 1989.; Nurten Ilgaz Meral, *Ankara’daki Bazı Ortaokul Voleybol Takımlarının Başarılarına Etki eden Faktörler*, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Bölümü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 1990.; Tuncel Altınköprü, *Çocuğun Okul Başarısı Nasıl Sağlanır*, Hayat Yayınları: 48, İstanbul, 2001, s. 139.

dumanı, kronik kurşun zehirlenmesi v.b çevresel kirleticiler ile öğrenci başarısı arasındaki ilişkilere yönelik bulgulara da rastlanılmaktadır.⁵³

Spor faaliyetlerinin de, öğrenci başarısını etkileyen önemli faktörlerden olduğu ifade edilmektedir.⁵⁴ Yapılan bir araştırmada, bireysel spor faaliyetleri yapan öğrencilerin, İDKAB dersi de dahil, çoğu derste başarılarının yapmayanlara göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.⁵⁵

Bedensel engeller de, doğal olumsuz etkileri yanında, öğrencilerde psikolojik rahatsızlıklara ve bozukluklara neden olma açısından başarıyı olumsuz etkileyen faktörlerden sayılabilir.

1.2.2. Eğitim-Öğretim Ortamından Kaynaklanan Faktörler

Okulların görevi, Milli Eğitim'in Genel Amaçları'nda ifadesini bulan ve önceden belirlenmiş özellikleri, belirli dersler aracılığı ile öğrencilere kazandırmaktır. Öğrencilerin bu özellikleri kazanması; davranışlarında, önceden belirlenmiş hedefler doğrultusunda, değişiklikler meydana gelmesi eğitim süreciyle sağlanabilmektedir. Öğrencilerin bu hedefleri kazanması öğrenme yoluyla meydana gelmektedir. Öğrencilerin öğrenebilmeleri, belirlenen hedeflere ulaşabilmeleri yani başarılı

⁵³ Bkz., Elif Özmert, "Erken Çocukluk Gelişiminin Desteklenmesi-II: Çevre", *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, C. 48, S. 4, Ekim-Aralık 2005, ss. 337-354.; Özmert, Yurdakök, Soysal v.d., "a.g.m", s. 12.

⁵⁴ Bkz., Hikmet Bilir, "Sağlık ve Okulda Başarı", *Demiryol*, S. 663, Ankara, 1981, ss. 18-19.; Öğrenci Tanıma Teknikleri, Bireyi Tanıma, <http://www.golhisar.com/aydinbilgin/tanima.htm>.

⁵⁵ Ayşe Beyza Özcanoglu, *Orta Öğretimde Okul Spor Faaliyetlerine Katılımın Öğrencilerin Akademik Başarıları Üzerindeki Etkileri*, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 1993, s. 33.

olabilmeleri için de nitelikli öğretim hizmetlerine, uygun öğretim ortamlarına gerek duyulmaktadır.⁵⁶

Öğrencilerin başarılarını etkileyen, öğretim ortamından kaynaklanan faktörleri de araştırma problemimiz çerçevesinde; okuldan, dersten ve öğretmenden kaynaklanan faktörler olarak, üç temel başlık halinde inceleyebiliriz:

1.2.2.1. Okuldan Kaynaklanan Faktörler

Öğrencilerin eğitsel amaçlara uygun olarak yetiştirilmesindeki temel değişkenlerden birisi okuldur. Okul, öğretim etkinliklerinin düzenli olarak gerçekleştirildiği, bu amaçla kurulmuş özel bir kurum, özel bir çevredir.⁵⁷

Okul bir eğitim ve öğretim kurumu olduğundan beri, insanoğlu, buraya birtakım bilgiler kazansın diye yolladığı çocuğunun başarısı ile yakından ilgilenmiştir. Çocuğun okuldaki başarısına gösterilen bu ilgi günümüz çağdaş toplumlarında, giderek önemini artırmaktadır.⁵⁸ Okul, çocuğun yaşamında çeşitli ve zengin deneylerin kazanıldığı bir yerdir. Benliğin gelişiminde ana-baba tutumlarının, çocuğun ana-baba ile ilişkisinin önemi büyük olmakla beraber, okulun bu konudaki rolü de küçümsenemez.⁵⁹

⁵⁶ Nitelikli öğretim hizmetlerinin başarıyla ilişkisi ile ilgili olarak bkz., Benjamin s. Bloom, *İnsan Nitelikleri ve Okulda Öğrenme*, Çev: Durmuş Ali Özçelik, Milli Eğitim Basımevi, Ankara, 1979, 11, 15, 106-136, 161-201.; Gençtürk, a.g.e., s. 11.

⁵⁷ Bkz., Ziya Bursalıoğlu, *Okul Yönetiminde Yeni Yapı ve Davranış*, Beşinci Baskı, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları No: 78, Ankara, 1979, s. 52.

⁵⁸ Ayla Oktay, “a.g.m”, s. 169.

⁵⁹ Neriman Samurçay, “a.g.m.”, s. 251.

Okulla ilişkili olarak öğrenci başarısını etkileyen faktörlerden, okulun nitel ve nicel özellikleri ⁶⁰ ile okula ilişkin tutumlar ⁶¹ araştırmalarda sıklıkla karşımıza çıkan hususlardandır. Öğretmen başına düşen öğrenci sayısı⁶², okulun sosyo-ekonomik durumu, öğretmenin sınıfta kalış süresi, okulun ısınma durumu, araç-gereç, altyapı, kitaplık, oyun alanı ve diğer malzemeler açısından yeterlilik durumu ⁶³ vb. ile öğrenci başarısı arasında doğrudan ilişki olduğu ileri sürülmektedir.⁶⁴

Literatürde, öğrenci başarısı açısından okulun özelliklerine ilişkin olarak , okulun ve sınıfın niteliksel özelliklerinden çok, sınıftaki öğrenme ortamının önemli olduğu vurgulanmaktadır.⁶⁵ Sınıftaki öğrenme ortamının en önemli değişkenleri de öğretmenin kişisel ve mesleki özellikleri ile derslere yönelik tutumlardır.

⁶⁰ Araştırma sonuçları için bkz., İsmail Akcan, *Ailenin İlköğretimde Öğrenci Başarısına Etkisi (Söğütlü Örneği)*, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya, 2001, s. 8.; Coşkun, *a.g.e.*, s. 14.

⁶¹ Bkz., Tekindal Satılmış, “Okula İlişkin Tutum İle Akademik Başarı Arasındaki İlişki”, *Çağdaş Eğitim*, Yıl: 13, S. 139, Ankara, 1998, ss. 29-33.

⁶² Bkz., Hasan Hüseyin Aksoy, “Okul Yöneticileri ve Okul Dışı Değişme Kaynaklarının Eğitime Etkisi”, <http://politics.ankara.edu.tr/~aksoy/altindag.htm>.; Berrin Burgaz, “Kalabalık Sınıf Nitelikli Öğretmen”, *Bilim ve Teknik*, C. 35, S. 420, 2002, ss. 75-76.

⁶³ Bkz., Başaran, *a.g.e.* s. 33-51.; Başar, *a.g.e.* s. 11.; Cevat Alkan, *Eğitim Ortamlarının Düzenlenmesi*, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları: 168, Ankara, 1992, s. 44.; Tarım, *a.g.e.*, s. 23.

⁶⁴ <http://w3.gazi.edu.tr/web/burak/U6.pdf> - u6, 08 Ocak 2007 Pazartesi

⁶⁵ Bkz., Mehmet A. Kısakürek, *Sınıf Atmosferinin Öğrenci Başarısına Etkisi*, Ankara, 1985, s. 2.; Seyhan Ekinci, *Öğrencilerin Sınıf Atmosferine İlişkin Beklenti ve Algılarıyla Akademik Başarıları Arasındaki İlişki*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kayseri, 1999, s. 14-22.

1.2.2.2 Öğretmene Yönelik Tutumdan Kaynaklanan Faktörler

Öğrenme-öğretme ortamında başarıyı etkileyen değişkenlerden en önemlisi ve en kritik olanının öğretmen olduğu vurgulanmaktadır.⁶⁶ Okul, öncelikle ve özellikle, öğretmen yoluyla öğrenci üzerinde etkide bulunmaktadır. Eğitim-öğretim etkinliklerinin başarıya ulaşabilmesi için okulların fiziksel ortamlarının gelişmiş olması tek başına yeterli değildir. Fiziksel donanımın yanında, öğretmenlerin tutum ve davranışları da eğitim-öğretim etkinliklerinin başarıya ulaşmasında önemli bir etkindir.⁶⁷ Bu açıdan, okul-içi faktörler arasında öğretmen öğrenci ilişkisi ve etkileşimi, öğretmene yönelik tutum, öğrenci başarısı üzerinde önemli yer tutmaktadır.

Öğrenci başarısı ile ilişkili olarak öğretmenden kaynaklanan en önemli faktörlerden birisi, öğretmen-öğrenci arasındaki duygusal ve sosyal ilişkidir. Bir dersin amaçlarının gerçekleşmesi, öğretmenin mesleki birikimi yanında, öğrencileri ile olan ilişkilerine de bağlıdır.⁶⁸ Öğrenciler; öğretmenin kişiliğine, kendilerine olan yakınlık ve samimiyetine birinci derecede önem vermektedirler.⁶⁹

Öğrencinin elde edeceği başarının düzeyi üzerinde öğretmenlerin önemli rolünün olduğu bir gerçektir. Öğretmen, mesleki nitelikleri yanında kişisel özellikleri ile öğrenci

⁶⁶ Hasan Demirtaş, “Sınıf İçinde Öğretmen Davranışları”, *Öğretmen Dünyası*, Yıl: 20, S. 238, Ekim, 1999, ss. 32-35, s. 32.; <http://www.akcakoca.meb.gov.tr/rehberlik.24.htm>; Tarım, a.g.e., s. 6.

⁶⁷ Metin Deniz, Selahattin Avşaroğlu ve Özgür Fidan, “İngilizce Öğretmenlerinin Öğrencileri Motive Etme Düzeylerinin İncelenmesi”, *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, C. 7, S. 11, 2002, ss. 61-73, s. 62.

⁶⁸ Beyza Bilgin, *Türkiye’de Din Eğitimi ve Liselerde Din Dersleri*, Emel Matbaacılık, Ankara, 1980, s. 126.

⁶⁹ Beyza Bilgin, “İmam Hatip Lisesinde Uygulama Dersleri”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Ayrı Basım, C. XXI, Ankara, 1976, ss. 317-322, s. 317.

başarısı üzerinde geniş bir etki oluşturur.⁷⁰ Bir öğretmenin başarısı da, öğrencileri ile olan geniş çaptaki ilişkilerine bağlıdır.⁷¹ Sağlıklı olarak kurulabilen öğretmen-öğrenci ilişkileri, öğrencinin okul başarısını yükseltir.⁷² Öğrenme-öğretme sürecinin etkili olabilmesi için öğretmenle öğrenci arasında çok özel bir ilişkinin, başka bir deyişle öğretmen-öğrenci arasında bir tür özel bağın kurulması gerektiği ifade edilmektedir.⁷³ Araştırma sonuçları da, öğretmen tutumunun ve öğretmen öğrenci ilişkisiyle ilgili faktörlerin öğrencilerin başarıları üzerinde etkili olduğunu göstermiştir.⁷⁴ Öğrenci başarısı ile; öğretmenle güvenli ilişkiler kurma ve öğretmenin ilgisi arasında ilişkiler olduğu belgelenmiştir.⁷⁵

Öğretmenle ilişkili olarak öğrenci başarısına yönelik araştırmalarda karşımıza çıkan faktörlerden birisi, sınıf atmosferidir.⁷⁶ Araştırma sonuçları, öğrenci özelliklerindeki farklar kadar, sınıfın yapı ve yönetimindeki farkların da başarıyı

⁷⁰ Temel, Aksoy, *a.g.e.*, s. 117, 123.

⁷¹ Bilgin, “a.g.m.”, s. 317.

⁷² Tuncer Elmacıoğlu, *Hayatın Bütününde Başarı*, İstanbul, 2003, s. 84.

⁷³ Thomas Gordon, *Etkili Öğretmenlik Eğitimi*, Çev: Emel Aksay, (Ed: Birsen Özkan), Onuncu Basım, Sistem Yayıncılık: 95, İstanbul, 2001, s. 3

⁷⁴ Semra Güven, “Başarıyı Etkileyici Bir Faktör Olarak Öğretmen – Öğrenci İlişkileri”, *Çağdaş Eğitim*, Yıl: 19, S. 196, 1994, ss. 30-32, s. 30.; Cemile Güner, *Öğretmenlerin, Öğrencilerin Okuldaki Akademik Başarılarına Etkileri Üzerine Bir Araştırma*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir, 1995, s. 2.; öğretmen- öğrenci iletişiminin öğrenci başarısı üzerine etkisi üzerine yapılmış araştırma sonuçları için bkz., Derya Özler, *Temel Eğitimde (İlköğretim) Öğretmen Niteliklerinin Öğrenci Başarılarına Etkileri Üzerine Bir İnceleme*, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir, 1998, s. 17-33.

⁷⁵ Bkz., Hortasçu, *a.g.e.*, s. 225.

⁷⁶ Bkz., Mehmet Yıldızlar, “Sınıf Düzeninin Öğrenci Başarısına Etkisi”, *Çağdaş Eğitim*, Yıl: 20, S. 213, Ankara, 1995, ss. 23-25.; Tarım, *a.g.e.*, s. 6.

belirleyici olduğunu göstermiştir.⁷⁷ Öğrenci başarısı açısından düşünüldüğünde, öğretmenin sınıftaki atmosferi belirleyici olması, sınıf yönetimindeki beceri ve tutumu önem kazanmaktadır.⁷⁸ Çünkü etkili bir sınıf yönetimi için gerekli olan eğitim süreçlerinin düzenlenmesinden ve yürütülmesinden öğretmen sorumludur.

Öğrenme -öğretme ortamında başarıyı etkileyen sınıf içindeki davranışlardır, sınıfın etkili yönetimidir.⁷⁹ Sınıfın iyi yönetilmesi, eğitimde başarılı olmak için ilk adım olarak kabul edilmektedir. Öğretmenin bireysel özellikleri, ders işlerken kullandığı öğretim strateji, yöntem ve teknikleri de sınıf yönetimini etkilemektedir.⁸⁰ Öğretmenin uyguladığı, öğrenme strateji, yöntem ve teknikler de başarıyı etkileyen faktörlerdendir.⁸¹ Ancak, öğretmenin kullandığı öğretim yöntemleri kadar öğrenciye yaklaşım biçimi de önemlidir.⁸²

Görüldüğü gibi, öğrenci başarısını etkilemede, öğretmenin kişisel ve mesleki özellikleri önemli bir etkiye sahiptir. Ayrıca, öğretmenin kişisel ve mesleki özelliklerine,

⁷⁷ Başar, *a.g.e.*, s. 17.

⁷⁸ Özler, *a.g.e.*, s. 11.

⁷⁹ Demirtaş, “Sınıf İçinde Öğretmen Davranışları”, s. 32.;

<http://www.akcakoca.meb.gov.tr/rehberlik.24.htm>.; Tarım, *a.g.e.*, s. 6.

⁸⁰ Özcan Demirel, *Öğretimde Planlama ve Değerlendirme*, Öğretme Sanatı, PegemA Yayınları Ankara, 2004, s. 175.

⁸¹ Bkz., Nilay Bümen, “Onuncu Sınıf Öğrencilerinin Kullandıkları Öğrenme Stratejilerinin Akademik Başarıları Üzerindeki Etkisi”, *Ege Eğitim Dergisi*, C. 2, S. 1, 2002, ss. 86-95.; Recep Özer, Kerim Fazlıoğlu ve O. Naci Ak, *Rize İlinde Öğrenci Başarısızlığının Çeşitli Faktör ve Değişkenlere Göre İncelenmesi*, 1. Basım, Trabzon, 2000, s. 24.; Ali Şimşek, “Öğrenme Biçimi”, *Eğitimde Bireysel Farklılıklar*, (Ed: Kuzgun ve Deryakulu), s. 109-111.; Gençtürk, *a.g.e.*, s. 12.

⁸² Deniz, Avşaroğlu, ve Fidan, “*a.g.m.*”, s. 62.

bu yöndeki davranışlarına öğrencinin biçtiği değer, başarısında rol oynayan faktörlerden birisidir.⁸³

1.2.2.3. Derse Yönelik Tutumdan Kaynaklanan Faktörler

Öğrencilerin başarılarını etkileyen eğitim-öğretim ortamından kaynaklanan faktörlerden birisi de öğrencilerin derse ilgileri ve tutumlarıdır. Öğrencilerin derse yönelik tutumları ile başarıları arasında doğru orantılı bir ilişki olduğu ileri sürülmektedir.⁸⁴ Tutum, yaşantı ve değişimler sonucu oluşan, ilgili olduğu bütün obje ve durumlara karşı bireyin davranışları üzerinde yönlendirici ya da dinamik bir etkileme gücüne sahip duygusal ve zihinsel hazırlık durumudur.⁸⁵ Tutumlar davranışları doğurur; objeleri, durumları, fikirleri, kişileri ve kurumları belli şekilde değerlendirmeye neden olurlar. Kişinin bir nesneyi kabul ya da reddetmesi, olumlu-olumsuz yönde değerlendirmesi tutumuna bağlıdır.⁸⁶

⁸³ Bkz., Muharrem Yıldız, *Öğrenciyi Tanıma Teknikleri ve Sınıf İçi Rehberlik Etkinlikleri*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2006, s. 61; Kerim Yavuz, *Günümüzde Din Eğitimi*, Çukurova Üniversitesi Yayınları: 1, Adana, 1998, s. 267.; M. Şevki Aydın, *Din dersi Öğretmenlerinin Pedagojik Formasyonları*, Erciyes Üniversitesi Yayınları: 95, Kayseri, 1996, s. 212.

⁸⁴ Hüsnüye Durmaz ve Hasan Özyıldırım, “Fen Bilgisi ve Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Kimya Dersine Karşı Tutumları ve Çoklu Zekâ Alanları İle Kimya ve Türkçe Derslerindeki Başarıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi*, C. 6, S. 1, 2005, ss. 67-76, s. 70.

⁸⁵ Ezel Tavşancıl, *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS İle Veri Analizi*, Nobel Yayınları Ankara, 2002, s. 65

⁸⁶ Mevlüt Kaya, *Din Eğitiminde İletişim ve Dini Tutum*, Etüt Yayınları, Samsun, 1998, s. 44.

Eğitim açısından düşünüldüğünde tutum, öğrencilerin karar ve davranışlarının oluşmasındaki etkisi nedeniyle öğrenmenin gerçekleşmesinde önemli rol oynar.⁸⁷

Özer'in aşağıdaki ifadeleri tutum ve öğrenme arasındaki ilişkiyi açıklar mahiyettedir:

Tutumlar, kanıları ve değerleri içine alan geniş kapsamlı öğrenme ürünleridir. Bunlar insanlara, gruplara, konulara ve nesnelere yönelen olumlu ve olumsuz duyguları ifadede kullanılan tepki eğilimleridir. Okulda öğrenilenler içinde bilişsel nitelikli öğrenme ürünlerinin çoğu, zamanla unutulduğu halde; duyuşsal nitelikli öğrenme ürünleri, zamana dirençli olarak ilgili olduğu konuda sonraki öğrenmeleri kendi yönünde olumsuz etkilemektedir. Belli bir konuya yönelik olarak öğrencinin herhangi bir nedenle geliştirmiş olduğu olumsuz tutum o konuyla ilgili sonraki öğrenmeleri güçleştirirken, olumlu tutum öğrenmeyi kolaylaştıracaktır.

88

Öğrenmede istek kadar, öğrenilecek konuyu sevmek de önemlidir. İnsan sevdiği, sevebildiği konuları daha kolay öğrenir⁸⁹ ve öğrenilenlerin kalıcılığı artar.⁹⁰ Öğrenci dersi ilginç bulur ve öğrenmesi gerektiğine inanırsa, derse yönelik algılamaları ve etkinlikleri olumlu olmaktadır.⁹¹

⁸⁷ Hülya Altınok ve Kamile Ün Açıkgöz, “İşbirlikli ve Bireysel Kavram Haritalamanın Fen Bilgisi dersine Yönelik Tutum Üzerindeki Etkileri”, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, S. 30, 2006, ss. 21-29, s. 21.

⁸⁸ Recep Özer, *Öğrenci Başarısı*, , Rize Rehberlik ve Araştırma Merkezi Yayınları Yayın No: 7, Rize, 1999, s. 16.

⁸⁹ Süleyman Çetin Özoglu, “Eğitimde Öğrenci Başarısı”, *İdarecinin Sesi*, C. 12, S. 71, 1998, ss. 24-26, s. 25.

⁹⁰ Çavuş, *a.g.e.*, s. 77.

⁹¹ Senemoğlu, *a.g.e.*, s. 300.

Araştırma sonuçları, herhangi bir dersin başarısına etki eden en önemli değişkenlerden birisinin de, o derse yönelik tutum olduğunu ortaya koymaktadır.

1.2.3. Aileden Kaynaklanan Faktörler

1970’li yıllardan önce öğrenci başarısı ile ilgili olarak yurt dışında yapılan araştırmalar, daha çok okulun niceliksel ve niteliksel özelliklerinin öğrenci başarısının temel belirleyicileri olduğu üzerine kurgulanmıştı. 1970’li yıllara gelindiğinde de, öğrenci başarısı üzerinde okulun niceliksel ve niteliksel özelliklerinin etkisinden daha çok, ailesel ve daha geniş sosyal faktörlerin etkili olduğunu savunan kuramsal bir yaklaşım egemen olmaya başlamıştır. Bu dönemde yapılan araştırmalar, okul özellikleri ile karşılaştırıldıklarında, başta sosyo-ekonomik düzey olmak üzere, çeşitli aile özelliklerinin başarı üzerindeki etkisinin daha büyük olduğunu göstermiştir. 1980’li yıllarda ise; özellikle gelişmiş ülkelerde, ailenin etkisinin okuldan daha fazla olduğuna yönelik araştırma bulgularına rastlanmaktadır.⁹²

Türkiye’de de 1970’li yılların ortalarından sonra, özellikle son yıllarda, öğrencilerin başarı ve tutumlarındaki farklılaşmaları, aile ve okul özelliklerine dayalı faktörlerle açıklamaya çalışan araştırmaların sayısında artış olduğu ifade edilmektedir.⁹³

Aileye yönelik araştırmalar genellikle, çevresel faktörler olarak, aile hayatının yönlerini ve aile bireylerinin okul karşısındaki tutumlarını, okul ile ilişkilerini ele

⁹² M. Ruhi Köse, “Aile ve Okulun Öğrenci Başarısı Üzerindeki Etkileri: Kuramsal ve Ampirik Gelişmeler”, *Eğitim ve Bilim*, C. 14, S. 76, 1990, ss. 57-61, s. 58-59.

⁹³ Bkz., Köse, “a.g.m.”, s. 59.

almaktadır.⁹⁴ Araştırma sonuçlarına göre, aile özelliklerinin öğrenci başarısı üzerindeki etkisinin anlamlı olduğu görülmektedir. Okul özellikleriyle öğrenci başarısı arasındaki ilişkiye yönelik araştırmalarda ise, okulun niceliksel ve niteliksel özelliklerinden daha çok, bölgesel veya kırsal-kentsel konum gibi okul dışı faktörlerin öğrenci başarısı üzerindeki etkileri tartışılmaktadır.⁹⁵

Bu durum, okul özelliklerinin öğrenci başarısını etkilediğine yönelik araştırma bulguları olmakla beraber, aile özelliklerinin daha etkili olduğunu göstermektedir.⁹⁶ Araştırmalar, öğrencilerin uyum ve başarılarının büyük oranda aile koşullarına bağlı olduğunu ortaya koymaktadır.⁹⁷ Öyle ki, öğrencilerin yaşam koşulları ile başarıları arasındaki ilişkinin % 70 olduğuna dair araştırma bulgularına rastlanılmaktadır.⁹⁸

Öğrenci başarısında ailenin sosyo-ekonomik durumunun önemli yeri vardır. Ailenin sosyo-ekonomik durumu ile, gelir düzeyi, semt, meslek ve eğitim düzeyi gibi yaşadıkları sosyal çevre ve toplum içerisindeki statüleri gibi değişkenler kastedilmektedir.⁹⁹ Ailenin sosyo-ekonomik durumunun, öğrencinin ruh sağlığına, davranışlarına, okul başarısına etki eden en büyük faktörlerden olduğu ifade edilmektedir.¹⁰⁰

⁹⁴ Oktay, “a.g.m.”, s. 179.

⁹⁵ Köse, “a.g.m.”, s. 59, 61.

⁹⁶ Bkz., Şakir Berber, *Sosyo-Ekonomik Faktörlerin ve Ana-Baba Tutumlarının Okul Başarısına Etkisi*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 1990, s. 30.

⁹⁷ Bkz., Çavuş, *a.g.e.*, s. 71, Yılmaz ve Sünbül, *a.g.e.*, s. 7-9.

⁹⁸ Bkz., Altınköprü, *a.g.e.*, s. 108, 145.

⁹⁹ Elmacıoğlu, *a.g.e.*, s. 132.

¹⁰⁰ Cezmi Tahir Berklin, *Problemlili Çocuklar, ve Problem Sebepleri*, Ankara, 1962, s. 16.

Araştırma sonuçlarına bakıldığında, ailenin sosyo-kültürel yapısının, maddi koşullarının ve ailedeki geçimsizlikler gibi etkenlerin öğrenci başarısını doğrudan etkileyen faktörler oldukları görülmektedir.¹⁰¹ Diğer taraftan aile ile ilişkili olarak, öğrencinin ailede aldığı kültürel değerler ile okulun öğrettiği değerlerin çatışmasının, ailenin okul ile olan ilişkilerinin de öğrenci başarısında rol oynadığı belirtilmektedir.¹⁰²

Öğrenci başarısıyla ilişkili aileden kaynaklanan faktörler arasında; anne ve babanın ayrılmış olmaması,¹⁰³ ilgi ve katılımı, uyumu, evin fiziki çevresinin düzenli ve temiz olması gibi değişkenlerin de yer aldığı ifade edilmektedir.¹⁰⁴

Öğrencilerin başarısızlıklarının, zihinsel eksikliklerden çok, aile ilişkilerindeki uyumsuzluklar ve bozukluklardan¹⁰⁵, aile baskısından kaynaklandığı ileri sürülmektedir.¹⁰⁶ Sürekli fiziksel cezaya ve öteki korkutucu ceza yöntemlerine başvuran ailelerdeki çocuk ve gençlerin benlik saygıları, özdeğer duyguları gelişemez, özgüven ve özerklik duyguları olumsuz yönde etkilenir ve tüm bu süreçler, elbetteki çocuk ve gencin okul başarılarına olumsuz yönde etki eder.¹⁰⁷

Çocuklarını başarıya güdüleyen ve bu güdülenmeyi sürekli olumlu davranışlarla pekiştiren, ödüllendiren, sıcak, sevecen ve çocuklarına özgürlük tanıyan anne-babaların

¹⁰¹ Bkz., Muharrem Kepçeoğlu, *Psikolojik Danışma ve Rehberlik*, Ankara, 1995, s. 220.

¹⁰² İbrahim Ethem Başaran, *Eğitim Psikolojisi, Modern Eğitimin Psikolojik Temelleri*, Ankara, 1994, s. 33.

¹⁰³ Bkz., Hortasçu, *a.g.e.*, s. 226.

¹⁰⁴ Bkz., *a.g.e.*, s. 228.

¹⁰⁵ Nilüfer Ş. Tiryakioğlu Özbacı, “Okul Başarısızlığı” *Yaşadıkça Eğitim*, S. 47, 1996, s. 21.; Elmacıoğlu, *Hayatın Bütününde Başarı*, s. 89.

¹⁰⁶ Temel Çalık, “Sınıf Yönetimi ve Özellikleri”, *Sınıf Yönetimi*, (Ed: Küçükahmet), s. 7.

¹⁰⁷ Gürsen Topses, “a.g.m.”, *Sınıf Yönetimi*, (Ed: Küçükahmet), s.16.

başarı motivasyonları yüksek çocuklar yetiştirdikleri ortaya konmuştur.¹⁰⁸ Yine öğrenciyi kabul eden ve ona özyönetim olanağı tanıyan yetiştirme biçimlerinin, başarısını etkilediği görülmektedir.¹⁰⁹

Dengeli ve olumlu ilişkilerin gerçekleştiği, çocuğa sevgi, ilgi, güven, anlayış, disiplin konularında olumlu yaklaşımlarda bulunulan bir aile çevresi, çalışma ve başarıya olumlu katkılarda bulunur. Aile içerisindeki anlaşmazlıklar, hastalıklar, kopuk ilişkiler, ayrılıklar başarısızlığa neden olan olumsuz faktörlerdir.¹¹⁰ Çocuklarının başarılı olmalarını ve başarı durumlarının olumlu yönde devamını isteyen anne-babalar, onlara rahat çalışabilecekleri özgür bir ortam sağlayarak, yaptıkları faaliyetlerle ilgilenerek ve başarılarından duydukları mutluluğu sözel olduğu kadar beden diline de yansıtarak destekleyici bir yaklaşım içinde olmalıdırlar.¹¹¹

Sonuç olarak, öğrencinin ders başarısı üzerinde etkili olan pek çok faktörden söz edilebilir: Zekâ, öğrenme becerisi, cinsiyet, başarı güdüsü, kaygı, ilgi, dikkat toplama, ders çalışma alışkanlıkları, motivasyon, eğitim-öğretim niteliklerinin yeterli- yetersiz oluşu, genel çevre özellikleri, ailenin nitelikleri, sosyo-ekonomik özellikleri, beslenme ve sağlık koşulları, spor faaliyetleri, zaman kullanma alışkanlıkları, temel demografik özellikler, içinde yer aldığı akran grubunun değer ve normları, eğitim programlarının niteliği, okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin yeterlilikleri ve tutumları, sınıf düzeyi, dersin türü ve niteliği, eğitim araçlarının niceliği-niteliği ve benzerleri.

¹⁰⁸ Ülküer, “a.g.m.”, s. 43.; Bkz., Bloom, *a.g.e.*, s. 2

¹⁰⁹ Bkz., Hortasçu, *a.g.e.*, s. 229.

¹¹⁰ Berber, *a.g.e.*, s. 22.

¹¹¹ Aysel Çağdaş, *Anne-Baba Çocuk İletişimi*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2002, s. 152.

Yapılan literatür çalışmaları sürecinde, bu ve benzeri faktörlerin öğrencilerin İDKAB dersindeki öğrenci başarısına etkilerine yönelik araştırmaların azlığı dikkat çekmiştir. Din öğretimi ve genel eğitim alanında bu yönde araştırmalara ihtiyaç duyulduğu ve katkı sağlayacağı görülmektedir.

Ancak, kuramsal ve uygulamaya dayalı verilerle, başarıyı etkilediği ortaya konmuş bir çok faktörün bir araştırmayla ele alınmasının zorluğu da açıktır. Yine, öğrenci başarısı ilk bakışta zihinsel faktörleri akla getirir de araştırma bulguları;¹¹² başarı veya başarısızlığın, çoğunlukla, kişinin zihinsel yeteneklerinden en belirgin olan zekâsının yetersizliğinden değil, bireysel ve çevresel farklılaşmalardan kaynaklandığını göstermektedir. Bu durum, öğrenci başarısını etkilemede, öncelikli olarak zihinsel olmayan faktörlerin ele alınmasının pratik ve faydalı olacağını düşündürmektedir.

Bu doğrultuda; araştırmanın problem alanına, literatür taraması sürecinde incelenen araştırmalarda öğrenci başarı düzeyini birinci derecede etkilediği gözlemlenen zihinsel olmayan faktörlerden, öğrencilerin İDKAB dersine ve ders öğretmenine karşı tutum düzeyleri, cinsiyetleri, sınıf düzeyleri, yaşları, kardeş sayıları, okul dışında din eğitimi alıp almama durumları, ailelerinin sosyo-ekonomik düzeyleri, yaşadıkları semtler, aylık gelir seviyeleri, meslekleri, eğitim düzeyleri alınmıştır.

¹¹² Öğrenci başarısını etkileyen zihinsel olmayan faktörler ilgili yurt dışında ve yurt içinde yapılan çalışmalarla ilgili olarak bkz., İbrahim Ethem Özgüven, *Üniversite Öğrencilerinin Akademik Başarılarını Etkileyen Zihinsel Olmayan Faktörler*”, Ankara, 1974, s. 18-24.

1.3. Problem Cümlesi

Yukarıda ifade edilenler çerçevesinde araştırmanın temel problemi:

İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde öğrenci başarı düzeyini etkileyen faktörler nelerdir? sorusudur.

1.4. Alt Problemler

Bu temel problem çerçevesinde araştırmanın alt problemlerini de şu şekilde sıralayabiliriz:

1. Öğrencilerin İDKAB dersindeki başarı düzeyleri, cinsiyetlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmakta mıdır?
2. Öğrencilerin İDKAB dersindeki başarı düzeyleri, sınıf düzeylerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmakta mıdır?
3. Öğrencilerin İDKAB dersindeki başarı düzeyleri yaş düzeylerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmakta mıdır?
4. Öğrencilerin İDKAB dersindeki başarı düzeyleri kardeş sayılarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmakta mıdır?
5. Öğrencilerin İDKAB dersindeki başarı düzeyleri sosyo-ekonomik düzeylerine (okullarına) göre anlamlı bir şekilde farklılaşmakta mıdır?
6. Öğrencilerin İDKAB dersindeki başarı düzeyleri yaşadıkları semtlere göre anlamlı bir şekilde farklılaşmakta mıdır?
7. Öğrencilerin İDKAB dersindeki başarı düzeyleri ailelerinin aylık gelir durumlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmakta mıdır?

8. Öğrencilerin İDKAB dersindeki başarı düzeyleri babalarının mesleklerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmakta mıdır?
9. Öğrencilerin İDKAB dersindeki başarı düzeyleri annelerinin ev dışında bir işte çalışma durumuna göre anlamlı bir şekilde farklılaşmakta mıdır?
10. Öğrencilerin İDKAB dersindeki başarı düzeyleri babalarının öğrenim düzeylerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmakta mıdır?
11. Öğrencilerin İDKAB dersindeki başarı düzeyleri annelerinin öğrenim düzeylerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmakta mıdır?
12. Öğrencilerin İDKAB dersindeki başarı düzeyleri okul dışında din eğitimi alıp almama durumuna göre anlamlı bir şekilde farklılaşmakta mıdır?
13. Öğrencilerin İDKAB dersindeki başarı düzeyleri okul dışında din eğitimi aldıkları kaynaklara göre anlamlı bir şekilde farklılaşmakta mıdır?
14. Öğrencilerin İDKAB dersindeki başarı düzeyleri ile derse yönelik tutum düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
15. Öğrencilerin İDKAB dersindeki başarı düzeyleri ile ders öğretmenine yönelik tutum düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

2. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın temel amacı, İDKAB dersinde öğrencilerin başarı düzeyini etkileyen faktörleri incelemektir.

Bu temel amaç çerçevesinde araştırmanın alt amaçları da, bağımlı değişken olan öğrencilerin İDKAB dersindeki başarı düzeylerinin; bağımsız değişkenler olan cinsiyetlerine, sınıf düzeylerine, yaş düzeylerine, kardeş durumlarına, sosyo-ekonomik düzeylerine, yaşadıkları semtlere, ailelerinin aylık gelir durumlarına, babalarının

mesleklerine, annelerinin mesleklerine, babalarının öğrenim düzeylerine, annelerinin öğrenim düzeylerine, okul dışında din eğitimi alıp almama durumlarına, aldıkları kaynaklara göre farklılaşıp farklılaşmadığını, yine bağımlı değişken olan öğrencilerin İDKAB dersindeki başarı düzeyleri ile bağımsız değişkenler olan İDKAB dersine yönelik tutum düzeyleri ve İDKAB dersi öğretmenlerine yönelik tutum düzeyleri arasında ilişki olup olmadığını tespit ederek, değerlendirmektedir.

3. Araştırmanın Önemi

İlköğretim bireyin eğitiminde çok önemli bir dönemi oluşturmaktadır. Birey bu dönemde; planlı, programlı, amaçlı, güdümlü, destekli ve zorunlu bir öğretim sürecine girmekte, sürekli olarak yeni bilgi, beceri ve davranışlar kazanmaktadır. Genel eğitim sürecinin ayrılmaz bir parçası olan ilköğretim, Türk Milli Eğitimi'nin amaçlarının gerçekleştirilmesinde de önemli bir rol üstlenmektedir.

Bu amaçların gerçekleşmesine -diğer derslerle birlikte- katkıda bulunan derslerden birisi de, İDKAB dersidir. Tarihi süreç içinde çeşitli merhalelerden geçen bu derse ¹¹³ ait öğretim programları, program geliştirme alanındaki son gelişmeler

¹¹³ Din dersinin tarihi gelişimi ve Milli Eğitim Sistemi içerisinde yer alma gerekçeleri için bkz., Recai Doğan, “1980’e Kadar Türkiye’de Din Öğretimi Program Anlayışları (1924-1980)”, *Din Öğretiminde Yeni Yöntem Arayışları Uluslararası Sempozyum Bildiri ve Tartışmalar, 28-30 Mart 2001-İstanbul, Milli Eğitim Yayınları, İstanbul, 2003, s. 606-642.*; Beyza, Bilgin, “1980 Sonrası Türkiye’de İDKAB dersinin Zorunlu Oluşu ve Program Anlayışları”, *Din Öğretiminde Yeni Yöntem Arayışları Uluslararası Sempozyum Bildiri ve Tartışmalar, 28-30 Mart 2001-İstanbul, Milli Eğitim Yayınları, İstanbul, 2003, s. 667-689.*; Cemal Tosun, “İki Binli Yıllarda Türkiye’de Din Öğretimi: Bugünden Geleceğe”, *Din Öğretiminde Yeni Yöntem Arayışları Uluslararası Sempozyum Bildiri ve Tartışmalar, 28-30 Mart 2001-İstanbul, Milli Eğitim Yayınları, İstanbul, 2003, s. 748-762.*; Doğan, “Cumhuriyetin İlk yıllarında Tevhid-i Tedrisat Çerçevesinde Din Eğitim-Öğretimi ve Yapılan Tartışmalar”, *Türkiye’de Din Eğitimi ve Öğretimi*

çerçevesinde 2000-2001 eğitim-öğretim yılında yenilenmiş ¹¹⁴, 2006-2007 eğitim-öğretim yılında da tekrar düzenlenerek yürürlüğe konulmuştur.¹¹⁵ Hem Milli Eğitimin genel amaçlarına katkısı beklenen, hem de kendi özel amaçlarını etkin bir şekilde gerçekleştirmesi öngörülen bu dersin istenilen seviyede olup olmadığının göstergelerinden birisi de, öğrenci başarı düzeyidir. Bu yüzden, öğrenci başarı düzeyinin, buna etki eden faktörlerin bilimsel yöntemlerle belirlenmesi ve değerlendirilmesi gerekmektedir.

İlmi Toplantısı, İzmir- 4, 6 Aralık 1998, Tebliğler, Türk Yurdu Yayınları, Ankara, 1999, s. 227-288.; Recep Kılıç, “Din Öğretimini Temellendirme Problemi” , *Türkiye’de Din Eğitimi ve Öğretimi İlmi Toplantısı, İzmir- 4, 6 Aralık 1998, Tebliğler*, Türk Yurdu Yayınları, Ankara, 1999, s. 55-61.; Selahaddin Parlador, “Genel Öğretim Din Öğretimi İlişkisi”, *Türkiye’de Din Eğitimi ve Öğretimi İlmi Toplantısı, İzmir- 4, 6 Aralık 1998, Tebliğler*, Türk Yurdu Yayınları, Ankara, 1999, s. 63-70.; Tosun, “Türkiye’de Din Eğitimi ve Öğretimine Genel Bir Bakış”, *Tartışılan Değerler Açısından Türkiye*, Ankara, 1996, s. 95-111.; Tosun, *Din Eğitimi Bilimine Giriş*, Pegem A Yayıncılık, Ankara, 2001, s. 97-116.; Bilgin, *Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi*, Gün Yayıncılık, Ankara, 1998, s. 47-89.; Abdurrahman Küçük, “Temel Eğitimde Din Eğitimi”, *Milli Eğitim ve Din Eğitimi*, Ankara, 1981, s. 238-250.; Doğan ve Tosun, *İlköğretim 4. ve 5. Sınıflar İçin İDKAB Öğretimi*, PegemA Yayıncılık, Ankara, 2002, s. 1-9.; Bilgin ve Mualla Selçuk, *Din Öğretimi Özel Öğretim Yöntemleri*, Gün Yayıncılık, Ankara, 1991, s. 65-68.; Selçuk, “Din Öğretiminin Kuramsal Temelleri”, *Din Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 2000, s. 11-20.

¹¹⁴ İlköğretim İDKAB dersi öğretim programının geliştirilmesi çalışmaları için bkz., Selçuk, “Teorik ve Pratik Açmazlarıyla Kültürel Miras Öğretimini Sorgulayan Bir Deneme”, *Din Eğitiminde Yeni Yaklaşımlar*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 2000, s. 85-94.; *İlköğretim İDKAB Öğretim Programları ve Bir Uygulama Örneği (Ankara Modeli)*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 2001; Doğan ve Tosun, *İlköğretim 6. 7. ve 8. Sınıflar İçin İDKAB Öğretimi Özel Öğretim Yöntemleri*, PegemA Yayıncılık, Ankara, 2003, s. 1-40.; Nurullah Altaş, *İlköğretim İDKAB Öğretimi*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2001, s. 10-24.

¹¹⁵ Araştırma 2000-2001 öğretim yılı dönemini kapsadığı için bu dönemde yürürlükte olan program esas alınmıştır.

Eğitim ve öğretim etkinliklerinin temel amacı, yeni program anlayışına göre, kazanımları gerçekleştirme olduğuna göre, kazanımların ne ölçüde gerçekleştiğinin bir göstergesi olan öğrenci başarısına ve bu başarıyı etkileyen faktörlere yönelik araştırmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

Öğrenci başarısızlığı, eğitime yapılan harcamaların önemli bir bölümünün boşa gitmesine¹¹⁶, öğrencinin başta ailesi olmak üzere çevresiyle ilişkilerinin bozulmasına, hatta öğrenci intiharlarına¹¹⁷ neden olmaktadır. Bu açıdan, öğrencinin başarısız olmasına yol açan etmenlerin tespit edilerek çözüm önerilerinin geliştirilmesi önem arz etmektedir.

Yine gençlik kesiminin bir bölümünü oluşturan ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin başarı durumları hakkında geçerli ve güvenilir bilgilere sahip olmak, bu yaş grubu için yapılacak plan ve programların hedeflerine ulaşma düzeyini tespit açısından değerlidir ve, “öğrenmeyi olumlu ya da olumsuz yönde etkileyen birçok nedeni ortaya koyması yönünden”¹¹⁸ de önemli bir göstergedir.

İlköğretim çağındaki öğrenciler için zorunlu derslerden biri olan, İDKAB dersinin amaçlarının gerçekleştirilebilmesi için, yeterli donanıma sahip öğretmenlerle, öğrenci merkezli programlara ihtiyaç duyulduğu açıktır. Ancak yetkin öğretmenlerin yetiştirilmesi ve uygun programların hazırlanması, İDKAB dersinin amaçlarının gerçekleştirilmesinde, daha etkili ve verimli bir öğrenme ortamının oluşturulmasında tek

¹¹⁶ Küçükahmet, *Öğrencilerin Çalışma Alışkanlıkları ve Tutumları*, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları No:153, Ankara, 1987, s. 1.

¹¹⁷ Mahmut Tezcan, *Gençlik Sosyolojisi*, Üçüncü Baskı, Naturel Yayınları:18, Ankara, 2003, s. 223.

¹¹⁸ Ercan, *Eğitimde Başarı İçin Öğrenci Tanıma Teknikleri*, s. 52.

başlarına belirleyici değillerdir. Bunların yanında, dersin hedeflerin gerçekleşme düzeylerinin, bunları etkileyen faktörlerin belirlenmesi ve değerlendirilmesi de gerekmektedir.

Bu amaç doğrultusunda yapılan araştırma, öğrencilerin başarı düzeylerinin tespiti amacıyla uygulanan “Başarı Testleri” yoluyla, İDKAB dersinde öğrencilerin başarı durumlarıyla ilgili bir veri tabanı elde edildiği, uygulanan anket aracılığıyla da bu başarı ile ilişkisi olduğu düşünülen çeşitli değişkenler incelendiği için önem taşımaktadır.

İDKAB dersi- diğer dersler gibi- birbiri üzerine inşa edilen bilgilerden oluştuğu için, öğrencilerin başarı düzeyindeki olumlu ve olumsuz durumların daha üst ya da alt seviyedeki sınıflarda İDKAB dersini etkileyeceği açıktır. Bu nedenle, ortaya konulan veriler, ileriki ya da alt seviyedeki sınıflarda meydana gelebilecek olumsuzlukların aşılması, olumlu durumların pekiştirilmesi yönünden de katkıda bulunacaktır. Öte yandan, İDKAB öğretiminin ülke içinde ve dışında yapılmış ve yapılacak olan ilgili araştırmalara duyduğu ihtiyaç açıktır. Ülkemiz dışında yer alan bilgi birikiminin ülkemiz koşullarında kullanılması mümkündür. Ancak şu da bir gerçektir ki, eğitim gibi içinde yaşanılan, kültürden soyutlanamayan ve toplumsal faktörlerin etkilerinin kültürden kültüre önemli değişiklikler gösterdiği bir alanda yabancı bilgi birikiminin doğrudan kullanımı her zaman doğru olmayabilir.

Bu gerekçeyle, kendi kültürel dokumuz içinde, İDKAB dersindeki öğrenci başarı düzeyinin ve bu başarı düzeyini etkileyen çeşitli faktörlerin alan araştırmaları yoluyla incelenmesi önem taşımaktadır.

Din eğitimi alanında bu tür araştırmaların yeni başladığı ve yeterli verinin bulunmadığı göz önüne alındığında; bu araştırmanın, din öğretimini yürüten

öğretmenlere, öğrenci başarısı ile ilgili durumlarını görme ve değerlendirme imkanı sağlayacağı; öğretmen yetiştiren üniversitelerin, İDKAB öğretmenliği bölümlerindeki öğretim üyelerine, konuyla ilgili bilimsel bir taban oluşturacağı; İDKAB öğretmenlerinin hizmet içi eğitim seminerleri yoluyla yetiştirilmesinde ve geliştirilmesinde rehberlik edeceği, veli-okul işbirliği çerçevesinde ne türlü çalışmalar yapılabileceği konusunda katkı sağlayacağı umulmaktadır.

4. Araştırmanın Denenceleri

1. Öğrencilerin İDKAB dersindeki başarı düzeyleri, cinsiyetlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.
2. Öğrencilerin İDKAB dersindeki başarı düzeyleri, sınıf düzeylerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.
3. Öğrencilerin İDKAB dersindeki başarı düzeyleri, yaş düzeylerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.
4. Öğrencilerin İDKAB dersindeki başarı düzeyleri, kardeş sayılarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.
5. Öğrencilerin İDKAB dersindeki başarı düzeyleri, sosyo-ekonomik düzeylerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.
6. Öğrencilerin İDKAB dersindeki başarı düzeyleri, yaşadıkları semtlere göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.
7. Öğrencilerin İDKAB dersindeki başarı düzeyleri, ailelerinin aylık gelir durumlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.
8. Öğrencilerin İDKAB dersindeki başarı düzeyleri, babalarının mesleklerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.

9. Öğrencilerin İDKAB dersindeki başarı düzeyleri, annelerinin ev dışında bir işte çalışıp çalışmama durumuna göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.
10. Öğrencilerin İDKAB dersindeki başarı düzeyleri, babalarının öğrenim düzeylerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.
11. Öğrencilerin İDKAB dersindeki başarı düzeyleri, annelerinin öğrenim düzeylerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.
12. Öğrencilerin İDKAB dersindeki başarı düzeyleri, okul dışında din eğitimi alıp almama durumlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.
13. Öğrencilerin başarı düzeyleri, okul dışında din eğitimi aldıkları kaynaklara göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.
14. Öğrencilerin İDKAB dersindeki başarı düzeyleri ile İDKAB dersine yönelik tutum düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.
15. Öğrencilerin İDKAB dersindeki başarı düzeyleri ile İDKAB dersi öğretmenine yönelik tutum düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.

5. Sınırlılıklar

Bu araştırma,

1. Ankara’da 2004-2005 eğitim-öğretim yılında, üst, orta ve alt sosyo-ekonomik düzeyde olduğu öngörülen üç ilköğretim okulunda öğrenim gören 6. ve 7. sınıf öğrencileri ile,

2. İDKAB dersinde öğrencilerin başarılarını etkileyen zihinsel olmayan faktörler olarak; cinsiyet, yaş düzeyi, sınıf düzeyi, kardeş durumu, sosyo-ekonomik düzey (öğrenim görülen okul), yaşanılan semt, ailenin aylık gelir durumu, anne-baba

meslekleri, eğitim seviyeleri okul dışında din eğitimi alıp almama durumu, alınan kaynaklar, İDKAB dersine ve ders öğretmenine yönelik tutumlar ile, sınırlandırılmıştır.

6. İlgili Araştırmalar

İlgili literatür tarandığında, Din öğretimi alanında öğrenci başarısı ve bu başarıyı etkileyen faktörlerle ilgili çok sayıda araştırmaya rastlanılmamaktadır. Ancak bu alanda, farklı amaçlarla gerçekleştirilen araştırmalarda, kısmen de olsa, İDKAB dersinde öğrenci başarı düzeyi ve bu düzeyi etkileyen faktörlerle ilgili bulgular yer almaktadır.

Öğrenci başarısı ile ilgili olarak genel eğitim alanında yapılan araştırmalar incelendiğinde de, özellikle, öğrencinin okul başarısının konu edildiği görülmektedir.

İlgili araştırmalar başlığı altında öncelikle, öğrencilerin okul başarıları ile ilgili araştırmalara; öğrenci başarısını etkileyen faktörleri incelemeye yönelik özellik taşımaları açısından, yer verilmiştir. Daha sonra araştırmanın problem ve amaçlarına yönelik olarak, Din öğretimi alanında yapılmış ilgili çalışmalar sunulmuştur.

Eğitim alanında konumuzla ilişkili olarak yapılmış araştırmalardan bazıları şunlardır:

1. Nilüfer Hakbilen tarafından yapılan, *İlkokul Çağı Çocuklarının Okul Başarılarını Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi*, adlı araştırma.¹¹⁹

Araştırma; ilkokul üçüncü sınıf öğrencilerinin okul başarılarına etki eden faktörleri araştırmak ve okul başarısı ile davranış bozukluğu ilişkisini incelemek üzere, 1982-1983 öğretim yılında, Ankara merkez ilçelere bağlı sosyo-ekonomik düzeylerine

¹¹⁹ Nilüfer Hakbilen, *İlkokul Çağı Çocuklarının Okul Başarılarını Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi*, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara, 1984.

göre üst-orta ve alt olmak üzere üç gruba ayrılan 14 ilkokulda öğrenim gören toplam 773 öğrencinin anneleriyle yüz yüze görüşme yoluyla gerçekleştirilmiştir.

Araştırmada, veri toplama aracı olarak, örnekleme giren öğrencilerin kişisel ve ailesel özelliklerini tespit amacıyla çeşitli sorular ve öğrencilerin davranış bozukluklarını belirlemeye yönelik 63 maddeden oluşan davranış bozukluğu belirti listesi, okul başarısının değerlendirilmesinde de öğrencilerin sınıf geçme notları kullanılmıştır.

Araştırma sonucunda öğrencilerin yaklaşık %25'inin az başarılı, %75'inin de başarılı durumda bulundukları, kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha başarılı oldukları, davranış bozukluğu olanların okul başarılarının daha düşük olduğu, alt sosyo-ekonomik düzeydeki öğrencilerin her boyutta, orta ve yüksek sosyo-ekonomik düzeye mensup öğrencilerden, daha düşük ortalamalara sahip oldukları bulgularına ulaşılmıştır. Annenin ve babanın öğrenim durumu, annenin bir işte çalışıp çalışmaması ile başarı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark çıkmamıştır.

2. Şakir Berber tarafından yapılan, *Sosyo-Ekonomik Faktörlerin ve Ana-Baba Tutumlarının Okul Başarısına Etkisi*, adlı araştırma.¹²⁰

Araştırma, sosyo-ekonomik faktörlerin ve ana-baba tutumlarının öğrencinin okul başarısına etkisini incelemek amacıyla, 1989-1990 öğretim yılında Konya İl Merkezi'nde tesadüfi olarak seçilen 246 lise öğrencisi üzerinde, okullardan alınan not ortalamaları, ana-baba tutum ölçeği ve bilgi formu yoluyla gerçekleştirilmiştir.

¹²⁰ Şakir Berber, *Sosyo-Ekonomik Faktörlerin ve Ana-Baba Tutumlarının Okul Başarısına Etkisi*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 1990

Araştırmada; kız öğrencilerin erkek öğrencilerden daha başarılı oldukları, ailesinin gelir düzeyi yüksek olan öğrencilerin okul başarılarının, ailesinin gelir seviyesi alt düzeyde olan öğrencilere göre daha yüksek olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

3. F. Gülay Aslan (Akan) tarafından yapılan, *İlkokul Öğrencilerinin Başarı ve Başarısızlıklarında Aile Faktörü*, adlı araştırma.¹²¹

Araştırma, ilkokul öğrencilerinin başarı ve başarısızlıklarının; sosyal, kültürel ve ekonomik boyutlarda olmak üzere, aile ile ilişkisini incelemek amacıyla, Ankara İli'nde; üst, orta ve alt sosyo-ekonomik düzeyi temsil eden üç ilköğretim okulunda öğrenim gören 4. sınıf düzeyinde toplam 32 öğrenci ve 32 veliden oluşan örneklem grubu üzerinde anket yoluyla gerçekleştirilmiştir.

Araştırmada, öğrenci başarı düzeyiyle, baba öğrenim düzeyi arasında anlamlı ilişki olmadığı, anne öğrenim düzeyi ile arasında anlamlı ilişki olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Anne-babanın mesleği ile öğrenci başarısı arasında da ilişki bulunamamıştır. Araştırmanın bulgularından birisi de, ailedeki birey sayısı ile başarı düzeyi arasında anlamlı ilişkinin olmasıdır. Birey sayısı arttıkça, başarı düşmektedir. Sonuç olarak, öğrencinin okuldaki performansının ailesinin sosyo-kültürel seviyesine ilişkin değişkenler ile doğrudan ya da dolaylı olarak ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

4. Cemile Güner tarafından yapılan, *Öğretmenlerin, Öğrencilerin Okuldaki Akademik Başarılarına Etkileri Üzerine Bir Araştırma*, adlı araştırma.¹²²

¹²¹ F. Gülay Aslan (Akan), *İlkokul Öğrencilerinin Başarı ve Başarısızlıklarında Aile Faktörü*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 1994.

Araştırma, öğretmenlerin, kişisel ve mesleki niteliklerinin öğrenci başarısı üzerindeki etkilerini ortaya koymak amacıyla, 1994-1995 Öğretim Yılı'nda İzmir İli'ndeki 4 lisede öğrenim gören 160 lise son sınıf öğrencisi üzerinde; kişisel bilgilere, öğretmenlerin kişisel niteliklerine ve mesleki özelliklerine yönelik maddelerin bulunduğu, 3 kısımdan oluşan anket yoluyla gerçekleştirilmiştir. Anketlerden 142'si değerlendirmeye alınmış, elde edilen veriler Ki-Kare tekniği kullanılarak analiz edilmiştir. Analiz sonucu elde edilen bulgular, frekans ve yüzdelikler, tablolaştırılarak yorumlanmıştır.

Araştırmada; öğretmenlerin, hoşgörülü, arkadaş gibi davranma, sevgiyle yaklaşma, güvenilir olma, kendine güvenme, neşeli olma, gibi kişisel özellikleriyle, akıcı konuşma, dersi yöntemleri zenginleştirerek sunma, öğrenci katılımını sağlama, gibi mesleki yeteneklerinin öğrenci başarısını doğrudan etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

5. Gülbin Fırat Ulular tarafından yapılan, *Ortaokul Öğrencilerinin Okul Başarılarını Etkileyen Zihinsel Olmayan Etmenler*, adlı araştırma.¹²³

Araştırma, ortaokul öğrencilerinin okul başarılarının, cinsiyet, ana-baba öğrenim durumu, ailenin gelir durumu, oturdukları evin kira olup olmadığı, kardeş sayısı, evdeki ders çalışma ortamı, ders çalışma süresi, sınıf düzeyi ve ana-baba tutumları gibi zihinsel olmayan faktörlere göre farklılaşıp farklılaşmadığını inceleme amacıyla, 1995-1996

¹²² Cemile Güner, *Öğretmenlerin, Öğrencilerin Okuldaki Akademik Başarılarına Etkileri Üzerine Bir Araştırma*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 1995.

¹²³ Gülbin Fırat Ulular, *Ortaokul Öğrencilerinin Okul Başarılarını Etkileyen Zihinsel Olmayan Etmenler*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 1997.

öğretim yılında Ankara İli merkez ilçelerdeki üç ilköğretim okulunda öğrenim gören, random yöntemiyle seçilen, 419 öğrenci üzerinde gerçekleştirilmiştir.

Araştırmada, cinsiyetin, annenin ve babanın öğrenim düzeyinin, ailenin aylık gelir düzeyinin, kardeş sayısının, sınıf düzeyinin, öğrencilerin okul başarılarını etkiledikleri sonucuna ulaşılmıştır.

6. Derya Özler tarafından yapılan, *Temel Eğitimde (İlköğretim) Öğretmen Niteliklerinin Öğrenci Başarılarına Etkileri Üzerine Bir İnceleme*, adlı araştırma.¹²⁴

Araştırma, ilköğretim kurumlarında görev yapan öğretmenlerin, öğrencilerin akademik başarılarına etkilerini ortaya koymak amacıyla, 1997-1998 Öğretim Yılı'nda İzmir İli'nde bulunan üç ilköğretim okulunda görev yapan 123 öğretmen ve öğrenim gören 192 öğrencinin görüşlerine dayalı olarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmada, öğrencilerin öğretmenlerden mesleki nitelikleri açısından “dersle ilgili sorularına gereken önemi vermesi”nin, kişisel nitelikleri açısından da, “hoşgörülü olması”nın en büyük beklentileri olduğu, elde edilen bulgulardandır.

7. İsmail Akcan tarafından yapılan, *Ailenin İlköğretimde Öğrenci Başarısına Etkisi (Söğütlü Örneği)*, adlı araştırma.¹²⁵

Araştırma, ailenin çeşitli özelliklerinin öğrenci başarısına etkilerini incelemek amacıyla, 1999-2000 Öğretim Yılında Sakarya'nın Söğütlü İlçesi'ndeki ilköğretim

¹²⁴ Derya Özler, *Temel Eğitimde (İlköğretim) Öğretmen Niteliklerinin Öğrenci Başarılarına Etkileri Üzerine Bir İnceleme*, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 1998.

¹²⁵ İsmail Akcan, *Ailenin İlköğretimde Öğrenci Başarısına Etkisi (Söğütlü Örneği)*, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya, 2001.

okullarında öğrenim gören 198 öğrenciden oluşan örneklem üzerinde anket uygulaması yoluyla gerçekleştirilmiştir.

Araştırmada, kardeşi olanların olmayanlara, annesi çalışmayanların çalışanlara, babası memur olan öğrencilerin olmayanlara göre okul başarısının daha yüksek olduğu bulgularına ulaşılmıştır. Babanın ve annenin eğitim düzeyi yükseldikçe okul başarısının da yükseldiği araştırmanın diğer bulgularındandır.

8. A.Kenan Şerefli tarafından yapılan, *İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Akademik Başarılarını Etkileyen Zihinsel Olmayan Faktörler*, adlı araştırma.¹²⁶

Araştırma, ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin okul başarısını etkileyen, öğrenciden, öğretmenden, aileden, okuldan ve sistemden kaynaklanan zihinsel olmayan faktörleri belirlemek amacıyla, Yozgat İli ilköğretim okullarında görev yapan 202 öğretmen, 330 öğrenci ve 203 veli olmak üzere toplam 779 kişiden oluşan örneklem üzerinde anket uygulaması yoluyla gerçekleştirilmiştir.

Araştırma sonucunda, öğretmenlere, öğrencilere ve velilere göre öğrencilerin başarılarını etkileyen öğrenciden kaynaklanan en önemli faktörlerin, psikolojik sorunlar ve ders çalışma alışkanlıkları olduğu bulgularına ulaşılmıştır. Aileden kaynaklanan nedenlerin başında ana-baba tutumları gelmektedir. Okulun fiziki yapısı, öğretmen tutumları ve sınav geçme sistemi de öğrenciler öğretmenler ve veliler tarafından, öğrencilerin başarı düzeylerini etkilediği ileri sürülen en önemli faktörlerdir.

¹²⁶ A.Kenan Şerefli, *İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Akademik Başarılarını Etkileyen Zihinsel Olmayan Faktörler*, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Niğde, 2003.

9. Zehra Özçınar tarafından yapılan, *Öğretmen-Öğrenci-Velilerin İletişimsel Yeterlilikleri ve Öğrenci Başarısıyla Olan İlişkileri*, adlı araştırma.¹²⁷

Araştırma, öğretmenlerin, velilerin ve öğrencilerin sahip olması gereken iletişim yeterliliklerini ve bu yeterliliklerin öğrenci başarısıyla ilişkisini belirlemek amacıyla, 2001-2002 öğretim yılında Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde bulunan 28 ilkokulda öğrenim gören 418 öğrenci ve velileri ile bu okullarda görev yapan sınıf öğretmenleri üzerinde, iletişimsel yeterlilikleri ölçmeye yönelik geliştirilen ölçme aracı vasıtasıyla gerçekleştirilmiştir.

Araştırma sonucuna göre, kız ve erkek öğrencilerin başarı puanları arasında, kız öğrencilerin lehine matematiksel olsa da, anlamlı bir farklılaşma yoktur. Öğretmen-öğrenci-velilerin iletişimsel yeterlilikleri ile öğrenci başarısı arasında da anlamlı ilişkiler bulunamamıştır.

10. Kürşat Tarım tarafından yapılan, *Sınıf Öğretmenlerinin Başarısız Olarak Algıladıkları Öğrencilere Yönelik Tutum ve Davranışları*, adlı araştırma.¹²⁸

Araştırma, öğretmenlerin sınıf içerisinde öğrencilere yönelik tutum ve davranışlarının ve öğrencilerle kurdukları iletişimin, öğrencilerin özelliklerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacıyla, Ankara İli Altınadağ İlçesi'nde 32 ilköğretim okulunda görev yapan 330 sınıf öğretmeninden oluşan örneklem grubu

¹²⁷ Zehra Özçınar, *Öğretmen-Öğrenci-Velilerin İletişimsel Yeterlilikleri ve Öğrenci Başarısıyla Olan İlişkileri*, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara, 2003.

¹²⁸ Kürşat Tarım, *Sınıf Öğretmenlerinin Başarısız Olarak Algıladıkları Öğrencilere Yönelik Tutum ve Davranışları*, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2005.

üzerinde, “Sınıf Öğretmenlerinin Başarısız Olarak Algıladıkları Öğrencilere Yönelik Tutum ve Davranışlarını Değerlendirme Ölçeği” isimli veri toplama aracı yoluyla gerçekleştirilmiştir.

Araştırmada, öğretmenler başarısızlığın en önemli nedeni olarak, “ailenin ilgisizliği”ni, önem sıralamasında en sonuncu olarak da, “öğrencinin zihinsel gelişiminin sınıf düzeyinin gerisinde olması”ni ileri sürmüşlerdir. Araştırma sonuçlarına göre, öğretmenler başarısızlık nedenlerinin aile ile ilgili olanlarından, sosyo-ekonomik düzeyden, ailenin çocuklarına yönelik tutum ve davranışlarından kaynaklanan faktörleri öne almaktadırlar.

Öğrenci başarısını etkileyen faktörlere yönelik olarak ayrıca; öğretmen nitelikleri ve öğrenci başarısına etkileri ile ilgili yurtdışında yapılmış araştırmalar için **Güner**’in ¹²⁹, öğretmen niteliklerinin, sınıf içi ve dışı davranışlarının, iletişim becerilerinin, okul yöneticileri ve meslektaşlarıyla iletişimlerinin başarıya etkisi ile ilgili olarak **Çalikoğlu**’nun ¹³⁰, öğretmenlerin mesleki ve kişilik özelliklerinin olumlu bir sınıf ortamı oluşturulmasında, öğrencilerin akademik başarıları üzerinde önemli bir etken olduğuna

¹²⁹ Güner, *a.g.e.*, s. 18-23.

¹³⁰ Seçil Çalikoğlu, *Sınıf Öğretmenleri Arasındaki İletişimin Okul İşleyişi ve Eğitim Başarıları Üzerindeki Etkisi*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2005.

yönelik olarak **Ekinci**'nin ¹³¹, öğrenci-öğretmen ilişkilerinin öğrencilerin akademik başarıları üzerine etkileri ile ilgili olarak **Güven**'in ¹³² araştırmaları bulunmaktadır.

Din öğretimi alanında, öğrenci başarısıyla ilişkili araştırmalardan bazıları şunlardır:

1. Beyza Bilgin tarafından yapılan, *Türkiye’de Din Eğitimi ve Liselerde Din Dersleri*, adlı araştırma. ¹³³

Araştırma, din eğitimi ve öğretimi alanındaki gelişmelere katkıda bulunmak üzere, ortaöğretimde din bilgisi dersinin yerini, durumunu, problemlerini belirlemek amacıyla, 1975-1976 öğretim yılında, 1255 lise ve dengi okula gönderilen anket yoluyla gerçekleştirilmiştir.

Ankette öğretmenlere yönelik; kişisel özelliklerle, dersin amaçlarının gerçekleşme düzeyi ve sebepleriyle, derste kullanılan metotlarla, değerlendirme ölçütleriyle, ders kitaplarıyla , ders saatinin durumuyla, dersin isteğe bağlı olup olmaması durumuyla, derse ve kendilerine yönelik tutumlarla, hizmet içi eğitim çalışmalarıyla ilgili çeşitli maddeler vardır.

Araştırma bulgularına göre, ankete katılan öğretmenlerin %43,50’si, dersin bugünkü müfredatıyla amacını gerçekleştirmediğini belirtmişlerdir. Amaçların orta düzeyde gerçekleştiğini belirtenlerin oranı ise %46,60’dır. Öğretmenlerin büyük

¹³¹ Seyhan Ekinci, *Öğrencilerin Sınıf Atmosferine İlişkin Beklenti ve Algılarıyla Akademik Başarıları Arasındaki İlişki*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kayseri, 1999.

¹³² Semra Güven, *Lise Öğrencilerinin Başarılarını Etkileyen Okul-İçi Faktörler*, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Malatya, 1991.

¹³³ Beyza Bilgin, *Türkiye’de Din Eğitimi ve Liselerde Din Dersleri*, Emel Matbaacılık, Ankara, 1980.

çoğunluğu öğrencilerin derse ilgili olduklarını ifade etmiştir. Yine öğretmenlere göre, öğrencilerin başarı düzeyleri iyi ve çok iyidir (%70). Öğretmenlerin çoğunluğu, öğrencilerin din bilgisi dersine yönelik ilgilerini artırmak açısından, öğretmenin olumlu tutumunun önemini vurgulamıştır.

2. Mualla Selçuk tarafından yapılan, *Çocuğun Eğitiminde Dini Motifler*, adlı araştırma.¹³⁴

Araştırma, ilkokullarda din ve ahlak öğretiminin verimliliğini araştırmak, okul öncesi ve okul çağı çocuklarının din eğitimi ve öğretiminin planlanmasına yardımcı olacak bilgi birikimini sağlamak ve bu yönde çözüm önerileri getirmek amacıyla, 1987-1988 öğretim yılında, Ankara İli'ndeki 46 okulda görev yapan 114 öğretmenle görüşme tekniği kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

Görüşme formunda öğretmenlerin kişisel özelliklerine ve İDKAB dersinin yeterliliğine, öğrencinin gelişim düzeyine uygunluğuna, kitaplarının yeterliliğine, İDKAB dersine yönelik ilgiye, olumsuz yönde etkileyen faktörlere, uygulanan yöntemlere, yardımcı araç-gereç kullanımına ve İDKAB dersinde uygulanan sınav türlerine yönelik maddeler bulunmaktadır. Araştırma bulgularına göre; Öğrencilerin derse ilgisi yüksektir. İlgisizlik oranı % 2.62'dir.

3. M.Şevki Aydın tarafından yapılan, *Din dersi Öğretmenlerinin Pedagojik Formasyonları*, adlı araştırma.¹³⁵

¹³⁴ Mualla Selçuk, *Çocuğun Eğitiminde Dini Motifler*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları: 50, Ankara, 1990.

¹³⁵ M. Şevki Aydın, *Din dersi Öğretmenlerinin Pedagojik Formasyonları*, Erciyes Üniversitesi Yayınları: 95, Kayseri, 1996

Araştırma, İDKAB dersi öğretmenlerinin pedagojik formasyon yeterliliklerinin hangi düzeyde olduğunu belirlemek amacıyla, Kayseri ilinde orta dereceli okullardan seçilen 843 öğrenci ve 101 İDKAB dersi öğretmenine uygulanan anket yoluyla gerçekleştirilmiştir.

Ankette, öğretmenlerin kişilik özelliklerine, nicel ve nitel yeterlilik düzeylerini belirlemeye, öğrencilerin kişilik özelliklerine, İDKAB dersi öğretmenlerini nasıl değerlendirdiklerine yönelik çeşitli maddeler vardır.

Araştırma bulgularına göre; öğretmenler yeterlilik anlamında geçmişten daha iyi durumdadırlar ve öğrenciler genel olarak İDKAB dersi öğretmenlerini sevmektedirler.

4. Halil İbrahim Kahya tarafından yapılan, *İlköğretim Okullarında İDKAB Dersleri ve Öğretimi*, adlı araştırma.¹³⁶

Araştırma, DKAB dersinin ilköğretim öğrencilerine kazandırdığı olumlu veya olumsuz davranışların tespitini yapmak amacıyla, 1995-1996 Öğretim Yılı'nda Bursa il merkezinde 21 ilköğretim okulunda öğrenim gören, 281'i kız, 245'i erkek olmak üzere toplam 526 öğrenci üzerinde, öğrencilerin genel özelliklerini, İDKAB dersinin öğrenciler üzerindeki etkilerini, öğrencilerin İDKAB dersi öğretmenine yönelik tutum ve davranışlarını belirlemeye yönelik geliştirilen maddelerin bulunduğu anketin uygulanması yoluyla gerçekleştirilmiştir.

Araştırmada, ilköğretim öğrencilerinin dine ve dini konulara ilgi duydukları, İDKAB dersinin olumlu davranış geliştirmelerinde etkili olduğu, İDKAB dersini en

¹³⁶ Halil İbrahim Kahya, *İlköğretim Okullarında İDKAB Dersleri ve Öğretimi*, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Bursa, 1997.

önemli derslerden biri olarak kabul ettikleri ve dersleri ilgi ile takip ettikleri, dersin süresini yetersiz buldukları, İDKAB dersi öğretmenini en sevdikleri öğretmen olarak gördükleri sonuçlarına ulaşılmıştır.

5. Kamuran Çelik tarafından yapılan, *İlköğretim 6. 7. 8. Sınıflarda Okutulan İDKAB Dersinin Amaçlarının Gerçekleşme Düzeyi*, adlı araştırma.¹³⁷

Araştırma, ilköğretim ikinci kademedeki yer alan İDKAB dersinin amaçlarının gerçekleşme düzeyini belirlemek amacıyla, 1997-1998 Öğretim Yılı'nda, 150 İDKAB dersi öğretmeni ve Samsun İl Merkezi ile Ladik İlçesi'ndeki ortaöğretim kurumlarında öğrenim gören 304 lise 1 öğrencisinden oluşan örneklem grubu üzerinde gerçekleştirilmiştir.

Araştırmada veri toplama aracı olarak, amaçların gerçekleşme düzeyini ölçmeye yönelik olarak araştırmacı tarafından geliştirilen envanter ve kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, öğrencilerin ailelerinin gelir düzeyleri yükseldikçe amaçların gerçekleşme düzeyinin düştüğü, okul dışında din eğitimi aldıkları kaynaklar olarak aile ve kuran kurslarını ifade edenlerin amaçların gerçekleşme toplam puanlarının hiç almayanlara göre daha yüksek olduğu, İDKAB dersinin gerekliliğine inanan ve hayatta işlerine yaradıklarını söyleyenlerin puan ortalamalarının diğerlerinden daha yüksek olduğu bulgularına ulaşılmıştır.

¹³⁷ Kamuran Çelik, *İlköğretim 6. 7. 8. Sınıflarda Okutulan İDKAB dersinin Amaçlarının Gerçekleşme Düzeyi*, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Samsun, 1999.

6. Mehmet Ayas tarafından yapılan, *İlköğretimde İDKAB Dersinin Başarısını Etkileyen Faktörler*, adlı araştırma.¹³⁸

Araştırma, İDKAB dersinde öğrenci başarısını etkileyen faktörleri incelemek amacıyla, 1998-1999 Öğretim Yılı'nda Samsun İli Bafra İlçesi'ndeki 8 ilköğretim okulunda öğrenim gören toplam 404 öğrenciden oluşan örneklem grubu üzerinde uygulanan başarı testi ve öğrencilerin başarı düzeyleriyle ilişkili olduğu düşünülen 23 bağımsız değişkenin bulunduğu anket yoluyla gerçekleştirilmiştir.

Araştırma sonucunda; öğrenci başarısı ile, cinsiyet, sürekli hastalık, okulun bulunduğu çevre, kalınan yer, anne-babanın hayatta olma durumu, kardeş durumu, anne ve babanın öğrenim düzeyi, ailenin kalabalıklık durumu, annenin ev dışında çalışması, baba mesleği, dersi gerekli bulma, okul dışında Kuran kurslarında din öğretimi alma durumu, dini içerikli yayınları takip etme değişkenleri arasında anlamlı bir farklılaşma bulunmamıştır. Ailenin gelir düzeyi, dersi yeterli bulma durumu, derste kullanılan yöntemler, okulu sevme durumu, öğretmeni sevme durumu, ibadetlerini yerine getirme, annenin ve babanın ibadetlerini yerine getirmesi değişkenleri ile başarı arasında ise anlamlı farklılaşma olduğu tespit edilmiştir.

7. Keziban Çapar tarafından yapılan, *Din Öğretiminde Duyuşsal Giriş Özelliklerinin Başarıya Etkisi (İlköğretim 6., 7. ve 8. Sınıflar Üzerinde Bir Alan Araştırması)*, adlı araştırma.¹³⁹

¹³⁸ Mehmet Ayas, *İlköğretimde İDKAB Dersinin Başarısını Etkileyen Faktörler*, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Samsun, 2000.

Araştırma, ilköğretim 6. 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin İDKAB dersine karşı geliştirdikleri olumlu veya olumsuz tutumların kaynaklarını ve bu tutumların öğrenci başarısına yansıma oranını incelemek amacıyla, 1999-2000 Eğitim-Öğretim Dönemi'nde İstanbul İli Üsküdar İlçesi'nde 3 ilköğretim okulunda öğrenim gören 281 öğrenci üzerinde anket yoluyla gerçekleştirilmiştir.

Araştırmada veri toplama aracı olarak, öğrencilerin İDKAB dersine ilişkin duyuşsal giriş özelliklerinin, başarılarına etkisini belirlemeye yönelik; okulla, öğretmenle, dersle ve aile ve çevreyle, akademik özkavram ile ilgili çeşitli değişkenlerin yer aldığı 73 maddelik bir anket kullanılmıştır. Bağımlı değişkenle bağımsız değişkenler arasında ilişki olup olmadığı ki-kare tekniği ile incelenmiştir.

Araştırma sonucunda; okul, dini tutum, olumlu çevrede olma, öğretmen ve akademik kavramla başarı arasında ilişki tespit edilmiştir.

8. Halis Ayhan v.d. tarafından yapılan, *Din ve Ahlak Öğretimine Yeni Yaklaşımlar*, adlı araştırma.¹⁴⁰

Araştırma, DKAB dersinin mevcut durumunu öğrencilerin nasıl değerlendirdiğini, beklentilerini ve müfredat yoluyla kazandırılmak istenen becerileri ne ölçüde kazandıklarını tespit etmek amacıyla, İstanbul ilinden tesadüfi örneklem yoluyla seçilen ve sosyoekonomik bakımdan üç ayrı kategoriye temsil ettiği varsayılan üç ilçede

¹³⁹ Keziban Çapar , Din Öğretiminde Duyuşsal Giriş Özelliklerinin Başarıya Etkisi (İlköğretim 6., 7. ve 8. Sınıflar Üzerinde Bir Alan Araştırması), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2001.

¹⁴⁰ Halis Ayhan v.d., Din ve Ahlak Öğretimine Yeni Yaklaşımlar, Dem Yayınları İstanbul, 2004.

(Pendik,Üsküdar, Beşiktaş) yaklaşık 571 öğrenci üzerinde anket uygulaması yoluyla gerçekleştirilmiştir.

Araştırmada, İDKAB dersleri müfredatında yer alan bilgilerin öğrenciler tarafından genel olarak “yeterli” düzeyde öğrenildiği sonucuna ulaşılmıştır.

9. Nurullah Altaş tarafından yapılan, *Gençlik Döneminde Din Olgusu ve Liselerde Din Öğretimi*, adlı araştırma.¹⁴¹

Araştırma, ortaöğretimde DKAB öğretim programlarının; program geliştirme, eğitim bilimi ve din anlayışlarındaki gelişmeler doğrultusunda nasıl bir durumda olduğunu ve bu programların öğrencilerin ihtiyaçlarına ne derece cevap verdiğini araştırmak, bu yönde programların hangi noktalardan gözden geçirilmesine ve program geliştirilirken ne gibi hususların dikkate alınmasına cevap verebilmek amacıyla, gerçekleştirilmiştir.

Araştırmacı, amaçlarını gerçekleştirebilmek üzere, 20 İDKAB dersi öğretmeninden derinliğine görüşme yöntemiyle, 2003-2004 öğretim yılında Ankara Büyükşehir sınırlarında bulunan 13 ortaöğretim kurumunda öğrenim gören 710 lise öğrencisinden de yarı yapılandırılmış görüşme yöntemiyle veri toplamıştır.

Araştırma bulgularına göre, öğrencilerin bir önceki sınıftaki ders geçme not ortalamaları 5 üzerinden 4, 68’dir. Araştırma bulgularından birisi de öğrencilerin önemli bir bölümünün dine yönelik tutumlarının olumlu olduğu yönündedir. Öğrencilerin okul dışında din eğitimi aldıkları kaynak olarak aile önemli yer tutmaktadır.

¹⁴¹ Nurullah Altaş, *Gençlik Döneminde Din Olgusu ve Liselerde Din Öğretimi*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2004.

10. Talip Atalay tarafından yapılan, *İlköğretim ve Liselerde Dindarlık Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma (Diyarbakır Örneği)*, adlı araştırma.¹⁴²

Araştırma, ilköğretim ve lise öğrencilerinin dindarlık ve dindarlığın inanç, davranış, duygu ve bilgi boyutuna dair durumlarının çeşitli değişkenlere göre nasıl şekillendiğini belirlemek amacıyla, Diyarbakır İl merkezinde değişik okullarda öğrenim gören, 666 ilköğretim, 582 lise öğrencisi üzerinde, 2001-2002 öğretim yılında gerçekleştirilmiştir.

Araştırma bulgularına göre, ilköğretim öğrencilerinin dini bilgi boyutunda 6. sınıf öğrencileri, 7. ve 8. sınıf öğrencilerine göre daha düşük ortalamaya sahiptirler. Sosyo-ekonomik seviyesine göre de anlamlı olmasa da orta olan grubun puanı daha yüksektir. Okul dışında din eğitimi alanların dini bilgi toplam puanı daha yüksektir. Kız öğrenciler anlamlı olmasa da matematiksel olarak inanç düzeyinin bilgi boyutunda daha yüksek ortalamaya sahiptirler.

Görüldüğü üzere gerek genel eğitim alanında gerekse din öğretimi alanında öğrenci başarısını etkileyen faktörler problem edinilmiştir. Etkili faktörler olarak, özellikle ailesel özellikler ve duyuşsal davranışlar üzerinde durulmuştur ve sonuçlar, öğrenci başarısının çeşitli değişkenlere göre farklılaştığını ortaya koymuştur.

Araştırma, İDKAB dersinde öğrenci başarısını etkileyen faktörleri duyuşsal, kişisel, ailesel olarak geniş bir boyutta incelediği için alana katkı sağlayacağı umulmaktadır.

¹⁴² Talip Atalay, *İlköğretim ve Liselerde Dindarlık Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma (Diyarbakır Örneği)*, Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları: 25, İstanbul, 2005.

7. Temel Kavramlar

Başarı Testleri: Kişinin eğitim süreci içinde ya da daha geniş anlamda çevre koşulları altında ne kadar öğrendiğini ölçen testlerdir.¹⁴³

İDKAB Dersi Başarı Düzeyi: Öğrencilerin, İDKAB dersi için geliştirilecek başarı testinde gösterecekleri performans.

İlköğretim 6. Sınıf DKAB Dersi Başarı Testi: İlköğretim 6. sınıf İDKAB dersini kapsayan amaç ve hedeflerle tutarlı, öğrenme düzeyini belirlemeye yönelik olarak geliştirilmiş, madde analizi geçerlik ve güvenirlik çalışması yapılmış 25 maddelik test.

İlköğretim 7. Sınıf DKAB Dersi Başarı Testi: İlköğretim 7. sınıf İDKAB dersini kapsayan amaç ve hedeflerle tutarlı, öğrenme düzeyini belirlemeye yönelik olarak geliştirilmiş, madde analizi geçerlik ve güvenirlik çalışması yapılmış 25 maddelik test.

İDKAB Dersine Yönelik Tutum: Öğrencilerin, İDKAB dersi ile ilgili girişimlere olumlu ya da olumsuz yanıtlar vermeleri, bu dersten hoşlanıp hoşlanmamaları durumu.

İDKAB Dersi Öğretmenine Yönelik Tutum: Öğrencilerin, İDKAB dersi öğretmenin kişisel ve mesleki davranışlarına olumlu ya da olumsuz yanıtlar vermeleri, öğretmenin davranışlarından hoşlanıp hoşlanmamaları durumu.

Ölçme: Bir niteliğin gözlenip, gözlem sonucunun sayılarla veya başka sembollerle gösterilmesidir.¹⁴⁴

¹⁴³ Halil Tekin, *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme*, Üçüncü Baskı, Ankara, 1982, s. 84.

Sosyo-Ekonomik Düzey: Bireyleri, aileleri ya da haneleri; meslek, gelir ve eğitim gibi göstergelere dayanarak sınıflandırmayı amaçlayan bir ölçü.¹⁴⁵

Tutum Ölçeği: Bireylerin bir konudaki görüş, düşünce ya da tutumlarını belirlemeye yarayan ölçü araçlarına tutum ölçeği denmektedir. Bir tutum ölçeği, hedeflenen konudaki olumlu ve olumsuz görüş, düşünce ya da tutumları yansıtan bir dizi maddeden oluşmaktadır.¹⁴⁶

¹⁴⁴ M. Fuat Turgut, *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme Metotları*, Yedinci Baskı, Ankara, 1990, s. 12.

¹⁴⁵ Gordon Marshall, *Sosyoloji Sözlüğü*, Çev: O. Akınbay ve D. Kömürcü, Bilim ve Sanat Yayınları, 1999, s. 679-680.

¹⁴⁶ Gönül Kırcaali İftar, “Ölçme”, *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*, (Ed: Ali Atıf Bir), Açıköğretim Yayınları No: 601, Eskişehir, 1999, s. 18.

II. BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde; araştırmanın modeli, evreni ve örnekleme, veri toplama araçlarının geliştirilmesi, uygulama ve verilerin değerlendirilmesi ile ilgili bilgilere yer verilmektedir.

1. Araştırmanın Modeli

Araştırma, bağımlı değişken olan ilköğretim öğrencilerinin başarı düzeyinin; cinsiyet, sınıf, yaş, kardeş sayısı, sosyo-ekonomik düzey, yaşanılan semt, ailenin aylık gelir düzeyi, anne-babanın eğitim durumları ve meslekleri, okul dışında din eğitimi alıp almama durumu, alınan kaynaklar şeklindeki bağımsız değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığını, yine bağımsız değişkenler olan, öğrencilerin İDKAB dersine ve İDKAB dersi öğretmenine yönelik tutum düzeyleri ile bağımlı değişken olan başarı düzeyi arasında ilişki olup olmadığını incelediği için, “Nedensel Karşılaştırma” modeline uygundur.¹⁴⁷

2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni 2004-2005 öğretim yılında Ankara merkez ilçelerinde bulunan tüm ilköğretim okullarındaki 6. ve 7. sınıf öğrencileridir. Araştırmada belirlenen amaçlara ulaşabilmek üzere ilk olarak, üst, orta ve alt sosyo-ekonomik düzeye sahip

¹⁴⁷ Nedensel Karşılaştırma modeli hakkında bkz., Ali Balcı, *Sosyal Bilimlerde Araştırma, Yöntem, Teknik ve İlkeler*, 5. Baskı, PegemA Yayınları, Ankara, 2005, s. 190-191.

öğrencilerin öğrenim gördüğü kabul edilen, Ankara İli merkez ilçelerde bulunan, üç ilköğretim okulu “Tabakalı Örneklem”¹⁴⁸ yöntemine göre belirlenmiştir. Daha sonra, bu üç ilköğretim okulunda öğrenim gören 6. ve 7 sınıf öğrencilerinden, “Basit Tesadüfi Örneklem”¹⁴⁹ yöntemine göre örneklem grubu seçilmiştir.

Bu okulların üç farklı sosyo-ekonomik düzeyi temsil edip etmediğini tespit amacıyla okul yöneticileri, öğretmenler, veliler ve semt sakinleri ile görüşülmüştür. İncelemeler sonucunda, belirlenen Çankaya, Talia Yaşar Bakdur, Hamdi Bulgurlu İlköğretim Okulları’nın üç farklı sosyo-ekonomik düzeyi temsil ettiği kabul edilmiş¹⁵⁰ ve uygulama yapmak üzere gerekli yazışmalar yapılmıştır. (Bkz., Ek -4)

İzin işlemlerinin ardından bu üç ilköğretim okulunun 6. ve 7. sınıflarında öğrenim gören toplam 536 öğrenci araştırmanın örneklemine oluşturmuştur. 8. sınıflar liselere giriş sınav kaygısı nedeniyle kapsam dışı bırakılmıştır.

3. Veri Toplama Araçlarının Geliştirilmesi

Araştırma kapsamında iki farklı veri toplama aracı kullanılmıştır. Bunlar:

1. İlköğretim 6. ve 7. Sınıf İDKAB Dersi Başarı Testleri: İDKAB dersi öğretim programında yer alan hedef ve davranışlara dayalı olarak, ilköğretim 6. ve 7. sınıf öğrencilerinin İDKAB dersindeki başarı durumlarını belirlemeye

¹⁴⁸ Tabakalı örneklem yöntemi ile ilgili bilgi için Bkz., Ali Arseven, *Alan Araştırma Yöntemi, İlkeler, Teknikler, Örnekler*, Gündüz Eğitim ve Yayınları, İkinci Baskı, Ankara, 2001, s. 112.; Kazım Özdamar, *Modern Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Kaan Kitabevi, Eskişehir, 2003, s. 177.

¹⁴⁹ Basit Tesadüfi Örneklem Yöntemi için bkz., Ayhan Ural ve İbrahim Kılıç, *Bilimsel Araştırma Süreci ve SPSS ile Veri Analizi*, Detay Yayınları, Ankara, 2005, s. 34.

¹⁵⁰ Seçilen okulların alt-orta-üst sosyo-ekonomik düzeyleri temsil kabiliyeti için bkz., Tablo 13, 16, 17, 19, 22, 24, 27, 29.

yönelik olarak geliştirilen 25 çoktan seçmeli sorunun yer aldığı veri toplama aracıdır. (Bkz., Ek-1 ve 2.)

2. Anket Formu: Öğrencilerin; kişisel ve aile özelliklerini tespit etmeye yönelik olarak hazırlanan soruların; aynı zamanda İDKAB dersine ve ders öğretmenine yönelik tutum düzeylerini belirlemek amacıyla geliştirilen iki tutum ölçeğinin yer aldığı veri toplama aracıdır. (Bkz., Ek-3)

Anket Formu'nun ilk bölümünde , “Kişisel Bilgiler” başlığı altında, öğrencilerin kişisel ve aile özelliklerini belirlemeyi hedefleyen 14 soru bulunmaktadır. İkinci bölümde ise, “Birinci Bölüm” başlığı altında öğrencilerin İDKAB dersine yönelik tutumlarını belirlemek amacıyla geliştirilen “İDKAB Dersine Yönelik Tutum Ölçeği” ile, “İkinci Bölüm” başlığı altında öğrencilerin ders öğretmenine yönelik tutumlarını tespiti yönelik olarak geliştirilen “İDKAB Dersi Öğretmenine Yönelik Tutum Ölçeği” yer almaktadır.

3.1. İDKAB Dersi Başarı Testleri

Başarı testleri, öğrencinin akademik alandaki performansını ölçmek amacıyla kullanılır.¹⁵¹ Akademik alanla, genellikle, öğrencinin psikomotor ve duyuşsal davranışları dışında kalan, zihinsel davranışları, diğer bir deyişle bilgi ve becerileri

¹⁵¹ Yıldız, *a.g.e.*, s. 77.

kastedilmektedir.¹⁵² Öğrencilerin bir dersten edinmiş oldukları bilgi, beceri ve davranışları da başarı testi kullanılarak ölçülebilmektedir.¹⁵³

Bu doğrultuda, İlköğretim 6. ve 7. sınıf öğrencilerinin İDKAB dersindeki akademik performanslarını belirlemeye yönelik olarak, 2004-2005 öğretim yılı İlköğretim İDKAB Öğretim Programında yer alan özel amaçlar temel alınarak, İlköğretim 6. Sınıf ve İlköğretim 7. Sınıf İDKAB Dersi Başarı Testleri hazırlanmıştır.

Başarı testleri hazırlama sürecinde, ilk olarak İlköğretim İDKAB Dersi Öğretim Programının genel ve özel amaçlarına uygun olarak hazırlanan ve Milli Eğitimi Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu'nca onanan ders kitapları muhtevassından hareketle soru havuzları oluşturulmuştur. Hazırlanan bu havuzdan, 6. ve 7. sınıf öğrencilerine yönelik çoktan seçmeli¹⁵⁴ türünde 36'sar soru; içerik, teknik, öğrenci seviyesine uygunluk açısından değerlendirilerek, ön deneme çalışması yapılmak üzere seçilmiştir.

Ön deneme çalışması 2004-2005 öğretim yılında , 84'ü 6. sınıf, 104'ü 7. sınıf olmak üzere toplam 188 öğrenci üzerinde gerçekleştirilmiştir.

¹⁵² Ahmann, J.S. , Glock, M.D., *Evaluating Pupil Growth, Principles of Tests and Measurements*, Fourth Edition, Allyn and Bacon, Inc. , Boston, 1971, Aktaran: Özcanoğlu, *a.g.e.*, s. 20.

¹⁵³ Bülent Öztürk, *Lise Sosyal Bilimler Dersleri Öğretmenlerinin Başarı Testi Hazırlamadaki Yetersizliklerine İlişkin Bir Araştırma*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 1998, s. 67

¹⁵⁴ Çoktan seçmeli testler ve hazırlanışları ile ilgili geniş bilgi için bkz., Hasan Yılmaz, *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme*, Yedinci Baskı, Çizgi Kitabevi Yayınları, Konya, 2004, s. 106-133.; Ahmet Saban, *Öğrenme-Öğretme Süreci, Yeni Teori ve Yaklaşımlar*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2000, s. 222-223.

3.1.1 İDKAB Dersi Başarı Testlerinin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları

Geliştirilen başarı testleri; geçerliği, güvenirliği, çeldiricilerinin işlerliği, yeterince duyarlı ölçme yapıp yapmadığı gibi özelliklerinin belirlenmesi amacıyla, ön deneme çalışmasının ardından İteman programıyla test ve madde analizine tabi tutulmuştur.

Testteki her soruya verilen cevapların ayrı ayrı analiz edilmesine madde puanları analizi denir. Seçmeli maddelerin analizinde bunların üç yönü üzerinde durulur. Bunlardan biri maddenin güçlüğü, ikincisi ayırt ediciliği, üçüncüsü de maddenin çeldiricilerinin işlerliğidir.¹⁵⁵

Analiz sonucunda madde güçlük düzeyleri uygun olmayan, ayırt edicilikleri düşük maddeler testlerden çıkarılmış, iyi çalışmayan çeldiricilerde gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Böylece, 6.ve 7. sınıflar için hazırlanan başarı testlerinden 11'er soru

¹⁵⁵ Başarı testleri, test hazırlama ve madde analizi için Bkz., Yılmaz, *a.g.e.*, s. 209-227.; Durmuş Ali Özçelik *Test Hazırlama Klavuzu*, ÖSYM Yayınları, Ankara, 1989; Mehmet Ural, Hasan Erdoğan ve Müfide Ural, *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme*, Üçüncü Baskı, Ankara, 1993, s. 155-204.; Turgut, *a.g.e.*, s. 116-170.; Cavide Demirci, “İlköğretimde Başarı Testi Geliştirmeye Bir Örnek”, *Cumhuriyetin 75. Yılında İlköğretim, 1. Ulusal Sempozyumu, 27-28 Kasım Ankara*, Hüseyin Hüsnü Tekişik Eğitim Araştırma Geliştirme Merkezi Yayınları: 1, Ankara, 1998. ss. 255-259.; Doğan Çağlar, *Başarının Ölçülmesi ve Değerlendirme*, Uludağ Üniversitesi Yayınları: 8, Bursa, 1983.; İbrahim Ethem Özgüven, *Psikolojik Testler*, Beşinci Baskı, Pdrem Yayınları, Ankara, 2003, ss. 83-120, 145-159.; Turgut, *Öğrenci Başarısının Değerlendirilmesi*, Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Dairesi Araştırma ve Değerlendirme Bürosu, Ankara, 1969.; Vahit Bademci, *Hedefin Davranışlara Çevrilmesi Davranışlardan Seçmeli Test Maddeleri Yazılması*, Gazi Kitabevi, 3. Baskı, Ankara, 1999.; Koç, “Standart Başarı Testlerinin Bir Eğitim Sisteminde Verilen Çeşitli Kararlardaki Yeri ve Önemi”, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, C. 17, S. 1-2, 1984, ss. 159-172.; Nuri Doğan, A. Ata Tezbaşaran, “Klasik Test Kuramı ve Örtük Özellikler Kuramının Örneklemeler Bağlamında Karşılaştırılması”, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25, 2003, ss. 58-67, s. 58.

çıkarılarak testlerin soru sayısı 25 olarak belirlenmiştir. Başarı testinden alınabilecek en yüksek düşük puan 0, alınabilecek en yüksek puan 25’dir.

Tablo 1’de, 6. sınıflar için geliştirilen İDKAB Dersi Başarı Testlerinin analiz sonuçlarını gösteren tablo verilmiş, gerekli açıklamalar yapılmıştır.

Tablo 1. 6. Sınıf Başarı Testi Madde Analizi Tablosu

Madde No	Madde Güçlük İndeksi	Madde Ayıricılık İndeksi
Madde1	.80	.25
Madde2	.48	.27
Madde3	.32	.31
Madde4	.67	.38
Madde5	.90	.48
Madde6	.78	.70
Madde7	.88	.71
Madde8	.60	.51
Madde9	.88	.73
Madde10	.76	.59
Madde11	.86	.66
Madde12	.87	.63
Madde13	.71	.55
Madde14	.70	.52
Madde15	.71	.84
Madde16	.88	.96
Madde17	.57	.58
Madde18	.80	.62
Madde19	.84	.75
Madde20	.71	.60
Madde21	.40	.31
Madde22	.77	.53
Madde23	.76	.58
Madde24	.74	.61
Madde25	.58	.26

Maddelerin Güçlük İndekslerinin Ortalaması: 0.73

Maddelerin Ayıricılık İndekslerinin Ortalaması: 0.55

Alpha: 0.74

İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin İDKAB dersinde başarı düzeylerini ölçmek amacıyla geliştirilen 25 maddelik Başarı Testi'ne ait analiz sonuçlarına göre, maddelerin güçlük indeksleri .40 ile .90 arasında değişmektedir. Maddelerin güçlük indekslerinin ortalaması da, .73'dür. Maddelerin ayıricılık indeksleri, .26 ile .96 arasında değişmektedir. Maddelerin ayıricılık indekslerinin ortalaması da .55'dir. Başarı Testinin Alpha Güvenirlik Katsayısı ise .74'dür.

Madde güçlük indeksi 0.60-0.90 arası, madde ayırt edicilik indeksi 0.20' den büyük olan maddenin tipik iyi bir madde olduğu ifade edilmektedir.¹⁵⁶ Başarı testlerinin güvenilirlik katsayılarının .70 den büyük olması da testin güvenilirlik düzeyinin yeterliliğine işaretir.¹⁵⁷ Yapılan analizin sonuçları, 6. sınıflar için hazırlanan başarı testinin geçerliliğinin ve güvenilirlik düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir.

Tablo 2'de, 7. sınıflar için geliştirilen İDKAB Dersi Başarı Testleri'nin analiz sonuçlarını gösteren Tablo verilmiş, gerekli açıklamalar yapılmıştır.

Tablo 2. 7. Sınıf Başarı Testi Madde Analizi Tablosu

Madde No	Madde Güçlük İndeksi	Madde Ayıricılık İndeksi
Madde1	.85	.47
Madde2	.88	.68
Madde3	.65	.35
Madde4	.81	.47

¹⁵⁶ <http://www2.aku.edu.tr/~gocak/pdf/10-13-olc%20deg%20test%20gel%20madde%20analizi.pdf>, s. 29, Aralık 2005.

¹⁵⁷ Güvenirlik konusu için bkz., Yılmaz, *a.g.e.*, s. 215.; Mehmet Özyürek, *Standartlaştırılmış Bağıl Testler (Modül)*, Gazi Eğitim Fakültesi Yayınları: 4, Ankara, 1995, s. 51.

Madde5	.86	.74
Madde6	.71	.44
Madde7	.89	.88
Madde8	.85	.66
Madde9	.64	.50
Madde10	.77	.71
Madde11	.86	.85
Madde12	.70	.56
Madde13	.71	.88
Madde14	.69	.58
Madde15	.74	.76
Madde16	.73	.63
Madde17	.79	.91
Madde18	.85	.83
Madde19	.82	.91
Madde20	.82	.74
Madde21	.71	.75
Madde22	.69	.67
Madde23	.85	.87
Madde24	.79	.73
Madde25	.75	.56

Maddelerin Güçlük İndekslerinin Ortalaması: 0.78

Maddelerin Ayırıcılık İndekslerinin Ortalaması: 0.69

Alpha: 0.85

İlköğretim 7. sınıf öğrencilerinin İDKAB dersinde başarı düzeylerini ölçmek amacıyla geliştirilen 25 maddelik Başarı Testi'ne ait analiz sonuçlarına gösterir tablo incelendiğinde, maddelerin güçlük indekslerinin .64 ile .89 arasında, ayırıcılık indekslerinin de, .35 ile .91 arasında değiştiği görülecektir. Maddelerin güçlük indekslerinin ortalaması, .78, ayırıcılık indekslerinin ortalaması da .69'dur. Başarı Testinin Alpha Güvenirlik Katsayısı ise .85'dir.

Madde güçlük indeksi 0.60-0.90 arası, madde ayırt edicilik indeksi de 0.20' den büyük maddenin tipik iyi bir madde¹⁵⁸ olduğu göz önüne alındığında testin geçerliliğinin yüksek olduğu ifade edilebilir. Alpha güvenirlik katsayısının da .87 olması testin güvenirlik düzeyinin yüksekliğine işaretir.

Bütün bu bulgular birlikte değerlendirildiğinde, ilköğretim 6.ve 7. sınıf öğrencilerin İDKAB dersinde başarı düzeylerini ölçmeye yönelik hazırlanan başarı testlerinin geçerli ve güvenilir oldukları görülmektedir.

3.2. İDKAB Dersine Yönelik Tutum Ölçeği

İDKAB Dersine Yönelik Tutum Ölçeği, öğrencilerin İDKAB dersindeki başarı düzeyleri ile onların İDKAB dersine yönelik tutum düzeyleri arasındaki ilişkiyi belirlemeye yönelik olarak hazırlanmıştır.

İlk olarak literatür taraması yapılarak, öğrencilerin İDKAB dersine yönelik tutumlarını belirlemeyi amaçlayan bir taslak geliştirilmiştir. Ardından, bu taslak; teknik, içerik, dil açısından incelenerek likert tipi¹⁵⁹ bir ölçek haline getirilmiştir. Daha sonra, ölçeğin 6. ve 7. sınıf öğrencileri için kullanılmasının uygun olup olmayacağını (dil, içerik, süre v.b.) belirlemek, geçerlilik ve güvenirlik çalışmalarını yapmak amacıyla, 99 öğrenci üzerinde 2004-2005 Öğretim Yılı'nda ön deneme çalışması yapılmıştır.

¹⁵⁸ <http://www2.aku.edu.tr/~gocak/pdf/10-13-olc%20deg%20test%20gel%20madde%20analizi.pdf>, s. 29, Aralık 2005.

¹⁵⁹ Likert tipi ölçeklerle ilgili daha geniş bilgi için bkz., Tezbaşaran, *Likert Tipi Ölçek Geliştirme Kılavuzu*, Ankara, 1997, s. 9-11.; Tavşancıl, *a.g.e.*, s. 138-156.; Mahmut Kartal, *Hipotez Testleri, Parametrik ve Nanparametrik Teknikler*, İkinci Baskı, Şafak Yayınevi, Erzurum, 1998, s. 21.; Duygu Anıl ve Neşe Güler, "İkili Karşılaştırma Yöntemi İle Ölçekleme Çalışmasına Bir Örnek", *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, S. 30, 2006, ss. 30-36, s. 30-31.

3.2.1. İDKAB Dersine Yönelik Tutum Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları

Tutum ölçmede amaç, ölçme konusu olan tutum bakımından birey hakkında değerlendirme yapmak ve elde edilen değerlendirme sonuçlarına dayanarak belli kararlar vermektir. Verilen kararların doğruluğu ve uygunluğu kararların dayandığı ölçme sonuçlarına bağlıdır. Ölçeğin istenen tutumu ölçme yeteneğine sahip olması için geçerli ve güvenilir olması gerekir.¹⁶⁰

Araştırmanın veri toplama araçlarından olan ölçeklerin güvenilir ve geçerli ölçüm yapıp yapmadıkları da, ön deneme vasıtasıyla, toplanan verilere dayanılarak kontrol edilmiştir.

Ön denemede örneklem grubundan elde edilen verilerin faktör analizi için uygunluğu, Kaiser–Meyer–Olkin (KMO) ve Bartlett Sphericity Testi ile belirlenmiştir.¹⁶¹

Ölçme aracının geçerliliği, aracın neyi ölçtüğü ve bu işi ne kadar iyi yaptığı anlamına gelmektedir.¹⁶² Ölçeğin yapı geçerliliği, yaygın olarak kullanılan açımlayıcı faktör analizi yaklaşımı ile test edilmiştir. Faktör analizi, aynı yapıyı ya da niteliği ölçen birbiriyle ilişkileri yüksek olan maddeleri bir grupta toplamak için kullanılan istatistiksel bir analiz tekniğidir.¹⁶³ Yapılan bu analiz sonucunda ölçekte yer alacak maddeleri

¹⁶⁰ Recep Bindak, “Tutum Ölçeklerine Madde Seçmede Kullanılan Tekniklerin Karşılaştırılması”, *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, C. 6, S. 10, Güz - 2005, ss. 17-26, s. 19.

¹⁶¹ Şener Büyüköztürk, *Veri Analizi El Kitabı*, Pegem A Yayınları, 5. Baskı, Ankara, 2005, s. 126.

¹⁶² Tavşancıl, *a.g.e.*, s. 16.

¹⁶³ Faktör analizi için bkz., Büyüköztürk, *a.g.e.*, s. 123-137.; Tavşancıl, *a.g.e.*, s. 46-61.

belirlemede faktör yük değerlerinin, .40 ve daha yüksek olması kabul edilmiştir¹⁶⁴. Bu değerden daha düşük olan maddeler ölçekten çıkarılmıştır.

Güvenirlilik kavramıyla ise, “herhangi bir ölçme araç veya yönteminin ölçtüğü değişkeni ne duyarlılıkta ölçebildiği, ölçme sonuçlarının tesadüfi hatalardan ne derece arınık olduğu” ifade edilmektedir.¹⁶⁵ Başka bir ifadeyle, “ölçme aracının duyarlı ve tutarlı ölçme yapması niteliğine”¹⁶⁶ ölçme aracının güvenirliliği denir. Likert tipi tutum ölçeklerinde güvenirlilik düzeyini belirlemede, yaygın olarak, iç tutarlılığın bir ölçütü olan, Cronbach Alfa yöntemi kullanılmaktadır.¹⁶⁷ Araştırmada, “İDKAB Dersine Yönelik tutum Ölçeği”nin güvenirlilik düzeyinin belirlenmesinde de, Cronbach Alfa yöntemi kullanılmıştır.

Ön deneme çalışmasından sonra yapılan faktör ve madde analizine göre, faktör yük değerleri 0.40’ın altında maddeler ölçekten çıkarılmıştır. Uygulama sonrasında yapılan faktör analizi sonucunda ise, faktör yük değeri başka boyutta görüldüğü, binişik olduğu için, “Ders1” maddesi ölçekten çıkarılmış, ölçeğin tutum puanları toplanırken, hesaplamaya dahil edilmemiştir.

Ölçekte olumsuz tutumları belirlemeye yönelik madde yoktur. Puanlama yapılırken, “kesinlikle katılıyorum” seçeneğine 5 puan, “katılıyorum” seçeneğine 4 puan, “kararsızım” seçeneğine 3 puan, “katılmıyorum” seçeneğine 2 puan, “kesinlikle katılmıyorum” seçeneğine 1 puan verilmiştir. “İDKAB dersine Yönelik Tutum

¹⁶⁴ Bkz., Büyüköztürk, *a.g.e.*, s. 124.

¹⁶⁵ Turgut, *a.g.e.*, s. 27.

¹⁶⁶ Ural ve Erdoğan, *a.g.e.*, s. 50.

¹⁶⁷ Bkz., Tavşancıl, *a.g.e.*, s. 152.; Ural ve Kılıç, *a.g.e.*, s. 258.

Ölçeği"nden alınabilecek en yüksek puan $9 \times 5 = 45$, en düşük puan ise $9 \times 1 = 9$ 'dur. Ölçekte sadece ortaya düşen "Kararsızım" seçeneği işaretlendiğinde alınabilecek puan $9 \times 3 = 27$ 'dir. Yüksek puan olumlu bir tutum, düşük puan ise olumsuz bir tutum düzeyinin göstergesi olmaktadır.

İDKAB dersine yönelik tutumları belirlemek amacıyla kullanılan bu ölçek için yapılan KMO ve Bartlett Testi sonuçları Tablo 3' de verilmiştir.

Tablo 3. İDKAB Dersine Yönelik Tutum Ölçeği KMO ve Bartlett Testi Sonuçları

KMO and Bartlett's Test

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		,936
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	2295,357
	df	36
	Sig.	,000

Öğrencilerin İDKAB dersine yönelik tutumlarını tespit edebilmek için geliştirilen ölçekle elde edilen verilerin yeterliğinin saptanması amacıyla uygulanan KMO ve Bartlett Testi sonuçlarına göre, yeterlik puanı .94'dür. Bu sonuç, ölçeğin faktör analizi için "mükemmel" seviyede uygun ve örneklemden elde edilen verilerin yeterli olduğunu göstermektedir.¹⁶⁸

¹⁶⁸ Bkz., Tavşancıl, *a.g.e.,s.*, 50.

İDKAB dersine yönelik tutumları belirlemek amacıyla geliştirilen ölçeğin faktör ve madde analizi sonuçları Tablo 4’ de verilmiştir.

Tablo 4. İDKAB Dersine Yönelik Tutum Ölçeği Faktör ve Madde Analizi Sonuçları

Madde No:	İDKAB Dersine Yönelik Tutum Maddeleri	Birinci Faktör Yük Değeri	Madde Toplam Korelasyonu
Ders9	Din dersini severek ve isteyerek okumaktayım.	.851	.7876
Ders10	Din dersine devam etmeye özen gösteririm.	.805	.7323
Ders6	Öğretmenin din dersiyle ilgili açıklamalarını can kulağı ile dinlerim.	.776	.6967
Ders2	Din dersinin konuları ile ilgilenilmelidir.	.757	.6816
Ders7	Din dersinde kazandığım bilgiler hayatta işime yarıyor.	.743	.6631
Ders5	Din dersi ile ilgili soruları en iyi şekilde cevaplamaya çalışırım.	.739	.6586
Ders8	Din dersinin okutulması gereklidir.	.738	.6569
Ders4	Din dersi ile ilgili sınıfta öğrenilenlerden daha fazlası öğrenilmelidir.	.681	.5991
Ders3	Din dersinde yüksek not almaya özen gösterilmelidir.	.616	.5305

Açıkladığı Varyans: % 56

Alpha: .90

Öğrencilerin İlköğretim İDKAB dersine yönelik tutum düzeylerini ölçmeye yönelik geliştirilen ve 9 maddeden oluşan ölçeğin faktör ve madde analizi sonuçları incelendiğinde, maddelerin faktör yük değerlerinin, .616 ile.851 arasında değiştiği görülmektedir. Faktör yük değerlerine göre ölçek birbiriyle ilişkili maddelerden oluşmakta ve öğrencilerin İlköğretim İDKAB dersine yönelik tutum düzeylerini ölçmektedir. Her bir maddenin katılımcıları ne denli ayırt ettiğini değerlendirmek

amacıyla yapılan madde analizi sonuçlarına göre madde toplam korelasyonlarının da .5305 ile 7876 arasında yeterli düzeyde olduğu görülmektedir. Bu bulguya göre 9 yeterlik ifadesinin her biri ayırt edici özelliğe sahiptir.

Ölçekteki, tek bir faktörün açıkladığı varyans % 56'dır. Yani ölçekte yer alan maddeler, öğrencilerin İlköğretim İDKAB dersine yönelik tutumlarının yaklaşık %56'sını açıklamaktadır. Açıklanan varyansın %56 olması, aynı zamanda ilgili yapının iyi ölçüldüğünün bir göstergesidir.¹⁶⁹ Ölçeğin alfa katsayısının .90 olması da güvenilirlik düzeyinin mükemmel olduğuna işaret etmektedir.¹⁷⁰

Bütün bu bulgular, öğrencilerin İlköğretim İDKAB dersinde yönelik tutum düzeylerini ölçmeye yönelik geliştirilen ölçeğin geçerli ve güvenilir bir veri toplama aracı olduğunu ortaya koymaktadır.

3.2.2. İDKAB Dersi Öğretmenine Yönelik Tutum Ölçeği

İDKAB Dersi Öğretmenine Yönelik Tutum ölçeği, İDKAB dersinde öğrenci başarı düzeyi ile öğretmene yönelik tutumlar arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere hazırlanmıştır. Ölçeğin geliştirilmesi sürecinde öncelikle, literatür taraması yapılmış¹⁷¹, öğrencilerin İDKAB dersi Öğretmenine yönelik tutumlarını belirlemeyi amaçlayan bir taslak oluşturulmuştur. Ardından, bu taslak; teknik, içerik, dil açısından incelenerek şekillendirilmiştir. Geliştirilen ölçeğin 6. ve 7. sınıf öğrencilerine uygunluğunun (dil,

¹⁶⁹ Bkz., Büyüköztürk, *a.g.e.*, s. 124-126.

¹⁷⁰ Tavşancıl, *a.g.e.*, s. 29.

¹⁷¹ Öğrencilerin İDKAB dersi öğretmenine yönelik tutum ölçeği hazırlanırken, Özçınar'ın, "Öğrencilerin Öğretmenlerle Olan İletişimsel Yeterlilik Ölçeği"nden yararlanılmıştır. Ölçek maddeleri için bkz., Zehra Özçınar, *Öğretmen-Öğrenci-Velilerin İletişimsel Yeterlilikleri ve Öğrenci Başarılarıyla Olan İlişkileri*, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara, 2003, s. 57-59.

içerik, süre v.b.) denetlenmesi, geçerlilik ve güvenirlik çalışmalarının yapılabilmesi amacıyla, 99 öğrenci üzerinde, 2004-2005 öğretim yılında ön deneme çalışması yapılmıştır.

3.2.3. İDKAB Dersin Öğretmenine Yönelik Tutum Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları

Ön deneme uygulamasından sonra yapılan faktör analizine göre, madde faktör yük değerleri 0.40 'ın altında olan maddeler ölçekten çıkarılmıştır. Uygulama sonrası yapılan faktör analizi sonucunda da, faktör yük değerlerinin başka boyutlarda görünmeleri ve binişik olmaları nedeniyle; öğrtmn1, öğrtmn20, öğrtmn22, maddeleri ölçekten çıkarılmış ve toplam puan alınırken hesaba katılmamışlardır.

Puanlama yapılırken, olumlu tutumları ifade eden maddelerdeki, “kesinlikle katılıyorum” seçeneğine 5 puan, “katılıyorum” seçeneğine 4 puan, “kararsızım” seçeneğine 3 puan, “katılmıyorum” seçeneğine 2 puan, “kesinlikle katılmıyorum” seçeneğine 1 puan verilmiştir. Olumsuz tutumları ifade eden maddelerde puanlama tersine yapılmıştır. Buna göre; “kesinlikle katılıyorum” seçeneğine 1 puan, “katılıyorum” seçeneğine 2 puan, “kararsızım” seçeneğine 3 puan, “katılmıyorum” seçeneğine 4 puan, “kesinlikle katılmıyorum” seçeneğine 5 puan verilmiştir. "İDKAB Dersi Öğretmenine Yönelik Tutum Ölçeği"nden alınabilecek en yüksek puan, $19 \times 5 = 95$, en düşük puan ise $19 \times 1 = 19$ 'dur. Ölçekte sadece ortaya düşen "Kararsızım" seçeneği işaretlendiğinde alınabilecek puan $19 \times 3 = 57$ 'dir. Yüksek puan olumlu bir tutum, düşük puan ise olumsuz bir tutum düzeyinin göstergesi olmaktadır.

İDKAB dersi öğretmenine yönelik tutum düzeyini belirlemek amacıyla kullanılan bu ölçek için yapılan KMO ve Bartlett Testi sonuçları Tablo 5' de verilmiştir.

Tablo 5. İDKAB Dersi Öğretmenine Yönelik Tutum Ölçeği KMO ve Bartlett Testi Sonuçları

KMO and Bartlett's Test

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		,947
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	4993,601
	df	171
	Sig.	,000

Öğrencilerin İDKAB dersi Öğretmenine yönelik tutumlarını tespit edebilmek için geliştirilen ölçekle elde edilen verilerin yeterliğinin saptanması amacıyla uygulanan KMO ve Bartlett Testi sonuçlarına göre, yeterlik puanı .95'dir. Bu sonuç, ölçeğin faktör analizi için “mükemmel” seviyede uygun ve örneklemden elde edilen verilerin yeterli olduğunu göstermektedir.¹⁷²

Tablo 6'da da İDKAB dersi Öğretmenine Yönelik Tutum Ölçeği için yapılan faktör ve madde analizi sonuçları verilmiştir.

¹⁷² Bkz., Tavşancıl, *a.g.e.*, s. .50

Tablo 6. Din Kültürü ve Ahlak Bilgi dersi Öğretmenine Yönelik Tutum Ölçeğinin Faktör ve Madde Analizi Sonuçları

Madde No	İDKAB dersi Öğretmenine Yönelik Tutum Maddeleri	Birinci Faktör Yük Değeri	Madde Toplam Korelasyonu
Ögrtmn2	Öğretmenim anlattıklarını dinler.	.764	.7169
Ögrtmn6	Öğretmenim sorularımı açık ve net olarak cevaplar.	.761	.7175
Ögrtmn8	Öğretmenime dersle ilgili soruları rahatlıkla sorarım	.745	.6983
Ögrtmn4	Öğretmenim güler yüzlüdür.	.745	.6993
Ögrtmn3	Öğretmenim derste soru sormama izin verir.	.740	.6867
Ögrtmn13	Öğretmenimin konuşmalarını anlarım	.731	.6845
Ögrtmn10	Öğretmenime karşı güler yüzlüyüm.	.721	.6709
Ögrtmn11	Öğretmenimin dersle ilgili istediklerini yapmaya çalışırım.	.720	.6681
Ögrtmn12	Öğretmenimin ismini bilirim.	.711	.6589
Ögrtmn16	Öğretmenim bana güvenir	.707	.6657
Ögrtmn9	Öğretmenime düşüncelerimi rahatça söylerim.	.668	.6180
Ögrtmn7	Öğretmenim yaptıklarımı kontrol eder.	.647	.5970
Ögrtmn17	Öğretmenime güvenirim.	.643	.5933
Ögrtmn14	Yardım istediğimde öğretmenime söylerim.	.641	.5936
Ögrtmn15	Öğretmenim arkadaş gibidir.	.589	.5455
Ögrtmn5	Öğretmenim ismimi bilir.	.571	.5185
Ögrtmn18	Öğretmenim beni anlamaz	.570	.5338
Ögrtmn19	Öğretmenim dersi sıkıcı anlatır.	.536	.4979
Ögrtmn21	Öğretmenim sınavlardaki notlarımı eksik verir.	.521	.4781

Açıkladığı Varyans. 46 %

Alpha: .93

Öğrencilerin öğretmene yönelik tutum düzeylerini ölçme amacıyla geliştirilen ve 19 maddeden oluşan ölçeğin faktör ve madde analizi sonuçlarına göre, maddelerin faktör yük değerlerinin, .521 ile .764 arasında değiştiği görülmektedir. Faktör yük değerlerine göre ölçek birbiriyle ilişkili maddelerden oluşmakta ve öğrencilerin İlköğretim İDKAB dersi öğretmenine yönelik tutum düzeylerini ölçmektedir. Her bir maddenin katılımcıları ne denli ayırt ettiğini değerlendirmek amacıyla yapılan madde analizi sonuçlarına göre madde toplam korelasyonlarının da .4781 ile .7175 arasında yeterli düzeyde olduğu görülmektedir. Bu bulguya göre 19 maddenin her biri ayırt edici özelliğe sahiptir.

Ölçekteki, tek bir faktörün açıkladığı varyans % 46'dır. Yani ölçekte yer alan maddeler, öğrencilerin İlköğretim İDKAB dersine yönelik tutumlarının yaklaşık % 46'sını açıklamaktadır. Ölçeğin alfa katsayısının .93 olması da güvenilirlik düzeyinin çok yüksek derecede olduğuna işaret etmektedir.¹⁷³

Analiz sonuçları, öğrencilerin İlköğretim İDKAB dersine yönelik tutum düzeylerini ölçmeye yönelik geliştirilen ölçeğin geçerli ve güvenilir bir veri toplama aracı olduğunu göstermektedir.

4. Uygulama

Araştırmanın problemi ve amacı doğrultusunda veri toplamak amacıyla ilgili ilköğretim okullarında uygulama yapılabilmesi yönünde, Milli Eğitim Bakanlığı'ndan izin talebinde bulunmak üzere, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne başvurulmuştur. Sosyal Bilimler Enstitüsünün, Milli Eğitim Bakanlığı Araştırma ve Planlama Koordinasyon Kurulu Başkanlığı'na gönderdiği 17.05.05 Tarih

¹⁷³ Güvenirlik konusu için bkz., *a.g.e.*, s. 29.

ve 4053 Sayılı (Bkz., Ek-4) resmi yazı doğrultusunda, 20.05.2004 Tarih ve 2999 Sayılı Bakanlık onayı alındıktan sonra, üst sosyo-ekonomik tabakayı temsilen seçilen Çankaya İlköğretim Okulu'nda 30.05.2005 tarihinde, orta sosyo-ekonomik tabakayı temsilen seçilen Talia Yaşar Bakdur İlköğretim Okulu'nda ve alt sosyo-ekonomik tabakayı temsilen seçilen Hamdi Bulgurlu İlköğretim Okulu'nda 01.06.2005 tarihinde, başarı testleri ile öğrencilerin derse ve öğretmene karşı tutumlarını ölçmeyi amaçlayan ölçme araçları bizzat araştırmacı tarafından uygulanmıştır.

Tez önerisinde alt problemlerden biri olarak ifade edilen, öğrencilerin başarı düzeyi ile velilerinin İDKAB dersine yönelik tutum düzeyleri ve dini tutum düzeyleri arasında ilişki vardır mıdır? Alt problemine cevap aramak amacıyla öğrenci velilerine gönderilen, velilerin İDKAB dersinde yönelik tutum düzeylerini ve dini tutum düzeylerini ölçmeye yönelik “Veli Ölçeği”, araştırmacıya yeterli sayıda ulaşmadığı için araştırmanın kapsamından çıkarılarak, değerlendirmeye alınmamıştır.

5. Verilerin Çözümlemesi

İlköğretim İDKAB dersinde öğrenci başarı düzeyini belirlemek amacıyla uygulanan başarı testinden ve öğrencilerin İlköğretim İDKAB dersine ve ders öğretmenine yönelik tutum düzeylerini ölçmek amacıyla uygulanan tutum ölçeklerinden elde edilen verilerle ve öğrencilerin kişisel özellikleriyle ilgili olarak betimsel istatistik teknikleri kullanılarak, frekans ve yüzde dağılımları v.b. bulgular sunulmuştur.

Cinsiyet, sınıf, yaş, kardeş durumu, sosyo-ekonomik düzey, semt, ailenin aylık gelir düzeyi, anne baba mesleği ve öğrenim durumları, okul dışında din eğitimi alıp almama ve alınıyorsa kaynakları şeklindeki bağımsız değişkenlerle, bağımlı değişken başarı düzeyi arasında farklılaşma olup olmadığını test etmek için de iki alt kategoriye

sahip değişkenler için bağımsız Örneklemeler için T-Testi (One-Sample T Test)¹⁷⁴ ve ikiden fazla alt kategoriye sahip değişkenler için de, Bağımsız Örneklemeler İçin Tek Faktörlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA)¹⁷⁵ testi uygulanmıştır.Yapılan analizler sonucunda grupların farklılaştığı sonucuna ulaşılmışsa, bu farkın kaynağını bulmak için, grupların ortalama puanları arasında en düşük farkları bile belirleyebilmek için “LSD Post-Hoc Çoklu Karsılaştırma Testi” kullanılmıştır.

İlköğretim İDKAB dersinde öğrencilerin başarı düzeyiyle, İlköğretim İDKAB dersinde ve öğretmene yönelik tutumlar arasında ilişki olup olmadığını test etmek amacıyla, basit korelasyon analizi uygulanmış, “Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı” (r) hesaplanmıştır.

İstatistiksel analizlerde 0.5 anlamlılık düzeyi esas alınmıştır. Analiz ve çözümlemelerde SPSS paket programı kullanılmıştır.

¹⁷⁴ T-testi ile ilgili olarak geniş bilgi için bkz., Büyüköztürk, *a.g.e.*, s. 39.

¹⁷⁵ Varyans analizi testi ile ilgili olarak geniş bilgi için bkz. Kazım Özdamar, *Paket Programlar İle İstatistiksel Veri Analizi*, Eskişehir, 2002, s. 382.; Uğur Korum, *Soysal Bilimlerde İstatistik*, Ankara, 1991, s. 243-246.

III. BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde öncelikle araştırmanın örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin değişken olarak kullanılan özelliklerine yer verilmiş, daha sonra denencelere yönelik bulgular sunulup, yorumlanmıştır.

1. Öğrencilerin Kişisel Özellikleri

Bu kısımda, araştırmaya katılan öğrencilerin; cinsiyetlerine, sınıf düzeylerine, yaş düzeylerine, kardeş durumlarına, sosyo-ekonomik düzeylerine, yaşadıkları semtlere, anne ve babalarının mesleklerine, anne ve babalarının eğitim durumlarına, okul dışında din öğretimi alıp almama durumlarına, aldıkları kaynaklara, başarı testleri yoluyla elde edilen başarı durumlarına, tutum ölçekleri yoluyla elde edilen İDKAB dersine ve öğretmenine yönelik tutum düzeylerine ilişkin dağılımlar, tablolar halinde sunulmuştur.

1.1. Öğrencilerin Cinsiyetleri

Tablo 7’de öğrencilerin cinsiyetlerine göre dağılımları verilmektedir.

Tablo 7. Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Dağılımları

Cinsiyet	f	%
Kız	260	48,5
Erkek	276	51,5
Toplam	536	100,0

Tablo 7'ye göre, araştırmaya katılan öğrencilerin, % 48,5'i (260) kız, % 51,5'si (276) ise erkektir. Araştırmaya katılanların yaklaşık yarısını kız öğrencilerin diğer yarısını da erkek öğrencilerin oluşturduğu görülmektedir.

1.2. Öğrencilerin Sınıf Düzeyleri

Tablo 8'de öğrencilerin sınıflarına göre dağılımları verilmektedir.

Tablo 8. Öğrencilerin Sınıf Düzeylerine Göre Dağılımları

Sınıf	f	%
6. Sınıf	270	50,4
7. Sınıf	266	49,6
Toplam	536	100,0

Tablo'ya göre, öğrencilerin %50,4'ü (270) ilköğretim 6. sınıfta, %49,6'sı (266) ise 7. sınıfta öğrenim görmektedir.

Öğrencilerin sınıf dağılımlarına bakıldığında, her iki sınıf düzeyinde yaklaşık eşit sayıda öğrencinin olduğu gözlemlenmektedir. Buna göre, araştırmaya katılan öğrencilerin yaklaşık yarısı 6., diğer yarısı da 7. sınıfta yer almaktadır .

1.3. Öğrencilerin Yaşları

Örneklem grubumuzu oluşturan öğrencilerin yaş düzeylerine göre dağılımları Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9. Öğrencilerin Yaş Düzeylerine Göre Dağılımları

Yaş Düzeyi	f	%
11 Yaş	4	,7
12 Yaş	217	40,5

13 Yaş Düzeyi	248	46,3
14 Yaş Düzeyi	62	11,6
15 Yaş Düzeyi	3	,6
16 Yaş Düzeyi	2	,4
Toplam	536	100

Tablo 9. incelendiğinde öğrencilerin büyük çoğunluğunun 12-13 yaş düzeyine sahip oldukları görülmektedir (toplam 465 öğrenci - % 86,8). 14 yaş düzeyine sahip öğrenci sayısı 62'dir (% 11,6). Araştırmaya katılan sadece 4 öğrenci 11 yaş düzeyindedir. 15 ve 16 yaş düzeyinde olan öğrenci sayısı da toplam, 9'dur. Öğrencilerin genel olarak öğrenim için olmaları gereken normal yaş düzeylerinde oldukları söylenebilir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin yaş düzeylerinin istatistiksel analizler için uygun duruma getirilmesine yönelik recode hali Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10. Öğrencilerin Yaşlara Göre Dağılımları (RECODE)

Yaş (RECODE)	f	%
11 Yaş Düzeyi	4	,7
12 Yaş Düzeyi	217	40,5
13 Yaş Düzeyi	248	46,3
14 Yaş Düzeyi	62	11,6
15-16 Yaş Düzeyi	5	,9
Toplam	536	100,0

Öğrencilerin yaş dağılımlarına bakıldığında, en büyük kesimin, 248 kişiyle örneklerimizin %46,3'ünü oluşturan 13 yaş ve 217 ile %40,5'ini oluşturan 12 yaş düzeyi olduğu görülecektir. 11 ve 15-16 yaş düzeyi ise, toplam 9 kişiyle örneklemin en küçük gruplarını oluşturmaktadırlar.

1.4. Öğrencilerin Kardeş Sayıları

Tablo 11’de araştırmanın örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin kardeş sayılarına göre dağılımları verilmiştir.

Tablo 11. Öğrencilerin Kardeş Sayılarına Göre Dağılımları

Kardeş Sayıları	f	%
Kardeşi Yok	67	12,5%
Bir Kardeş	293	54,7%
İki Kardeş	137	25,6%
Üç Kardeş	26	4,9%
Dört kardeş	6	1,1%
Beş Kardeş	4	,7%
Altı Kardeş	1	,2%
Yedi Kardeş	2	,4%
Toplam	536	100

Tablo 11’e göre, araştırmaya katılan öğrencilerden kardeşi olmayanlar 67 kişiyle örneklemin %12,5’ini, bir kardeşi olanlar 293 kişiyle örneklemin %54,7’sini, iki kardeşi olanlar ise 137 kişi ile %25,6’sını oluşturmaktadırlar. 4 kardeşi olan 6 kişi, 5 kardeşi olan 4 kişi, 1 kardeşi olan 7 kişi ve 8 kardeşi olan 2 kişi örneklemin en küçük grubunu oluşturmaktadırlar.

Öğrencilerin kardeş sayılarına göre dağılımlarını istatistiksel işlemler için uygun hale getirmeye yönelik olarak hazırlanan recode hali Tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 12. Öğrencilerin Kardeş Durumlarına Göre Dağılımları (RECODE)

Kardeş(RECODE)	f	%
Kardeşi Olmayanlar	67	12,5
Tek Kardeşi Olanlar	293	54,7
İki Kardeşi Olanlar	137	25,6
İkiden Fazla Kardeşi Olanlar	39	7,3
Toplam	536	100,0

Tablo 12’ye göre öğrencilerin çoğunluğu tek kardeşe sahiptir (293-%54,7). Tek kardeşe sahip olanların ardından en büyük oranı %25,6 (137) ile iki kardeşe sahip olanlar oluşturmaktadır. Kardeşi olmayanlar ile ikiden fazla kardeşi olanlar birlikte grubun yaklaşık %20’sini (toplam 106) oluşturmaktadırlar.

Araştırmanın yöntem kısmında Evren ve Örneklem başlığı altında belirtildiği üzere, araştırma kapsamında uygulama yapılmak üzere seçilen ilköğretim okullarının, üst-orta ve alt sosyo-ekonomik düzeyleri temsil kabiliyeti taşımalarına dikkat edilmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin özelliklerine ilişkin dağılımlar verilirken, özellikle sosyo-ekonomik düzeylerle ilişkili olduğu düşünülen değişkenlerin okullara göre dağılımları da verilmiş, böylece okulların üst-orta alt sosyo-ekonomik düzeyleri temsil edebilme özellikleri gösterilmiştir. Öğrencilerin kardeş sayılarının okullarına göre dağılımını vermek, okulların sosyo-ekonomik düzeyleri temsil kabiliyeti hakkında ipucu verecektir.

Öğrencilerin kardeş sayılarının okullarına göre dağılımları Tablo 13’de verilmiştir.

Tablo 13. Öğrencilerin Kardeş Sayılarının Okullarına (SED) Göre Dağılımları

Öğrencilerin Kardeş Sayıları(RECODE)	f %	Öğrencilerin Okullarının İsimleri			Toplam
		1. Çankaya İ.O. Üst SED	2. Talia Yaşar Bakdur İ.O Orta SED	3. Hamdi Bulgurlu İ.O. Alt SED	
Kardeşi Olmayanlar	f	44	16	7	67
	%	22,6	7,4	5,6	12,5
Tek Kardeşi Olanlar	f	119	126	48	293
	%	61,0	58,6	38,1	54,7
İki Kardeşi Olanlar	f	28	63	46	137
	%	14,4	29,3	36,5	25,6
İkiden Fazla Kardeşi Olanlar	f	4	10	25	39
	%	2,1	4,7	19,8	7,3
Toplam	f	195	215	126	536
	%	100/36,4	100/40,1	100/23,5	100,0

Tablo 13'e göre üst sosyo-ekonomik düzeyi temsil eden Çankaya İlköğretim Okulu'nda öğrenim gören öğrencilerin %22,6'sının, alt sosyo-ekonomik düzeyi temsil eden Hamdi Bulgurlu İlköğretim Okulu'ndaki öğrencilerin de %5,6'sının kardeşi yoktur. Çankaya İlköğretim Okulu'ndaki öğrencilerin %2,1'i ikiden fazla kardeşe sahipken, alt sosyo-ekonomik düzeyi temsil eden Hamdi Bulgurlu İlköğretim Okulu'ndaki öğrencilerin de %19,8'i ikiden fazla kardeşe sahiptir.

Tablo, araştırma kapsamında seçilen üç ilköğretim okulunun sosyo-ekonomik durumları hakkında aydınlatıcı bulgular sunmaktadır. Kardeş sayıları dikkate alındığında okulların üst, orta ve alt sosyo-ekonomik düzeyi temsil ettiği görülmektedir.

1. 5. Öğrencilerin Okullara Göre Dağılımları (SED)

Tablo 14’de araştırmamıza katılan öğrencilerin sayıları ve bunların okullara göre dağılımları verilmektedir.

Tablo 14. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Okullara (SED) Göre Dağılımları

Okullar (SED)	f	%
Çankaya İlköğretim Okulu Üst SED	195	36,4
Talia Yaşar Bakdur İlköğretim Okulu Orta SED	215	40,1
Hamdi Bulgurlu İlköğretim Okulu Alt SED	126	23,5
Toplam	536	100

Tablo’ya göre, araştırmaya, %36,4’ü (195) Çankaya İlköğretim Okulu’ndan, %40,1’i (215) Talia Yaşar Bakdur İlköğretim Okulu’ndan, %23,5’i (126) de Hamdi Bulgurlu İlköğretim Okulu’ndan olmak üzere toplam 536 öğrenci katılmıştır.

Tablo 14’de görüldüğü üzere, araştırmamızın amaçlarını gerçekleştirmek üzere toplam 536 ilköğretim Okulu öğrencisine ulaşılmıştır. Uygulanan başarı testleri ve ölçeklerin tamamı analize tabi tutulmuştur.

1. 6. Öğrencilerin Yaşadıkları Semtler

Öğrencilerin semtlere göre dağılımları Tablo 15’de verilmiştir.

Tablo 15. Öğrencilerin Yaşadıkları Semtlere Göre Dağılımları

Semtlar	f	%
Aşağıayrancı	4	,7
Akdere	13	2,4
Ayvalı	2	,4
Bahçeli	2	,4
Balgat	2	,4
Batıkent	2	,4
Bilkent	1	,2
Cebeci	2	,4
Çankaya	132	24,6
Dikmen	23	4,3
Emek	1	,2
Etlik	191	35,6
Gaziosmanpaşa	6	1,1
İmrahor	1	,2
İncek	1	,2
İncirli	2	,4
Kesat	5	,9
Kızılay	1	,2
Kırkonaklar	2	,4
Kolej	1	,2
Keçiören	20	3,7
Kurtuluş	3	,6
Mamak	6	1,1
Öveçler	2	,4
Pursaklar	1	,2
Seyranbağları	4	,7
Türközü	104	19,4
Yukarıayrancı	1	,2
Yenimahalle	1	,2

Yaşanılan semtler sosyo-ekonomik düzeyin göstergelerindendir. Öğrencilerin semtlere göre dağılımı incelendiğinde çoğunluğunun üst, alt, orta sosyo-ekonomik düzeyleri dikkate alınarak belirlenen Çankaya (Çankaya), Talia Yaşar Bakdur (Etlik),

Hamdi Bulgurlu (Akdere/Türküzü) İlköğretim okullarının bulundukları semtlerde yaşadıkları görülecektir.

Öğrencilerin semtlere göre dağılımının; araştırmanın problemleri, amaçları ve denenceleri doğrultusunda, istatistiksel analizlere uygun duruma getirmek için yapılmış recode hali Tablo 16’da verilmiştir.

Tablo 16. Öğrencilerin Semtlere Göre Dağılımları (RECODE)

Semt (RECODE)	f	%
Alt	126	23,5
Orta	223	41,6
Üst	187	34,9
Toplam	536	100

Araştırmamıza katılan öğrencilerin semtlere göre dağılımını gösteren Tablo 16 incelendiği zaman; alt sosyo-ekonomik nitelikleri taşıyan semtlerde yaşayan öğrencilerin 126 kişiyle grubun %23,5’ini, orta sosyo-ekonomik düzey nitelikleri taşıyan semtlerde yaşayanların 223 kişiyle grubun %41,6’sını, üst sosyo-ekonomik nitelikleri taşıyan semtlerde yaşayan öğrencilerin ise 187 kişiyle grubun %34,9’unu oluşturdukları görülecektir.

Evren ve Örneklem başlığı altında, Çankaya İlköğretim Okulu’nun üst sosyo-ekonomik düzeyi Talia Yaşar Bakdur İlköğretim Okulu’nun orta sosyo-ekonomik düzeyi ve Hamdi Bulgurlu İlköğretim Okulu’nun alt sosyo-ekonomik düzeyi temsil ettiği ifade

edilmişti Öğrencilerin yaşadıkları semtlerin okullarına göre dağılımları örneklemimizi oluşturan öğrencilerin devam ettiği okulların alt-orta-üst sosyo-ekonomik düzeyleri temsil kabiliyetlerine göre belirlenip belirlenmediği hakkında fikir verecektir.

Tablo 17’de öğrencilerin yaşadıkları semtlerin okullarına göre dağılımları sunulmuştur.

Tablo 17. Öğrencilerin Okullarının Yaşadıkları Semtlere Göre Dağılımları

Semtler(RECODE)	f %	Öğrencilerin Okullarının İsimleri			Toplam
		1. Çankaya İ.O. Üst SED	2. Talia Yaşar Bakdur İ.O Orta SED	3. Hamdi Bulgurlu İ.O. Alt SED	
Alt	f	3	-	123	126
	%	1,5	-	97,6	23,5
Orta	f	8	215	-	223
	%	4,1	100,0	-	41,6
Üst	f	184	-	3	187
	%	94,4	-	2,4	34,9
Toplam	f	195	215	126	536
	%	100/36,4	100/40,1	100/23,5	100,0

Tablo 17. incelendiği zaman, alt sosyo-ekonomik düzeyi temsil eden Hamdi Bulgurlu İ.O.’na devam eden öğrencilerin 123’ünün alt sosyo-ekonomik düzeyi temsil eden semtlerde yaşadıkları, üst sosyo-ekonomik düzeyi temsil eden Çankaya İ.O’luna devam eden öğrencilerin 184’ünün üst sosyo-ekonomik düzeyi temsil eden semtlerde yaşadıkları, orta sosyo-ekonomik düzeyi temsil eden Talia Yaşar Bakdur İ.O.’luna devam eden öğrencilerin tamamının da orta sosyo-ekonomik düzeyi temsil eden

semtlerde yaşadıkları görülecektir. Tablo örneklemimizi oluşturan öğrencilerin okullarının alt-orta ve üst sosyo-ekonomik düzeyi temsil edebilecek şekilde belirlendiğini ortaya koymaktadır.

1. 7. Öğrenci Ailelerinin Aylık Gelir Durumları

Tablo 18’de öğrencilerin ailelerinin aylık gelir durumlarının dağılımı verilmiştir.

Tablo 18. Öğrenci Ailelerinin Aylık Gelir Dağılımları (RECODE)

Gelir(RECODE)	f	%
Çok Düşük	153	28,5
Düşük	180	33,6
Orta	63	11,8
Yüksek	51	9,5
Çok Yüksek	89	16,6
Toplam	536	100,0

Öğrencilerin ailelerinin aylık gelir dağılımları incelendiğinde, örneklem grubunun %28,5 ini oluşturan 153 kişinin çok düşük, %33,6’sını oluşturan 180 kişinin düşük, %11,8 ini oluşturan 63 kişinin orta, %9,5’ini oluşturan 51 kişinin yüksek, %16,6’sını oluşturan 89 kişinin de çok yüksek gelir grubuna dahil oldukları görülecektir. Tablo’ya göre, araştırmaya katılan öğrencilerin aileleri daha çok, orta ve alt gelir grubuna dahildirler. Gelir, sosyo-ekonomik düzeyin göstergelerinden biridir.¹⁷⁶ Araştırma için seçilen üç ilköğretim okulunun alt orta üst sosyo-ekonomik düzeyi temsil

¹⁷⁶ Bkz., Kuzgun, “Zeka ve Yetenekler”, *Eğitimde Bireysel Farklılıklar*, (Ed: Kuzgun ve Deryakulu), s. 38-40.

edip etmediğinin görülmesi açısından öğrencilerin ailelerinin aylık gelir durumlarının okullarına göre dağılımının verilmesi yerinde olacaktır.

Tablo 19’da öğrencilerin ailelerinin aylık gelir durumlarının okullarına göre dağılımları verilmiştir.

Tablo 19. Öğrencilerin Ailelerinin Gelir Durumlarının Okullarına Göre Dağılımları

Öğrencilerin Ailelerinin Gelir Durumu (RECODE)	f %	Öğrencilerin Okullarının İsimleri			Toplam
		1. Çankaya İ.O. Üst SED	2. Talia Yaşar Bakdur İ.O Orta SED	3. Hamdi Bulgurlu İ.O. Alt SED	
Çok Düşük	f	12	49	92	153
	%	6,2	22,8	73,0	28,5
Düşük	f	56	99	25	180
	%	28,7	46,0	19,8	33,6
Orta	f	15	40	8	63
	%	7,7	18,6	6,3	11,8
Yüksek	f	30	21	-	51
	%	15,4	9,8	-	9,5
Çok Yüksek	f	82	6	1	89
	%	42,1	2,8	,8	16,6
Toplam	f	195	215	126	536
	%	100/36,4	100/40,1	100/23,5	100,0

Öğrencilerin aylık gelirlerinin okullarına göre dağılımına bakıldığında, alt sosyo-ekonomik düzeyi temsil eden Hamdi Bulgurlu İ.O.’luna devam eden öğrencilerden 92’sinin ailesinin çok düşük, sadece 1’inin çok yüksek gelir grubuna dahil olduğu

görülmektedir. Buna karşılık üst sosyo-ekonomik düzeyi temsil eden Çankaya İ.O.'luna devam eden öğrencilerin ailelerinden 12'sinin çok düşük, buna karşılık 82'sinin de çok yüksek gelir grubuna dahil oldukları izlenmektedir.

Bu durum seçilen üç okulun farklı sosyo-ekonomik düzeyleri temsil ettiğini ortaya koymaktadır.

1. 8. Öğrencilerin Babalarının Meslekleri

Tablo 20'de araştırmaya katılan öğrencilerin babalarının mesleklerine ait dağılımlar verilmiştir.

Tablo 20. Öğrencilerin Babalarının Mesleklerine Göre Dağılımları

Baba Meslekleri	f	%
Asgari Ücretli	16	3,0
Asker	16	3,0
Aşçı	8	1,5
Avukat	5	,9
Bankacı	5	,9
Bilgisayar	4	,7
Doktor	7	1,3
Eczacı	1	,2
Emekli	22	4,1
Esnaf	39	7,3
Garson	5	,9
Güvenlik	7	1,3
Hakim	2	,4
Hizmetli	8	1,5
İnşaat	3	,6
İşadamı	6	1,1
İşçi	22	4,1
İşsiz	8	1,5
Kapıcı	12	2,2
Maliye	2	,4
Memur	47	8,8
Mimar	5	,9
Muhasebe	7	1,3

Müdür	9	1,7
Müfettiş	2	,4
Mühendis	25	4,7
Müşavir	2	,4
Mütahit	4	,7
Milletvekili	1	,2
Operatör	2	,4
Öğretmen	12	2,2
Öğretim Görevlisi	1	,2
Öğretim Üyesi	2	,4
Polis	7	1,3
Sanatçı	1	,2
Serbest	146	27,2
Spiker	1	,2
Şef	10	1,9
Şoför	21	3,9
Tamirci	6	1,1
Tekniker	10	1,9
Uzman	2	,4
Yönetici	10	1,9
Zanaatkar	5	,9

Tablo 20 incelendiğinde öğrencilerin babalarının hemen her tür meslek grubuna dahil oldukları görülecektir. Araştırma için seçilen örneklem grubunun Türkiye'nin kent toplumunu yansıttığı söylenebilir.

Öğrencilerin babalarının mesleklerinin dağılımlarının istatistiksel işlemler için uygun duruma getirmek üzere yapılmış recode hali Tablo 21'de verilmiştir.

Tablo 21. Öğrencilerin Babalarının Mesleklerine Göre Dağılımları (RECODE)¹⁷⁷

Baba Meslekleri (RECODE)	f	%
Profesyonel Meslekler	213	39,7
Profesyonel Olmayan Meslekler	323	60,3
Toplam	536	100,0

Tablo'ya göre örneklemimizi oluşturan öğrencilerin babalarının %39,7'si profesyonel meslek grubuna (Öğretmen, mimar, mühendis, doktor, askeri personel v.b), %60,3'ünün de profesyonel olmayan meslek grubuna (Kaynakçı, tamirci, berber, garson, kapıcı, serbest v.s) dahil olan bir mesleğe sahip oldukları görülmektedir.

Meslek, semt ve gelir gibi sosyo-ekonomik düzeyin göstergelerinden birisidir. Araştırma kapsamında seçilen okulların üç farklı sosyo-ekonomik düzeyi (üst-orta-alt) temsil edip etmediğinin göstergelerinden birisi de baba mesleklerin okullara göre dağılımıdır.

Tablo 22'de öğrencilerin babalarının mesleklerinin okullara göre dağılımı verilmiştir.

¹⁷⁷ Meslek grupları ISCO 88'e göre belirlenmiştir. Bu konu için bkz., Kuzgun, *a.g.e.*, s. 216-230.

Tablo 22. Öğrencilerin Babalarının Mesleklerinin Okullara (SED) Göre Dağılımları

Baba Meslekleri (RECODE)	f	Öğrencilerin Okullarının İsimleri			Toplam
	%	1. Çankaya İ.O. Üst SED	2. Talia Yaşar Bakdur İ.O. Orta SED	3. Hamdi Bulgurlu İ.O. Alt SED	
Profesyonel Meslekler	f	105	89	19	213
	%	53,8	41,4	15,1	39,7
Profesyonel Olmayan Meslekler	f	90	126	107	323
	%	46,2	58,6	84,9	60,3
Toplam	f	195	215	126	536
	%	100/36,4	100/40,1	100/23,5	100,0

Öğrencilerin babalarının mesleklerinin okullara göre dağılımı incelendiğinde Üst sosyo-ekonomik düzeyi temsil eden Çankaya İ.O.'na devam eden öğrencilerden %53,8'inin babalarının profesyonel meslek grubuna, alt sosyo-ekonomik düzeyi temsil eden Hamdi Bulgurlu İ.O.'na devam eden öğrencilerin ise %15,1'inin babalarının profesyonel meslek grubuna dahil oldukları görülmektedir. Hamdi Bulgurlu İ.O.'nda öğrenim gören öğrencilerin büyük çoğunluğunun babaları (107-%84,9) profesyonel olmayan meslek grubundadırlar. Bu bulgular araştırma kapsamında seçilen ilköğretim okullarının farklı sosyo-ekonomik düzeyi temsil ettiğinin göstergelerindendir.

1. 9. Öğrencilerin Annelerinin Ev Dışında Bir İşte Çalışma Durumları

Araştırmaya katılan öğrencilerin annelerinin ev dışında bir işte çalışıp çalışmama durumlarının dağılımları Tablo 23'de verilmiştir.

Tablo 23. Öğrencilerin Annelerinin Çalışma Durumlarına Göre Dağılımları

Anne Çalışma Durumu	f	%
Çalışan	152	28,04
Çalışmayan	384	71,6
Toplam	536	100,0

Öğrencilerin annelerinin çalışıp çalışmamama durumlarına göre dağılımlarını gösterir Tablo 23 incelendiğinde, büyük bir kısmının (384-%71,6) çalışmadığı görülmektedir. Çalışanlar ise 152 kişi ile örneklem grubunun % 28,04'ünü oluşturmaktadırlar.

Sosyo-ekonomik düzeyin göstergelerinden birisi de kadınların ev dışında çalışma durumlarıdır. Öğrencilerin annelerinin çalışma durumlarının okullarına göre dağılımlarının incelenmesiyle, araştırma kapsamında seçilen okulların farklı sosyo-ekonomik düzeyleri temsil göstergelerinden birisi hakkında da yorum yapılabilir.

Bu amaçla Tablo 24'de öğrencilerin annelerinin çalışma durumlarının okullarına göre dağılımı verilmiştir.

Tablo 24. Öğrencilerin Annelerinin Çalışma Durumlarının Okullarına Göre Dağılımları

Anne Çalışma Durumu	f	Öğrencilerin Okullarının İsimleri			Toplam
	%	1. Çankaya İ.O. Üst SED	2. Talia Yaşar Bakdur İ.O Orta SED	3. Hamdi Bulgurlu İ.O. Üst SED	
Çalışan	f	98	46	8	152

	%	50,3	21,4	6,3	28,4
Çalışmayan	f	97	169	118	384
	%	49,7	78,6	93,7	71,6
Toplam	f	195	215	126	536
	%	100/36,4	100/40,1	100/23,5	100,0

Tablo 24 incelendiği zaman üst sosyo-ekonomik düzeyi temsil eden Çankaya İlköğretim Okulu'na devam eden öğrencilerin annelerinden çalışmayanların (97) sayısının hem orta sosyo-ekonomik düzeyi hem de alt sosyo-ekonomik düzeyi temsil eden okullardan daha az olduğu görülecektir. Alt sosyo-ekonomik düzeyi temsil eden okulda öğrenim gören öğrencilerin annelerinin büyük çoğunluğu çalışmamaktadır (118). Bu bulgular araştırma kapsamında seçilen okulların farklı sosyo-ekonomik düzeyleri temsil ettiğinin göstergelerindendir.

1. 10. Öğrencilerin Babalarının Öğrenim Düzeyleri

Örneklekimizi oluşturan öğrencilerin babalarının öğrenim düzeyleri Tablo 25'de verilmiştir.

Tablo 25. Öğrencilerin Babalarının Öğrenim Düzeylerine Göre Dağılımları

Baba Öğrenim Düzeyleri	f	%
Okur-Yazar Değil	3	,6
Okur-Yazar	3	,6
İlkokul Mezunu	88	16,4
Orta Okul Mezunu	93	17,4
Lise Mezunu	183	34,1
Üniversite ve Üstü	166	31,0
Toplam	536	100

Araştırmaya katılan öğrencilerin babalarının öğrenim düzeylerine göre dağılımlarına ait Tablo 26. incelendiğinde, büyük çoğunluğunun ortaokul ve üzeri mezunu oldukları görülecektir. Katılımcıların babalarının %0,6'sı (3) okur yazar değildir. Okur yazar oranı grubun %0,6'sını oluşturmaktadır. Katılımcıların babalarının %16,4'ü de (88) ilkokul mezunudur.

Araştırmaya katılan öğrencilerin babalarının öğrenim düzeylerine ait bulguları istatistiksel analizler için uygun hale getirmek üzere yapılan recode hali Tablo 26'da verilmiştir.

Tablo 26. Öğrencilerin Babalarının Öğrenim Düzeylerine Göre Dağılımları (RECODE)

Baba Öğrenim Düzeyleri (RECODE)	f	%
Ortaokul ve Altı	187	34,9
Lise	183	34,1
Üniversite ve Üzeri	166	31,0
Toplam	536	100,0

Tablo 26'ya bakıldığında örneklemimizi oluşturan öğrencilerin babalarının %34,9'unun ortaokul ve altı, %34,1'inin lise, %31,0'ının da üniversite ve üzeri öğrenim düzeyine sahip oldukları görülmektedir.

Öğrenim düzeyi de sosyo-ekonomik düzeyin göstergelerinden biridir. Öğrencilerin babalarının Öğrenim düzeylerinin okullarına göre dağılımı Tablo 27'de verilmiştir.

Tablo 27. Öğrencilerin Babalarının Öğrenim Düzeylerinin Okullarına Göre Dağılımları

Baba Öğrenim Düzeyleri (RECODE)	f	Öğrencilerin Okullarının İsimleri			Toplam
	%	1. Çankaya İ.O. Üst SED	2. Talia Yaşar Bakdur İ.O. Orta SED	3. Hamdi Bulgurlu İ.O. Alt SED	
Ortaokul ve Altı	f	22	78	87	187
	%	11,3	36,3	69,0	34,9
Lise	f	66	82	35	183
	%	33,8	38,1	27,8	34,1
Üniversite ve Üzeri	f	107	55	4	166
	%	54,9	25,6	3,2	31,0
Toplam	f	195	215	126	536
	%	100/36,4	100/40,1	100/23,5	100,0

Tablo 27’de örneklemimizi oluşturan öğrencilerin babalarının öğrenim durumlarına bakıldığında, üst sosyo-ekonomik düzeyi temsil eden kümede ortaokul ve altı düzeyine sahip olanların azlığı, üniversite ve üzeri öğrenim düzeyine sahip olanların fazlalığı dikkati çekmektedir. Bu durum araştırma kapsamında belirlenen okulların sosyo-ekonomik düzey dikkate alınarak seçildiğinin göstergelerinden birisidir.

1. 11. Öğrencilerin Annelerinin Öğrenim Düzeyleri

Araştırmaya katılan öğrencilerin annelerinin öğrenim düzeylerine göre dağılımları Tablo 28’de verilmiştir

Tablo 28. Öğrencilerin Annelerinin Öğrenim Düzeylerine Göre Dağılımları

Anne Öğrenim Düzeyleri	f	%
Okur-Yazar Değil	12	2,2
Okur Yazar	10	1,9
İlkokul Mezunu	139	25,9
Ortaokul Mezunu	91	17,0
Lise Mezunu	160	29,9
Üniversite ve Üzeri	124	23,1
Toplam	536	100,0

Tablo 28'e göre öğrencilerin annelerinin büyük bir bölümü ilkokul ve üzeri öğrenim düzeyindedir. Okuma yazma bilmeyenler grubun %2,2'sini, Okuma yazma bilip ilkokul mezunu olmayanlar grubun %1,9'unu, ortaokul mezunları 91 kişiyle grubun %17,0'ını, lise mezunları 160 kişiyle grubun %29,9'unu, üniversite ve üzeri düzeyde öğrenim seviyesine sahip olanlar da 124 kişiyle grubun %23,1'ini oluşturmaktadırlar.

Diğer tabloların sunumunda da belirtildiği gibi örneklemimizi oluşturan öğrencilerin devam ettikleri ilköğretim okulları tespit edilirken üç farklı sosyo-ekonomik düzeyi temsil etme kabiliyetlerine dikkat edilmişti. Anne öğrenim düzeyi de sosyo-ekonomik göstergelerden birisidir. Bu anlamda öğrencilerin annelerinin öğrenim düzeylerinin okullara göre dağılımlarını vermek yararlı olacaktır.

Tablo 29'da öğrencilerin annelerinin öğrenim düzeylerinin okullarına göre dağılımları verilmiştir.

Tablo 29. Öğrencilerin Annelerinin Öğrenim Düzeylerinin Okullarına Göre Dağılımları

Anne Öğrenim Düzeyleri	f %	Öğrencilerin Okullarının İsimleri			Toplam
		1. Çankaya İ.O.	2. Talia Yaşar Bakdur İ.O	3. Hamdi Bulgurlu İ.O.	
Okur-Yazar Değil	f	1	5	6	12
	%	,5	2,3	4,8	2,2
Okur-Yazar	f	3	-	7	10
	%	1,5	-	5,6	1,9
İlkokul Mezunu	f	12	68	59	139
	%	6,2	31,6	46,8	25,9
Ortaokul Mezunu	f	18	49	24	
	%	9,2	22,8	19,0	
Lise Mezunu	f	75	57	28	91
	%	38,5	26,5	22,2	17,0
Üniversite ve Üzeri	f	86	36	2	160
	%	44,1	16,7	1,6	29,9
Toplam	f	195	195	126	124
	%	100/36,4	100/40,1	100/23,5	23,1

Tablo 29 incelendiğinde öğrencilerin baba öğrenim düzeylerinin dağılımında olduğu gibi anne öğrenim düzeylerinin dağılımında da gerek ilkokul ve altı öğrenim düzeyine sahip olanların diğer okullara göre azlığı gerekse üniversite ve üstü öğrenim düzeyine sahip olanların oranının diğer okullara nispetle fazlalığı Çankaya İlköğretim Okulu'nun üst sosyo-ekonomik düzeyi temsil ettiğini göstermektedir.

1. 12. Öğrencilerin Okul Dışında Din Eğitimi Alma Durumları

Örneklekimizi oluşturan öğrencilerin okul dışında din eğitimi alıp almadıklarını belirtir dağılım Tablo 30’da verilmiştir.

Tablo 30. Öğrencilerin Okul Dışında Din Eğitimi Alma Durumlarına Göre Dağılımları

Okul Dışında Din Eğitimi Alma Durumu	f	%
Evet	334	62,3
Hayır	202	37,7
Toplam	536	100,0

Tablo 30’a göre örneklekimizi oluşturan öğrencilerin çoğunluğu (334-%62,3) okul dışında din eğitimi almaktadır.

1. 13. Öğrencilerin Din Bilgilerini Edindikleri Kaynaklar

Okul dışında din eğitimi alanların aldıkları kaynaklara göre dağılımları Tablo 31’de verilmiştir.

Tablo 31. Öğrencilerin Din Bilgilerini Edindikleri Kaynaklara Göre Dağılımları (RECODE)

Kaynaklar(RECODE)	f	%
Aile	77	23,1
Kuran Kursu	149	44,6
Diğer	108	32,3
Toplam	334	100

Tablo 31'e göre, öğrenci örneklemimizi oluşturan öğrencilerden okul dışında din eğitimi alanların, %23,1'i ailelerinden, %44,6'sı Kuran kurslarından, %32,3'ü de diğer bilgi kaynaklarından yararlanmışlardır.

2. Öğrencilerin Başarı Durumlarına İlişkin Bulgular

Bu başlık altında, araştırmaya katılan öğrencilerden, araştırmanın bağımlı değişkeni olan başarı durumunu belirlemek amacıyla geliştirilen, başarı testleri yoluyla elde edilen verilere yönelik istatistiksel bilgiler ve dağılımlar yer almaktadır.

İlköğretim 6. ve 7. sınıf öğrencilerinin başarı durumlarını belirlemek amacıyla hazırlanan 25 maddelik başarı testlerinden alınabilecek en yüksek puan 25'dir.

Öğrencilerin, İDKAB Dersi Başarı Testi'nden almış oldukları puanların betimsel analizi sonucu elde edilen ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 32'de verilmiştir.

Tablo 32. Öğrencilerin Başarı Toplam Puanlarının Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

N	Madde Sayısı	X	S
536	25	18,85	4,413

Tablo 32'ye göre, toplam 536 öğrencinin katıldığı, 25'er maddelik başarı testlerinden elde edilen puanların ortalaması, $X = 18,85$, standart sapması da, $S = 4,413$ 'dir. Öğrencilerin başarı düzeyleri ile ilgili bir fikir edinebilmek için ortalama ve

standart sapma değerleri kullanılarak¹⁷⁸ zayıf, orta ve yüksek şeklinde üç grup oluşturulmuştur.

Tablo 33’de Öğrencilerin başarı durumlarına göre dağılımları verilecektir.

Tablo 33. Öğrencilerin Başarı Durumlarına Göre Dağılımları

Başarı Durumu (RECODE)	N	X
Zayıf	102	19,0
Orta	361	67,4
Yüksek	73	13,6
Toplam	536	100,0

Tablo’ya göre zayıf grubundaki öğrenci sayısı 102 (%19), orta grubundaki öğrenci sayısı 361 (%67,49), yüksek grubundaki öğrenci sayısı da 73 (%13,6)’dür. Öğrencilerin genel olarak orta-yüksek başarı düzeyinde oldukları görülmektedir.

Başarı toplam puanları normale yakın bir dağılım sergiledikleri için istatistiksel analizlerde parametrik istatistik testlerinin uygulanmasına karar verilmiştir. Çünkü şartlar uyarsa, parametrik istatistik teknikleri, parametrik olmayan testlere göre daha güçlü kabul edilmektedir.¹⁷⁹ Bu doğrultuda, öğrencilerin başarı düzeyleri değerlendirilirken gruplandırılmış hali değil ortalama puanlar esas alınmıştır.

¹⁷⁸ Grup puanlarının aritmetik ortalamasıyla standart sapmasını ölçüt alarak değerlendirme yapılması ile ilgili olarak bkz., Yılmaz, *a.g.e.*, s. 189.

¹⁷⁹ Bkz., Ural ve Kılıç, *a.g.e.*, s. 58.; Balcı, *a.g.e.*, s. 204, 206.

3. Öğrencilerin İDKAB Dersine Yönelik Tutum Düzeylerine İlişkin Bulgular

Öğrencilerin İDKAB dersine yönelik tutum düzeylerini belirlemek için geliştirilen ölçekte öğrencilerin derse yönelik tutumlarını ifade eden 9 madde vardır. Öğrencilerden bu maddelerden her birine, beş seçenekten (“kesinlikle katılıyorum”, “katılıyorum”, “kararsızım”, “katılmıyorum”, “kesinlikle katılmıyorum”) birini işaretleyerek katılmaları istenmiştir. Puanlama yapılırken, “kesinlikle katılıyorum” seçeneğine 5 puan, “katılıyorum” seçeneğine 4 puan, “kararsızım” seçeneğine 3 puan, “katılmıyorum” seçeneğine 2 puan, “kesinlikle katılmıyorum” seçeneğine 1 puan verilmiştir.

"İDKAB Dersine Yönelik Tutum Ölçeği"nden alınabilecek en yüksek puan $9 \times 5 = 45$, en düşük puan ise $9 \times 1 = 9$ 'dur. Ölçekte sadece ortaya düşen "Kararsızım" seçeneği işaretlendiğinde alınabilecek puan $9 \times 3 = 27$ 'dir. Yüksek puan olumlu bir tutum, düşük puan ise olumsuz bir tutum düzeyinin göstergesi olmaktadır.

Öğrencilerin, İDKAB dersine yönelik tutum toplam puanların ortalama ve standart sapma değerleri de Tablo 34' de verilmektedir.

Tablo 34. Öğrencilerin İDKAB Dersine Yönelik Tutum Puanlarının Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

N	Madde Sayısı	X	S
536	9	35,42	7,590

Tablo 34'e göre, öğrencilerin İDKAB dersine yönelik tutum toplam puanlarının ortalaması, $X = 35,42$, standart sapması ise, $S = 7,59$ 'dur.

Araştırmada öğrencilerin öğrenim gördüğü okulların sosyo-ekonomik düzey özelliklerine göre belirlendikleri vurgulanmıştır. Öğrencilerin tutum ortalama puanlarının okullarına (sosyo-ekonomik düzey) göre dağılımları da Tablo 35'de verilecektir.

Tablo 35. Öğrencilerin İDKAB Dersine Yönelik Tutum Ortalama Puanlarının Okullarına (SED) Göre Dağılımları

Öğrencilerin Okullarının İsimleri (SED)	N	Derse Yönelik Tutum Ortalama Puanları
1.Çankaya ÜstSED	195	31,36
2.Talia Yaşar Bakdur OrtaSED	215	37,47
3.Hamdi Bulgurlu (AltSED)	126	38,19
Toplam	536	35,42

Öğrencilerin İDKAB dersine yönelik tutum ortalama puanlarının okullara göre dağılıma bakıldığında, en yüksek ortalamaya alt SED grubundaki öğrencilerin sahip oldukları görülecektir ($X=38,19$). Orta SED düzeyindeki öğrencilerin tutum ortalama puanı $X=37,47$, üst SED grubunda olan öğrencilerin tutum ortalama puanı ise $X=31,36$ 'dır.

Araştırmamızın örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin bu ölçekte bulunan her bir tutum maddesine katılım düzeyleri toplam puanlar kullanılarak değerlendirilmiştir. Yapılan değerlendirmede aşağıda bulunan puan aralıkları esas alınmıştır.

Tablo. 36. Tutum Maddelerine Katılım Düzeylerinde Esas Alınan Puan Aralıkları

1.00 - 1.79	<i>Hiç</i>
1.80 - 2.59	<i>Az</i>
2.60 - 3.39	<i>Orta</i>
3.40 - 4.19	<i>Oldukça</i>
4.20 - 5.00	<i>Tam</i>

Araştırmaya katılan ilköğretim öğrencilerinin, İDKAB Dersine Yönelik Tutum Ölçeği'nden elde edilen, İDKAB dersine yönelik 9 tutuma sahip olma düzeylerine ait ortalama değerler aşağıdaki Tablo'da sunulmuştur.

Tablo 37. Öğrencilerin İDKAB Dersine Yönelik Tutum Düzeyleri

İDKAB Dersine Yönelik Tutum Düzeyleri		X	Tutum Düzeyi
Ders5	Din dersi ile ilgili soruları en iyi şekilde cevaplamaya çalışırım.	4,10	Oldukça
Ders6	Öğretmenin din dersiyle ilgili açıklamalarını can kulağı ile dinlerim.	4,03	Oldukça
Ders7	Din dersinde kazandığım bilgiler hayatta işime yarıyor.	4,01	Oldukça
Ders3	Din dersinde yüksek not almaya özen gösterilmelidir.	4,00	Oldukça

Ders10	Din dersine devam etmeye özen gösteririm.	3,94	Oldukça
Ders2	Din dersinin konuları ile ilgilenilmelidir.	3,94	Oldukça
Ders8	Din dersinin okutulması gereklidir.	3,92	Oldukça
Ders9	Din dersini severek ve isteyerek okumaktayım.	3,92	Oldukça
Ders4	Din dersi ile ilgili sınıfta öğrenilenlerden daha fazlası öğrenilmelidir.	3,57	Oldukça

Tablo 37 incelendiğinde öğretmenlerin belirlenen tutum maddelerinden tamamına “oldukça” düzeyinde sahip oldukları görülmektedir. En fazla sahip olunan tutum maddeleri sırasıyla, “Din dersi ile ilgili soruları en iyi şekilde cevaplamaya çalışırım.”, “Öğretmenin din dersiyle ilgili açıklamalarını can kulağı ile dinlerim.”, “Din dersinde kazandığım bilgiler hayatta işime yarıyor.”, “Din dersinde yüksek not almaya özen gösterilmelidir.” Şeklindedir. En az sahip olunan tutum maddesi ise, “Din dersi ile ilgili sınıfta öğrenilenlerden daha fazlası öğrenilmelidir.” Maddesidir.

Öğrencilerin İDKAB dersine yönelik tutumlara sahip olma düzeylerine ilişkin ortalama puanlar, 3,57 – 4,10 arasında değişmektedir. Öğrencilerin İDKAB dersine ilgilerinin, dersten hoşlanma durumlarının ölçülmesi amacıyla uygulanan ölçekten elde edilen veriler hep birlikte değerlendirildiğinde, öğrencilerin İDKAB dersine yönelik tutum düzeylerinin, olumlu ve “oldukça” seviyesinde yüksek olduğu görülmektedir.

4. Öğrencilerin İDKAB Dersi Öğretmenine Yönelik Tutum Düzeylerine İlişkin Bulgular

Öğrencilerin İDKAB dersi öğretmenine yönelik tutum düzeylerini belirlemek için geliştirilen bu ölçekte öğrencilerin öğretmenin kişisel ve mesleki özelliklerine

yönelik tutumlarını ifade eden 19 madde vardır. Öğrencilerden bu maddelerden her birine, beş seçenekten (“kesinlikle katılıyorum”, “katılıyorum”, “kararsızım”, “katılmıyorum”, “kesinlikle katılmıyorum”) birini işaretleyerek katılmaları istenmiştir. Puanlama yapılırken, olumlu tutumları ifade eden maddelerdeki, “kesinlikle katılıyorum” seçeneğine 5 puan, “katılıyorum” seçeneğine 4 puan, “kararsızım” seçeneğine 3 puan, “katılmıyorum” seçeneğine 2 puan, “kesinlikle katılmıyorum” seçeneğine 1 puan verilmiştir. Olumsuz tutumları ifade eden maddelerde puanlama tersine yapılmıştır. Buna göre; “kesinlikle katılıyorum” seçeneğine 1 puan, “katılıyorum” seçeneğine 2 puan, “kararsızım” seçeneğine 3 puan, “katılmıyorum” seçeneğine 4 puan, “kesinlikle katılmıyorum” seçeneğine 5 puan verilmiştir.

"İDKAB_Dersi Öğretmenine Yönelik Tutum Ölçeği"nden alınabilecek en yüksek puan, $19 \times 5 = 95$, en düşük puan ise $19 \times 1 = 19$ 'dur. Ölçekte sadece ortaya düşen "Kararsızım" seçeneği işaretlendiğinde alınabilecek puan $19 \times 3 = 57$ 'dir. Yüksek puan olumlu bir tutum, düşük puan ise olumsuz bir tutum düzeyinin göstergesi olmaktadır.

Araştırmamıza katılan öğrencilerden elde edilen tutum puanlarının betimsel analiz sonuçları Tablo 38’de verilmiştir.

Tablo 38. İDKAB Dersi Öğretmenine Yönelik Tutum Toplam Puanlarının Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

N	Madde Sayısı	X	S
536	19	75,1213	15,53802

Tablo 38'e göre, öğrencilerin İDKAB dersi öğretmeni'ne yönelik tutum toplam puanlarının ortalaması $X = 75,12$, standart sapması ise, $S = 15,54$ 'dür

Öğrencilerin İDKAB dersi öğretmenine yönelik tutum düzeylerinin okullarına göre dağılımı da Tablo 39'da verilmiştir.

Tablo 39. Öğrencilerin İDKAB Dersi Öğretmenine Yönelik Tutum Ortalama Puanlarının Okullarına (SED) Göre Dağılımları

Öğrencilerin Okullarının İsimleri (SED)	N	Öğretmene Yönelik Tutum Ortalama Puanları
1.Çankaya ÜstSED	195	68,7128
2.Talia Yaşar Bakdur OrtaSED	215	79,7953
3.Hamdi Bulgurlu (AltSED)	126	77,0635
Toplam	536	75,1213

Öğrencilerin İDKAB dersi öğretmenine yönelik tutum ortalama puanlarının SED'e göre dağılımına bakıldığında, en yüksek ortalama orta SED grubundaki öğrencilerin sahip oldukları görülecektir ($X=79,80$). Alt SED düzeyindeki öğrencilerin tutum ortalama puanı $X=77,01$, üst SED grubunda olan öğrencilerin tutum ortalama puanı ise $X=68,71$ 'dir.

Hem derse yönelik tutum ortalama puanları hem de öğretmene yönelik tutum ortalama puanları açısından en düşük ortalama sahip olan grup üst sosyo-ekonomik düzey özelliklerini taşıyan Çankaya İlköğretim Okulu'dur.

Araştırmaya katılan öğrencilerin ölçekte bulunan her bir maddeye katılım düzeyleri toplam puanlar kullanılarak değerlendirilmiştir. Yapılan değerlendirmede aşağıda bulunan puan aralıkları esas alınmıştır:

Tablo 40. Tutum Maddelerine Katılım Düzeylerinde Esas Alınan Puan Aralıkları

1.00 - 1.79	<i>Hiç</i>
1.80 - 2.59	<i>Az</i>
2.60 - 3.39	<i>Orta</i>
3.40 - 4.19	<i>Oldukça</i>
4.20 - 5.00	<i>Tam</i>

Araştırmaya katılan İlköğretim öğrencilerinin, İDKAB Dersi Öğretmenine Yönelik Tutum Ölçeği'nden elde edilen, İDKAB dersi öğretmene yönelik 19 tutuma sahip olma düzeylerine ait ortalama değerler Tablo 41'de sunulmuştur

Tablo 41. Öğrencilerin İDKAB Dersi Öğretmenine Yönelik Tutumlara Sahip Olma Düzeyleri

İlköğretim İDKAB dersi Öğretmenine Yönelik Tutum		X	Tutum Düzeyi
Ögrtmn12	Öğretmenim derste soru sormama izin verir.	4,34	Tam
Ögrtmn21	Öğretmenim sınavlardaki notlarımı eksik verir.	4,23	Tam
Ögrtmn10	Öğretmenime karşı güler yüzlüyüm.	4,19	Oldukça
Ögrtmn11	Öğretmenimin dersle ilgili istediklerini yapmaya çalışırım.	4,19	Oldukça
Ögrtmn3	Öğretmenimin ismini bilirim.	4,17	Oldukça
Ögrtmn2	Öğretmenim anlattıklarını dinler.	4,14	Oldukça
Ögrtmn13	Öğretmenimin konuşmalarını anlarım.	4,09	Oldukça
Ögrtmn4	Öğretmenim güler yüzlüdür.	4,06	Oldukça

Ögrtmn17	Öğretmenime güvenirim.	4,02	Oldukça
Ögrtmn6	Öğretmenim sorularımı açık ve net olarak cevaplar.	3,98	Oldukça
Ögrtmn18	Öğretmenim beni anlamaz.	3,96	Oldukça
Ögrtmn8	Öğretmenime dersle ilgili soruları rahatlıkla sorarım.	3,95	Oldukça
Ögrtmn5	Öğretmenim ismimi bilir.	3,87	Oldukça
Ögrtmn16	Öğretmenim bana güvenir.	3,85	Oldukça
Ögrtmn19	Öğretmenim dersi sıkıcı anlatır.	3,75	Oldukça
Ögrtmn9	Öğretmenime düşüncelerimi rahatça söylerim.	3,73	Oldukça
Ögrtmn7	Öğretmenim yaptıklarımı kontrol eder.	3,68	Oldukça
Ögrtmn14	Yardım istediğimde öğretmenime söylerim.	3,66	Oldukça
Ögrtmn15	Öğretmenim arkadaş gibidir.	3,27	Orta

Tablo 41’de verilen bulgular incelendiğinde, öğrencilerin öğretmenlerin mesleki ve kişisel özelliklerine yönelik tutumlarını ifade eden 19 maddenin 2’sine “tam”, 16’sına “oldukça” ve 1’ine de “orta” düzeyde sahip oldukları görülmektedir.

En fazla sahip olunan 2 tutum maddesi, “Öğretmenim derste soru sormama izin verir” ve “Öğretmenim sınavlardaki notlarımı eksik verir.” Maddeleridir. En az katıldıkları madde ise; “öğretmenim arkadaş gibidir” şeklinde ifade edilen tutum maddesidir.

Öğrencilerin öğretmene yönelik tutumlara sahip olma düzeylerine ilişkin ortalama puanlar 3,27-4,34 arasında değişmektedir. Öğrencilerin İDKAB dersi öğretmeninin mesleki ve kişisel niteliklerine yönelik tutumlarının, öğretmen davranışlarından hoşlanma, hoşlanmama durumlarının ölçülmesi amacıyla uygulanan ölçekten elde edilen veriler hep birlikte değerlendirildiğinde, öğrencilerin İDKAB dersine yönelik tutum düzeylerinin, olumlu ve “oldukça” seviyesinde yüksek olduğu görülmektedir.

5. Araştırmanın Denencelerine Yönelik Bulgular ve Yorumlar

Bu başlık altında, araştırma denencelerine yönelik olarak uygulanan analizler sonucu elde edilen bulgular ve bunlara dayalı olarak yapılan yorumlar yer almaktadır.

5.1. Öğrencilerin Başarı Düzeyleri İle Cinsiyetleri Arasındaki Farklılaşma

Araştırmanın 1. denencesi:

“Öğrencilerin İDKAB dersi başarı düzeyleri cinsiyetlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.” Şeklinde ifade edilmiştir.

Denenceyi test etmek amacıyla; erkek ve kız öğrencilerin İDKAB dersi başarı testlerinden elde ettikleri puanların ortalamaları, standart sapmaları ve bu ortalamalar arasındaki farkın önemliliği İlişkisiz Örneklem t-Testi ile test edilmiş ve sonuçlar, Tablo 42’de verilmiştir.

Tablo 42. Öğrencilerin Başarı Puanı Ortalamalarının Cinsiyetlerine Göre Farklılaşma Durumuna Yönelik T-Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	X	S	Sd	t	p
Kız	260	19,75	3,785	518,714	-4,730	0.000
Erkek	276	17,99	4,784			

(Tablo değerleri varyansların eşitsizliğine göre alınmıştır.)

Yapılan t-Testi analizi sonucuna göre, araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyetleri ve başarı puanlarının ortalamaları arasında anlamlı bir farklılaşma vardır [t(518,714)= -4,730, p<.05].

Kız öğrencilerin başarı puanı ortalamaları $X = 19,75$ iken, erkek öğrencilerin başarı puanı ortalamaları $X = 17,99$ 'dur. Bulgulara göre, kız öğrencilerle erkek öğrencilerin başarı puanları arasında önemli düzeyde bir farklılaşma vardır ve kız öğrenciler erkek öğrencilere göre daha başarılıdır. Bu durum; cinsiyetin, öğrencilerin İDKAB dersindeki başarılarını etkileyen bir faktör olarak görülebileceğini göstermektedir.

Sonuç olarak, araştırmaya katılan öğrencilerin İDKAB dersi başarı düzeylerinin, cinsiyetlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığına yönelik denencemiz doğrulanmıştır.

Araştırmanın bu bulgusu, öğrenci başarısını konu edinen araştırmalardaki kuramsal ve uygulamaya dayalı verilerle örtüşmektedir.

Hem yurt içinde, hem de yurt dışında eğitim alanında yapılan araştırmalarda, çoğunlukla kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha başarılı oldukları görülmektedir.

¹⁸⁰ Din öğretimi alanında yapılan araştırmaların sonuçlarına bakıldığında da genelde kız öğrencilerin daha başarılı olduklarına yönelik bulgulara rastlanmaktadır.¹⁸¹ İDKAB dersinde öğrenci başarısını etkileyen faktörleri konu edinen Çapar'ın cinsiyet faktörüyle ilişkili bulgusuna göre , kız öğrenciler daha başarılıdır.

¹⁸⁰ Kız öğrencilerin ilköğretim, lise ve üniversite düzeyinde erkek öğrencilerden daha başarılı olduklarına yönelik bazı araştırma bulgular için bkz., Karacık, *a.g.e.*, s. 20-21, 46-48.; Coşkun, *a.g.e.*, s. 4, 68.; Özgüven, "Lise Öğrencilerinin Farklı Ders Gruplarındaki Başarılarını Yordayıcı Faktörler", *VII. Bilim Kongresi, Bilim Adamı Yetiştirme Grubu Tebliğleri, 6-8 Ekim 1980*, Tübitak Yayınları, Ankara, 1980, ss. 185-201., s. 188.; Özgüven, *Üniversite Öğrencilerinin Akademik Başarılarını Etkileyen Zihinsel Olmayan Faktörler*, s. 23.; Berber, *a.g.e.*, s. 55.; Ulular, *a.g.e.*, s. 28.

¹⁸¹ Bkz., Hasan Aydemir, *Malatya Merkez İlköğretim Okulları İle Özel İlköğretim Okullarında İDKAB dersi Program Uygulamalarında Karşılaşılan Sorunlar*, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Bilim Uzmanlığı Tezi), Malatya, 1998, s. 118-119.

Çapar bu bulguyu kızların genellikle erkeklere göre daha az sosyal hayatta yer almalarına, erkeklere oranla vakitlerinin çoğunu evde geçirmelerine bağlamaktadır.¹⁸² İDKAB dersinde öğrenci başarısını konu edinen bir başka araştırma olan Ayas'ın araştırmasında ise, cinsiyete göre anlamlı bir farklılaşma olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.¹⁸³

Gerek istatistiksel veriler gerekse kuramsal görüşler, öğrenim alanında kız öğrencilerin, erkek öğrencilerden daha başarılı oldukları doğrultusunda bir izlenim bırakmaktadır.¹⁸⁴ Genellikle kız öğrenciler, algılamada, nesnelerin arasındaki ayrılıkları ve benzerlikleri bulmada, başkalarının haz ve elemelerini paylaşmada ve okul başarısında erkeklerden biraz üstündürler.¹⁸⁵ “Okulun gereksinimlerine öğrencinin en iyi şekilde karşılık verebilmesi” olarak adlandırabileceğimiz; okula ve okumaya hazır oluşt da kızların erkeklere göre daha başarılı olduklarına dair araştırma bulgularına rastlanmaktadır.”¹⁸⁶ Kızların daha erken yaşlarda konuşmaya başladıkları, sözcükleri düzgün telaffuz etme bakımından erkek çocuklardan daha üstün durumda bulundukları ileri sürülmektedir.¹⁸⁷ Öğrenim yaşamında genellikle kız öğrencilerin erkek öğrencilerden daha başarılı olmalarına yönelik olarak; “Kız öğrencilerin özellikle ezber

¹⁸² Çapar, *a.g.e.*, s. 31.

¹⁸³ Ayas, *a.g.e.*, s. 49.

¹⁸⁴ Nihat Nirun v.d., *12-24 Arası Geçlerin Sosyo-ekonomik Sorunları*, Gazi Üniversitesi Basın-Yayın Yüksekokulu Matbaası, Ankara, 1986, s. 157.

¹⁸⁵ Davut Işıkdöğün, *Din Öğretiminde Bireysel Farklılıklar*, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Şanlıurfa, 2001, s. 36.

¹⁸⁶ Oktay, “a.g.m.”, s. 177-178.

¹⁸⁷ Kuzgun, “Zeka ve Yetenekler”, *Eğitimde Bireysel Farklılıklar*, (Ed: Kuzgun, Deryakulu), s. 44.

gerektiren konularda erkek öğrencilerden daha başarılı oldukları, başkalarının beklentilerine ve onayına daha duyarlı davranışlar sergiledikleri, bu özelliklerin, akademik alanda erkek öğrencilerden daha başarılı olmalarına yol açabileceği”¹⁸⁸ görüşü de ileri sürülmektedir.

Özellikle sosyal bilimlerde kızların ders çalışma alışkanlıkları ve tutumlarının erkeklere göre daha olumlu olduğu dikkati çekmektedir.¹⁸⁹ Araştırma bulgularının, eğitim-öğretimin bütün dönemleri boyunca, kız öğrencilerin sözel beceri düzeylerinin erkeklerin sözel beceri düzeylerinden daha yüksek olduğu ifade edilmektedir.¹⁹⁰

Kuzgun, kız öğrencilerin çoğunlukla erkek öğrencilerden daha başarılı olduğu yönündeki bulguları şu şekilde yorumlamıştır:

...araştırma sonuçlarına göre; erkek öğrenciler soyut ve uzun vadeli hedeflere, kız öğrenciler ise somut ve kısa vadeli hedeflere yönelmişlerdir. Kızlar dil yeteneği ve edebiyat becerilerinde erkeklerden, erkekler de soyutlama gücü bakımından kızlardan üstün bulunmuştur. Erkek öğrencilerin bu üstünlüğü onların ders başarılarını kolaylaştırmaktan çok güçleştirmektedir. Çünkü okuldaki çalışmalar daha çok dil yeteneğini gerektirmektedir. Kızlar problemlere, öğretildiği biçimi ile, alışılmış şekilde yaklaşmaktadırlar. Bu tutumları ile öğretmenlerin öğrettiklerini tekrarladıkları için iyi not almaktadırlar. Teorik ilgileri olan erkek çocuklar öğretmenin anlattıklarının dışına

¹⁸⁸ A.g.e., s. 45.

¹⁸⁹ Küçükahmet, *Öğrencilerin Çalışma Alışkanlıkları ve Tutumları*, s. 27.

¹⁹⁰ Köse, “Başarı Yönelimlerindeki Cinsiyet Farklılıkları, Akademik Seçim ve Edinimlere Dönük Etkiler”, s. 40.

çıktıkları ve dil becerilerinin çok iyi olmaması nedeniyle iyi not alamamaktadırlar.

*Erkekler ancak standart testlerde gerçek başarılarını ortaya koyabilmektedirler...*¹⁹¹

Türk toplumundaki baskın çocuk yetiştirme kültürüne göre, kızlar erkeklere nazaran daha çok aile kontrolü altında tutulmaktadır. Bu durum onların evde daha çok vakit geçirmelerine, ders dışı ilgi alanlarına daha az vakit ayırmalarına, ders çalışma zamanlarının fazla olmasına dolayısıyla, okul başarılarının yüksek olmasına sebep olabilir.

Yine geleneksel olarak erkek çocuklar, okulda daha atılgan ve hırçındırlar, oysa kız öğrenciler daha uyumlu, düzenli ve daha sorumluluk sahibidirler.¹⁹² Ayrıca erkekler sınıf içinde çevreleri ile daha meşguldürler ve kızlara oranla daha fazla dışa yönelim problemi yaşamaktadırlar.¹⁹³ Bu durum, kız öğrencileri, derslere ve öğretmenlere uyum, ders çalışma alışkanlıkları ve derse ayrılan süre açısından, daha avantajlı kılabilir ve erkek öğrencilerden daha başarılı olabilirler. Ayrıca, davranış bozukluklarının erkek öğrencilerde kız öğrencilerden fazla olması, erkek öğrencilerin akademik başarılarının kız öğrencilerden düşük olma sebeplerinden biri olarak gösterilebilir.¹⁹⁴

Öğrenci başarısına yönelik olarak cinsiyet faktörüne ilişkin literatürdeki kuramsal ve istatistiksel veriler, genel olarak, araştırmamızda tespit ettiğimiz, kız

¹⁹¹ Bkz., Kuzgun, *a.g.e.*, s. 67.

¹⁹² Bkz., Temel ve Aksoy, *a.g.e.*, s. 122.; Vassilis Saroglou, “Gençlerin Dinleri ve Kişilikleri: Belçika’da Yapılan Yeni İncelemeler”, *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Çev: Veysel Uysal, Ayrı Basım, S. 19, 2000, ss. 123-144, s. 134.

¹⁹³ Coşkun, *a.g.e.*, s. 68-69.

¹⁹⁴ Hakbilen, *a.g.e.*, s. 84.

öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha başarılı olduğuna yönelik bulguyu destekler görülmektedir. Kız ve erkek öğrencilerin başarı düzeylerindeki bu farklılığı yorumlarken, cinsiyetle ilgili genetik faktörleri ileri sürmekten ziyade, kız ve erkek öğrencilerin yetişme biçimleri ve çevresel faktörleri incelemek daha doğru bir yaklaşım olabilir. Göz önünde bulundurmanız gereken bir nokta da, örneklemin batı modeline benzer bir şehir olan, cinsiyet ayrımcılığının daha az uygulandığı kanaatini uyandıran, başkent Ankara'dan seçilmiş olmasıdır. Bu durum sonucu etkilemektedir diye düşünüyoruz. Cinsiyet açısından ayırım yapıldığı düşünülen farklı ilerde yapılacak çalışmaların bu bulgunun yorumunu aydınlatacağı kanısındayız.

5.2. Öğrencilerin Başarı Düzeyleri İle Sınıf Düzeyleri Arasındaki Farklılaşma

Araştırmanın 2. denencesi,

“Öğrencilerin İDKAB dersindeki başarı düzeyleri sınıflarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.” Şeklinde ifade edilmiştir.

Denenceyi test etmek amacıyla; 6. ve 7. öğrencilerin İDKAB dersi başarı testlerinden elde ettikleri puanların ortalamaları, standart sapmaları ve bu ortalamalar arasındaki farkın önemliliği, İlişkisiz Örneklem t -Testi ile test edilmiş ve sonuçlar, Tablo 43’de verilmiştir.

Tablo 43. Öğrencilerin Başarı Puanı Ortalamalarının Sınıf Düzeylerine Göre Farklılaşma Durumuna Yönelik T-Testi Sonuçları

Sınıf Düzeyi	N	X	S	Sd	t	p
6. Sınıf	270	18, 23	3, 873	506, 889	-3, 298	0.001
7. Sınıf	266	19, 47	4, 827			

(Tablo değerleri varyansların eşitsizliğine göre alınmıştır.)

Araştırmaya katılan öğrencilerin başarı puanı ortalamalarının sınıf düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığına yönelik t-Testi sonuçlarının yer aldığı Tablo 43'e göre, araştırmaya katılan öğrencilerin sınıf düzeyleri ve başarı puanlarının ortalamaları arasında anlamlı bir farklılaşma vardır [$t(506, 889) = -3, 298, p < .05$].

İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin başarı puanı ortalamaları $X = 18,23$ iken, 7. sınıf öğrencilerinin başarı puanı ortalamaları $X = 19,47$ 'dir. Bulgulara göre, ilköğretim 6. sınıf öğrencileri ile 7. sınıf öğrencilerinin başarı puanları arasında önemli düzeyde bir farklılaşma vardır ve 7.sınıf öğrencileri 6. sınıf öğrencilerine göre daha başarılıdır. Bu durum; sınıf düzeyinin, öğrencilerin İDKAB dersindeki başarılarını etkileyen bir faktör olarak görülebileceği şeklinde yorumlanabilir.

Sonuç olarak, araştırmaya katılan öğrencilerin İDKAB dersi başarı düzeylerinin, sınıf düzeylerine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığına yönelik denencemiz doğrulanmıştır.

İlgili araştırmalar incelendiğinde, üst kademedeki sınıflarda öğrenim gören öğrencilerin alt kademedeki sınıflarda öğrenim gören öğrencilerden daha başarılı olduklarına yönelik bulgulara rastlanılmaktadır.¹⁹⁵ Duyuşsal giriş özelliklerinin din öğretiminde başarıya etkisine yönelik Çapar'ın araştırmasında ise sınıf düzeyinin öğrenci başarısını anlamlı şekilde farklılaştıran bir faktör olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.¹⁹⁶ Okul dönemi boyunca bazı sınıflarda öğrencilerin uyumda zorlanmaları ve her zaman gösterdikleri başarının altına düşmeleri sık görülür. Bu durum, ilköğretimin 1. ve 6'ncı sınıflarında daha yoğun olarak yaşanabilir. Birinci sınıfta yeni bir ortama uyum sağlamanın, arkadaşlarına ve öğretmenine alışmaya çalışmanın, altıncı sınıfta da yeni öğretmenlerle ve bazen yeni arkadaşlarla tanışmanın, başarının düşmesine neden olabileceği ileri sürülmektedir.¹⁹⁷

Sınıf düzeyi yükseldikçe başarının da yükselmesinde, öğrencilerin zihinsel kapasitelerinin gelişimine uygun olarak soyut kavramları daha iyi algılayabilmelerinin rolü olduğu söylenebilir. Yine bilgi düzeyi yükseldikçe başarı artabilir. İlköğretim birinci kademedeki branş öğretmenlerinin olmayışı ya da eksik oluşundan dolayı din öğretimini ile tanışamayan öğrenciler, ilköğretim 6. sınıftan itibaren yeni bir dersle karşılaşmaktadırlar. Bu durum ders başarılarının düşük olma sebeplerinden biri olarak gösterilebilir.

¹⁹⁵ Bz., Ulular, *a.g.e.*, s. 52-53.

¹⁹⁶ Çapar, *a.g.e.*, s. 34.

¹⁹⁷ Karacık, *a.g.e.*, s. 48-49.

5.3. Öğrencilerin Başarı Düzeyleri İle Yaş Düzeyleri Arasındaki Farklılaşma

Araştırmanın 3. denencesi,

“Öğrencilerin İDKAB dersindeki başarı düzeyleri yaş düzeylerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.” Şeklinde ifade edilmiştir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin yaş düzeylerine göre başarı puanlarının ortalamaları ve standart sapmaları Tablo 44’de verilmiştir.

Tablo 44. Öğrencilerin Başarı Puan Ortalamalarının Yaş Değişkenine Göre Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Yaş Düzeyleri	N	X	S
11 Yaş Düzeyi	4	16,75	2,872
12 Yaş Düzeyi	217	18,28	3,911
13 Yaş Düzeyi	248	19,35	4,695
14 Yaş Düzeyi	62	19,18	4,775
15-16 Yaş Düzeyi	5	16,00	3,808
Toplam	536	18,85	4,413

Tablo 44’deki bulgular incelendiğinde, 11 ve 15-16 yaş grubunda olan öğrencilerin sayılarının, diğer yaş düzeylerine göre daha düşük olduğu görülecektir. 11 ve 15-16 yaş düzeyindeki öğrenciler toplam 9 kişidir. Bu durum öğrencilerin çoğunluğunun normal öğrenim çağında ve sınıf düzeyinde olduklarını göstermektedir. 11 yaş düzeyinde olan grupla ($X=16,75$), 15-16 yaş düzeyinde olan grubun ($X=16,00$)

başarı ortalama puanlarının diğer yaş gruplarından daha düşük olduğu da Tablo 45’de izlenen bulgulardandır. Yaşları sınıfın ortalama yaş düzeyinden düşük ve yüksek olan öğrencilerin başarı düzeylerinin de matematiksel olarak düşük olduğu görülmektedir.

Yaş grupların başarı toplam puan ortalamaları arasında gözlenen farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını belirlemek üzere Tek Yönlü Varyans Analizi uygulanmış, sonuçlar Tablo 45’de verilmiştir.

Tablo 45. Öğrencilerin Başarı Puanlarının Yaş Değişkenine Göre Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar Arası	196,319	4	49,080	2,550	0,038
Gruplar İçi	10221,828	531	19,250		
Toplam	10418,147	535			

Uygulanan varyans analizi sonucuna göre, öğrencilerin başarı düzeyleri ile yaş düzeyleri arasında anlamlı bir fark vardır [$F(4-531)=2,550$, $p<.05$]. Bulgular, öğrencilerin başarı ortalama puanlarının, yaş düzeylerine göre anlamlı şekilde farklılaştığını göstermektedir. Bu durum, öğrencilerin yaş düzeylerinin, İDKAB dersindeki başarılarını etkileyen bir faktör olarak görülebileceğini göstermektedir.

Gruplar arasındaki farkın kaynağını belirlemek üzere LSD Post-Hoc Çoklu Karşılaştırma testi uygulanmış, test sonuçları Tablo 46’da verilmiştir.

Tablo 46. Öğrencilerin Başarı Toplam Puan Ortalamalarının Yaş Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin LSD Testi Sonuçları

Yaş Düzeyleri	X	11 Yaş Düzeyi	12 Yaş Düzeyi	13 Yaş Düzeyi	14 Yaş Düzeyi	15-16 Yaş Düzeyi
11 Yaş	16,75					
12 Yaş	18,28			*		
13 Yaş	19,35					
14 Yaş	19,18					
15-16 Yaş	16,00					

p<.05

LSD Testi sonuçları, öğrencilerin başarı düzeyleri ile yaş düzeyleri arasındaki anlamlı farklılaşmanın, 12 yaş düzeyi ile 13 yaş düzeyi arasında gerçekleştiğini göstermektedir. Bulguya göre, 13 yaş düzeyi öğrencilerinin başarı düzeyleri, 12 yaş düzeyi öğrencilerinin başarı düzeylerinden önemli oranda yüksektir.

Sonuç olarak, araştırmaya katılan öğrencilerin İDKAB dersi başarı düzeylerinin, yaş düzeylerine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığına yönelik denencemiz doğrulanmıştır.

Öğrencilerin yaş düzeylerine göre başarı toplam puan ortalamalarına bakıldığı zaman, 11 (X = 16,75) ve 15-16 (X = 16,00) yaş düzeylerinde olan öğrencilerin diğer gruplara göre daha düşük ortalamaya sahip oldukları görülecektir. Bu iki grup akranlarından yaşça daha küçük ve yaşça daha büyük öğrencilerin oluşturduğu gruptur. Araştırma bulguları da, normal okul yaşında olanların, yaşı büyük olanlara nazaran daha

başarılı olduklarını ortaya koymaktadır.¹⁹⁸ Çapar, yaş düzeyinin anlamlı bir farklılaşmaya neden olmadığı bulgusuna ulaşmıştır.¹⁹⁹

Normal sınıf yaşından geri kalmış olmak, ilköğretime geç başlamakta, başarısızlık veya başka nedenlerden dolayı yıl kaybetmekten ileri gelen bir durumdur. Öğrencilerin normal sınıf yaşında olup olmamaları, başarıyı yordamada önemli bir gösterge olarak görülmektedir ve başarı normal sınıf yaşından uzaklaştıkça düşmektedir.²⁰⁰ Fizyolojik olarak olgunlaşmamış yaşça daha küçük öğrenciler ile yaşlılarından büyük öğrencilerin, uyum sorunları yaşadıkları için, başarıları düşük olabilir.²⁰¹

5.4. Öğrencilerin Başarı Düzeyleri İle Kardeş Sayıları Arasındaki Farklılaşma

Araştırmanın 4. denencesi,

“Öğrencilerin İDKAB dersindeki başarı düzeyleri, kardeş sayılarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.” Şeklinde ifade edilmiştir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin kardeş sayılarına göre başarı puanlarının ortalamaları ve standart sapmaları Tablo 47’de verilmiştir.

¹⁹⁸ Bkz., Özgüven, *Üniversite Öğrencilerinin Akademik Başarılarını Etkileyen Zihinsel Olmayan Faktörler*, s. 23; Berber, *a.g.e.*, s. 30, 72.

¹⁹⁹ Çapar, *a.g.e.*, s. 34.

²⁰⁰ Özgüven, “Lise Öğrencilerinin Farklı Ders Gruplarındaki Başarılarını Yordayıcı Faktörler”, s. 188-189.

²⁰¹ Münire Erden ve Yasemin Akman, *Eğitim Psikolojisi Gelişim- Öğrenme- Öğretme*, 5. Basım, Arkadaş Yayınevi, Ankara, 1997, s. 43.

Tablo 47. Öğrencilerin Başarı Puan Ortalamalarının Kardeş Sayısına Göre Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Kardeş Sayısı	N	X	S
Kardeşi Olmayanlar	67	18,58	4,758
Bir Kardeşi Olanlar	293	18,86	4,578
İki Kardeşi Olanlar	137	19,11	4,005
İkiden Fazla Kardeşi Olanlar	39	18,23	3,957
Toplam	536	18,85	4,413

Tablo 47’deki bulgular incelendiğinde, kardeşi olmayan öğrenciler ($X = 18,58$) ile ikiden fazla kardeşi olan öğrencilerin ($X = 18,23$) başarı ortalamalarının, bir kardeşi ($X = 18,86$) ve iki kardeşi ($X = 19,11$) olan öğrencilerin başarı ortalamalarından daha düşük olduğu görülecektir. Araştırmaya katılan toplam 536 öğrenci içinde kardeş durumuna göre başarı puan ortalaması en yüksek olan öğrenciler, iki kardeşe sahip olanların oluşturduğu grupta toplanmışlardır ($X = 19,11$). Bu durum, kardeş sayıları dikkate alındığında, araştırmaya katılan öğrencilerden iki kardeşe sahip olanların matematiksel olarak daha başarılı olduklarını göstermektedir.

Grupların toplam başarı puanlarının ortalamaları arasında gözlenen farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını belirlemek üzere uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi’nin sonuçları Tablo 48’de verilmiştir.

Tablo 48. Öğrencilerin Başarı Toplam Puanlarının Kardeş Sayısına Göre Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	f	p
Gruplar Arası	29,029	3	9,676	,495	0,686
Gruplar İçi	10389,118	532	19,528		
Toplam	10418,147	535			

Uygulanan varyans analizi sonucuna göre, öğrencilerin başarı düzeyleri ile kardeş sayıları arasında anlamlı bir fark yoktur [$F(3-532)=,495$, $p>.05$]. Bu bulgu, öğrencilerin kardeş sayılarının, başarıları üzerindeki etkisinin istatistiksel olarak anlamlı olmadığını göstermektedir. Öğrencilerin kardeş sayılarının, İDKAB dersindeki başarılarını etkileyen bir faktör olmadığı söylenebilir.

Sonuç olarak, araştırmaya katılan öğrencilerin İDKAB dersi başarı düzeylerinin, kardeş sayılarına göre anlamlı bir şekilde farklılaştığına yönelik denencemiz doğrulanmamıştır.

Tablo 48'i incelediğimizde, kardeş sayısı ikiden fazla olan öğrencilerin başarı ortalamalarının, diğer gruplardaki öğrencilerden, her ne kadar istatistiksel olarak anlamlı olmasa da, matematiksel olarak daha düşük olduğu görülecektir. Bu durumda ikiden fazla kardeşe sahip olan öğrencilerin başarı düzeylerinin daha düşük olduğu ileri sürülebilir.

Araştırma bulguları da, araştırmamızın matematiksel bulgusunu desteklemektedir. Araştırma sonuçlarına bakıldığında, genelde, kardeş sayısı arttıkça başarı düzeyinin düştüğü görülmektedir.²⁰² Ayas araştırmasında, anlamlı olmasa da, bir kardeşi olanların, hiç kardeşi olmayanlara ve üçten fazla kardeşi olanlara göre daha başarılı olduğu bulgusuna ulaşmıştır.²⁰³

Ailesindeki birey sayısı az olan öğrencilerin zekâ testlerinde ve okul çalışmalarında, birey sayısı kalabalık ailelere nazaran daha başarılı oldukları vurgulanmaktadır.²⁰⁴ Ailelerin geniş veya dar aile tipinde oluşları, çocuğun eğitimi bakımından önem taşımaktadır. Geniş ailelerdeki çocuk sayısının fazla oluşu, çocukların eğitim imkanlarından yeterince yararlanamamasına ve bu yüzden başarılarının düşmesine yol açabilmektedir.²⁰⁵

Kardeş sayısı ve öğrenci başarısı ile ilgili olarak literatüre bakıldığı zaman, kardeş sayısının fazla olmasının başarıyı olumsuz etkilediği yanında, yeni bir kardeşin doğumu da başarısızlık nedenleri arasında gösterilmektedir.²⁰⁶ Ayrıca, çocuğun tek olması durumunda ona aşırı düşkünlüğün; kıskançlık, birbirinden hoşlanmama,

²⁰² Bkz., Özmert, Yurdakök, Soysal v.d., “a.g.m.”, s. 5.; Hakbilen, *a.g.e.*, s. 18; Aslan (Akan), *a.g.e.*, s. 22.; Ulular, *a.g.e.*, s. 38; Akcan, *a.g.e.*, s. 38.

²⁰³ Ayas, *a.g.e.*, s. 57.

²⁰⁴ Amiran Kurthan Bilgiseven, *Eğitim Sosyolojisi*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul, 1987, s. 102.

²⁰⁵ Berber, *a.g.e.*, s. 3, 33.

²⁰⁶ Baudilo Martinez, *Okulda Başarısız çocuğun Eğitimi*, Çev: Oya Arıkdal, İstanbul, 2001, s. 15.

anlaşamama gibi kardeşler arası ilişkilerin de okul başarısını olumsuz yönde etkileyen faktörler olduğu ifade edilmektedir.²⁰⁷

5.5. Öğrencilerin Başarı Düzeyleri İle Ailelerinin Sosyo-ekonomik Düzeyleri (SED) Arasındaki Farklılaşma²⁰⁸

Araştırmanın 5. denencesi,

“Öğrencilerin İDKAB dersindeki başarı düzeyleri, ailelerinin sosyo-ekonomik düzeylerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.” Şeklinde ifade edilmiştir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin ailelerinin sosyo-ekonomik düzeylerine göre başarı puanlarının ortalamaları ve standart sapmaları Tablo 49’da verilmiştir.

Tablo 49. Öğrencilerin Başarı Toplam Puanlarının Sosyo-Ekonomik Düzey Değişkenine Göre Ortalamaları ve Standart Sapmaları

²⁰⁷ Bkz., Berklin, *a.g.e.*, s. 71.

²⁰⁸ Sosyoekonomik düzey; “içinde yaşanan çevre, gelir düzeyi, ana babanın çocuk yetiştirme yöntemleri, eğitime karşı tutumları ve diğer yapısal özellikleri gibi öğrencinin yaşam görüşlerini etkileyen birtakım değişik boyutları içeren bir değişkendir.” Şeklinde tanımlanabilir. (bkz., Temel, Aksoy, *a.g.e.*, s. 83.) Araştırmanın problemi, amacı doğrultusunda geliştirilen, “Öğrencilerin İDKAB dersindeki başarı düzeyleri ailelerinin sosyo-ekonomik düzeylerine göre anlamlı şekilde farklılaşmaktadır” şeklindeki denenceyi test edebilmek maksadıyla, örneklem olarak özellikle üst, orta ve alt sosyo-ekonomik düzeyi temsil edebilecek ilköğretim okulları seçilmiştir. Uygulama sonrası elde ettiğimiz verilerin betimsel analiz ve çözümlemeleri sonucu, örneklem olarak belirlediğimiz üç ilköğretim okulunun; üst, orta ve alt sosyo-ekonomik düzeyi temsil niteliklerini taşıdıkları sonucuna ulaşılmıştır (bkz., Tablo 13, 16, 17, 19, 22, 24, 27, 29). Bu yüzden öğrencilerin öğrenim gördükleri okul değişkenini sosyo-ekonomik düzey olarak ele aldık. Araştırmanın 5. denencesi olan bu denenceden sonra gelen, 6., 7., denenceler sosyo-ekonomik düzeyin alt denenceleri olarak değerlendirilebilirler.

Sosyo-Ekonomik Düzey	N	X	S
Çankaya İ.O. Üst SED	195	18,18	4,540
Talia Yaşar Bakdur İ.O. Orta SED	215	19,66	4,622
Hamdi Bulgurlu İ.O. Alt SED	126	18,48	3,579
Toplam	536	18,85	4,413

Tablo 49'daki analiz sonuçları incelendiğinde, öğrencilerin sosyo-ekonomik düzey değişkenine göre başarı puanı ortalamalarının; üst sosyo-ekonomik düzey grubunda $X = 18,18$, orta sosyo-ekonomik düzey grubunda $X = 19,66$, alt sosyo-ekonomik düzey grubunda ise $X = 18,48$ şeklinde dağıldığı görülmektedir. Tablo, orta sosyo-ekonomik düzey grubunda olan öğrencilerin başarı puanı ortalamalarının üst ve alt sosyo-ekonomik düzey grubunda olan öğrencilerden daha yüksek olduğunu göstermektedir. Grupların başarı puan ortalamaları arasında gözlenen farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını belirlemek üzere uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi sonuçları Tablo 50'de verilmiştir.

Tablo 50. Öğrencilerin Başarı Toplam Puanlarının Sosyo-Ekonomik Düzey Değişkenine Göre Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	f	p
Gruplar Arası	245,151	2	122,576	6,422	0,002
Gruplar İçi	10172,996	533	19,086		
Toplam	10418,147	535			

Uygulanan varyans analizi sonucuna göre, öğrencilerin başarı düzeyleri ile sosyo-ekonomik düzeyleri arasında anlamlı bir fark vardır [$F(2-533)=6,422$, $p<.05$]. Bulgular, öğrencilerin başarı puanlarının, sosyo-ekonomik düzeylerine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığını göstermektedir. Buna göre; öğrencilerin ailelerinin sosyo-ekonomik düzeylerinin, İDKAB dersindeki başarılarını etkileyen bir faktör olduğu söylenebilir.

Gruplar arasındaki farkın kaynağını belirlemek üzere LSD Post-Hoc Çoklu Karşılaştırma Testi uygulanmış, sonuçlar Tablo 51’de verilmiştir.

Tablo 51. Öğrencilerin Başarı Puanı Ortalamalarının Sosyo-Ekonomik Düzey Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin LSD Testi Sonuçları

Sosyo-Ekonomik Düzey	X	1.Üst SED	2.Orta SED	3.Alt SED
Üst SED	18,18		*	
Orta SED	19,66			
Alt SED	18,48		*	

* $p<.05$

LSD Testi sonuçları, öğrencilerin başarı düzeyleri ile sosyo-ekonomik düzeyleri arasındaki anlamlı farklılaşmanın, orta sosyo-ekonomik düzey ile üst ve alt sosyo-ekonomik düzey arasında gerçekleştiğini göstermektedir. Bulguya göre, orta sosyo-ekonomik düzeye mensup öğrencilerinin başarı düzeyleri, üst ve alt sosyo-ekonomik düzeye mensup öğrencilerin başarı düzeylerinden önemli oranda yüksektir.

Sonuç olarak, araştırmaya katılan öğrencilerin İDKAB dersi başarı düzeylerinin, ailelerinin sosyo-ekonomik düzeylerine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığına yönelik denencemiz doğrulanmıştır.

Öğrencilerin sosyo-ekonomik düzeylerine göre başarı puan ortalamalarına bakıldığı zaman (Tablo. 51), ailesi orta sosyo-ekonomik düzeye mensup öğrencilerin hem, üst hem de alt sosyo-ekonomik düzeye mensup öğrencilerden anlamlı şekilde yüksek olduğu görülecektir.

Analiz sonuçlarına göre, istatistiksel olarak anlamlı olmasa da, alt sosyo-ekonomik düzeye mensup öğrencilerin ortalamaları ($X=18,48$), üst sosyo-ekonomik düzeye mensup öğrencilere ($X=18,18$) göre daha yüksektir. (Tablo 51) Akademik başarı ile ilgili yapılan araştırma sonuçlarına bakıldığında sosyoekonomik düzeyi yüksek olan öğrencilerin okul başarılarının daha yüksek olduğu görülmektedir.²⁰⁹

Ana babanın ekonomik ve kültürel düzeyi çocuğun yeteneğini, ilgilerini, ve eğitime karşı tutumunu, dolayısıyla okuldaki başarısını ve uyumunu etkileyen önemli bir etken olarak kabul edilmektedir.²¹⁰ Hatta okul yıllarında öğrencilerin okul başarılarının, mensup oldukları sosyal tabakaları aynen kabul edilmektedir.²¹¹

Gerçekten de, sosyoekonomik düzeyi yüksek olan öğrenciler, sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan öğrencilere göre, kendilerine daha fazla güvenmekte, öz saygıları

²⁰⁹ Hakbilen, *a.g.e.*, s. 83.

²¹⁰ *Öğrenci Tanıma Teknikleri*,

<http://www.golhisar.com/aydinbilgin/tanima.htm>, 01 Ocak 2007 Pazartesi.; Sosyo-ekonomik düzeyin okul başarısına etkileri ile ilgili olarak yurt içinde ve yurt dışında yapılmış araştırmalar için bkz., Berber, *a.g.e.*, s. 26-38.; Coşkun, *a.g.e.*, s. 15.

²¹¹ Mustafa Ergün, Eğitim Sosyolojisi, www.egitim.aku.edu.tr/ergun8.htm, s. 53.

daha fazla gelişmekte ve üst düzey yeteneğe sahip öğrenci gruplarında bulunma şansları daha fazla olmaktadır.²¹² Bu durumda, sosyoekonomik düzeyi yüksek olan öğrencilerin sosyoekonomik düzeyi düşük olan öğrencilere göre akademik başarı bakımından daha iyi durumda olmaları beklenmektedir. Orta ve üst sosyo-ekonomik düzeyden gelen öğrencilerin okulda başarılı olma şansları, alt sosyo-ekonomik düzeyden gelen öğrencilerden daha fazladır.²¹³

Ailedeki toplumsal, ekonomik, kültürel ve eğitsel düzey düşüklüğü, çocukların dil gelişiminde aksaklıklara neden olmaktadır. Bunun sonucu olarak çocuklar, dinlediklerini, okuduklarını anlamada güçlük çekmektedirler.²¹⁴ Alt tabaka çocukları, özellikle dil yapıları ve buna bağlı vaziyet alışları bakımından okul içi başarılarında orta ve üst tabaka çocuklarından daha geride kalırlar.²¹⁵

Üst sosyokültürel tabakaya mensup aileler çocuklarının okul aktiviteleri ile yakından ilgilenirler. Çocuklarıyla okulda öğrenmenin önemini tartışırlar ve okul başarılarından dolayı onları ödüllendirirler. Alt sosyokültürel tabakaya mensup aileler ise üst sosyokültürel tabakaya mensup ailelerle karşılaştırıldığında daha az eğitim aldıkları göröölür. Burada öğrenciyi yönlendirme ve motive etme eksikliklerinin olduklarını

²¹² Cohen, L, Manion, L. ve Morrison, K., *A Guide to Teaching Practice*, Fourth Edition, Routledge, London and New York, 1998, 302., Aktaran: şemsettin Dursun, “Öğrencilerin Matematikte Başarısını Etkileyen Faktörler: Matematik Öğretmenlerinin Görüşleri Bakımından”, *Gazi Eğitim Faköltesi Dergisi*, C. 24, S. 2, 2004, 217-230, s. 225.

²¹³ Berber, *a.g.e.*, s. 14.

²¹⁴ Özer, *a.g.e.*, s. 16. Bu konuda yapılmış bir araştırma için bkz., Gürbüz Ocak, “Kültürel Düzeyi Farklı Ailelerden Gelen İlköğretim Okulları Birinci Devre Öğrencilerinin Okuma-Anlama Düzeylerine Yönelik Bir Araştırma”, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 3, S. 2, 1999, ss. 29-43.

²¹⁵ Ergün, *a.g.e.*, s. 23.

belirtmek gerekir. Ayrıca alt sosyokültürel tabakaya mensup ailelerde konuşma dilinin yeterince kullanılmaması da iletişimi etkilediğinden öğrencinin başarılı olmasını engelleyici bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır.²¹⁶

Yukarıda tartıştığımız üzere literatürdeki kuramsal ve uygulamaya dayalı verilere göre, çoğunlukla ailesi üst-orta sosyo-ekonomik düzeyde olan öğrencilerin başarı düzeylerinin ailesi alt sosyo-ekonomik düzeyde olan öğrencilere göre daha başarılı olduklarına dair bulgulara rastlanmaktadır. Araştırma bulguları denencemizin bulgularını doğrular niteliktedir.

Ancak araştırmamızda alt sosyo-ekonomik düzeye mensup öğrencilerin istatistiksel olarak olmasa da matematiksel olarak az farkla üst sosyo-ekonomik düzeye mensup öğrencilerden daha başarılı oldukları görülmektedir. Bu bulgu kanaatimizce önemlidir ve değerlendirilmesi gereklidir. Araştırma sonuçlarına ve kuramsal görüşlere bakıldığında, sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan öğrencilerin İDKAB dersindeki başarılarının da yüksek olması beklenebilir.

Öte yandan sosyoekonomik düzey yükseldikçe dini tutum düzeyinin düştüğüne yönelik görüşlerin ağırlık kazandığını²¹⁷ ve çocuğun çok küçük yaşlardan itibaren aile

²¹⁶ Özbacı, “a.g.m.”, s. 17.

²¹⁷ Sosyoekonomik düzey ve dini tutum ile ilgili olarak bkz., Kaya, *a.g.e.*, s. 236.; Atalay, *a.g.e.*, s. 215.; Halis Ayhan v.d., *a.g.e.*, s. 206-207, 209.; Naci Kula, “Gençlik Döneminde Kimlik ve Din (Lise Öğrencileri Üzerinde Bir Araştırma)”, *Gençlik, Din ve Değerler Psikolojisi*, (Ed: Hayati Hökelekli), Dem Yayınları İstanbul, 2006, s. 47.; Birsen Gökçe, *Ortaöğretim Gençliğinin Beklenti ve Sorunları*, Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Yayınları: 270, Ankara, 1984, s. 73.; *Türk Gençliği 98 Suskun Kitle Büyüteç Altında*, Konrad Adenauer Vakfı, Ankara, s. 30, 50, 82.; Nilüfer Voltan Acar, İ. Yıldırım ve T. Ergene, “Bireylerin Dindarlık Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi”, *Hacettepe*

içinde dine karşı ilgili ya da ilgisiz olmaya başladığını ²¹⁸ göz önüne alırsak, sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan öğrencilerin dini konulara ilgilerinin ve bir ölçüde başarı düzeylerinin düşük olacağı da ileri sürülebilir. Bu durumda, öğrencilerin anne ve babalarının dini tutum düzeylerinin ve öğrencilerin başarı düzeyleriyle ilişkisinin tespiti önem kazanır. Öğrencilerin ve velilerinin dini tutum düzeyleri ile öğrencilerin ders başarıları arasındaki ilişkilerin incelenmesi, sosyoekonomik düzeyi yüksek öğrencilerin ders başarılarının, alt düzeyden anlamlı olmasa da matematiksel olarak düşük olması bulgusunu açıklığa kavuşturmada yardımcı olabilir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin İDKAB dersine ve İDKAB dersi öğretmenine yönelik tutum düzeylerinin okullarına (SED) göre betimsel dağılımlarını gösterir tablolar incelendiğinde (Bkz., Tablo 35- Tablo 39), alt sosyo-ekonomik düzeye mensup öğrencilerin tutum ortalama puanlarının, üst sosyo-ekonomik düzeye mensup

Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, S. 12, 1996, ss. 45-56.; Belma Özbaydar, *Din ve Tanrı İnancının Gelişmesi Üzerine Bir Araştırma*, Baha Matbaası, İstanbul, 1970, s. 99.; Erdoğan Fırat, *Din psikolojisi Açısından Bir Araştırma*, Ankara, 1977.; Mehmet Emin Köktaş, *Türkiye’de Dini Hayat*, İşaret Yayınları, İstanbul, 1993, s. 214.

²¹⁸ Ailenin dini tutum ve davranışlarının çocuk üzerindeki etkisine yönelik olarak bkz.; Neda Armaner, A. Zeki Ökmen, *Din Eğitimi ve Öğretiminde Metodik Bilgiler*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1960, s. 15.; Saroglou, “a.g.m.”, s. 127,133.; Yavuz, *Çocukta Dini Duygu ve Düşüncenin Gelişmesi (7-12 Yaş)*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1983.; Yavuz, *Günümüzde Din Eğitimi*, s. 124-127, 153-154.; Bilgin, *Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi*, s. 106.; Mehmet Bayyığıt, *Üniversite Gençliğinin Dini İnanç, Tutum ve Davranışları Üzerine Bir Araştırma*, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Bursa, 1987.; Atalay, *a.g.e.*, s. 143, 226-227, 232, 234, 254.; Kaya, *a.g.e.*, s. 237-238.; Kahya, *a.g.e.*, s. 29.; Yurdagül Konuk, *Okul Öncesi Dini Duygunun Gelişimi ve Eğitimi*, Türk Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 1984, s. 23.; Özlem Pehlivan, *Bireyin Dini Tutum ve Davranışlarına Etki Eden Anne-Baba Davranışları ve Diğer Çevre Faktörleri*, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sivas, 2002, s. 1-3, 73-74.

öğrencilerden yüksek olduğu görülecektir. Derse ve öğretmene yönelik tutumların da başarıyla ilişkili olduğu göz önüne alındığında (bkz., Tablo 68 ve Tablo 70), alt sosyo-ekonomik düzeye mensup öğrencilerin, başarı puan ortalamalarının üst sosyo-ekonomik düzeye mensup öğrencilerden matematiksel olarak yüksek olduğu gözlemini açıklamaya yardımcı olabilir.

Ayrıca; alt sosyo-ekonomik düzeye mensup olan öğrencilerin üst sosyo-ekonomik düzeye mensup öğrenciler kadar başarılı olmalarına sebep olarak, sosyo-ekonomik değerlendirme kriterleri açısından alt düzeye mensup bazı ailelerin evlerinin, gecekondur olsalar dahi, temiz, düzenli, nispeten konforlu olmaları, ailedeki birey sayısının az olması v.b., öğrencinin çalışma koşullarının iyi olmasına sebep olabilecek çeşitli faktörlerin, üst-orta-alt sosyo-ekonomik düzeyler arasındaki farkların azalmasına, alt sosyo-ekonomik düzeye mensup öğrencilerin de en az orta ve üst sosyo-ekonomik düzeye mensup öğrenciler kadar başarılı olmalarına neden olabileceği ileri sürülebilir.

Bundan sonra yapılacak, öğrenci ailelerinin sosyo-ekonomik nitelikleriyle, Öğrencilerin İDKAB dersindeki başarı düzeyleri arasındaki ilişkileri konu edinen çalışmalar, araştırmamızın bulgularını açıklamada katkıda bulunacaktır.

5.6. Öğrencilerin Başarı Düzeyleri İle Yaşadıkları Semtler Arasındaki Farklılaşma

Araştırmanın 6. denencesi,

“Öğrencilerin İDKAB dersindeki başarı düzeyleri semt değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.” Şeklinde ifade edilmiştir.

Öğrencilerin yaşadıkları semtleri istatistiksel analizler için uygun duruma getirmek (RECODE) üzere yapılan çalışmalarda semtleri gruplandırırken sosyo-

ekonomik nitelikleri taşımalarına dikkat edilmiştir. Semtler üst, orta, alt olmak üzere üç grupta toplanmıştır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin yaşadıkları semtlere göre başarı puanlarının ortalamaları ve standart sapmaları Tablo 52’de verilmiştir.

Tablo 52. Öğrencilerin Başarı Toplam Puanlarının Semt Değişkenine Göre Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Semt	N	X	S
Üst	187	17,99	4,522
Orta	223	19,73	4,572
Alt	126	18,54	3,637
Toplam	536	18,85	4,413

Tablo 52’deki analiz sonuçları incelendiğinde, öğrencilerin semt değişkenine göre başarı puanı ortalamalarının; üst sosyo-ekonomik nitelikleri taşıyan semt grubunda $X = 17,99$, orta sosyo-ekonomik nitelikleri taşıyan semt grubunda $X = 19,73$, alt sosyo-ekonomik semt nitelikleri taşıyan alt grubunda ise $X = 18,54$ şeklinde dağıldığı görülmektedir. Tablo, orta semt grubunda olan öğrencilerin başarı puanı ortalamalarının üst ve alt semt grubunda olan öğrencilerden daha yüksek olduğunu göstermektedir.

Grupların başarı puan ortalamaları arasında gözlenen farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını belirlemek üzere uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi sonuçları Tablo 53’de verilmiştir.

Tablo 53. Öğrencilerin Başarı Toplam Puanlarının Semt Değişkenine Göre Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	f	p
Gruplar Arası	321,995	2	160,997	8,499	0,000
Gruplar İçi	10096,153	533	18,942		
Toplam	10418,147	535			

Uygulanan varyans analizi sonucuna göre, öğrencilerin başarı düzeyleri ile yaşadıkları semtler arasında anlamlı bir fark vardır [$F(2-533)=8,499$, $p<.05$]. Bulgular, öğrencilerin başarı puanlarının, semt değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığını göstermektedir. Buna göre; öğrencilerin yaşadıkları semtlerin, İDKAB dersindeki başarılarını etkileyen bir faktör olduğu söylenebilir.

Gruplar arasındaki farkın kaynağını belirlemek üzere LSD Post-Hoc Çoklu Karşılaştırma Testi uygulanmış, test sonuçları Tablo 54’de verilmiştir.

Tablo 54. Öğrencilerin Başarı Puanı Ortalamalarının Semt Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin LSD Testi Sonuçları

Semt	X	1.Üst	2.Orta	3.Alt
Üst	17,99		*	
Orta	19,73			
Alt	18,54		*	

* $p<.05$

LSD Testi sonuçları, öğrencilerin başarı düzeyleri ile semt değişkeni arasındaki anlamlı farklılaşmanın, orta grubunu oluşturan semtler ile üst ve alt grubu oluşturan semtler arasında gerçekleştiğini göstermektedir. Bulguya göre, orta tabaka niteliklerini taşıyan semtlerde yaşayan öğrencilerinin başarı düzeyleri, üst ve alt tabaka özelliklerini taşıyan semtlerde yaşayan öğrencilerin başarı düzeylerinden önemli oranda yüksektir.

Sonuç olarak, araştırmaya katılan öğrencilerin İDKAB dersi başarı düzeylerinin, yaşadıkları semtlere göre anlamlı bir şekilde farklılaştığına yönelik denencemiz doğrulanmıştır.

Öğrencilerin çoğunluğu yaşadıkları semtlerde bulunan ilköğretim okullarında öğrenim görmektedirler. Ancak ailelerden bazıları birtakım gerekçe ve nedenlerle çocuklarını semtleri dışındaki okullara kaydettirmektedirler. Araştırmamızın beşinci denencesi sosyo-ekonomik düzeyin öğrenci başarısını farklılaştırdığı yönündeydi. Öğrencilerin sosyo-ekonomik durumları değişkenini belirlerken, kriter olarak öğrenim görmekte oldukları okulları aldık. Uygulama öncesi yaptığımız incelemeler sonucu, sosyo-ekonomik düzeylerini dikkate alınarak belirlediğimiz ilköğretim okullarının bu nitelikleri taşıdıkları, uygulama sonrası yaptığımız veri değerlendirme çalışmaları sonrasında belirginleşmiştir. Sonuçlar, uygulama yapmak için belirlediğimiz ilköğretim okullarına devam edenlerin büyük çoğunluğunun okulların bulunduğu veya çok yakın semtlerde öğrenim gördüklerini ortaya koymaktadır.

Semt değişkeni ile ilişkili denencemizi test ettikten sonra ortaya çıkan bulgular da bir önceki denencemizi (5.) doğrular niteliktedir. Her iki denenceyi de test etmek için yaptığımız analizler sonrası elde edilen bulgular, ailesi orta sosyo-ekonomik düzeye mensup öğrencilerin başarı düzeylerinin, üst ve alt sosyo-ekonomik düzeye mensup

öğrencilerden önemli oranda yüksek olduğu, istatistiksel olarak anlamlı olmasa da, sayısal olarak alt sosyo-ekonomik düzeydeki öğrencilerin ortalamalarının üst sosyo-ekonomik düzeydeki öğrencilerin ortalamalarından biraz daha yüksek olduğunu göstermektedir.

5.7. Öğrencilerin Başarı Düzeyleri İle Ailelerinin Aylık Gelir Düzeyleri Arasındaki Farklılaşma

Araştırmanın 7. denencesi,

“Öğrencilerin İDKAB dersindeki başarı düzeyleri, ailelerinin aylık gelir Düzeylerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.” Şeklinde ifade edilmiştir.

Öğrencilerin ailelerinin aylık gelir düzeyleri değişkeninden elde edilen veriler normal dağılım göstermedikleri için yeniden tanımlanıp gruplandırılmıştır. Gruplandırma yapılırken verilerin ortalama, frekans ve yüzdelik değerleri göz önünde bulundurulmuştur. Buna göre; 600 ve aşağısı çok düşük, 601-1200 düşük, 1201-1800 orta, 1801-2400 yüksek ve 2401 ve üstü çok yüksek olmak üzere beş grup oluşturulmuştur.

Araştırmaya katılan öğrencilerin ailelerinin aylık gelir düzeylerine göre başarı puanlarının ortalamaları ve standart sapmaları Tablo 55’de verilmiştir.

Tablo 55. Öğrencilerin Toplam Başarı Puanlarının Ailelerinin Aylık Gelir Düzeyleri Değişkenine Göre Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Ailenin Aylık Gelir Düzeyi	N	X	S
Çok Düşük	153	17,97	4,091
Düşük	180	18,98	4,460
Orta	63	19,92	4,206
Yüksek	51	19,90	5,088
Çok Yüksek	89	18,70	4,357
Toplam	536	18,85	4,413

Tablo 55'deki bulgular, öğrencilerin ailelerinin aylık gelir durumlarına göre başarı puanı ortalamalarının; çok düşük gelir grubunda $X=17,97$, düşük gelir grubunda $X=18,98$, orta gelir grubunda $X=19,92$, yüksek gelir grubunda $X=19,90$ ve çok yüksek gelir grubunda $X=18,70$ şeklinde dağıldığı görülmektedir. Tablo'ya göre, ailesi orta ve yüksek gelir grubunda olan öğrencilerin başarı puanı ortalamaları, çok yüksek ve çok düşük gelir grubunda olan öğrencilerden matematiksel olarak daha yüksektir. Bulgular, ailenin aylık gelir durumu değişkeni dikkate alındığında, başarı durumu yüksek olan öğrencilerin, çoğunlukla orta gelir grubunda toplandıklarını göstermektedir.

Grupların başarı puanlarının ortalamaları arasında gözlenen farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını belirlemek üzere uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Testi sonuçları Tablo 56'da verilmiştir.

Tablo 56. Öğrencilerin Başarı Toplam Puanlarının Ailenin Aylık Gelir Durumu Değişkenine Göre Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	f	p
Gruplar Arası	251,380	4	62,845	3,282	0,011
Gruplar İçi	10166,767	531	19,146		
Toplam	10418,147	535			

Uygulanan varyans analizi sonucuna göre, öğrencilerin başarı düzeyleri ile ailelerinin gelir durumları arasında anlamlı bir fark vardır [$F(4-531)=3,282$, $p<.05$]. Bulgular, öğrencilerin başarı düzeylerinin, ailelerinin aylık gelir durumuna göre anlamlı bir şekilde farklılaştığını ve öğrencilerin ailelerinin gelir durumlarının, İDKAB dersindeki başarılarını etkileyen bir faktör olarak görülebileceğini göstermektedir.

Gruplar arasındaki farkın kaynağını belirlemek üzere LSD Post-Hoc Çoklu Karşılaştırma Testi uygulanmış, test sonuçları Tablo 57’de verilmiştir.

Tablo 57. Öğrencilerin Başarı Puanı Ortalamalarının Ailelerinin Aylık Gelir Durumu Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin LSD Testi Sonuçları

Ailenin Gelir Durumu	X	1.Çok Düşük	2.Düşük	3.Orta	4.Yüksek	5. Çok Yüksek
1.Çok Düşük	17,97		*	*	*	
2.Düşük	18,98					
3.Orta	19,92					
4.Yüksek	19,90					
5.Çok Yüksek	18,70					

* $p<.05$

LSD Testi sonuçları, öğrencilerin başarı ortalamaları ile ailelerinin aylık gelir durumları arasındaki anlamlı farklılaşmanın, düşük, orta ve yüksek gelir grubu ile çok

düşük gelir grubu arasında gerçekleştiğini göstermektedir. Bulgulara göre, aileleri düşük, orta ve yüksek gelir grubunda olan öğrencilerinin başarı düzeyleri, çok düşük gelir grubunda olan öğrencilerin başarı düzeylerinden önemli oranda yüksektir.

Sonuç olarak, araştırmaya katılan öğrencilerin İDKAB dersi başarı düzeylerinin, ailelerinin aylık gelir durumlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaştığına yönelik denencemiz doğrulanmıştır.

Öğrencilerin ailelerinin aylık gelir durumlarına göre başarı puanlarının ortalamalarına bakıldığı zaman, aileleri çok düşük gelir grubunda olan öğrencilerin ortalamalarının ($X = 17,97$), aileleri düşük, orta yüksek ve çok yüksek gelir grubunda olan öğrencilerden daha düşük olduğu görülecektir. Genel duruma bakıldığında, çok yüksek ve çok düşük gelir grubuna dahil olan öğrencilerin ortalamaları, düşük orta ve yüksek gelir grubunda olan öğrencilerden daha düşüktür. Başarı ortalamaları yüksek olan öğrenciler, ailelerinin gelir durumu -genel olarak- orta sayılabilecek gruplarda toplanmışlardır.

Gelir de semt gibi sosyo-ekonomik düzey göstergelerinden birisidir. 5.6. ve 7. denencemiz birbirlerini desteklemektedir.

Ailesi orta gelir grubunda olan öğrencilerin alt ve üst gruptan daha başarılı oldukları yönünde araştırma bulguları vardır.²¹⁹ Çapar'ın ve Ayas'ın araştırmasında da orta gelir düzeyine sahip öğrencilerin başarı ortalamalarının daha yüksek olduğu

²¹⁹ İlkay Kasatura, *Okul Başarısından Hayat Başarısına*, İstanbul, 1998, s. 99.; Akcan, *a.g.e.*, s. 47.; Aydemir, *a.g.e.*, s. 117.

sonucuna ulaşılmıştır.²²⁰ Aydemir'in araştırma sonuçlarından birisi de, gelir yükseldikçe başarı düzeyinin yükseldiğidir.²²¹

Eğitim alanında, öğrencinin ailesinin gelir düzeyi ile başarısı arasındaki ilişkiyi ortaya koymaya yönelik araştırma sonuçlarına bakıldığında, genellikle olumlu yönde pozitif bir ilişki olduğu görülmektedir.²²² Gelir düzeyleri yükseldikçe başarı düzeyleri de yükselmektedir.

Öğrencinin ailesinin gelir durumu ve başarısı arasındaki ilişki açıklanırken, gelir düzeyi düşük öğrencilerin, düşük olmayanlara göre psikolojik ve bedensel açılardan daha riskli bir durumda oldukları ifade edilerek, bu durumdaki öğrencilerin 2 kat daha fazla sınıfta kaldıkları, devamsızlıklarının daha fazla olduğu ve 1.4 kat daha fazla öğrenme güçlüğü yaşadıkları belirtilmektedir.²²³ Yine gelir- başarı ilişkisine yönelik olarak, ailenin varlıklı olmasının öğrencilerin geleceğe güvenle bakmasını etkileyen faktörlerden biri olduğu, güven duygusunun da başarıyı artıracığı ifade edilmektedir.²²⁴

5.8. Öğrencilerin Başarı Düzeyleri İle Babalarının Meslekleri Arasındaki Farklılaşma

Araştırmanın 8. denencesi,

“Öğrencilerin İDKAB dersindeki başarı düzeyleri, babalarının mesleklerine göre anlamlı şekilde farklılaşmaktadır.” Şeklinde ifade edilmiştir.

²²⁰ Çapar , *a.g.e.*, s. 34.; Ayas, *a.g.e.*, s. 71-72.

²²¹ Aydemir, *a.g.e.*, s. 117.

²²² Bkz., Berber, *a.g.e.*, s. 32.; Ulular, *a.g.e.*, s. 33.

²²³ Bkz., Coşkun, *a.g.e.*, s. 2-4.

²²⁴ Nirun v.d., , *a.g.e.*, s. 144.

Denenceyi test etmek amacıyla; babası profesyonel meslek sahibi olan öğrencilerle, profesyonel olmayan mesleklerde çalışan öğrencilerin İDKAB dersi başarı testlerinden elde ettikleri puanların ortalamaları, standart sapmaları ve bu ortalamalar arasındaki farkın önemliliği İlişkisiz Örneklemeler t- Testi ile test edilmiş ve test sonuçları Tablo 58’de verilmiştir.

Tablo 58. Öğrencilerin Başarı Puanı Ortalamalarının Babalarının Mesleklerine Göre Farklılaşma Durumuna Yönelik T-Testi Sonuçları

Meslek	N	X	S	Sd	t	p
Profesyonel Meslekler	213	19,36	4,556	534	2,208	0.028
Profesyonel Olmayan Meslekler	323	18,50	4,289			

(Tablo değerleri varyansların eşitliğine göre alınmıştır.)

Araştırmaya katılan öğrencilerin başarı puanı ortalamalarının babalarının mesleklerine göre farklılaşıp farklılaşmadığına yönelik t-testi sonuçlarını gösterir Tablo 58’e göre, araştırmaya katılan öğrencilerin babalarının meslekleri ve başarı puanlarının ortalamaları arasında anlamlı bir farklılaşma vardır [$t(534) = 2,208$, $p < .05$]. Babası profesyonel mesleklerde çalışan öğrencilerin başarı puanlarının ortalamaları $X = 19,36$ iken, babası profesyonel olmayan mesleklerde çalışan öğrencilerin başarı puanlarının ortalamaları $X = 18,50$ ’dir. Tablo’ya göre, babası profesyonel mesleklerde çalışan öğrencilerle, profesyonel olmayan mesleklerde çalışan öğrencilerin ortalamaları arasında önemli düzeyde bir farklılaşma vardır ve babaları profesyonel mesleklerde çalışan öğrenciler, babaları profesyonel olmayan mesleklerde çalışan öğrencilere göre

daha başarılıdır. Bu durum; baba mesleğinin, öğrencilerin İDKAB dersindeki başarılarını etkileyen bir faktör olarak görülebileceğini göstermektedir.

Sonuç olarak, araştırmaya katılan öğrencilerin İDKAB dersi başarı düzeylerinin, babalarının mesleklerine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığına yönelik denencemiz doğrulanmıştır.

Eğitim alanında yapılan araştırmalarda, babanın mesleğiyle öğrencinin okul başarısı arasında yakın ilişki olduğuna yönelik bulgulara rastlanmaktadır.²²⁵ Çapar ve Ayas'ın araştırmalarında öğrencilerin babalarının meslekleri ile başarı düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.²²⁶ Ancak Ayas'ın araştırmasında anlamlı olmasa da babası memur olanların başarı düzeylerinin daha yüksek olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.²²⁷

Öğrenci açısından babasının mesleğinin onun yaşam formatını etkileyen en önemli etkenlerden birisi olduğu, babasının mesleğinin getirdiği statüler doğrultusunda iletişim kuracağı ve varlık göstereceği ifade edilmektedir.²²⁸ Araştırma bulguları denencemizi destekler niteliktedir.

5.9. Öğrencilerin Başarı Düzeyleri İle Annelerinin Çalışma Durumları Arasındaki Farklılaşma

Araştırmanın 9. denencesi,

²²⁵ Elmacıoğlu, *a.g.e.*, s. 136.

²²⁶ Çapar, *a.g.e.*, s. 34.; Ayas, *a.g.e.*, s. 69.

²²⁷ Ayas, *a.g.e.*, s. 69.

²²⁸ Arzu Şahbat, *İDKAB Öğretmen Tutumlarının Öğrencilerin Eleştirisel Düşünme Becerilerine Etkisi*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya, 2002, s. 46.

“Öğrencilerin İDKAB dersindeki başarı düzeyleri, annelerinin çalışma durumuna göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.” Şeklinde ifade edilmiştir.

Denenceyi test etmek amacıyla; anneleri ev dışında bir işte çalışmayan öğrencilerle, ev dışında bir işte çalışan öğrencilerin İDKAB dersi başarı testlerinden elde ettikleri puanların ortalamaları, standart sapmaları ve bu ortalamalar arasındaki farkın önemliliği İlişkisiz Örneklem t -Testi ile test edilmiş ve test sonuçları Tablo 59’da verilmiştir.

Tablo 59. Öğrencilerin Başarı Puanı Ortalamalarının Annelerinin Ev Dışında Bir İşte Çalışma Değişkenine Göre Farklılaşma Durumuna Yönelik t-Testi Sonuçları

Anne Çalışma Durumu	N	X	S	Sd	t	p
Çalışıyor	152	19,01	4,493	534	554	0,580
Çalışmıyor	384	18,78	4,385			

(Tablo değerleri varyansların eşitliğine göre alınmıştır.)

Araştırmaya katılan öğrencilerin başarı puanı ortalamalarının annelerinin ev dışında bir işte çalışma durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığına yönelik t-testi sonuçlarının sunulduğu Tablo 59’a göre, araştırmaya katılan öğrencilerin annelerinin ev dışında bir işte çalışıp çalışmama durumu ve başarı puanlarının ortalamaları arasında anlamlı bir farklılaşma yoktur.[t(534)=554, p>.05].

Annesi ev dışında bir işte çalışan öğrencilerin başarı puanlarının ortalamaları X=19,01 iken, anneleri ev dışında bir işte çalışmayan öğrencilerin başarı puanlarının

ortalamları $X=18,78$ 'dir. Annesi çalışan öğrencilerle, çalışmayan öğrencilerin ortalamları arasında önemli düzeyde bir fark yoktur. Bu bulgu doğrultusunda; annenin çalışma durumunun, öğrencilerin İDKAB dersindeki başarılarını etkileyen bir faktör olmadığı söylenebilir.

Sonuç olarak, araştırmaya katılan öğrencilerin İDKAB dersi başarı düzeylerinin, annelerinin çalışma durumuna göre anlamlı bir şekilde farklılaştığına yönelik denencemiz doğrulanmamıştır.

İlgili literatür incelendiğinde, genellikle, annenin çalışmasının başarıya etkisi üzerinde durulduğu görülmektedir.²²⁹

Araştırmalarda öğrencinin annesinin çalışmasının okul başarısını etkilemediğine yönelik bulgulara rastlanılmakla birlikte²³⁰, başarısızlığa yol açan bir faktör olduğuna yönelik bulguların da varolduğu görülmektedir.²³¹ Konumuzla doğrudan ilgili olan Ayas'ın ve Çapar'ın araştırmalarında da annenin çalışması ile başarı arasında anlamlı bir fark tespit edilememiştir.²³²

Annenin çalışmasının ya da çalışmamasının öğrencinin başarısını doğrudan doğruya etkilediği söylenemese de, çocuğuyla olan iletişiminin yarattığı sorunların

²²⁹ Annenin çalışma durumuyla öğrenci başarısı arasındaki ilişkiye yönelik yurt içinde ve yurt dışında yapılan araştırma sonuçlarıyla ilgili olarak bkz., Berber, *a.g.e.*, s. 28, 36.

²³⁰ Hakbilen, *a.g.e.*, s. 86.

²³¹ Bkz., Akcan, *a.g.e.*, s. 38.; Nuran Hortasçu, *a.g.e.*, s. 226.

²³² Ayas, *a.g.e.*, s. 67.; Çapar, *a.g.e.*, s. 34.

başarısızlığa yol açtığı ileri sürülmektedir.²³³ Annesi çalışan öğrencilerin başarılarının çalışmayanlara göre daha az oluşu genellikle, annenin çalışmasından dolayı çocuklarına yeterince zaman ayıramamasıyla ve çalışan annelerin okula ve derslere karşı ilgisizlikleri ile açıklanmıştır.

Öğrencinin, annesini ev dışında çalışıyor olması ile çalışmıyor olmasının, başarısına etkisinin önemsiz olması konusunda da şu hususlar da ileri sürülebilir:

Anne çalışmıyordur, fakat çocuğu ile ilgilenmeyebilir, çocuk okuldan eve geldiğinde annesi ev dışında çok zaman geçirdiği için annesini evde bulamayabilir, aksine, anne ev dışında bir işte çalışıyordur fakat eve geldiğinde çocuğuyla ve çocuğunun dersleriyle ilgileniyordur. Bu gibi etmenler öğrencinin, annesinin ev dışında çalışıp çalışmamasının okul başarılarına etkisinin önemsiz olmasına neden olabilir.²³⁴

Yine annenin çalışmasının yarattığı sorunların özellikle okulun ilk yıllarında daha belirgin olacağı göz önüne alınırsa, ileriki dönemlerde annenin çalışmasının başarıyı çok fazla etkilemeyeceği ileri sürülebilir. Araştırmamızın örneklemini oluşturan öğrencilerin ilköğretim ikinci kademedeki oluşları, anneleri çalışan ve çalışmayanların başarı düzeylerinde anlamlı bir farklılaşmanın olmayışına sebep olabilir.

5.10. Öğrencilerin Başarı Düzeyleri İle Babalarının Öğrenim Düzeyleri Arasındaki Farklılaşma

Araştırmanın 10. denencesi,

²³³ Bkz., Norma Razon, “Annesi Çalışan 9 Yaş Çocuklarında Okul Başarısı, Aile İlişkileri, Kişilik Özellikleri ve Psiko-Sosyal Gelişimin İncelenmesi”, *VII. Bilim Kongresi, Bilim Adamı Yetiştirme Grubu Tebliğleri, 6-8 Ekim 1980*, Tübitak Yayınları, Ankara, 1980, ss. 235-250, s. 239.

²³⁴ Hakbilen, *a.g.e.*, s. 87.

“Öğrencilerin İDKAB dersindeki başarı düzeyleri babalarının öğrenim düzeylerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.” Şeklinde ifade edilmiştir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin babalarının öğrenim düzeylerine göre başarı puanlarının ortalamaları ve standart sapmaları Tablo 60’da verilmiştir.

Tablo 60. Öğrencilerin Başarı Toplam Puanlarının Baba Öğrenim Düzeyi Değişkenine Göre Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Baba Öğrenim Düzeyi	N	X	S
Ortaokul ve Altı	187	18,43	4,335
Lise	183	19,26	4,248
Üniversite ve Üzeri	166	18,86	4,654
Toplam	536	18,85	4,413

Tablo 60’daki bulgular incelendiğinde, öğrencilerin babalarının öğrenim düzeyine göre başarı puanı ortalamalarının; ortaokul ve altı grubunda $X=18,43$, lise grubunda $X=19,26$, Üniversite ve üzeri grubunda ise $X=18,86$ şeklinde dağıldığı görülmektedir. Tablo’ya göre, babalarının öğrenim düzeyi lise olan öğrencilerin başarı puanı ortalamaları, babalarının öğrenim düzeyi ortaokul ve altı ile üniversite ve üzeri olan öğrencilerden matematiksel olarak daha yüksektir. Bulgular, babanın öğrenim düzeyi değişkeni dikkate alındığında, başarı durumu yüksek olan öğrencilerin, çoğunlukla baba öğrenim düzeyinin lise olduğu grupta toplandıklarını göstermektedir.

Grupların başarı puanlarının ortalamaları arasında gözlenen farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını belirlemek üzere uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Testi sonuçları Tablo 61’de verilmiştir.

Tablo 61. Öğrencilerin Başarı Toplam Puanlarının Baba Öğrenim Düzeyi Değişkenine Göre Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	f	p
Gruplar Arası	62,774	2	31,387	1,616	0,200
Gruplar İçi	10355,374	533	19,428		
Toplam	10418,147	535			

Uygulanan varyans analizi sonucuna göre, öğrenci başarı düzeyi ile baba öğrenim düzeyi arasında anlamlı bir fark yoktur [$F(2-533)=1,616, p>.05$]. Bulgular, baba öğrenim düzeyinin, öğrencilerin başarı düzeylerine anlamlı etkide bulunmadığını ortaya koymaktadır. Bu durumda, öğrencilerin babalarının öğrenim düzeylerinin, İDKAB dersindeki başarılarını farklılaştıran bir faktör olmadığı söylenebilir.

Sonuç olarak, araştırmaya katılan öğrencilerin İDKAB dersi başarı düzeylerinin, babalarının öğrenim düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığına yönelik denencemiz doğrulanmamıştır. Literatürde başarıyla ilişkili olarak anne babanın eğitim düzeyi genelde beraber el alınmaktadır. Bu doğrultuda, baba öğrenim durumuna ilişkin bulgumuz bir sonraki denenceyle birlikte değerlendirilecektir.

5.11. Öğrencilerin Başarı Düzeyleri İle Annelerinin Öğrenim Düzeyleri Arasındaki Farklılaşma

Araştırmanın 11. denencesi,

“Öğrencilerin İDKAB dersindeki başarı düzeyleri annelerinin öğrenim düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.” Şeklinde ifade edilmiştir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin annelerinin öğrenim düzeylerine göre başarı puanlarının ortalamaları ve standart sapmaları Tablo 62’de verilmiştir.

Tablo 62. Öğrencilerin Başarı Toplam Puanlarının Anne Öğrenim Düzeyi Değişkenine Göre Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Anne Öğrenim Düzeyi	N	X	S
Okur-Yazar Değil	12	19,33	3,367
Okur-Yazar	10	16,40	3,921
İlkokul Mezunu	139	19,06	4,131
Ortaokul Mezunu	91	19,60	3,947
Lise Mezunu	160	18,20	4,778
Üniversite ve Üzeri	124	19,03	4,576
Toplam	536	18,85	4,413

Tablo 62’deki bulgular incelendiğinde, öğrencilerin annelerinin öğrenim düzeyine göre başarı puanı ortalamalarının; okur yazar olmayan grupta $X=19,33$, okur-

yazar grubunda $X=16,40$, ilkokul mezunu grubunda ise $X=19,06$, ortaokul mezunu grubunda $X=19,60$, lise mezunu grubunda $X=18,20$, üniversite ve üzeri grubunda ise $X=19,03$ şeklinde dağıldığı görülmektedir. Tablo'ya göre, annelerinin öğrenim ortaokul mezunu olan öğrencilerin ortalamaları ($X=19,60$), anneleri diğer düzeylerde olan öğrencilerden matematiksel olarak daha yüksektir. Betimsel bulgular, annenin öğrenim düzeyi değişkeni dikkate alındığında, matematiksel olarak öğrenim düzeyleri arasında belirgin ve ayırıcı farklılaşmaların olmadığını göstermektedir.

Grupların başarı puanlarının ortalamaları arasında gözlenen farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını belirlemek üzere uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Testi sonuçları Tablo 63'de verilmiştir.

Tablo 63. Öğrencilerin Başarı Toplam Puanlarının Anne Öğrenim Düzeyi Değişkenine Göre Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	f	p
Gruplar Arası	192,312	5	38,462	1,993	0,078
Gruplar İçi	10225,835	530	19,294		
Toplam	10418,147	535			

Uygulanan varyans analizi sonucuna göre, öğrenci başarı düzeyi ile anne öğrenim düzeyi arasında anlamlı bir fark yoktur [$F(5-530)=1,993$, $p>.05$]. Bulgular, anne öğrenim düzeyinin, öğrencilerin başarı düzeylerine anlamlı etkide bulunmadığını ortaya koymaktadır. Bu durumda, anne öğrenim düzeyinin, İDKAB dersinde öğrenci başarı düzeyini farklılaştıran bir faktör olmadığı söylenebilir.

Sonuç olarak, araştırmaya katılan öğrencilerin İDKAB dersi başarı düzeylerinin, annelerinin öğrenim düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığına yönelik denencemiz doğrulanmamıştır.

Öğrencinin, anne ve babasının eğitim durumuyla başarısı arasında yakın ilişki beklenmektedir²³⁵ ve anne-babanın öğrenim düzeyinin öğrencinin başarısıyla ilişkili olduğuna dair araştırma sonuçları vardır.²³⁶

Araştırma sonuçları genelde öğrencinin başarı düzeyin yüksekliğiyle, anne baba eğitim seviyesin yüksekliğinin paralellliğini vurgulamaktadır. Kuramsal tartışmalara bakıldığında da bu yöndeki görüşlerin ağırlık kazandığı söylenebilir.²³⁷

Literatürde öğrencilerin anne babalarının eğitim düzeyleriyle, başarı düzeyleri arasında anlamlı ilişkiler olmadığına yönelik araştırma bulgularına da rastlanılmaktadır.²³⁸ Konumuzla doğrudan ilgili olarak, Ayas' ın ve Çapar'ın araştırmalarında da anne ve babanın öğrenim düzeyi ile öğrenci başarısı arasında farklılaşma tespit edilememiştir.²³⁹ Bulgular birbirleriyle örtüşüyor görünmemektedir.

Anne veya babanın ilköğretim ve altı eğitim düzeyine sahip olmasının başarısızlık riskini önemli ölçüde artırdığı ileri sürülebilir.²⁴⁰ Yine, öğrenciler anne babalarının

²³⁵ Elmacıoğlu, *a.g.e.*, s. 134.

²³⁶ Bkz., Hortasçu, *a.g.e.*, s. 228.; Yalçın Ergüneş, “Babanın Öğrenim Düzeyi ile Öğrenci Başarısı Arasındaki İlişki”, *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, C. 3, S. 2, 1988, ss. 121-126., s. 124.; Berber, *a.g.e.*, s. 75-76.

²³⁷ Ulular, *a.g.e.*, s. 29.; Berber, *a.g.e.*, 21.

²³⁸ Soner, “a.g.m.”, s. 254-255.

²³⁹ Ayas, *a.g.e.*, s. 59, 62.; Çapar, *a.g.e.*, s. 57.

²⁴⁰ Bkz., Özmert, Yurdakök, Soysal v.d., “a.g.m.”, s. 12.; ayrıca bkz., Hakbilen, *a.g.e.*, s. 88.

eğitim seviyelerinin yüksekliği doğrultusunda öğrenmeye ve çalışmaya daha istekli olabilirler. Bu durum onların okul başarısını artıran bir etken olabilir. Ancak şunu da unutmamak gerekir ki, aileleriyle eş düzeyde başarı gösterebilme ve onlardan geri kalmama endişesi de başarısızlığa yol açabilir.²⁴¹

Analiz sonucu, öğrencilerin İDKAB dersinde öğrencilerin başarı düzeyleriyle anne ve babalarının eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılaşma olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Bundan sonra konuyla ilgili yapılacak araştırmaların bulgumuzun aydınlatılmasına katkıda bulunacağı kanaatindeyiz.

5. 12. Öğrencilerin Başarı Düzeyleri İle Okul Dışında Din Eğitimi Alıp Almama Durumu Arasındaki Farklılaşma

Araştırmanın 12. denencesi,

“Öğrencilerin İDKAB dersindeki başarı düzeyleri, okul dışında din eğitimi alıp almama durumlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.” Şeklinde ifade edilmiştir.

Denenceyi test etmek amacıyla; okul dışında din eğitimi aldığını ifade eden öğrencilerle, okul dışında din eğitimi almadığını ifade eden öğrencilerin İDKAB dersi başarı testlerinden elde ettikleri puanların ortalamaları, standart sapmaları ve bu ortalamalar arasındaki farkın önemliliği İlişkisiz Örneklem t -Testi ile test edilmiş ve test sonuçları Tablo 64’de gösterilmiştir.

²⁴¹ Berber, *a.g.e.*, s. 25.

Tablo 64. Öğrencilerin Başarı Puanı Ortalamalarının Okul Dışında Din Eğitimi Alma Değişkenine Göre Farklılaşma Durumuna Yönelik T-Testi Sonuçları

Okul Dışı Din Eğitimi	N	X	S	Sd	t	p
Alanlar	334	19,29	4,144	534	3,047	0.002
Almayanlar	202	18,10	4,744			

(Tablo değerleri varyansların eşitliğine göre alınmıştır.)

Araştırmaya katılan öğrencilerin başarı puanı ortalamalarının okul dışında din eğitimi alma değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığına yönelik T-testi sonuçlarını gösterir Tablo 64'e göre, araştırmaya katılan öğrencilerin okul dışından din eğitimi alma durumu ve başarı puanlarının ortalamaları arasında anlamlı bir farklılaşma vardır [$t(534)= 3,047$, $p<.05$]. Okul dışında din eğitimi alan öğrencilerin başarı puanlarının ortalamaları $X=19,29$ iken, okul dışında din eğitimi almayan öğrencilerin başarı puanlarının ortalamaları $X=18,10$ 'dur.

Bulgulara göre, okul dışında din eğitimi alan öğrencilerle, almayan öğrencilerin ortalamaları arasında önemli düzeyde bir farklılaşma vardır ve okul dışında din eğitimi alan öğrenciler, okul dışında din eğitimi almayan öğrencilere göre daha başarılıdır. Bu durum; okul dışında din eğitimi alma durumunun, öğrencilerin İDKAB dersindeki başarılarını etkileyen bir faktör olarak görülebileceğini göstermektedir.

Sonuç olarak, araştırmaya katılan öğrencilerin İDKAB dersi başarı düzeylerinin, okul dışından din eğitimi alma durumuna göre anlamlı bir şekilde farklılaştığına yönelik denencemiz doğrulanmıştır.

Din öğretimi alanında yapılan araştırma sonuçlarına bakıldığında öğrencilerin çoğunluğunun okul dışında değişik kaynaklardan yararlandıklarına , okul dışında cami ve kuran kursuna gidenlerin daha başarılı olduklarına yönelik bulgulara rastlanmaktadır.

242

Her Müslüman ailede kendiliğinden bir din eğitimi vardır. Çocuklar aile-içinde günlük hayatta gördükleri dini motifleri taklit ve özdeşleştirme yolu ile öğrenirler. Bazı aileler ise okul dışında, aile fertlerinin dini anlayış ve yaşayışlarına göre, çocuklarına din eğitimi vermeye çalışmaktadır. Aileler genel olarak, kendilerini yetersiz gördükleri için, aile ve okul dışında yardım almayı tercih etmektedir.²⁴³ Ancak bu durum anne babanın dini bilgilerinin seviyesine, dini tutumlarına göre farklılaşabilir.

Ailelerin okul dışında resmi olarak çocuklarını din eğitimi amacıyla gönderdiği kurumlar, genellikle Diyanet İşleri Başkanlığına bağlı Kuran kursları, camilerde açılan yaz kurslardır.²⁴⁴ Bunun dışında bazı aileler resmi olarak nitelendirilmeyen bir takım kurumlar aracılığı ile çocuklarına din eğitimi verme yolunu tercih etmektedirler. Sonuçta birçok öğrenci, okul dışında, aile, Kuran kursu, cami yaz kursu, v.b. kurumlarla ilişkilidirler. Araştırma bulguları da, öğrencilerin büyük çoğunluğunun yazın Kuran

²⁴² Bkz., Çapar, *a.g.e.*, 58; Ayas, *a.g.e.*, s. 96- 97.

²⁴³ Tosun, *Din ve Kimlik, Almanya'da Camilerde Bir Alan Araştırması*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları No: 118, Ankara, 1996, s. 136.

²⁴⁴ Bilgin, *Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi*, s. 118.

kurslarına gittiği yönündedir.²⁴⁵ Aileler çoğunlukla Kuran okumayı öğrenmeleri için çocuklarını Kuran kurslarına göndermektedirler.²⁴⁶

Öğrencinin İDKAB dersindeki başarısını etkileyen bir faktör olarak, okul dışı din eğitimi alıp almama durumuna ilişkin, okullardaki din derslerinden ayrı olarak çeşitli kaynaklardan alınan din eğitime yönelik bilgilendirmelerin, ayrı bir yük olarak, başarıyı olumsuz etkileyeceği görüşü ileri sürülebilir ²⁴⁷ ve bu görüşün haklılık payı olabilir. Fakat bilgiler, okulda verilen derslerle işbirliği içinde, birbirlerini tamamlayacak şekilde, öğrencinin ilgi ve ihtiyaçlarına yönelik düzenlenir, uygun yöntemler işe koyulursa, başarıyı olumsuz yönde değil olumlu yönde etkileyeceği de söylenebilir.

Araştırma sonuçları okul dışında din eğitimi alan öğrencilerin dini tutum düzeylerinin almayanlara göre daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Kaya tarafından 1998 yılında yapılan araştırma bulgularından biri, Kuran kursuna giden öğrencilerin dini tutum düzeyinin gitmeyenlere göre daha yüksek oluşudur.²⁴⁸ Atalay'ın araştırma bulgularından biri de, okul dışında din eğitimi alanların dini tutum düzeyinin bilgi boyutu ortalamasının, almayanlara göre daha yüksek olduğu şeklindedir. ²⁴⁹ Bu bulgular araştırma bulgumuzu açıklamaya yardımcı olabilir.

²⁴⁵ Hasan Dam, *İlköğretim I. Kademe (4-5) Öğrencilerinin Din Hakkında Sordukları Sorular ve Bu Sorular Açısından İDKAB Ders Kitaplarının Değerlendirilmesi*, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Samsun, 1996, s. 71-72.

²⁴⁶ Aydemir, *a.g.e.*, s. 99-100.

²⁴⁷ Tosun, *a.g.e.*, s. 132.

²⁴⁸ Kaya, *a.g.e.*, s. 212, 240.

²⁴⁹ Atalay, *a.g.e.*, s. 133

Eğitimde, hangi branşın eğitimi olursa olsun, yakın branşlarla ve bu branşların öğretmenleri ile yakın ilişkiler kurmak zorunludur. Bu ilişkilere ebeveynlerin katılımı ise kaçınılmazdır. Aynı durum din eğitimi için de geçerlidir.²⁵⁰ Din eğitimi ve öğretimi aile-okul-Diyanet'in katkılarıyla gerçekleşmektedir. Din eğitimi ve öğretiminin gelişmesi, adı geçen kurumların ilişkilerinin geliştirilmesiyle yakından ilgilidir.²⁵¹ Bu ilişkilerin kopukluğu başarıyı olumsuz etkileyebilir.²⁵²

Bu bulguyu yorumlarken şunu da göz önünde bulundurmak gerekebilir; okul dışında din eğitimi alan öğrenciler genelde okul çağından önce dini kavramlarla tanıştıkları için İDKAB dersinde daha başarılı olabilirler. Daha önce din öğretimiyle tanışmış öğrencinin, İDKAB ders başarısı, tanışmamış bir öğrenciden daha yüksek olabilir. Ancak şunu da belirtmek gerekir ki, okul dışında din eğitimi sürecinde yanlış bilgiler edinen ve bu bilgiler doğrultusunda yaşamını sürdüren bir öğrencinin istenilen davranışları kazanması, daha önce din öğretimi ile hiç karşılaşmamış öğrenciden daha zordur. Bu sorunu aşmak için, din öğretimi gibi bütünlük arz etmesi gereken bir konuda, okul-aile-iliği yetkililer arasında işbirliği yapılmalıdır.

Öğrencilerin dini tutum düzeyleriyle başarı düzeyleri arasındaki ilişkileri konu edinecek araştırma sonuçları da, okul dışında din eğitimi alan öğrencilerin başarı düzeylerinin daha yüksek oluşunu izahta katkıda bulunabilir.

²⁵⁰ Tosun, *a.g.e.*, s. 159

²⁵¹ Yavuz, *Günümüzde Din Eğitimi*, s. 285.

²⁵² Tosun, *a.g.e.*, s. 158

5. 13. Öğrencilerin Başarı Düzeyleri İle Okul Dışında Din Eğitimi Aldıkları Kaynaklara Göre Farklılaşma

Araştırmanın 13. denencesi,

“Öğrencilerin başarı düzeyleri, okul dışında din eğitimi aldıkları kaynaklara göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.” Şeklinde ifade edilmiştir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin din eğitimi aldıkları kaynaklara göre başarı puanlarının ortalamaları ve standart sapmaları Tablo 65’de verilmiştir.

Tablo 65. Öğrencilerin Toplam Başarı Puanlarının Din Eğitimi Aldıkları Kaynaklar Değişkenine Göre Ortalamaları ve Standart Sapma Değerleri

Kaynaklar	N	X	S
Aile	77	19,44	5,064
Kuran Kursu	149	19,34	3,799
Diğer	108	19,12	3,900
Toplam	334	19,29	4,144

Tablo 65’deki bulgular incelendiğinde, okul dışında din eğitimi alan öğrencilerin aldıkları kaynaklara göre başarı puanı ortalamalarının; aile grubunda $X=19,44$, Kuran kursu grubunda $X=19,34$, Diğer grubunda ise $X=19,22$ şeklinde dağıldığı görülmektedir. Tablo’ya göre, okul dışında din eğitimi alan öğrencilerin aldıkları kaynaklar dikkate alınırsa, matematiksel olarak büyük bir fark göze çarpmamakla birlikte ailede din eğitimi aldığını ifade eden öğrencilerin başarı ortalamaları, Kuran kurslarından ve diğer

bilgi kaynaklarından yararlandıklarını ifade eden öğrencilere göre biraz daha yüksek görünmektedir.

Grupların başarı puanlarının ortalamaları arasında gözlenen farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını belirlemek üzere uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Testi uygulanmış, test sonuçları Tablo 66’da verilmiştir.

Tablo 66. Öğrencilerin Başarı Toplam Puanlarının Din Eğitimi Aldıkları Kaynak Değişkenine Göre Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	f	p
Gruplar Arası	5,280	2	2,640	,153	0,859
Gruplar İçi	5711,966	331	17,257		
Toplam	5717,246	333			

Uygulanan varyans analizi sonucuna göre, öğrencilerin başarı düzeyleri ile din eğitimi aldıkları kaynaklar arasında anlamlı bir fark yoktur [$F(2-331)=,153$, $p>.05$]. Bulgular, öğrencilerin başarı düzeylerinin, din eğitimi aldıkları kaynaklara göre önemli bir farklılaşmaya uğramadığını ortaya koymaktadır. Buna göre, öğrencilerin din eğitimi aldıkları kaynakların, İDKAB dersindeki başarılarını etkileyen bir faktör olmadığı söylenebilir.

Sonuç olarak, araştırmaya katılan öğrencilerin İDKAB dersi başarı düzeylerinin, din eğitimi aldıkları kaynaklara göre anlamlı bir şekilde farklılaştığına yönelik denencemiz doğrulanmamıştır.

Literatür taramasında bu yönde araştırma bulgularına rastlanılmamıştır. Ortaöğretim öğrencileri üzerine yapılan bir araştırma bulgusuna göre, öğrencilerin okul dışında din eğitimi aldıkları kaynak olarak aile önemli yer tutmaktadır.²⁵³

5. 14. Öğrencilerin Başarı Düzeyleri İle İDKAB Dersine Yönelik Tutumları Arasındaki İlişki

Araştırmanın 14. denencesi,

“Öğrencilerin İDKAB dersindeki başarı düzeyleri ile İDKAB dersine yönelik tutum düzeyleri arasında ilişki vardır.” Şeklinde ifade edilmiştir.

Araştırmanın 14. denencesi olan öğrencilerin İDKAB dersindeki başarı düzeyleri ile İDKAB dersine yönelik tutum düzeyleri arasında ilişki olup olmadığını belirlemek amacıyla basit korelasyon analizi tekniğinden yararlanılarak, Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı (r) hesaplanmıştır.

Öğrencilerin İDKAB dersi başarı ortalama puanları ile İDKAB dersine yönelik tutum ortalama puanlarına yönelik dağılımlar Tablo 67’de verilmiştir.

Tablo 67. Öğrencilerin İDKAB dersi Başarı Puanları İle İDKAB Dersine Yönelik Tutum Puanlarının Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Değişkenler	N	X	S
Başarı	536	18,85	4,413
Derse Yönelik Tutum	536	35,42	7,590

²⁵³ Altaş, *Gençlik Döneminde Din Olgusu ve Liselerde Din Öğretimi*, s. 129.

Tablo 67'ye göre, başarı puanı ortalaması $X=18,85$, tutum puanı ortalaması da $X=35,42$ 'dir.

Öğrencilerin İDKAB dersindeki başarı düzeyleri ile İDKAB dersine yönelik tutumları arasında ilişki olup olmadığı ile ilgili test sonuçları Tablo 68'de verilmiştir.

Tablo 68. Öğrencilerin Toplam Başarı Puanı İle İDKAB Dersine Yönelik Tutum Toplam Puanı Arasındaki İlişki

Değişkenler		Başarı toplam puanı	Derse yönelik tutum toplam puanı
Başarı toplam puanı	Pearson Correlation	1	,146(**)
	Sig. (2-tailed)	.	0,001
	N	536	536
Derse yönelik tutum toplam puanı	Pearson Correlation	,146(**)	1
	Sig. (2-tailed)	0,001	.
	N	536	536

**0.01 seviyesinde anlamlı

Tablo 68 incelendiğinde, İDKAB dersinde öğrencilerin başarıları ile İDKAB dersine yönelik tutumları arasında düşük düzeyde, pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki olduğu görülecektir ($r = 0,146$, $p < 0.01$). Bu sonuca göre, tutum düzeyi yükseldikçe başarı düzeyi de yükselmekte, tutum düzeyi düştükçe başarı düzeyi de düşmektedir, denilebilir.

Sonuç olarak, “Öğrencilerin İDKAB dersindeki başarı düzeyleri ile İDKAB dersine yönelik tutum düzeyleri arasında ilişki vardır.” Şeklinde ifade edilen 14.

denencemiz doğrulanmıştır. Öğrencilerin İDKAB dersindeki başarıları ile İDKAB dersine yönelik tutumları arasında ilişki vardır.

Derse yönelik ilgi, olumlu tutumla ders başarısı arasında ilişki olduğuna yönelik birçok araştırma bulgusuna rastlanılmaktadır.²⁵⁴

Din öğretimi ile ilgili araştırma sonuçlarına bakıldığında da öğrencilerin İDKAB dersine yönelik ilgi ve tutumlarının yüksek düzeyde ve olumlu olduğu görülecektir.²⁵⁵

²⁵⁴ Araştırma sonuçları için bkz., CANNON, Roger Kalup., SIMPSON., D. Ronald, 1985, “Relationships Among Attitude, Motivation and Achievement of Ability Grouped, Seventh Grade, Life Science Students”, *Science Education*. 69, (2), 121-138.; FREEDMAN, Michael P., 1997, “Relationship Among Laboratory Instruction, Attitude Toward Science and Achievement in Science Knowledge”, *Journal of Research in Science Teaching*, 34 (4), 343-357.; Oruç, Meral, 1993, *İlköğretim Okulu II. Kademe Öğrencilerinin Fen Tutumları İle Fen Başarıları Arasındaki İlişki*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara.; WEINBURGH, Molly, 1995, “Gender Differences in Student Attitudes Toward Science: A Meta Analysis of The Literature From 1970 to 1991”, *Journal of Research in Science Teaching*. 32 (4), 387-398.;

Aktaran, Murat Demirbaş ve Rahmi Yağbasan, “Fen Bilgisi Öğretiminde Sosyal Öğrenme Teorisine Dayalı Öğretim Etkinliklerinin, Öğrencilerin Akademik Başarılarına Olan Etkisinin İncelenmesi”, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, C. 14, No: 1, Mart 2006, ss. 113-128, s. 118.; bu konu için ayrıca bkz., Gökçe, a.g.e., s. 76-77.

²⁵⁵ Din dersine yönelik öğrenci ilgi ve tutumları için bkz.; İbrahim Kurak, *Lise İDKAB Dersi Programının Değerlendirilmesine İlişkin Ankara İl Merkezinde Bulunan Alan Öğretmenlerinin ve Öğrencilerin Görüşleri*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 1987, s. 22.; Çapar, a.g.e., s. 52-68, 76.; Kahya, a.g.e., s. 93, 103.; Aydemir, a.g.e, s. 42, 45, 56.; Ayhan v.d., a.g.e., s. 80.; Rafet Altınok, *İDKAB Öğretiminin Ortaöğretim Öğrenci Davranışları Üzerindeki Etkileri*, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Bursa, 1994, s. 67.; Osman Taştekin, *Öğretmen ve Öğrencilere Göre İDKAB Müfredatları (İlköğretim 6.7.8. Sınıf)*, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Samsun, 1994, s. 282.; Şuayip Özdemir, “Ortaöğretimde İDKAB Derslerinde Öğretmenlerin Yardımcı Ders Araç ve Gereçleri Kullanma Durumu”, *Orta Dereceli Okullarda Yürütülen Din Eğitim-*

Tutum, belirli nesne, durum, kurum, kavram ya da diğer insanlara karşı öğrenilmiş, olumluya da olumsuz tepkide bulunma eğilimidir.²⁵⁶ Bir derse veya olguya yönelik olumlu tutum; karşılık verme isteği gösterme, karşılık vermekten tatmin olma, olumlu bir yönü bir değeri olduğunu kabullenme, bir değer olduğuna taraf olma, inanma, bağlanma, adanma ve değerleriyle uyumlaştırma şeklindeki davranışları içerir.²⁵⁷ Öğrencilerin okula, derslere ve öğretmenlere yönelik geliştirdikleri tutumları, öğrenme faaliyetlerine yaklaşımlarına ve uzaklaşmalarına neden olmakta²⁵⁸ ve öğretim sürecinde başarıyı etkilemektedir.²⁵⁹

Dersten hoşlanma etkin öğrenme için iyi bir başlangıç oluşturmaktadır.²⁶⁰ Genellikle insan ilgi duyduğu konularla daha fazla meşgul olmak ister ve dolayısıyla o alanda daha başarılı olur.²⁶¹ Bir derse karşı öğrenci nasıl bir tutum geliştirmişse, o derse öyle davranır. Örneğin, İDKAB dersine karşı olumlu bir tutum geliştiren öğrenci, bu derse severek çalışır.²⁶² Eğer öğrenci derse karşı nefret, korku, ilgisizlik, geliştirmiş,

Öğretiminin Problemleri Sempozyumu (1-2 Mayıs 1997), İlahiyat Bilimleri Araştırma Vakfı/İBAV Bilimsel Eserler Serisi: 1, Kayseri, 1998, ss. 166-188, s. 171.

²⁵⁶ Tezbaşaran, *Likert Tipi Ölçek Geliştirme Kılavuzu*, s. 1.

²⁵⁷ Yalçın, *a.g.e.*, s. 30-31.

²⁵⁸ Demirbaş ve Yağbasan, “a.g.m.”, s. 115.

²⁵⁹ Aziz Harman, M. Faysal Akın, “Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Matematik dersinin Öğretim Şekli Üzerine Bir Değerlendirme”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* www.e-sosder.com ISSN:1304-0278, C. 5, S. 18, Güz - 2006, ss. 124-130, s. 129.

²⁶⁰ Kısakürek, *a.g.e.*, s. 55.

²⁶¹ Kuzgun, *a.g.e.*, s. 65.

²⁶² Mevlüt Kaya, “Dini ve Ahlaki Bilgi, Beceri ve Tutum Öğretiminin Etkili Yolları”, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 9, 1997, ss. 179-191, s. 182.

dersi yararsız ve geçersiz buluyorsa derse katılmaz.²⁶³ Öğrencinin İDKAB dersine yönelik tutumları dersin kendisinden kaynaklandığı gibi, başka faktörler tarafından da etkilenmiş olabilir. Öğrencilerin; öğretmene ve okula ilişkin sahip oldukları tutumları, ailelerinin, çevrelerinin ve arkadaşlarının değerleri, dini tutum düzeyleri, ileride seçmeyi düşündüğü meslekler v.b. faktörler, derse ilgi veya ilgisizliklerini belirleyebilir.²⁶⁴

Öğrencilerin dersi ihtiyaç olarak görmemeleri, “bu konu nerede ve nasıl işimize yarayacak” şeklinde düşünmeleri, öğrencilerin dersten sıkılmalarına, derse karşı olumsuz tutum beslemelerine neden olabilir. İDKAB ders Programı’nın, dinin insan yaşamına anlam kazandırmasının, dersin, toplumdaki ihtiyaçlara cevap verebilme, sorunların çözümüne yardımcı olabilme gibi hedeflerinin²⁶⁵ gerçekleşebilmesi için öncelikle dersin öğrenciler tarafından ihtiyaç olarak algılanması gerekmektedir. “İhtiyaç duyma”, ilgiyi uyandıran ve devam ettiren nedenlerden birisidir. Bu noktada, özellikle öğretmenlere, büyük iş düşmektedir. Öğrencilerin dersi ihtiyaç olarak algılamaları, dersten zevk almaları, ilgili olmaları, kısaca, derse olumlu tutum beslemeleri hususunda kişisel ve mesleki niteliklerini en üst düzeyde kullanmalıdır.

Ancak, “Bir derste başarı sadece hoşça giden konularla uğraşmaktan kaynaklanan doyuma bağlı değildir. Çünkü kişi doyumu başka yollarla da elde edebilir; ilgi

²⁶³ Bilgin ve Selçuk, *Din öğretimi Özel Öğretim Yöntemleri*, Akid Yayıncılık, Ankara, 1991, s. 167.

²⁶⁴ Çapar, *a.g.e.*, s. 3.

²⁶⁵ Doğan ve Tosun, *İlköğretim 6., 7. ve 8. Sınıflar İçin İDKAB Öğretimi*, s. 1-2.

duymadığı halde not alıp sınıf geçmek ya da not ortalamasını yükseltmek için çok çalışıp başarı gösterebilir.”²⁶⁶ Araştırma sonuçları bu anlamda yanıltıcı olabilir.

Öğrencilerin katılımının yoğun olduğu, öğretmen kontrolünün çok fazla olmadığı, öğretmene yönelik tutumun olumlu olduğu sınıf atmosferinde din dersine yönelik tutumların daha olumlu olacağı düşünülmektedir. Araştırmamızın bulguları, derse ilgi ve başarı arasındaki ilişkileri derinliğine sorgulayacak çalışmaların ışığında, daha da güçlenecektir.

5. 15. Öğrencilerin Başarı Düzeyleri İle Öğretmene Yönelik Tutumları Arasındaki İlişki

Araştırmanın 15. denencesi,

“Öğrencilerin İDKAB dersindeki başarı düzeyleri ile İDKAB dersi öğretmenine yönelik tutum düzeyleri arasında ilişki vardır.” Şeklinde ifade edilmiştir.

Araştırmanın 15. denencesi olan öğrencilerin İDKAB dersindeki başarı düzeyleri ile İDKAB dersi öğretmenine yönelik tutum düzeyleri arasında ilişki olup olmadığını belirlemek amacıyla basit korelasyon analizi tekniğinden yararlanılarak, Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı (r) hesaplanmıştır.

Öğrencilerin İDKAB dersi başarı ortalama puanları ile İDKAB dersi öğretmenine yönelik tutum ortalama puanlarına yönelik dağılımlar Tablo 69’ da verilmiştir.

²⁶⁶ Kuzgun, *a.g.e.*, s. 67.

Tablo 69. Öğrencilerin İDKAB Dersi Başarı Puanları İle İDKAB Dersi Öğretmenine Yönelik Tutum Puanlarının Ortalamaları ve Standart Sapma Değerleri

Değişkenler	N	X	S
Başarı	536	18,85	4,413
Öğretmene Yönelik Tutum	536	75,1213	15,5380

Tablo 69'a göre, başarı puanı ortalaması $X=18,85$, tutum puanı ortalaması da $X=75,1213$ 'dür.

Öğrencilerin İDKAB dersindeki başarı düzeyleri ile İDKAB dersi öğretmenine yönelik tutumları arasında ilişki olup olmadığına yönelik test sonuçları Tablo 70'de verilmiştir.

Tablo 70. Öğrencilerin Toplam Başarı Puanı İle İDKAB Dersi Öğretmenine Yönelik Tutum Toplam Puanı Arasındaki İlişki

Değişkenler		Başarı toplam puanı	Öğretmene yönelik tutum toplam puanı
Başarı toplam puanı	Pearson Correlation	1	,219(**)
	Sig. (2-tailed)	.	,000
	N	536	536
Öğretmene yönelik tutum toplam puanı	Pearson Correlation	,219(**)	1
	Sig. (2-tailed)	,000	.
	N	536	536

**0.01 seviyesinde anlamlı

Tablo 70 incelendiğinde, İDKAB dersinde öğrencilerin başarıları ile İDKAB dersi öğretmenine yönelik tutumları arasında düşük düzeyde, pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki olduğu görülecektir ($r = 0,219$, $p < 0.01$). Bu sonuca göre, tutum düzeyi yükseldikçe başarı düzeyi de yükselmekte, tutum düzeyi düştükçe başarı düzeyi de düşmektedir, denilebilir.

Sonuç olarak, “Öğrencilerin İDKAB dersindeki başarı düzeyleri ile İDKAB dersi öğretmenine yönelik tutum düzeyleri arasında ilişki vardır.” Şeklinde ifade edilen 15. denencemiz doğrulanmıştır. Öğrencilerin İDKAB dersindeki başarıları ile İDKAB dersi öğretmenine yönelik tutumları arasında ilişki vardır.

Dodurgalı’nın İstanbul İlinde görev yapan 135 İDKAB dersi öğretmeni üzerinde yaptığı araştırma sonucuna göre, öğretmenler kişisel iletişim ölçeğinden başarılı puanlar almışlardır.²⁶⁷ Bu durum, İDKAB dersi öğretmenlerinin, öğrencileriyle iletişimlerinin iyi seviyede, doğal olarak da öğrencilerin onlara yönelik tutumlarının olumlu yönde olduğu sonucunu doğurmaktadır. Yine araştırma sonuçlarına göre, 513 ilköğretim 8. sınıf öğrencilerinden sadece 12’si, İDKAB dersi öğretmenlerinin, “sevilmeyen öğretmenler” oldukları yönünde kanaat belirtmişlerdir.²⁶⁸ Bu bulgu da, öğrencilerin İDKAB dersi öğretmenlerine yönelik yüksek düzeyde olumlu tutum besledikleri anlamına gelmektedir. Din dersinin seçmeli olduğu dönemde; öğretmenler, öğrencilerin bu dersi

²⁶⁷ Abdurrahman Dodurgalı, “İDKAB Derslerinde İletişim Problemleri ve Bazı Teklifler”, *Orta Dereceli Okullarda Yürütülen Din Eğitim-Öğretiminin Problemleri Sempozyumu (1-2 Mayıs 1997)*, İlahiyat Bilimleri Araştırma Vakfı/İBAV Bilimsel Eserler Serisi: 1, Kayseri, 1998, ss. 7-50, s. 21.

²⁶⁸ Mustafa Öcal, “İDKAB Derslerinde Ulaşılması Gereken Hedefler ve Gerçekleşme Oranları”, *Orta Dereceli Okullarda Yürütülen Din Eğitim-Öğretiminin Problemleri Sempozyumu (1-2 Mayıs 1997)*, İlahiyat Bilimleri Araştırma Vakfı/İBAV Bilimsel Eserler Serisi: 1, Kayseri, 1998, ss. 101-157, s. 121.

seçme sebeplerinden birisi olarak, öğretmenin etkili kişiliği ve olumlu tutumunu göstermişlerdir.²⁶⁹

Aydın'ın 1996 yılında gerçekleştirdiği araştırma bulgularına göre, İDKAB dersi öğretmenleri, öğrencilerin çoğu tarafından (%68,68) sevilmeektir.²⁷⁰

İlköğretim ve ortaöğretim İDKAB dersine yönelik yapılan alan araştırmalarının hemen hepsinde İDKAB dersi sevilen, ilgi duyulan, ihtiyaç olarak görülen bir derstir²⁷¹ ve öğrencilerin ders öğretmenine yönelik tutumları da olumludur.²⁷² Ortaöğretimde de İDKAB dersleri ilgi duyulan, sevilen, önem verilen derslerden biridir ve ders öğretmenleri de öğrenciler tarafından sevilmeektir.²⁷³

Öğretmenin olumlu tutumu öğrencinin onu benimsemesine, dolayısıyla okul çalışmalarından zevk almasına neden olmaktadır. Derslerin ve öğretmenlerin önemsenmemesi öğretim sürecini aksatan unsurlardan birisidir. İDKAB derslerinin ve öğretmenlerinin önemsenmemesinin de öğretim sürecine olumsuz yönde etki eden faktörler olduğu ileri sürülebilir.²⁷⁴

²⁶⁹ Bkz., Bilgin, *Türkiye'de Din Eğitimi ve Liselerde Din Dersleri*, s. 126.

²⁷⁰ Aydın, *a.g.e.*, s. 214.

²⁷¹ Bkz., Halit Ev, *İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinde Dini Gelişim ve İDKAB Dersleri*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir, 1993, s. 16-17.

²⁷² Aydemir, *a.g.e.*, s. 42.; Kahya, *a.g.e.*, s. 123.; Ayas, *a.g.e.* s. 88.; Çelik, *a.g.e.*, s. 71.; Çapar, *a.g.e.*, s. 37.

²⁷³ Altınok, *a.g.e.*, s. 162-167.

²⁷⁴ Altaş, *Gençlik Döneminde Din Olgusu ve Liselerde Din Öğretimi*, s. 190.

Okul döneminde çocuk yepyeni bir yaşama başlamış ve farklı tavırlar geliştirme ihtiyacıdır. Bu dönemde aile ve öğretmen tutumları çocuğun okul döneminde başarılı olması açısından oldukça önem taşımaktadır.²⁷⁵ Öğretmeni seven, okul ortamını da sever ve bağlanır. Öğretmenini sevmeyen öğrenci, okuldan soğuyabilir.²⁷⁶ Seilmeyen öğretmenler, öğrenciler üzerinde olumlu izler bırakmazlar.²⁷⁷ Araştırma sonuçları göstermektedir ki, öğretmenin öğrenciler tarafından sevilmesi, bilgi ve becerisinden çok kişilik özelliklerine bağlıdır.²⁷⁸

Belirli bir öğretmenin kontrolü altında geçirilen zoraki ders saatleri öğrenci üzerinde baskı yapar. Bu baskı çocuğun zaten az olan ilgisini, istikrarsızlığını, okul çalışmalarındaki eksikliğini giderme isteğini, çalışması konulara karşı iştahını ve gelişim evrelerini engeller.²⁷⁹

Öğretmenin olumsuz tutum sergilemesi öğrencilerde dikkat toplama problemleri doğurabilir, bu durum öğrencilerde başarısızlığa yol açan etkenlerden biridir.²⁸⁰ Eğer öğrenci öğretmenine karşı olumsuz duygular içindeyse genellikle başarısız

²⁷⁵ Eda Artuksu, Okul Başarısızlığı,

http://egitisim.inonu.edu.tr/Eda_okuldabasari.htm

²⁷⁶ Çocuğun Okul Başarısını Etkileyen Faktörler,

<http://www.diyadinnet.com/modules.php?name=News&file=article&sid=119> 13.09.2005

²⁷⁷ Yavuz, *Günümüzde Din Eğitimi*, s. 267.

²⁷⁸ Aydın, *a.g.e.*, s. 212.

²⁷⁹ Martinez, *a.g.e.*, s. 20.

²⁸⁰ Dikkat ve Dikkat Toplama,

http://orgm.meb.gov.tr/yayinlar/DEHB_ogretmen_el_kitabi/DEHBogretmenelkitabi_3bolum.doc, s. 7.

olabilmektedir.²⁸¹ Olumsuz davranışları, otoriter tutumları, mesleki yetersizlikleri, öğrencilere ve mesleklerine karşı ilgisizlikleriyle başarısızlığa sebep olan öğretmenler vardır. Oysa ki öğretmen, olumlu tutumlarıyla başarıyı artırır.²⁸² Aslında öğretmenlik bir model olma, bilişsel ve duyuşsal davranışları ve bunun yansımalarını bizzat davranış, tutum ve ilişkilerde gösterme yani yaşama mesleğidir.²⁸³

İlköğretim öğrencilerinde olumlu bir dini tutumun gelişmesinde, bu dersi okutan öğretmenlerin büyük rolü vardır. İDKAB dersi öğretmenlerinin istenmeyen bazı davranışları, öğrencilerin olumsuz dini tutum geliştirmelerine neden olabilmektedir.²⁸⁴ Din dersinin seçmeli olduğu dönemde; öğretmenler, öğrencilerin bu dersi seçme sebeplerinden birisi olarak, öğretmenin etkili kişiliği ve olumlu tutumunu göstermişlerdir.²⁸⁵ Öğrencilerin, İDKAB dersi öğretmenlerinin sözlerini doğru olarak kabul ettikleri, ona güvendikleri araştırma bulgularındandır.²⁸⁶

Öğrencilerin İDKAB dersindeki başarılarını artırabilmek için öğretmenler, ellerindeki araç ve materyalleri en iyi şekilde kullanarak, farklı öğretim yöntemlerini birlikte kullanarak, ders içi ve ders dışı yaklaşımları ile öğrencileri motive ederek,

²⁸¹ Bademci, “Sınıfta Sıcak Bir Ortam Yaratarak Başarıyı Artırmak”, *Çağdaş Eğitim*, Yıl: 16, S. 170, ss. 18-20, s. 18.

²⁸² Mahmut Tezcan, “Okulda Başarısızlık ve Önlenmesi”, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, C. 17, S. 1-2, 1984, ss. 385-388., s. 387.

²⁸³ Niyazi Can, “Eğitim ve Öğretimde Etkili Öğretmen ve Yöneticinin Nitelikleri”, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 1, S. 3, Kasım 1997, ss. 1-16, s. 14.

²⁸⁴ Kaya, *a.g.e.*, s. 167.

²⁸⁵ Bkz., Bilgin, *Türkiye’de Din Eğitimi ve Liselerde Din Dersleri*, s. 118.

²⁸⁶ Şahbat, *a.g.e.*, s. 86.

öğrencilerde derse ve öğrenmeye ait olumlu yaşantılar geliştirmeye çalışarak katkıda bulunabilirler.

Sonuç olarak, Öğretmenin bireysel farklılıklara dayalı olarak yöntemleri zenginleştirmesi, geleneksel yöntemler yerini öğrenciyi ve öğrencideki bireysel farklılıkları dikkate alan, çoklu zekâ kuramına dayalı yöntemler gibi, yöntemlere ağırlık vermesi, öğrencinin; başarı düzeylerinde, okula, derse ve öğretmene yönelik tutumlarında olumlu yönde artışa, neden olabilir.²⁸⁷ Bir öğretmenin öğrenciler arasındaki farklılıkları gözeterek derslerini çeşitlendirmesinin ve zenginleştirmesinin, ilişkilerini sevgi ve hoşgörü çerçevesinde düzenlemesinin, öğrencileri mutlu edeceği, dolayısıyla kendisine yönelik olumlu tutumu artıracığı söylenebilir.²⁸⁸

²⁸⁷ Çoklu zekâ kuramının öğrencini üzerindeki etkilerine yönelik araştırma sonuçları için Bkz., Ali İhsan Baykal, *Sosyal Bilgiler Dersinde Uygulanan Çoklu Zekâ Kuramının Öğrencilerin Akademik Başarılarına Etkileri*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2005, s. 76-87.

²⁸⁸ Gökcan Yılmaz ve Seval Fer, “Çok Yönlü Zekâ Alanlarına Göre Düzenlenen Öğretim Etkinliklerine İlişkin Öğrencilerin Görüşleri ve Başarıları”, *Hacettepe Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25, 2003, ss. 235-245, s. 244

IV. BÖLÜM

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırma bulgularına ilişkin sonuçlara ve önerilere yer verilmiştir.

1. Sonuçlar

Bu araştırmada, Ankara İli merkez İlçelerdeki, üst-orta-alt sosyo-ekonomik düzeyi temsilen, Çankaya, Talia Yaşar Bakdur, Hamdi Bulgurlu İlköğretim Okullarında öğrenim gören toplam 536 ilköğretim 6. ve 7. sınıf öğrencisinin başarı düzeyleri, İDKAB dersine ve öğretmenine yönelik tutum düzeyleri tespit edilmiş ve başarı düzeylerinin; öğrencilerin İDKAB dersine ve öğretmenine yönelik tutum düzeyleri ile ilişkisi, cinsiyetlerine, sınıf düzeylerine, yaş düzeylerine, kardeş sayılarına, sosyoekonomik düzeylerine, yaşadıkları semtlere, ailelerinin aylık gelir düzeylerine, babalarının mesleklerine, annelerinin çalışma durumuna, babalarının ve annelerinin eğitim durumlarına, okul dışında din eğitimi alıp almamalarına, aldıkları kaynaklara göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir.

Araştırma kapsamında; Ankara İli'ndeki üst, orta ve alt sosyo-ekonomik düzeydeki ilköğretim öğrencilerinin başarı düzeylerinin ve bu başarı düzeylerini etkileyen faktörlerin belirlenmesine yönelik , ilköğretim 6. ve 7. sınıf İDKAB dersi müfredatına ve dersin amaçlarına uygun olarak, *İlköğretim 6. Sınıf İDKAB Başarı Testi* ile *İlköğretim 7. Sınıf İDKAB Başarı Testi* ve öğrencilerin İDKAB dersine ve İDKAB dersi öğretmenine ilişkin tutum düzeylerini tespit amacıyla, *İDKAB Dersine Yönelik Tutum Ölçeği* ve *İDKAB Dersi Öğretmenine Yönelik Tutum Ölçeği* geliştirilmiştir.

Geliştirilen başarı testleri ve tutum ölçeklerinin geçerlik ve güvenirlik çalışmaları 99 öğrenci üzerinde ön deneme uygulaması gerçekleştirilmiştir.

Ön deneme uygulamasını takiben, başarı testlerinin madde analizleri yapılmış, güçlük ve ayırt edicilik değerleri uygun olmayan maddeler testlerden çıkarılmıştır. Yine başarı testlerine yönelik olarak çeldiriciler kontrol edilerek, işlemeyen veya sorunlu çeldiriciler düzenlenmiştir.

Yine öndeneme uygulaması sonrasında, tutum ölçeklerinin geçerlik ve güvenirlik çalışmaları yapılmış, düşük faktör yük değerine ve madde toplam korelasyonuna sahip maddeler çıkarılarak ölçeğe son şekli verilmiştir. İDKAB Dersine Yönelik Tutum Ölçeği'nde 10 tutum maddesi, İDKAB Dersi Öğretmenine Yönelik Tutum Ölçeği'nde de 22 tutum maddesi bulunmaktadır.

Araştırmanın evrenini Ankara İli'nde 2004-2005 yılında öğrenim gören ilköğretim okulu öğrencileri oluşturmaktadır. Evrenin hepsine ulaşmak mümkün olmadığından; üst, orta ve alt sosyo-ekonomik düzeyi temsilen, Ankara İli merkez ilçelerden, Çankaya, Talia Yaşar Bakdur, Hamdi Bulgurlu İlköğretim Okulları'nda öğrenim gören 6. ve 7. sınıf öğrencileri araştırmanın örneklem grubu olarak seçilmiştir. 8. sınıflar liselere giriş sınav kaygıları nedeniyle kapsam dışı bırakılmıştır.

Araştırmanın amacı ve hipotezleri doğrultusunda veri toplamak amacıyla ilgili ilköğretim okullarında uygulama yapılabilmesi yönünde, Milli Eğitim Bakanlığı'ndan izin talebinde bulunmak üzere, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne başvurulmuştur. Sosyal Bilimler Enstitüsünün, Milli Eğitim Bakanlığı Araştırma ve Planlama Koordinasyon Kurulu Başkanlığı'na gönderdiği 17.05.05 tarih ve 4053 sayılı (Ek-1) resmi yazı doğrultusunda, 20.05.2004 tarih ve 2999 sayılı Bakanlık

onayı alındıktan sonra, üst sosyo-ekonomik tabakayı temsilen seçilen Çankaya İlköğretim Okulunda 30.05.2005 tarihinde, orta sosyo-ekonomik tabakayı temsilen seçilen Talia Yaşar Bakdur İlköğretim Okulunda ve alt sosyo-ekonomik tabakayı temsilen seçilen Hamdi Bulgurlu İlköğretim Okulunda da 01.06.2005 tarihinde, başarı testleri ile öğrencilerin derse ve öğretmene karşı tutumlarını ölçmeyi amaçlayan ölçme araçları, araştırmacı tarafından bizzat uygulanmıştır.

Tez önerisinde alt amaçlardan biri olarak ifade edilen, “Öğrencilerin başarı düzeyi ile velilerinin İDKAB dersine yönelik tutum düzeyleri ve dini tutum düzeyleri arasında ilişki vardır mıdır?” Sorusuna cevap aramak amacıyla öğrenci velilerine gönderilen, velilerin İDKAB dersine yönelik tutum düzeylerini ve dini tutum düzeylerini ölçmeye yönelik “Veli Ölçeği”, yeterli sayıda geri dönmediği için araştırmanın kapsamından çıkarılarak, değerlendirmeye alınmamıştır.

Araştırma verilerinin çözümlenmesinde ve istatistiksel analizlerde SPSS paket programı kullanılmıştır. Araştırmanın bağımlı değişkeni İDKAB dersi başarı düzeyi ile; cinsiyetleri, sınıf düzeyleri, yaşları, kardeş sayıları, sosyo-ekonomik düzeyleri, semtleri, ile ailelerinin aylık gelir düzeyleri, anne ve babalarının meslekleri ve öğrenim durumları, okul dışında din eğitimi alıp almadıkları ve alıyorlarsa kaynakları şeklindeki bağımsız değişkenler arasında farklılaşma olup olmadığını test etmek için iki alt kategoriye sahip bağımsız Örneklemeler için İlişkisiz Örneklemeler T-Testi (One-Sample T Test) ve ikiden fazla alt kategoriye sahip bağımsız değişkenler için de, Bağımsız Örneklemeler için Tek Faktörlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) testi uygulanmıştır. Yapılan analizler sonucunda grupların farklılaştığı sonucuna ulaşılmışsa, bu farkın kaynağını bulmak için, grupların ortalama puanları arasında en düşük farkları bile belirleyebilmek için “LSD

post-hoc çoklu karşılaştırma testi” kullanılmıştır. İstatistiksel analizlerde 0.5 anlamlılık düzeyi esas alınmıştır.

İDKAB dersi’nde öğrencilerin başarı düzeyiyle, İDKAB dersi’ne ve öğretmene yönelik tutumlar arasında ilişki olup olmadığını test etmek amacıyla basit korelasyon analizi uygulanmış, Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı (r) hesaplanmıştır.

Araştırmamızın sonuçlarına göre, İDKAB dersinde öğrenci başarı düzeyi ile öğrencilerin bireysel ve aile özelliklerinden; cinsiyet, sınıf düzeyi, yaş düzeyi, sosyoekonomik düzey, semt, ailenin aylık gelir düzeyi, baba mesleği, öğrencinin okul dışında din eğitimi alma durumu değişkenleri arasında anlamlı farklar vardır. İDKAB dersinde öğrenci başarısı ile İDKAB dersine ve öğretmenine yönelik tutumlar arasında da zayıf düzeyde, pozitif yönde ve anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir.

Son yıllarda okul başarısı üzerine yapılan çalışmalar, zekâ gibi zihinsel yeteneklerden çok, çevresel faktörler olarak, aile hayatının yönlerini ve aile bireylerinin okul karşısındaki vaziyet alışlarını, okul ve aile ilişkilerini, öğrencinin derse ilgisini, öğretmenle ilişkilerini ele almaktadır. Araştırmanın temel amacı olan, öğrencinin İDKAB dersindeki başarısını etkileyen faktörler değerlendirilirken, konunun daha çok bu yönleriyle ilgilenilmiştir. Bu doğrultuda, öğrencilerin İDKAB dersindeki başarı düzeylerini etkilemeleri yönünden, bireysel ve aile özellikleri, İDKAB dersine ve öğretmenine yönelik tutum düzeyleri değişik yönleriyle ile incelenmiştir.

Yaptığımız analizler sonucu, araştırmaya katılan öğrencilerin İDKAB dersine yönelik tutum düzeyleri ile İDKAB dersi öğretmenine yönelik tutum düzeyleri yüksektir. Bulgular öğrencilerin; gerek İDKAB dersine, gerekse İDKAB öğretmenine

ilişkin sahip oldukları tutum düzeylerinin olumlu ve yüksek düzeyde olduğunu göstermektedir. İlköğretim 6. ve 7. sınıf öğrencileri, genel olarak, İDKAB dersine ilgilidirler ve ders öğretmenini sevmektedirler.

Araştırmanın denenceleri doğrultusunda ulaşılan sonuçlar ise şunlardır:

1. Denence:

İDKAB dersinde öğrenci başarı düzeyi ile cinsiyet arasında anlamlı bir fark vardır.

Sonuç: Denencemiz doğrulanmıştır.

İDKAB dersinde öğrenci başarı düzeyi ile cinsiyet arasında anlamlı bir fark vardır ve bu fark kızlar lehinedir. Kız öğrencilerin başarı düzeyi erkeklere göre daha yüksektir. Cinsiyetin, İDKAB dersinde, öğrenci başarısını etkileyen bir faktör olduğu söylenebilir.

2. Denence:

İDKAB dersinde öğrenci başarısı ile sınıf düzeyi arasında anlamlı bir fark vardır.

Sonuç: Denencemiz doğrulanmıştır.

İDKAB dersinde öğrenci başarı düzeyi ile sınıf düzeyi arasında anlamlı bir fark vardır ve bu fark 7. sınıflar lehinedir. 7. sınıf öğrencilerinin başarı düzeyi 6. sınıf öğrencilerine göre daha yüksektir. Sınıf düzeyinin, İDKAB dersinde öğrenci başarısını etkileyen bir faktör olduğu söylenebilir.

3. Denence:

İDKAB dersinde öğrenci başarı düzeyi ile yaş düzeyi arasında anlamlı bir fark vardır.

Sonuç: Denencemiz doğrulanmıştır.

İDKAB dersinde öğrenci başarı düzeyi ile yaş düzeyi arasında anlamlı bir fark vardır. 13 yaşında olan İlköğretim öğrencilerinin başarı düzeyleri 12 yaşında olan öğrencilerden önemli oranda yüksektir. Ayrıca istatistiksel olarak anlamlı olmasa da matematiksel olarak, sınıfın yaş ortalaması düzeyinde olan öğrencilerin, yaşı sınıfın ortalama yaş düzeyinden küçük ve büyük öğrencilerden daha başarılı olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Yaş değişkeninin, İDKAB dersinde öğrenci başarısını etkileyen bir faktör olduğu söylenebilir.

4. Denence:

İDKAB dersinde öğrenci başarı düzeyi ile kardeş sayısı arasında anlamlı bir fark vardır.

Sonuç: Denencemiz doğrulanmamıştır.

İDKAB dersinde öğrenci başarı düzeyi ile kardeş sayısı arasında anlamlı bir fark yoktur. Bir ve iki kardeşe sahip öğrencilerin başarı düzeyi, kardeşi olmayan ve üçten fazla kardeşe sahip olan öğrencilerden daha yüksek olsa da bu fark anlamlı değildir. Kardeş sayısının, İDKAB dersinde öğrenci başarısını etkileyen bir faktör olmadığı söylenebilir.

5. Denence:

İDKAB dersinde öğrenci başarı düzeyi ile sosyo-ekonomik düzey arasında anlamlı bir fark vardır.

Sonuç: Denencemiz doğrulanmıştır.

İDKAB dersinde öğrenci başarısı ile sosyo-ekonomik düzey arasında anlamlı bir fark vardır. Sosyo-ekonomik bakımdan orta düzeyde olan öğrencilerin başarı düzeyleri, sosyo-ekonomik bakımdan üst ve alt düzeyde olan öğrencilerden daha yüksektir. Sosyo-

ekonomik düzeyin, İDKAB dersinde öğrenci başarısını etkileyen bir faktör olduğu söylenebilir.

6. Denence:

İDKAB dersinde öğrenci başarı düzeyi ile yaşanan semt arasında anlamlı bir fark vardır.

Sonuç: Denencemiz doğrulanmıştır.

İDKAB dersinde öğrenci başarısı ile semt değişkeni arasında anlamlı bir fark vardır. Orta sosyo-ekonomik niteliklere sahip semtlerde yaşayan öğrencilerin başarı düzeyleri, üst ve alt sosyo-ekonomik niteliklere sahip semtlerde yaşayan öğrencilerden daha yüksektir. Semt değişkeninin, İDKAB dersinde öğrenci başarısını etkileyen bir faktör olduğu söylenebilir.

7. Denence:

İDKAB dersinde öğrenci başarı düzeyi ile ailenin aylık gelir düzeyi arasında anlamlı bir fark vardır.

Sonuç: Denencemiz doğrulanmıştır.

İDKAB dersinde öğrenci başarı düzeyi ile ailenin aylık gelir durumu arasında anlamlı bir fark vardır. Aileleri düşük, orta ve yüksek gelir grubunda olan öğrencilerinin başarı düzeyleri, çok düşük gelir grubunda olan öğrencilerin başarı düzeylerinden önemli oranda yüksektir. Ailenin aylık gelir durumunun, İDKAB dersinde öğrenci başarısını etkileyen bir faktör olduğu söylenebilir.

8. Denence:

İDKAB dersinde öğrenci başarı düzeyi ile baba mesleği arasında anlamlı bir fark vardır.

Sonuç: Denencemiz doğrulanmıştır.

İDKAB dersinde öğrenci başarı düzeyi ile baba mesleği arasında anlamlı bir fark vardır. Babaları profesyonel mesleklerde çalışan öğrencilerin başarı düzeyleri, babaları profesyonel olmayan mesleklerde çalışan öğrencilerin başarı düzeylerinden önemli oranda yüksektir. Babanın sahip olduğu mesleğin, İDKAB dersinde öğrenci başarısını etkileyen bir faktör olduğu söylenebilir.

9. Denence:

İDKAB dersinde öğrenci başarı düzeyi ile annenin çalışma durumu arasında anlamlı bir fark vardır.

Sonuç: Denencemiz doğrulanmamıştır.

İDKAB dersinde öğrenci başarı düzeyi ile annenin çalışma durumu arasında anlamlı bir fark yoktur. Her ne kadar annesi çalışan öğrencilerin başarı ortalamaları annesi çalışmayan öğrencilerden daha yüksek olsa da bu fark anlamlı değildir. Annenin ev dışında bir işte çalışma durumunun, İDKAB dersinde öğrenci başarı düzeyini etkileyen bir faktör olmadığı söylenebilir.

10. Denence:

Öğrencilerin İDKAB dersindeki başarı düzeyleri babalarının öğrenim düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır

Sonuç: Denencemiz doğrulanmamıştır.

İDKAB dersinde öğrenci başarı düzeyi ile, babanın öğrenim düzeyi arasında anlamlı bir fark yoktur. Bulgular, başarı durumu yüksek olan öğrencilerin, çoğunlukla baba öğrenim düzeyinin lise olduğu grupta toplandıklarını gösterse de aralarındaki fark

anlamalı değildir. Babanın öğrenim düzeyinin, İDKAB dersinde öğrenci başarı düzeyini etkileyen bir faktör olmadığı söylenebilir.

11. Denence:

Öğrencilerin İDKAB dersindeki başarı düzeyleri annelerinin öğrenim düzeyine göre anlamalı bir şekilde farklılaşmaktadır

Sonuç: Denencemiz doğrulanmamıştır.

İDKAB dersinde öğrenci başarı düzeyi ile annenin öğrenim düzeyi arasında anlamalı bir fark yoktur. Annenin öğrenim düzeyinin, İDKAB dersinde öğrenci başarı düzeyini etkileyen bir faktör olmadığı söylenebilir.

12. Denence:

Öğrencilerin İDKAB dersindeki başarı düzeyleri okul dışında din eğitimi alma durumlarına göre anlamalı bir şekilde farklılaşmaktadır.

Sonuç: Denencemiz doğrulanmıştır.

İDKAB dersinde öğrencilerin başarı düzeyleri ile okul dışında din eğitimi alma durumu arasında anlamalı bir fark vardır. Okul dışında din eğitimi alan öğrencilerin başarı düzeyleri, okul dışında din eğitimi almayan öğrencilere göre daha yüksektir. Okul dışında din eğitimi alma durumunun, öğrencilerin İDKAB dersindeki başarı düzeylerini etkileyen bir faktör olduğu söylenebilir.

13. Denence:

Öğrencilerin başarı düzeyleri okul dışında din eğitimi aldıkları kaynaklara göre anlamalı bir şekilde farklılaşmaktadır.

Sonuç: Denencemiz doğrulanmamıştır.

İDKAB dersinde okul dışında din eğitimi alan öğrencilerin başarı düzeyleri ile din eğitimi aldıkları kaynaklar arasında anlamlı bir fark yoktur. Okul dışında din eğitimi alınan kaynaklar değişkeninin, İDKAB dersinde öğrencilerin başarı düzeylerini etkileyen bir faktör olmadığı söylenebilir.

14. Denence:

Öğrencilerin İDKAB dersindeki başarı düzeyleri ile İDKAB dersine yönelik tutum düzeyleri arasında ilişki vardır.

Sonuç: Denencemiz doğrulanmıştır.

İDKAB dersindeki başarı düzeyleri ile İDKAB dersine yönelik tutum düzeyleri arasında zayıf düzeyde, pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki vardır. Bu sonuca göre, İDKAB dersine yönelik tutum düzeyi yükseldikçe başarı düzeyi de yükselmekte, tutum düzeyi düştükçe başarı düzeyi de düşmektedir, denilebilir.

15. Denence:

Öğrencilerin İDKAB dersindeki başarı düzeyleri ile İDKAB dersi öğretmenine yönelik tutum düzeyleri arasında ilişki vardır.

Sonuç: Denencemiz doğrulanmıştır.

İDKAB dersindeki başarı düzeyleri ile İDKAB dersi öğretmenine yönelik tutum düzeyleri arasında zayıf düzeyde, pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki vardır. Bu sonuca göre, İDKAB dersi öğretmenine yönelik tutum düzeyi yükseldikçe başarı düzeyi de yükselmekte, tutum düzeyi düştükçe başarı düzeyi de düşmektedir, denilebilir.

2. Öneriler:

Araştırma sonuçlarına dayalı olarak şu öneriler geliştirilmiştir:

1. Öğrencilerin İDKAB dersindeki başarı düzeylerinin; cinsiyetlerine, sınıf düzeylerine, yaş düzeylerine, sosyo-ekonomik düzeylerine, yaşadıkları semtlere, ailelerinin aylık gelir düzeylerine, babalarının mesleklerine, okul dışında din eğitimi alma değişkenine göre anlamlı şekilde farklılaştığı, yine öğrencilerin İDKAB dersindeki başarı düzeyleri ile İDKAB dersine ve ders öğretmenine yönelik tutum düzeyleri arasında pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu araştırmamızın bulgularındandır. Baba ve anne öğrenim düzeyi, annenin çalışma durumu, kardeş sayısı, okul dışı din eğitimi alınan kaynaklar değişkenleri ile başarı düzeyi arasında ise anlamlı farklılaşmalar tespit edilememiştir. İDKAB dersinde öğrencilerin başarı düzeyleri ile bu değişkenler arasındaki farklılaşmaları konu edinecek araştırmalar, araştırmamızın bu yöndeki bulgularını aydınlatmaya katkıda bulunacaktır.

2. İDKAB dersinde öğrenci başarısı ile derse ve öğretmene yönelik tutumlar, kişisel ve aile özellikleri dışında, literatür taraması sürecinde öğrenci başarısıyla ilişkili olduğunu gözlemlediğimiz; zihinsel yetenekler (zeka, öğrenme gücü), akademik benlik, kaygı, motivasyon, okuduğunu anlama, özgüven, başarı isteği, başarı güdüsü, ders çalışma biçimleri, öğrenme stilleri, yalnızlık, boyun eğici davranışlar, arkadaş ilişkileri, televizyon izleme alışkanlıkları, davranış bozuklukları, okulun nicel ve nitel özellikleri, v.b. çeşitli faktörler ile İDKAB dersindeki öğrenci başarısı arasındaki ilişkileri ve farklılaşmaları inceleyen araştırmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Acar, Nilüfer Voltan, Yıldırım, İ. ve Ergene, T., “Bireylerin Dindarlık Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi”, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Ankara, S. 12, 1996, ss. 45-56.
- Ahmann, J.S. , Glock, M.D., *Evaluating Pupil Growth, Principles of Tests and Measurements, Fourth Edition*, Boston, 1971.
- Akcan, İsmail, *Ailenin İlköğretimde Öğrenci Başarısına Etkisi (Söğütlü Örneği)*, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya, 2001.
- Aksoy, Hasan Hüseyin, “Okul Yöneticileri ve Okul Dışı Değişme Kaynaklarının Eğitime Etkisi”, <http://politics.ankara.edu.tr/~aksoy/altindag.htm>.
- Alkan, Cevat, *Eğitim Ortamlarının Düzenlenmesi*, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları: 168, Ankara, 1992.
- Altaş, Nurullah, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretimi*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2001.
- , *Gençlik Döneminde Din Olgusu ve Liselerde Din Öğretimi*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2004.
- Altinköprü, Tuncel, *Çocuğun Okul Başarısı Nasıl Sağlanır*, Hayat Yayınları: 48, İstanbul, 2001.

- Altınok, Hülya ve Açıkgöz, Kamile Ün, “İşbirlikli ve Bireysel Kavram Haritalamanın Fen Bilgisi dersine Yönelik Tutum Üzerindeki Etkileri”, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, S. 30, 2006, ss. 21-29.
- Altınok, Rafet, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretiminin Ortaöğretim Öğrenci Davranışları Üzerindeki Etkileri*, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Bursa, 1994.
- Anıl, Duygu ve Güler, Neşe, “İkili Karşılaştırma Yöntemi İle Ölçekleme Çalışmasına Bir Örnek”, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, S. 30, 2006, ss. 30-36.
- Armaner, Neda ve Ökmen, A. Zeki, *Din Eğitimi ve Öğretiminde Metodik Bilgiler*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları İstanbul, 1960.
- Arseven, Ali, “Her Öğrenci Yeterli Akıl Gücüne Sahiptir”, *Çağdaş Eğitim*, Y. 16, S. 172, Ankara, 1991, ss. 15-17.
- , *Alan Araştırma Yöntemi, İlkeler, Teknikler, Örnekler*, Gündüz Eğitim ve Yayınları, İkinci Baskı, Ankara, 2001.
- Artuksi, Eda,
Okul Başarısızlığı, http://egitirim.inonu.edu.tr/Eda_okuldabasari.htm
- Aslan (Akan), F. Gülay, *İlkokul Öğrencilerinin Başarı ve Başarısızlıklarında Aile Faktörü*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 1994.
- Atalay, Talip, *İlköğretim ve Liselerde Dindarlık Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma (Diyarbakır Örneği)*, Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları: 25, İstanbul, 2005.

- Atan, Murat, Göksel, Aykut ve Karpat, Gaye, “Üniversite Öğrencilerinin Başarılarını Etkileyen Faktörlerin Çok değişkenli İstatistiksel Analiz Yöntemleri İle Tespiti”, *XI. Eğitim Bilimleri Kongresi, Yakın Doğu Üniversitesi Lefkoşe, 23-26 Ekim, 2002*, www.e-sosder.com/dergi/1494-105.pdf.
- Ayas, Mehmet, *İlköğretimde İDKAB dersinin Başarısını Etkileyen Faktörler*, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Samsun, 2000.
- Aydemir, Hasan, *Malatya Merkez İlköğretim Okulları İle Özel İlköğretim Okullarında İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Program Uygulamalarında Karşılaşılan Sorunlar*, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Bilim Uzmanlığı Tezi), Malatya, 1998.
- Aydın, M. Şevki, *Din dersi Öğretmenlerinin Pedagojik Formasyonları*, Erciyes Üniversitesi Yayınları: 95, Kayseri, 1996.
- Ayhan, Halis v.d., *Din ve Ahlak Öğretimine Yeni Yaklaşımlar*, Dem Yayınları İstanbul, 2004.
- Bademci, Vahit, “Sınıfta Sıcak Bir Ortam Yaratarak Başarıyı Artırmak”, *Çağdaş Eğitim*, Yıl 16, S. 170, ss. 18-20.
- , *Hedefin Davranışlara Çevrilmesi Davranışlardan Seçmeli Test Maddeleri Yazılması*, Gazi Kitabevi, 3. Baskı, Ankara, 1999.
- Balcı, Ali, *Sosyal Bilimlerde Araştırma, Yöntem, Teknik ve İlkeler*, PegemA Yayınları, 5. Baskı, Ankara, 2005.
- Başar, Hüseyin, *Sınıf Yönetimi*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları: 3390, İstanbul, 1999.

Başaran, İbrahim Ethem, *Eğitim Psikolojisi, Modern Eğitimin Psikolojik Temelleri*, Ankara, 1994.

Başarır, Deniz, *Ortaokul Son Sınıf Öğrencilerinde, Sınav Kaygısı, Durumluk Kaygı, Akademik Başarı ve Sınav Başarısı Arasındaki İlişki*, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 1990.

Baltaş, Acar, *Öğrenme ve Sınavlarda Üstün Başarı*, Remzi Kitabevi, 3. Basım, İstanbul, 1990.

Bay, Erdal, Tuğluk, M. Nur ve Gençdoğan, Başaran, “Üniversite Öğrencilerinin Ders Çalışma Becerilerinin İncelenmesi”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* www.e-sosder.com, ISSN:1304-0278, C. 4, S. 14, Güz, 2005 ss. 94-105.

Baykal, Ali İhsan, *Sosyal Bilgiler Dersinde Uygulanan Çoklu Zekâ Kuramının Öğrencilerin Akademik Başarılarına Etkileri*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2005.

Bayyığıt, Mehmet, *Üniversite Gençliğinin Dini İnanç, Tutum ve Davranışları Üzerine Bir Araştırma*, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Bursa, 1987.

Berber, Şakir, *Sosyo-Ekonomik Faktörlerin ve Ana-Baba Tutumlarının Okul Başarısına Etkisi*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 1990.

Berklin, Cezmi Tahir, *Problemli Çocuklar ve Problem Sebepleri*, Ankara, 1962.

Bilgin, Beyza, “İmam Hatip Lisesinde Uygulama Dersleri”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Ayrı Basım*, C. XXI, Ankara, 1976, ss. 317-322.

- , “1980 Sonrası Türkiye’de İDKAB dersinin Zorunlu Oluşu ve Program Anlayışları”, *Din Öğretiminde Yeni Yöntem Arayışları Uluslararası Sempozyum Bildiri ve Tartışmalar*, 28-30 Mart 2001-İstanbul, Milli Eğitim Yayınları, İstanbul, 2003, ss. 667-689.
- , *Türkiye’de Din Eğitimi ve Liselerde Din Dersleri*, Emel Matbaacılık, Ankara, 1980.
- , *Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi*, Gün Yayıncılık, Ankara, 1998.
- Bilgin, Beyza ve Selçuk, Mualla, *Din öğretimi Özel Öğretim Yöntemleri*, Akid Yayıncılık, Ankara, 1991.
- Bilgiseven, Amiran Kurthan, *Eğitim Sosyolojisi*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul, 1987.
- Bilir, Hikmet, “Sağlık ve Okulda Başarı”, *Demiryol*, S. 663, Ankara, 1981, ss. 18-19.
- Bindak, Recep, “Tutum Ölçeklerine Madde Seçmede Kullanılan Tekniklerin Karşılaştırılması”, *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, C. 6, S. 10, Güz 2005, ss. 17-26.
- Burgaz, Berrin, “Kalabalık Sınıf Nitelikli Öğretmen”, *Bilim ve Teknik*, C. 35, S. 420, 2002, ss. 75-76.
- Bursa Rehberlik ve Araştırma Merkezi, *Çocuklarda Görülen Davranış Sorunları ve Özel Eğitim Gerektiren Durumlar*, Bursa, 2004.
- Bursalıoğlu, Ziya, *Okul Yönetiminde Yeni Yapı ve Davranış*, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları No: 78, Beşinci Baskı, Ankara, 1979.

- Bümen, Nilay, “Onuncu Sınıf Öğrencilerinin Kullandıkları Öğrenme Stratejilerinin Akademik Başarıları Üzerindeki Etkisi”, *Ege Eğitim Dergisi*, S. 1, C. 2, 2002, ss. 86-95.
- Büyüköztürk, Şener, *Veri Analizi El Kitabı*, Pegem A Yayınları, 5. Baskı, Ankara, 2005.
- Can, Gürhan, *Akademik Başarısızlık ve Önlenmesi: Anadolu Üniversitesi Öğrencileri Üzerinde Bir Araştırma*, Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları No: 23, Eskişehir, 1992.
- Can, Niyazi, “Eğitim ve Öğretimde Etkili Öğretmen ve Yöneticinin Nitelikleri”, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 1, S. 3, Kasım 1997, ss. 1-16.
- Coşkun, Leyla, *Yatılı, Taşınmalı ve Normal Eğitim Yapılan İlköğretim Okulu Öğrencilerinde Akademik Başarı, Okula İlişkin Tutum, Algılanan Sosyal Destek ve Davranış-Uyum Sorunları Arasındaki İlişkiler*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2004.
- Çağdaş, Aysel, *Anne-Baba Çocuk İletişimi*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2002.
- Çağlar, Doğan, *Başarının Ölçülmesi ve Değerlendirme*, Uludağ Üniversitesi Yayınları: 8, Bursa, 1983.
- Çalık, Temel, “Sınıf Yönetimi ve Özellikleri”, *Sınıf Yönetimi*, (Ed: Leyla Küçükahmet), 6. Baskı, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2004.
- Çalıkoğlu, Seçil, *Sınıf Öğretmenleri Arasındaki İletişimin Okul İşleyişi ve Eğitim Başarıları Üzerindeki Etkisi*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2005.

Çapar, Keziban, *Din Öğretiminde Duyuşsal Giriş Özelliklerinin Başarıya Etkisi (İlköğretim 6., 7. ve 8. Sınıflar Üzerinde Bir Alan Araştırması)*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2001.

Çavuş, Remzi, *Çocuğumun Okul Başarısı*, Güvender Yayınları İstanbul, 2005.

Çelik, Kamuran, *İlköğretim 6. 7. 8. Sınıflarda Okutulan İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinin Amaçlarının Gerçekleşme Düzeyi*, , Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Samsun, 1999.

Çocuğun Okul Başarısını Etkileyen Faktörler,

www.diyadinnet.com/modules.php?name=News&file=article&sid=119.

Dam, Hasan, *İlköğretim I. Kademe (4-5) Öğrencilerinin Din Hakkında Sordukları Sorular ve Bu Sorular Açısından İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitaplarının Değerlendirilmesi*, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Samsun, 1996.

Demirci, Cavide, “İlköğretimde Başarı Testi Geliştirmeye Bir Örnek”, *Cumhuriyetin 75. Yılında İlköğretim, I. Ulusal Sempozyumu, 27-28 Kasım Ankara*, Hüseyin Hüsnü Tekışık Eğitim Araştırma Geliştirme Merkezi Yayınları: 1, Ankara, 1998.

Demirel, Özcan, *Öğretimde Planlama ve Değerlendirme, Öğretme Sanatı*, PegemA Yayınları, Ankara, 2004.

Demirtaş, Hasan, “Sınıf İçinde Öğretmen Davranışları”, *Öğretmen Dünyası*, Yıl 20, S. 238, Ekim, 1999, ss. 32-35.

-----, “Yönetici, Öğretmen Veli ve Öğrencilerin Başarı Algısı ve Eğitime İlişkin Görüşleri”, *XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı, Bildiri Özetleri, 06-09 Temmuz 2004 Malatya Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Malatya 2004*.

Deniz, Hüseyin, *Öğrenci Başarısızlığının Nedenleri*, Eskişehir, 1970.

Deniz, Metin; Avşaroğlu, Selahattin ve Fidan, Özgür, “İngilizce Öğretmenlerinin Öğrencileri Motive Etme Düzeylerinin İncelenmesi”, *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, C. 7, S. 11, 2002, ss. 61-73.

Ders Başarısızlığı,

<http://www.akcakoca-meb.gov.tr/rehberlik14.htm>,

Dikkat ve Dikkat Toplama,

http://orgm.meb.gov.tr/yayinlar/DEHB_ogretmen_el_kitabi/DEHBogretmenelkitabi_3bolum.doc.

Dodurgalı, Abdurrahman, “İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinde İletişim Problemleri ve Bazı Teklifler”, *Orta Dereceli Okullarda Yürütülen Din Eğitim-Öğretiminin Problemleri Sempozyumu (1-2 Mayıs 1997)*, İlahiyat Bilimleri Araştırma Vakfı/İBAV Bilimsel Eserler Serisi: 1, Kayseri, 1998, ss. 7-50.

Doğan, Nuri ve Tezbaşaran, A. Ata, “Klasik Test Kuramı ve Örtük Özellikler Kuramının Örneklemeler Bağlamında Karşılaştırılması”, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25, 2003, ss. 58-67.

Doğan, Recai, “Cumhuriyetin İlk yıllarında Tevhid-i Tedrisat Çerçevesinde Din Eğitim-Öğretimi ve Yapılan Tartışmalar”, *Türkiye’de Din Eğitimi ve Öğretimi İlmi Toplantısı, İzmir- 4, 6 Aralık 1998, Tebliğler*, Türk Yurdu Yayınları, Ankara, 1999, ss. 227-288.

-----, “1980’e Kadar Türkiye’de Din Öğretimi Program Anlayışları (1924-1980)”, *Din Öğretiminde Yeni Yöntem Arayışları Uluslararası Sempozyum Bildiri ve Tartışmalar, 28-30 Mart 2001-İstanbul*, Milli Eğitim Yayınları, İstanbul, 2003, ss. 606-642.

Doğan, Recai ve Tosun, Cemal, *İlköğretim 4. ve 5. Sınıflar İçin İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretimi*, PegemA Yayıncılık, Ankara, 2002.

-----, *İlköğretim 6. 7. ve 8. Sınıflar İçin İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretimi Özel Öğretim Yöntemleri*, PegemA Yayıncılık, Ankara, 2003.

Durmaz, Hüsnüye ve Özyıldırım, Hasan, “Fen Bilgisi ve Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Kimya dersine Karşı Tutumları ve Çoklu Zekâ Alanları İle Kimya ve Türkçe Derslerindeki Başarıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, C. 6, S. 1, 2005, ss. 67-76.

Ekinci, Seyhan, *Öğrencilerin Sınıf Atmosferine İlişkin Beklenti ve Algılarıyla Akademik Başarıları Arasındaki İlişki*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kayseri, 1999.

Elmacioğlu, Tuncer, *Başarıda Aile Faktörü*, Birinci Baskı, İstanbul, 1998.

-----, *Hayatın Bütününde Başarı*, İstanbul, 2003.

Ercan, Ahmet Rahmi, *Eğitimde Başarı İçin Öğrenci Tanıma Teknikleri*, Eğitimde Temel Kitaplar Dizisi, 3. Baskı, Ankara, 1998.

-----, *Öğrenmeyi Etkinleştiren, Başarıyı Yükselten Öğretmen Davranışları*, 3. Baskı, Eğitimde Temel Kitaplar Dizisi, Ankara.

Erden, Münire ve Akman, Yasemin, *Eğitim Psikolojisi Gelişim- Öğrenme- Öğretme*, Arkadaş Yayınevi, 5. Basım, Ankara, 1997.

Ergün, Hayrettin, Özdemir, Mustafa ve Çorlu, M. Ali, “ Dil ve Sayısal Yetenekler İle Fizik Başarısı Arasındaki İlişki”, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, C. 12, No: 2, 2004, ss. 361-368.

Ergün, Mustafa, *Eğitim Sosyolojisi*, www.egitim.aku.edu.tr/ergun8.htm.

Ergüneş, Yalçın, “Babanın Öğrenim Düzeyi ile Öğrenci Başarısı Arasındaki İlişki”, *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, C. 3, S. 2, 1988, ss. 121-126.

Ev, Halit, *İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinde Dini Gelişim ve İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersleri*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir, 1993.

Fırat, Erdoğan, *Din Psikolojisi Açısından Bir Araştırma*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara, 1977.

Gençtürk, Ömer, *Meslek ve Anadolu Meslek Liselerinde Öğrenci Başarısını Etkileyen Faktörler*, Marmara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2001.

Gordon, Thomas, *Etkili Öğretmenlik Eğitimi*, Çev: Emel Aksay, Ed: Birsen Özkan, Onuncu Basım, Sistem Yayıncılık: 95, İstanbul, 2001.

- Gökçe, Birsen, *Ortaöğretim Gençliğinin Beklenti ve Sorunları*, Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Yayınları: 270, Ankara, 1984.
- Göksu, İrfan ve Çevik, Tamer, *Özel Eğitime Giriş*, Adana, 2004.
- Güleç, Selma ve Alkış, Seçil, “İlköğretim Birinci Kademe Öğrencilerinin Derslerdeki Başarı Düzeylerinin Birbiriyle İlişkisi”, *İlköğretim-Online* 2 (2), 2003, <http://www.ilkogretim-online.org.tr>, ss. 19-27.
- Güner, Cemile, *Öğretmenlerin, Öğrencilerin Okuldaki Akademik Başarılarına Etkileri Üzerine Bir Araştırma*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir, 1995.
- Güven, Semra, “Başarıyı Etkileyici Bir Faktör Olarak Öğretmen – Öğrenci İlişkileri”, *Çağdaş Eğitim*, Yıl: 19, s. 196, 1994, ss. 30-32.
- , *Lise Öğrencilerinin Başarılarını Etkileyen Okul-İçi Faktörler*, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Malatya, 1991.
- Hakbilen, Nilüfer, *İlkokul Çağı Çocuklarının Okul Başarılarını Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi*, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara, 1984.
- Harman, Aziz ve Akın, M. Faysal, “Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Matematik dersinin Öğretim Şekli Üzerine Bir Değerlendirme”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, www.e-sosder.com ISSN:1304-0278, C. 5, S. 18, Güz 2006, ss. 124-130.
- Holt, John, *Çocuklar Neden Başarısız Olur?*, Çev: Gürol Koca, Sistem Yayıncılık: 126, Birinci Basım, İstanbul, 1997.

<http://www2.aku.edu.tr/~gocak/pdf/1013olc%20deg%20test%20gel%20madde%20analzi.pdf>, s. 29, Aralık 2005.

<http://w3.gazi.edu.tr/web/burak/U6.pdf> - u6, 08 Ocak 2007 Pazartesi

<http://www.akcakoca.meb.gov.tr/rehberlik.24.htm>.

Işık, Halil, “Ortaöğretim Kurumlarında Okul Güvenliği ve Öğrenci Başarısı Arasındaki

İlişki”, *VII. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi*, 09-11

Temmuz 2003 İnönü Üniversitesi Malatya, *Bildiri Özetleri*, Ankara, 2003.

Işıkdoğan, Davut, *Din Öğretiminde Bireysel Farklılıklar*, Dicle Üniversitesi Sosyal

Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Şanlıurfa,

2001.

İftar, Gönül Kırcaali, “Ölçme”, *Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*, (Ed: Ali Atıf Bir),

Açıköğretim Yayınları No: 601, Eskişehir, 1999.

İlhan, Ahmet, *Gazi Eğitim Fakültesi Spor Bölümü Öğrencilerinin Teorik ve Pratik*

Derslerdeki Başarısına Aile, Beslenme ve Okul Dışı Durumlarının Etkisi,

Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor

Anabilim Dalı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 1989.

İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programları ve Bir Uygulama Örneği

(*Ankara Modeli*), Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 2001.

Kahya, Halil İbrahim, *İlköğretim Okullarında İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi*

Dersleri ve Öğretimi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,

(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Bursa, 1997.

Karacık, Şaban, *Lise Öğrencilerinin Genel Yetenek Düzeyleri İle Akademik Başarı*

Düzeyleri Arasındaki İlişki (Kastamonu İlinde Bir Araştırma), Gazi

- Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 1998.
- Kartal, Mahmut, *Hipotez Testleri, Parametrik ve Nanparametrik Teknikler*, İkinci Baskı, Şafak Yayınevi, Erzurum, 1998.
- Kasatura, İlkay, *Okul Başarısından Hayat Başarısına*, İstanbul, 1998.
- Kaya, Alim, “İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinde Sınav Kaygısı ve Yordayıcı Bazı Değişkenler”, *VII. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi, 09-11 Temmuz 2003 İnönü Üniversitesi Malatya, Bildiri Özetleri*, Ankara, 2003, ss. 77-78.
- Kaya, Mevlüt, “Dini ve Ahlaki Bilgi, Beceri ve Tutum Öğretiminin Etkili Yolları”, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 9, 1997, ss. 179-191.
- , *Din Eğitiminde İletişim ve Dini Tutum*, Etüt Yayınları, Samsun, 1998.
- Kepçeoğlu, Muharrem, *Psikolojik Danışma ve Rehberlik*, Ankara, 1995.
- Kılıç, Recep, “Din Öğretimini Temellendirme Problemi”, *Türkiye’de Din Eğitimi ve Öğretimi İlmi Toplantısı, İzmir- 4, 6 Aralık 1998, Tebliğler*, Türk Yurdu Yayınları, Ankara, 1999, ss. 55-61.
- Kılıççı, Yadigar, *Okulda Ruh Sağlığı*, İkinci Baskı, Anı Yayıncılık, Ankara, 1992.
- Kocaeli Rehberlik ve Araştırma Merkezi Müdürlüğü, *Başarısızlık Nedenlerinin Tespiti ve Başarıyı Artırma Yolları Projesi*, Kocaeli, 2004.
- Kısakürek, Mehmet A., *Sınıf Atmosferinin Öğrenci Başarısına Etkisi*, Ankara, 1985.

- Koç, Nizamettin, “Standart Başarı Testlerinin Bir Eğitim Sisteminde Verilen Çeşitli Kararlardaki Yeri ve Önemi”, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, C. 17, S. 1-2, 1984, ss. 159-172.
- , Liselerde Öğrencilerin Akademik Başarılarının Değerlendirilmesi Uygulamalarının Etkililiğin İlişkin Bir Araştırma, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, No: 104, Ankara, 1981.
- Koçak, Kemal, “İlköğretim Kurumlarında Öğrenci Başarısının Değerlendirilmesi”, *Çağdaş Eğitim*, Y:18, s. 189, Ankara, 1993, ss. 18-25.
- Konuk, Yurdağül, *Okul Öncesi Dini Duygunun Gelişimi ve Eğitimi*, Türk Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 1984.
- Kotil, Çiğdem, “Hizmet Ederek Öğrenme ve Katılım Süreçlerine Katkısı”, VII. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi, 09-11 Temmuz 2003 İnönü Üniversitesi Malatya, Bildiri Özetleri, Ankara, 2003 ss. 168-170.
- Köktaş, Mehmet Emin, *Türkiye’de Dini Hayat*, İşaret Yayınları, İstanbul, 1993.
- Köse, M. Ruhi, “Aile ve Okulun Öğrenci Başarısı Üzerindeki Etkileri: Kuramsal ve Ampirik Gelişmeler”, *Eğitim ve Bilim*, C. 14, S. 76, 1990, ss. 57-61.
- , “Başarı Yönelimlerindeki Cinsiyet Farklılıkları, Akademik Seçim ve Edinimlere Dönük Etkiler”, *Eğitim ve Bilim*, C. 22, S. 107, Ocak 1998, ss. 36-45.
- Kula, Naci, “Gençlik Döneminde Kimlik ve Din (Lise Öğrencileri Üzerinde Bir Araştırma)”, *Gençlik, Din ve Değerler Psikolojisi*, Ed: Hayati Hökelekli, Dem Yayınları İstanbul, 2006.

- Kurak, İbrahim, *Lise Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Programının Değerlendirilmesine İlişkin Ankara İl Merkezinde Bulunan Alan Öğretmenlerinin ve Öğrencilerin Görüşleri*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 1987.
- Kuruoğlu, Aslı Çepik, *Ergenlik Dönemi Özellikleri ve Sorunları*, <http://www.med.gazi.edu.tr/egitim/donem5/psikiatri/ERGEN2acepik.htm>
- Kutlu,Oğuz ve Bozkurt, Mükafat Canbolat , *Okulda ve Sınavlarda Adım Adım Başarı*, Çizgi Kitabevi, Konya, 2003.
- Kuzgun, Yıldız, *Meslek Danışmanlığı Kuramlar ve Uygulamalar*, Ankara, 2000.
- , “Zeka ve Yetenekler”, *Eğitimde Bireysel Farklılıklar*, (Ed: Yıldız Kuzgun ve Deniz Deryakulu), Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2004.
- , “İlgiler”, *Eğitimde Bireysel Farklılıklar*, (Ed:Yıldız Kuzgun ve Deniz Deryakulu), Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2004.
- Küçük, Abdurrahman, “Temel Eğitimde Din Eğitimi”, *Milli Eğitim ve Din Eğitimi*, Ankara, 1981, ss. 238-250.
- Küçükahmet, Leyla, *Öğrencilerin Çalışma Alışkanlıkları ve Tutumları*, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları No: 153, Ankara, 1987.
- Marshall, Gordon, *Sosyoloji Sözlüğü*, Çev: O. Akınbay ve D. Kömürcü, Bilim ve Sanat Yayınları, 1999.
- Martinez, Baudilo, *Okulda Başarısız çocuğun Eğitimi*, Çev: Oya Arıkdal, İstanbul, 2001.
- Meral, Nurten Ilgaz, *Ankara'daki Bazı Ortaokul Voleybol Takımlarının Başarılarına Etki eden Faktörler*, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Bölümü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 1990.

Morgil, İnci, Seçken Nilgün, “Kimya Eğitiminde Öğrenci Tutumlarını Etkileyen Faktörlerin Ölçülmesi”,

www.fedu.metu.edu.tr/UFBMEK-5/b_kitabi/PDF/Kimya/Bildiri/t171DD.pdf kimyatutum.

Muss, S. Rolf, *Ergenlik Kimlik Bunalımı*, Der., Bekir Onur, Hacettepe Taş Kitapçılık, Ankara, 1985.

Nirun, Nihat, v.d., *12-24 Arası Geçlerin Sosyo-ekonomik Sorunları*, Gazi üniversitesi Basın-Yayın Yüksekokulu Matbaası, Ankara, 1986.

Nuran Hortasçu, *Çocuklukta İlişkiler Ana Baba, Kardeş ve Arkadaş*, İmge Kitabevi, Birinci Baskı, Ankara, 2003.

Ocak, Gürbüz, “Kültürel Düzeyi Farklı Ailelerden Gelen İlköğretim Okulları Birinci Devre Öğrencilerinin Okuma-Anlama Düzeylerine Yönelik Bir Araştırma”, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 3, S. 2, 1999, ss. 29-43.

Oktar, İlhan ve Şanlıer, Nevin, “İlköğretim Okullarında Uygulanan Beslenme Programları ve Öğrencilerin Beslenme Davranışları İle İlgili Öğretmen ve Yöneticilerin Görüşleri”, <http://www.mef.gazi.edu.tr/mefeski/dergi/99-2/bolum6.doc>.

Oktay, Ayla, “Okula Başlama Olgunluğunu Etkileyen Sosyo-ekonomik ve Kültürel Faktörlerin İncelenmesi”, *VII. Bilim Kongresi, Bilim Adamı Yetiştirme Grubu Tebliğleri*, 6-8 Ekim 1980, Tübitak Yayınları, Ankara, 1980, ss. 169-183.

Okul Başarısını Etkileyen Faktörler ve Bu Başarıda Ailenin Rolü, <http://nazilliistiklal.aydin-meb.gov.tr/10f.htm>, 27.12.2006.

- Onay, Ahmet, *Dini Yönelim Düzeyi İle Sınav Kaygısı İlişkisi ve Sınav Kaygısında Hipnoterapi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 1997.
- ORUÇ, Meral, *İlköğretim Okulu II. Kademe Öğrencilerinin Fen Tutumları İle Fen Başarıları Arasındaki İlişki*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 1993.
- Öcal, Mustafa, “İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinde Ulaşılması Gereken Hedefler ve Gerçekleşme Oranları”, *Orta Dereceli Okullarda Yürütülen Din Eğitim-Öğretiminin Problemleri Sempozyumu (1-2 Mayıs 1997)*, İlahiyat Bilimleri Araştırma Vakfı/İBAV Bilimsel Eserler Serisi: 1, Kayseri, 1998, ss. 101-157.
- Öğrenci Tanıma Teknikleri, Bireyi Tanıma,
<http://www.golhisar.com/aydinbilgin/tanima.htm>, 01 Ocak 2007 Pazartesi.
- Özbacı, Nilüfer Ş. Tiryakioğlu, “Okul Başarısızlığı” *Yaşadıkça Eğitim*, S. 47, 1996.
- Özbaydar, Belma, *Din ve Tanrı İnancının Gelişmesi Üzerine Bir Araştırma*, Baha Matbaası, İstanbul, 1970.
- Özcanoglu, Ayşe Beyza, *Orta Öğretimde Okul Spor Faaliyetlerine Katılımın Öğrencilerin Akademik Başarıları Üzerindeki Etkileri*, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 1993.
- Özçelik, Durmuş Ali, *Test Hazırlama Klavuzu*, ÖSYM Yayınları, Ankara, 1989.

- Özçınar, Zehra, *Öğretmen-Öğrenci-Velilerin İletişimsel Yeterlilikleri ve Öğrenci Başarısıyla Olan İlişkileri*, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara, 2003.
- Özdamar, Kazım, *Modern Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Kaan Kitabevi, Eskişehir, 2003.
- , *Paket Programlar İle İstatistiksel Veri Analizi*, Eskişehir, 2002.
- Özdemir, Şuayip, “Ortaöğretimde İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinde Öğretmenlerin Yardımcı Ders Araç ve Gereçleri Kullanma Durumu”, *Orta Dereceli Okullarda Yürütülen Din Eğitim-Öğretiminin Problemleri Sempozyumu (1-2 Mayıs 1997)*, İlahiyat Bilimleri Araştırma Vakfı/İBAV Bilimsel Eserler Serisi: 1, Kayseri, 1998, ss. 166-188.
- Özdoğan, Belka, “Altı-On iki Yaşlarındaki Çocukların Eğitimi ve Okul Başarıları”, *Eğitim ve Bilim*, C. 26, S. 120, 2001, ss. 3-7.
- Özer, Recep, *Öğrenci Başarısı*, Rize Rehberlik ve Araştırma Merkezi Yayınları Yayın No: 7, Rize, 1999.
- Özer, Recep, Fazlıoğlu, Kerim ve Ak, O. Naci, *Rize İlinde Öğrenci Başarısızlığının Çeşitli Faktör ve Değişkenlere Göre İncelenmesi*, 1. Basım, Trabzon, 2000, s. 24.
- Özgüven, İbrahim Ethem, “Lise Öğrencilerinin Farklı Ders Gruplarındaki Başarılarını Yordayıcı Faktörler”, *VII. Bilim Kongresi, Bilim Adamı Yetiştirme Grubu Tebliğleri*, 6-8 Ekim 1980, Tübitak Yayınları, Ankara, 1980, ss. 185-201.
- , *Üniversite Öğrencilerinin Akademik Başarılarını Etkileyen Zihinsel Olmayan Faktörler*, Ankara, 1974.

-----, *Psikolojik Testler*, Beşinci Baskı, Pdrem Yayınları, Ankara, 2003.

Özler, Derya, *Temel Eğitimde (İlköğretim) Öğretmen Niteliklerinin Öğrenci Başarılarına Etkileri Üzerine Bir İnceleme*, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir, 1998.

Özmert, Elif, “Erken Çocukluk Gelişiminin Desteklenmesi-II: Çevre”, *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, C. 48, S. 4, Ekim-Aralık 2005; ss. 337-354.

Özmert, Elif, Yurdakök, Kadriye, Soysal, Şebnem v.d., “Ankara’da İlkokul Birinci Sınıf Öğrencilerinde Okul Başarısızlığına Yol Açan Faktörler”, *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 44, 2001, ss. 4-18.

Özoğlu, Süleyman Çetin, “Eğitimde Öğrenci Başarısı”, *İdarecinin Sesi*, C. 12, S. 71, 1998, ss. 24-26.

Öztürk, Bülent, *Lise Sosyal Bilimler Dersleri Öğretmenlerinin Başarı Testi Hazırlamadaki Yetersizliklerine İlişkin Bir Araştırma*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 1998.

Özyürek, Mehmet, *Standartlaştırılmış Bağlı Testler (Modül)*, Gazi Eğitim Fakültesi Yayınları: 4, Ankara, 1995.

Parladır, Selahaddin, “Genel Öğretim Din Öğretimi İlişkisi”, *Türkiye’de Din Eğitimi ve Öğretimi İlmi Toplantısı, İzmir- 4, 6 Aralık 1998, Tebliğler*, Türk Yurdu Yayınları, Ankara, 1999, ss. 63-70.

Pehlivan, Özlem, *Bireyin Dini Tutum ve Davranışlarına Etki Eden Anne-Baba Davranışları ve Diğer Çevre Faktörleri*, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sivas, 2002.

Psikoloji Portalı, Sınav Kaygısı ve Başa Çıkma Yolları,

<http://www.psikoloji.gen.tr/modules.php?name=News&file=article&sid=29>, 30.05.2004

Saat: 18:53.

Razon, Norma, “Annesi Çalışan 9 Yaş Çocuklarında Okul Başarısı, Aile İlişkileri, Kişilik Özellikleri ve Psiko-Sosyal Gelişimin İncelenmesi”, *VII. Bilim Kongresi, Bilim Adamı Yetiştirme Grubu Tebliğleri, 6-8 Ekim 1980*, Tübitak Yayınları, Ankara, 1980, ss. 235-250.

-----, “Öğrenme Başarısını Etkileyen Faktörler”, *Eğitim ve Bilim*, S. 63, Ocak 1987.

Richter, James ve Scandrette, Onas, “Öğrencinin Akademik Başarısı İle Öğretmen Tarafından Yapılan Kişilik Derecelendirmeleri Arasındaki İlişki”, Çev: Nizamettin Koç, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, C. 15, S. 2, 1982, ss. 27-33.

S. Bloom, Benjamin, *İnsan Nitelikleri ve Okulda Öğrenme*, Çev: Durmuş Ali Özçelik, Milli Eğitim Basımevi, Ankara, 1979.

Saban, Ahmet, *Öğrenme-Öğretme Süreci, Yeni Teori ve Yaklaşımlar*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2000.

Samurçay, Neriman, “9-11 Yaş Çocuklarının Okul Öğrenimi Dışı Zihinsel Bir İşteki Başarılarını Değerlendirmelerinde Okul Statüsünün Etkisi”, *VII. Bilim*

- Kongresi, Bilim Adamı Yetiştirme Grubu Tebliğleri, 6-8 Ekim 1980, Tübitak Yayınları, Ankara, 1980, ss. 251-263.*
- Saroglou, Vassilis, “Gençlerin Dinleri ve Kişilikleri: Belçika’da Yapılan Yeni İncelemeler”, *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Çev: Veysel Uysal, Ayrı Basım, S. 19, 2000, ss. 123-144.
- Satılmış, Tekindal, “Okula İlişkin Tutum İle Akademik Başarı Arasındaki İlişki”, *Çağdaş Eğitim*, Yıl 13, S. 139, Ankara, 1998, ss. 29-33.
- Sayacı, Kazım, “Akademik Başarıda Benlik Tasarımının Önemi”, *Pektim Dergisi*, S. 68, 1990, ss. 35-35.
- Selçuk, Mualla, “Din Öğretiminin Kuramsal Temelleri”, *Din Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 2000, ss. 11-20.
- , “Teorik ve Pratik Açmazlarıyla Kültürel Miras Öğretimini Sorgulayan Bir Deneme”, *Din Eğitiminde Yeni Yaklaşımlar*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 2000, ss. 85-94
- , *Çocuğun Eğitiminde Dini Motifler*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları: 50, Ankara, 1990.
- Senemoğlu, Nuray, *Kuramdan Uygulamaya Gelişim, Öğrenme ve Öğretim*, Gazi Kitapevi, Ankara, 2005.
- Soner, Oya, “Aile Uyum, Öğrenci Öz güveni ve Akademik Başarı Arasındaki İlişkiler”, *Marmara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, S. 12, 2000, ss. 249-260.
- Ş. Sanay, Abdurrahman, “Başarının Ölçülmesi”, *İlköğretim*, C. 28, S. 508, 1962, ss. 6-7.

- Şahbat, Arzu, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretmen Tutumlarının Öğrencilerin Eleştirisel Düşünme Becerilerine Etkisi*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya, 2002.
- Şerefli, A.Kenan, *İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Akademik Başarılarını Etkileyen Zihinsel Olmayan Faktörler*, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Niğde, 2003.
- Şimşek, Ali, “Öğrenme Biçimi”, *Eğitimde Bireysel Farklılıklar*, (Ed:Yıldız Kuzgun ve Deniz Deryakulu), Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2004
- Tarım, Kürşat, *Sınıf Öğretmenlerinin Başarısız Olarak Algıladıkları Öğrencilere Yönelik Tutum ve Davranışları*, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2005.
- Taştekin, Osman, *Öğretmen ve Öğrencilere Göre İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Müfredatları (İlköğretim 6.7.8. Sınıf)*, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Samsun, 1994.
- Tavşancıl, Ezel, *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS İle Veri Analizi*, Nobel Yayınları Ankara, 2002.
- Tekin, Halil, *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme*, Üçüncü Baskı, Ankara, 1982.
- Temel, Z. Fulya ve Aksoy, Ayşe, *Ergen ve Gelişimi Yetişkinliğe İlk Adım*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2001.
- Terzi, Ali Rıza, “Başarı Güdüsü Kuramı”, *Çağdaş Eğitim*, S. 283, Ocak 2002, ss. 26-30.
- Tezbaşaran, A. Ata, *Likert Tipi Ölçek Geliştirme Kılavuzu*, Ankara, 1997.

- Tezcan, Mahmut, “Okulda Başarısızlık ve Önlenmesi”, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, C. 17, S. 1-2, 1984, ss. 385-388.
- , *Gençlik Sosyolojisi*, Üçüncü Baskı, Naturel Yayınları:18, Ankara, 2003.
- Topses, Gürsen, “Öğrenci Davranışlarını Etkileyen Toplumsal ve Psikolojik Etmenler ve Sorunlar”, *Sınıf Yönetimi*, (Ed: Leyla Küçükahmet), 6. Baskı, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2004.
- Tosun, Cemal, “Türkiye’de Din Eğitimi ve Öğretimine Genel Bir Bakış”, *Tartışılan Değerler Açısından Türkiye*, Ankara, 1996, ss. 95-111.
- , “İki Binli Yıllarda Türkiye’de Din Öğretimi: Bugünden Geleceğe”, *Din Öğretiminde Yeni Yöntem Arayışları Uluslararası Sempozyum Bildiri ve Tartışmalar, 28-30 Mart 2001-İstanbul*, Milli Eğitim Yayınları, İstanbul, 2003, ss. 748-762.
- , *Din ve Kimlik, Almanya’da Camilerde Bir Alan Araştırması*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları No: 118, Ankara, 1996.
- , *Din Eğitimi Bilimine Giriş*, PegemA Yayıncılık, Ankara, 2001.
- Turgut, M. Fuat, *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme Metotları*, Yedinci Baskı, Ankara, 1990.
- , *Öğrenci Başarısının Değerlendirilmesi*, Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Dairesi Araştırma ve Değerlendirme Bürosu, Ankara, 1969.
- Türk Gençliği 98 Suskun Kitle Büyüteç Altında*, Konrad Adenauer Vakfı, Ankara.
- Uğur Korum, *Soysal Bilimlerde İstatistik*, Ankara, 1991, s. 243-246.
- Uluğ, Fevzi, *Okulda Başarı*, 7. Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2000.

- Ulular, Gülbin Fırat, *Ortaokul Öğrencilerinin Okul Başarılarını Etkileyen Zihinsel Olmayan Etmenler*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 1997.
- Ural, Ayhan ve Kılıç, İbrahim, *Bilimsel Araştırma Süreci ve SPSS ile Veri Analizi*, Detay Yayınları, Ankara, 2005.
- Ural, Mehmet, Erdoğan, Hasan ve Ural, Müfide, *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme*, Üçüncü Baskı, Ankara, 1993.
- Ülgen, Gülten, “Başarı Beklentisi Önemli mi?”, *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, C. 3, S. 1, 1985, ss. 21-25.
- Ülküer, Savaş Nurper, “Başarma Motivasyonu ve Ebeveyn Tutumları” *Eğitim ve Bilim*, C. 61, 1989, ss. 41-44.
- Yalçın, Pınar, *Ankara Merkez İlköğretim Okullarındaki 5. Sınıf Öğrencilerinin Matematik Başarıları İle Zekâ, Kaygı ve Tutum Puanları Arasındaki İlişki*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 1997.
- Yavuz, Kerim, *Çocukta Dini Duygu ve Düşüncenin Gelişmesi (7-12 Yaş)*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1983.
- , *Günümüzde Din Eğitimi*, Çukurova Üniversitesi Yayınları: 1, Adana, 1998.
- Yıldırım, İbrahim ve Ergene, Tuncay, “Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Akademik Başarılarının Yordayıcısı Olarak Sınav Kaygısı, Boyun Eğici Davranışlar ve Sosyal Destek”, *Hacettepe Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25, 2003, ss. 224-234.

- Yıldız, Muharrem, *Öğrenciyi Tanıma Teknikleri ve Sınıf İçi Rehberlik Etkinlikleri*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2006.
- Yıldızlar, Mehmet, “Sınıf Düzeninin Öğrenci Başarısına Etkisi”, *Çağdaş Eğitim*, Y:20, S. 213, Ankara, 1995.
- Yılmaz, Gökcan ve Fer, Seval, “Çok Yönlü Zekâ Alanlarına Göre Düzenlenen Öğretim Etkinliklerine İlişkin Öğrencilerin Görüşleri ve Başarıları”, *Hacettepe Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25, 2003, ss. 235-245.
- Yılmaz, Hasan, *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme*, 7. Basım, Çizgi Kitabevi Yayınları, Konya, 2004.
- Yılmaz, Hasan ve Sünbül, Ali Murat, *Öğretimde Planlama ve Değerlendirme*, Mikro Yayınları, Ankara, 2003.
- Yüksel, Ayfer, *Ders Çalışma Tekniklerinin Öğrenci Başarısına Etkisi*, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Bolu, 1997.

EKLER

EK 1. İlköğretim 6. Sınıf Başarı Testi

İLKÖĞRETİM 6. SINIF DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ DERSİ BAŞARI TESTİ

Aşağıda İlköğretim 6. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin konuları ile ilgili çoktan seçmeli sorular bulunmaktadır. Yanlış cevap doğru cevabı götürmeyeceği için cevapsız soru bırakmayınız. Lütfen soruları dikkatlice okuyarak, cevaplarınızı size verilen cevap kağıtları üzerinde işaretleyiniz. Başarılar.

İsmail ARICI

S.1. Aşağıdakilerden hangisi namaz ibadetinin insana kazandırdığı davranışlardan biri değildir?

- a) Namaz insanın duygu dünyasını zenginleştirir.
- b) Namaz insanın davranışlarında bilinçli olmasını sağlar
- c) Namaz insanı temizliğe alıştıır.
- d) Namaz insanın bedenini geliştirir.

S.2. Aşağıdakilerden hangisi namazdan önce yerine getirilmesi gereken şartlardan biridir?

- a) Vakit
- b) Kıyam
- c) Ruku
- d) Kıraat

S.3. Namazda Kuran okumaya ne denir?

- a) Kıyam
- b) Ruku
- c) Secde
- d) Kıraat

S.4. Aşağıdaki namazlardan hangisi cemaat olmadan tek başına kılınamaz ?

- a) Cuma namazı
- b) Öğle namazı
- c) Teravih namazı
- d) Nafile namaz

S.5. Müslümanlara namaz vakitlerinin girdiğini duyurmak için yapılan çağrıya ne ad verilir ?

- a) Kamet
- b) Ezan
- c) Sala
- c) Kelime-i Şahadet

S.6. Zekat vermekle yükümlü olmayanlar aşağıdaki seçeneklerden hangisinde belirtilmiştir?

a) Zengin olanlar b) Müslüman olanlar c) Akıllı ve ergen olanlar d) Fakir olanlar

S.7. Aşağıdakilerden hangisine zekat verilmez?

a) Baba b) Amca c) Teyze d) Hala

S.8. Sosyal yardımlaşma ve paylaşmayı en çok artıran ibadet aşağıdakilerden hangisidir?

a) Namaz b) Oruç c) Zekat d) Hac

S.9. Bir ulusun üzerinde yaşadığı, sınırları uluslararası antlaşmalara göre belirlenmiş toprak parçasına ne ad verilir?

a) Ada b) Vatan c) Kıta d) Bölge

S.10. Aralarında din, dil, tarih, ülkü ve kültür birliği olan insan topluluğu aşağıdakilerden hangisiyle isimlendirilir?

a) Irk b) Toplum c) Millet d) Aşiret

S.11. Dinini, vatanını korumak için savaşırken hayatını kaybedenlere ne isim verilir?

a) Mülteci b) Şehit c) Göçmen d) Gazi

S.12. Aşağıdakilerden hangisi manevi değerlerimizden biri değildir?

a) Bayrağımız b) Bayramlarımız c) Madenlerimiz d) İstiklal Marşımız

Aşağıdaki sorularda boş bırakılan yerlere hangi seçeneğin geleceğini belirtiniz?

S.13.Başkalarını aldatmak amacı ile bilerek ve gerçeğe aykırı olarak söylenen sözlerle.....denir.

a) Yalan b) Hile c) Dedikodu d) İftira

S.14.Bir kimsenin yüzüne karşı söylendiğinde hoşlanmayacağı şeyleri arkasından konuşmaya.....denir.

a) Kin b) Haset c) Gıybet d) Kibir

S.15.Başkalarının sahip olduğu imkanları, üstünlükleri ve güzel eşyaları içine sindirememesi ve kabullenememesi duygusuna.....denir.

a) Özel hayatı araştırmak b)Büyükleme c) Alay etmek d)

Kıskançlık

S.16.Söz, yazı, işaret veya çeşitli davranışlarla bir kişinin ayıp ve eksikliklerini ortaya çıkarmak ve onunla eğlenmeye.....denir.

- a) Haset etmek b) Alay etmek c) Kibirilenmek d) Gıybet

S.17. Aşağıdakilerin hangisi kötü alışkanlıkların başlamasına sebepe olmaz ?

- a) Bilgisizlik b) Zenginlik c)Kötü arkadaş d) Özent

S.18. Peygamberimiz, “ Bir kimse bir başkasının hakkını çiğnerse Allah o kimseyi cezalandırır.” Sözü ile aşağıdakilerden hangisine işaret etmiştir?

- a) Kibirli olmak b) Merhametli olmak c) Kul Hakkına dikkat etmek d) Kıskanmak

S.19. Barışın temeli aşağıdakilerden hangisidir?

- a) Askeri güçler b) Dostluk ve kardeşlik c) Halk d) Silah

S.20. Aşağıda Kutsal Kitaplar ve indirildiği Peygamberler eşleştirilmiştir.Hangisi yanlıştır?

- a) Tevrat=Hz.Musa b)İncil=Hz.İsa c)Zebur=Hz.Adem d)Kur'an=Hz.Muhammed

S.21. Değişik sayıdaki ayetlerden meydana gelen Kuran’ ın bölümlerine ne ad verilir?

- a) Mushaf b) Vahiy c) Cüz d) Sure

S.22. Hz. Muhammet’in doğduğu şehir aşağıdakilerden hangisidir ?

- a) Mekke b) Medine c) Taif d) Bağdat

S.23. Hz. Muhammed’e ilk inanan kişi kimdir?

- a) Hz. Ali b) Hz. Ebubekir c) Hz. Ömer d) Hz. Hatice

S.24. Hicret’in anlamı aşağıdakilerden hangisidir?

- a) Savaşmak b) Göç etmek c) İman etmek d) Saklanmak

S.25. “ Fesebbih bihamdi rabbike vesteğfirhu” cümlesi aşağıdaki surelerden hangisinde geçmektedir?

- a) Nasr Suresi b) Felak Suresi c) İhlas Suresi d) Fil Suresi

EK. 2 İlköğretim 7. Sınıf Başarı Testi

**İLKÖĞRETİM 7. SINIF DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ DERSİ
BAŞARI TESTİ**

Aşağıda İlköğretim 7. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinin konuları ile ilgili çoktan seçmeli sorular bulunmaktadır. Yanlış cevap doğru cevabı götürmeyeceği için cevapsız soru bırakmayınız. Lütfen soruları dikkatlice okuyarak, cevaplarınızı size verilen cevap kağıtları üzerinde işaretleyiniz. Başarılar.

İsmail ARICI

S.1. Kuran-ı Kerim'in indirilmeye başlandığı kutsal gece aşağıdakilerden hangisidir?

- a) Regaib b) Kadir c) Mevlit d) Miraç

S.2. Peygamberimize vahiy getiren melek aşağıdakilerden hangisidir?

- a) Mikail b) İsrail c) Kiramen Katibin d) Cebrail

S.3. Kuran-ı Kerim hangi tarihler arasında gönderilmiştir?

- a) 571-622 b) 571-632 c) 610-632 d) 622-632

S.4. Aşağıdaki seçeneklerin hangisinde Kuran-ı Kerim'in en uzun ve en kısa suresi doğru olarak belirtilmiştir?

- a) Fatiha – İhlas b) Bakara – Maun c) Fatiha – Nas d) Bakara – Kevser

S.5. Aşağıdakilerden hangisi Kuran-ı Kerim'in temel eğitici niteliklerinden biri değildir?

- a) Kuran iyiye ve güzele yönlendirir. b) Kuran öğüt verir ve hatırlatır.
c) Kuran hayatın anlamsızlığını vurgular. d) Kuran açıklar ve aydınlatır

S.6. Kuran-ı Kerim'de kaç sure bulunmaktadır?

- a) 114 b) 116 c) 118 d) 124

S.7. Aşağıdakilerden hangisi dinimizin istediği güzel davranışlardan biri değildir?

- a) Hırs b) Merhamet c) Hoşgörü d) Alçak gönüllülük

S.8. “Bir insanı yapmadığı bir şeyle suçlamak ve onu kendisinde bulunmayan özelliklerle nitelendirmek” olarak tanımlayabileceğimiz davranış aşağıdakilerden hangisidir?

- a) Gıybet b) Bencillik c) Kıskançlık d) İftira

S.9. Kendisinde gurur ve kibir bulunan bir insanda aşağıdaki davranışlardan hangisi daha az görülür?

- a) Gıpta etmek b) Beğenmemek c) Alay etmek d) Küçümsemek

S.10. Aşağıdakilerden hangisi insanların kendilerini geliştirmelerine uygun davranışlardan değildir?

- a) Çok çalışmak b) Savurganlıktan kaçınmak c) Haset etmek d) Öfkeyi yenmek

S.11. Toplum halinde yaşayan insanların uyması gereken bazı kurallar vardır. Bu kurallara ne denir?

- a)Yönetmelikler b) Görgü kuralları c) Kararnameler d) Anayasalar

S.12. “Fezalikellezi yediulyetim....” ayetinin geçtiği sure aşağıdakilerden hangisidir?

- a) Nasr Suresi b) Bakara Suresi c) Maun Suresi d) Fil suresi

S.13. Kendilerine Hac ibadetinin farz olmayan kişiler aşağıdaki seçeneklerin hangisinde yer almaktadır?

- a) Müslüman olanlar b) Akıllı olanlar c) Belirli gelire sahip olanlar d) Hasta olanlar

S.14. Hac ibadeti esnasında Kabe’nin çevresinde belirli bir düzen içerisinde yedi kez dönmeye ne ad verilir?

- a) Sa’y b) Vakfe c) Tavaf d) İhram

S.15. Aşağıdaki seçeneklerden hangisi Haccın insan davranışları üzerindeki etkilerinden biri değildir?

- a) Hac sayesinde kişi seyahat alışkanlığı kazanır.
b) Kutsal mekanları ziyaret eden bir kişinin inancı güçlenir.
c) Hac insanda kardeşlik duygularının gelişmesine sebep olur.
d) Hac kişiye düzenli ve disiplinli yaşama yeteneği kazandırır.

S.16. Allah tarafından oğlu yerine bir hayvan kurban etmesi istenen peygamber kimdir?

- a) Hz. Adem b) Hz. İbrahim c) Hz. İsmail d) Hz. Yakup

S.17. Doğa olayları ile ilgili olarak görevlendirilen melek aşağıdakilerden hangisidir?

- a) İsrail b) Azrail c) Cebrail d) Mikail

S.18. Kuran-ı Kerim’de Nurdan yaratıldığı söylenen varlık hangisidir?

- a) Melek b) Şeytan c) Cin d) Ruh

S.19. Aşağıdakilerden hangisi batıl inançlar arasında sayılamaz?

- a) Ruh çağırma b) Büyü c) Kurban d) Falcılık

S.20. Kuran-ı Kerim tarafından kötülüğün sembolü olarak gösterilen varlık aşağıdakilerden hangisidir?

- a) Ruh b) Şeytan c) Melek d) Cin

S.21. “ Min şerril vesvasil hanna” ifadesi hangi surede geçmektedir?

- a) Felak Suresi b) Cin Suresi c) Nasr Suresi d) Nas Suresi

S.22. Aşağıdaki kavramlardan hangisi Ahiret hayatıyla ilgili değildir?

- a) Müzdelife b) Sur c) Mahşer d) İsrail

S.23. “Şeytana tapma” anlamına gelen kavram aşağıdakilerden hangisidir?

- a) Hinduizm b) Satanizm c) Ruhçuluk d) Sihir

S.24. Aşağıdakilerden hangisi çocukların ailelerine karşı görev ve sorumluluklarından biri değildir?

- a) Ders çalışmak b) Okula gitmek c) Arkadaşlarıyla oyun oynamak d) Eşyalarını temiz ve düzenli tutmak

S.25. İnsan öldükten sonra ruhunun başka bir bedende yaşamaya devam etmesi inancına ne denir?

- a) Brahman b) Parya c) Vişnu d) Reenkarnasyon

EK. 3. Anket Formu

AÇIKLAMALAR

Lütfen cevaplamaya başlamadan önce aşağıdaki açıklamaları dikkatlice okuyunuz:

Sevgili Öğrenciler,

Bu ölçek ile Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin başarısını etkileyen faktörlerin incelenmesi amaçlanmaktadır. Soruları **dikkatlice** okuyup, size uygun düşen seçeneği, kendi düşüncelerinizi yansıtacak biçimde **X** işareti ile belirtiniz. Lütfen her soruyu cevaplandırınız. Boş soru bırakmamaya özen gösteriniz. Vereceğiniz bilgiler hiç bir kişiye bildirilmeyecek, bilimsel amaçla kullanılacaktır. İsim ve numara yazmanıza gerek yoktur.

Anketi doldurarak sağlamış olduğunuz katkı ve yardımlarınızdan dolayı teşekkür ederim.

İsmail ARICI

KİŞİSEL BİLGİLER

1. Cinsiyetiniz	Erkek ()	Kız ()
2. Sınıfınız	6. ()	7. ()
3. Şubeniz		
4. Yaşınız		
5. Okulunuzun adı		
6. Yaşadığınız semt		
7. Ailenizin aylık geliri		
8. Babanızın mesleği		
9. Annenizin mesleği		
10. Kaç kardeşiniz? (siz dahil)		
11. Babanızın eğitim durumu nedir?		
() Okur- yazar değil	() Okur- yazar	() İlkokul mezunu
() Orta okul mezunu	() Lise mezunu	() üniversite mezunu
12. Annenizin eğitim durumu nedir?		

- () Okur- yazar değil () Okur- yazar () İlkokul mezunu
 () Orta okul mezunu () Lise mezunu () üniversite mezunu

13. Okul dışında din eğitimi aldınız mı?

- () Evet () Hayır

14. Aldıysanız belirtiniz.

- () Aile () Kuran kursu () Cami
 () Diğer (Yazınız)

ANKET FORMU- A

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
Din Dersi kitabı okunmalıdır.					
Din Dersinin konuları ile ilgilenilmelidir.					
Din Dersinde yüksek not almaya özen gösterilmelidir.					
Din konusunda sınıfta öğrenilenlerden daha fazlası öğrenilmelidir.					
Din Dersi ile ilgili soruları en iyi şekilde cevaplamaya çalışırım.					
Öğretmenin din dersiyle ilgili açıklamalarını can kulağı ile dinlerim.					
Din Dersinde kazandığım bilgiler hayatta işime yarıyor.					
Din Dersinin okutulması gereklidir.					
Din Dersini severek ve isteyerek okumaktayım.					
Din Dersine devam etmeye özen gösteririm.					

ANKET FORMU - B

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
Derste örnek verilince konuyu daha kolay anlarım.					
Öğretmenim anlattıklarını dinler.					
Öğretmenim derste soru sormama izin verir.					
Öğretmenim güler yüzlüdür.					
Öğretmenim ismimi bilir.					

Öğretmenim sorularımı açık ve net olarak cevaplar.					
Öğretmenim yaptıklarımı kontrol eder.					
Öğretmenime dersle ilgili soruları rahatlıkla sorarım.					
Öğretmenime düşüncelerimi rahatça söylerim.					
Öğretmenime karşı güler yüzlüyüm.					
Öğretmenimin dersle ilgili istediklerini yapmaya çalışırım.					
Öğretmenimin ismini bilirim.					
Öğretmenimin konuşmalarını anlarım.					
Yardım istediğimde öğretmenime söylerim.					
Öğretmenim arkadaşım gibidir.					
Öğretmenim bana güvenir.					
Öğretmenime güvenirim.					
Öğretmenim beni anlamaz.					
Öğretmenim dersi sıkıcı anlatır.					
Öğretmenim derste konuşunca canım sıkılır.					
Öğretmenim sınavlardaki notlarımı eksik verir.					
Öğretmenimin konuşmalarını anlamam.					

EK. 4. Resmi Yazışmalar

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ
06100 ANKARA**

Sayı: B.30.2.ANK.0.E1.00.00- 17.05.05* 4053

Ankara

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
ARAŞTIRMA ve PLANLAMA KOORDİNASYON
KURULU BAŞKANLIĞINA**

Enstitümüz Felsefe ve Din Bilimleri (Din Eğitimi) Anabilim Dalı 00922617 numaralı doktora öğrencisi İsmail Arıcı'nın hazırladığı "İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde Öğrenci Başarısını Etkileyen Faktörler (Ankara Örneği)" konulu doktora tezi hakkında veri toplayabilmesi için aşağıda belirtilen ilköğretim okullarında araştırma yapması hususunda yardımlarınızı saygılarımla arz ve rica ederim.

Can Hamamcı
Prof. Dr. Can HAMAMCI
Müdür

OKULLAR:

- 1- Çankaya İlköğretim Okulu/ÇANKAYA
- 2- Talia Yaşar Bakdur İlköğretim Okulu/KEÇİÖREN
- 3- Hamdi Bulgurcu İlköğretim Okulu/MAMAK

EKLER:

- 1- Tez Önerisi Örneği
- 2- Başarı Testi Örneği
- 3- Anket Formu Örneği

T.C.
ANKARA VALİLİĞİ
Millî Eğitim Müdürlüğü

BÖLÜNE Kullur
SAYI : B.08.4.MEM.4.06.00.11.070/1950/60007
KONU : Araştırma Tezli.

K.ÖZENİ
(İlçe Millî Eğitim Müdürlüğü)

ANKARA VALİLİĞİNE
(İl Millî Eğitim Müdürlüğü)

Sayı : B.08.0.APK.0.03.05.01-01/2299
Konu : Araştırma Tezli

20/05/2005

Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri (Din Eğitimi) Anabilim Dalı Doktora programı öğrencisi İsmail ARICI'nın "İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde Öğrenci Başarısını Etkileyen Faktörler" konulu araştırma çalışması kapsamında eğitim-öğretimi aksatılmamak şartıyla ekti yazılı işahlet beherden hıconize bulgu okullarda anket uygulayabilmese izan verildiğine dair Bakanlığınız Araştırma Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığının 20.05.2005 tarih ve 01-2999 sayılı yazısı ekte gönderilmiştir.

Bakanlık emri gereğince işlen yapılmasını rica ederim.

İsmail ORTAKAYA
Vali
Millî Eğitim Müdür Yardımcısı

EKLER:
EK-1- Bakanlık Emri

DAĞITIM:
Gereği
Çankaya,Manlık ve Keçiören İlçe Kasım

Not : Anket örnekleri ilgili taraflardan ulaştırılacaktır.

T.C.
KEÇİÖREN İLÇESİ
MILLÎ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ
TÜ
No 19100
24 MAYIS 2005

Millî Eğitim Müdürlüğüne Kullur
06550-Sırtırmak
Kilimeler@meb.gov.tr

Tel: 0312 312 54 42 - 413 37 04 - 212 66 40 184
Faks: 0312 312 37 20
Kilimeler@meb.gov.tr

Y. G.
T.C. ANKARA VALİLİĞİ
MILLÎ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ
TÜ
No 19100
24 MAYIS 2005

EK
EK - 1 Anket (3 Sayfa)

Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri (Din Eğitimi) Anabilim Dalı Doktora programı öğrencisi İsmail ARICI'nın "İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde Öğrenci Başarısını Etkileyen Faktörler" konulu araştırma anketini Çankaya İlköğretim Okulu, Talha Yavaş İlköğretim Okulu ve Hamdi Bulvarı İlköğretim Okulunda uygulamayı izan verildiğine dair Bakanlığınız Araştırma Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığının 20.05.2005 tarih ve 01-2999 sayılı yazısı ekte gönderilmiştir.

Söz konusu anketin uygulanması Bakanlığınızca uygun görüldüğü olup, eğitim-öğretim faaliyetlerinin aksatılmaması şartıyla ekte bir örneği gönderilen anketin araştırma faaliyetinin uygulanabilmesi için gerekli kolaylığın gösterilmesini rica ederim.

İsmail ORTAKAYA
Vali
Millî Eğitim Müdür Yardımcısı

Bakanlık
Kurtul Başbakan V.

Y. G.
T.C. ANKARA VALİLİĞİ
MILLÎ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ
TÜ
No 19100
24 MAYIS 2005

TELEFON : 0312 312 54 42 - 413 37 04 - 212 66 40 184
FAX : 0312 312 37 20
E-POSTA : kilimeler@meb.gov.tr
E-POSTA : apk@meb.gov.tr
E-POSTA : apk@meb.gov.tr

ÖZET

Arıcı, İsmail , İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde Öğrenci Başarısını Etkileyen Faktörler (Ankara Örneği), Doktora Tezi, Danışman: Prof. Dr. Cemal Tosun, XIII+215 s.

Bu araştırma, ilköğretim öğrencilerinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersindeki başarı düzeylerini etkileyen faktörleri belirlemek amacıyla, 2004-2005 Öğretim Yılı'nda Ankara ili merkez ilçelerdeki, üst-orta ve alt sosyo-ekonomik düzeyi temsilen seçilen, Çankaya İlköğretim, Talia Yaşar Bakdur İlköğretim ve Hamdi Bulgurlu İlköğretim Okulları'nda öğrenim gören toplam 536, 6. ve 7. sınıf öğrencisinden oluşan örneklem grubu üzerinde gerçekleştirilmiş betimsel bir çalışmadır.

Araştırmanın bağımlı değişkeni olan öğrencilerin başarı düzeylerine ilişkin veriler başarı testleri ile, bu başarı düzeyini etkilediği düşünülen bağımsız değişkenlere ait veriler ise, öğrencilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersine ve ders öğretmenine yönelik sahip oldukları tutumları ölçmeye yönelik olarak geliştirilen iki tutum ölçeğinin ve öğrencilerin kişisel özelliklerine ait çeşitli maddelerin bulunduğu anket formu aracılığıyla elde edilmiştir.

Başarı testleri ve anket formu yoluyla elde edilen veriler, Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Tekniği, T-Testi (One-Sample T Test), Bağımsız Örneklemeler İçin Tek Faktörlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) ile test edilmiştir. İstatistiksel analizlerde sosyal bilimler için istatistik paket programı SPSS kullanılmıştır.

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre; öğrencilerin başarı düzeyleriyle, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersine ve öğretmenine yönelik tutumları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır. Öğrencilerin başarı düzeyleri; cinsiyet, sınıf düzeyi, yaş düzeyi, sosyo-ekonomik düzey, yaşanan semt, ailenin aylık gelir durumu, baba mesleği, okul dışında din eğitimi alıp almama durumu değişkenlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.

ABSTRACT

Arıcı, İsmail, The Effective Factors on the Success of the Students in the Religious Culture and Ethics Course (Ankara Example), Ph. D., Advisor: Prof. Dr. Cemal Tosun, XIII+215 p.

This study is a descriptive study made in order to determine the effective factors in the success of students of secondary schools in the Religious Culture and Ethics Course in 2004-2005 education term on the exemplary group consisting of 536 students of 6th and 7th classes taught in Çankaya İlköğretim Okulu, Talia Yaşar Bakdur İlköğretim Okulu and Hamdi Bulgurlu İlköğretim Okulu who have been selected in a way to represent the low-middle and high socio-economic levels in Ankara central district.

While the data of success level of students, the dependant variants of the study, have been obtained through success tests, the data of independant variants have been obtained through the questionnaire form with two attitude scales to measure the students' attitudes towards the Religious Culture and Ethics Course and course teacher containing various items of student's personal and familial features.

The data obtained through success tests and the questionnaire form have been tested through One Sample T Test, One Way ANOVA and Corelation Test.

In accordance with the data obtained from the study, there is a positive relation between the students' level of success and their attitudes towards the Religious Culture and Ethics Course and course teacher. There is a significant difference between the success level of students and their sex, level of class, age, socio-econimic level, place where they lived, level of revenue, their fathers job and their gained informal religious education or not.